

Альгерд Бахарэвіч

Сарока на шыбеніцы

Раман

Ксеніi, саўдзельніцы

Мінск
І. П. Логвінаў
2009

Alas! the destroyer came and went! - and the victim - where is she?
Edgar Allan Poe

Кажуць, распавядоучы гісторыі, тут цяпер стала модна пацынатаць іх з канца. Дзіўны, невядома каму адрасаваны паклон, бескарыснае практикаваньне ў гнуткасці. Бо насамрэч гэта даволі цяжка, калі наогул мае нейкі сэнс: не згінаучы суставай аповеду, узяць і дацягнуцца да ягонага фіналу. Але, зрешты, чаму б і не? Я заўжды меў скільнасць да бессэнсоўнага. Насіць у кошыку съято - адна з маіх улюблёных брэйгелейскіх прымавак. Калісьці мне, напрыклад, падабалася фатаграфаваць помнікі са сьпіны. Яны выглядаюць такімі безабароннымі, гэтыя нібыта величныя каменныя людзі верхам на сваіх маркотных жывёлах - хіба што шматмэтровай зеленаватай статуі Бісмарка ў тым горадзе, дзе я цяпер жыву, напляваюць, зь якога боку яе здымамоўць: любы фатограф вымушаны стаць перад ёй як па камандзе "зважай". Я даслаі табе яе здымак; незадоўга перад гэтым ты ў апошні раз праверыла сваю пошту; праз год тваю скрыню разарвала ад спamu; можа, менавіта тады й там, пад аховай невядомага мне паролю, скончылася нарэшце твая гісторыя, а зусім не ў тым калідоры, куды мне зноў даводзіцца цяпер вяртацица, каб пачаць, як тут прынята, з самага канца?

Прыкладна празь пяць хвілін яна памрэ. Потым, на пахаваныні, яе начальніку давядзеца трохі паднапружыцца, выбіраючы прыдатныя слова. Паводле эвангельля ад братоў Грым, бог прапанаваў калісьці чалавеку трыццаць гадоў жыцьця -- але чалавеку было мала, ён прасіў усё болей і болей і ўрэшце вытаргаваў сабе семдзесят. Таму паўза ня будзе надта доўгай: недарэчная, заўчасная съмерць, скажа начальнік, яно ж толькі пачало жыць, гэтае беднае дзяўчо, і ўсе вакол згодна й скрушна заківаюць, шчыльней захутваючыся ва ўласныя целы. Але пяці хвілін яшчэ не прыйшло, яна сядзіць на сваім працоўным месцы, і некаторыя з наведнікаў ёй зайдзросцьцяць.

Я мог бы адразу назваць яе імя, але няхай съмерць яшчэ трохі пашукае. Гэта ня вельмі лёгка - калідор мае шмат дзвіярэй, і хаця на кожных ёсьць шыльда з прозвішчам і пасадай, зарыентавацца складана. Я першы ў чарзе, але бачу адсюль толькі майго суседа справа, пажылога, апранутага ў замалы для яго бруднаваты пінжак (пранагавіцы я маўчу), з надта выцягнутым тварам, пакрытым бародаўкамі, як гарачы блін, і шырокімі рукамі, якія ён ня ведае, куды падзець. Гнуткія рухавыя пальцы. Па ўсім відаць, ён хацеў бы першы ўвайсыці ў кабінэт, і гэтае жаданьне не дае яму спакою. Раз за разам ён кусае вусны - нэрвуецца. Наведнікі, выпадковы набор людзей, сядзяць уздоўж сцяны, некаторыя шэптам перамаўляюцца. Я думаю пра тое, ці сапраўды нашая чарга ёсьць зусім выпадковым наборам людзей, і ці бываюць наогул выпадковыя чэргі. Вось жа, грамадзянне сюды прыйшли розныя, аднак мэты іхныя вельмі падобныя. Яны маюць агульныя тэмы для размоваў. Яны ўсміхнуцца адно аднаму, нечакана сустрэўшыся на ягаднай палянцы. Я тут адзінае выключэнне, я праехаў амаль тысячу кілямэтраў, каб пабачыць ту ю дзяўчыну, якая праз некалькі хвілін памрэ. А чарга за мной стаіць, каб зрабіць нашае жыцьцё чысьцейшым.

Я не магу, я зараз што-небудзь зламаю ці зас্পываю. Спакойна, гэта ўсяго толькі раённая адміністрацыя. І назва таго адзьдзелу, у якім мы знаходзімся, не павінна выклікаць больш ці менш эмоцыяў, чым, скажам, назва аддзелу аховы здароўя. Гэта мая пэрсанальная проблема, што я ніяк не магу прывыкнуць да чорных па белым словаў. Тая, што сядзіць за дзьвярыма, хутка навучылася не спатыкацца аб назву свайго аддзела прылюдна.

Я пазіраю на дзьверы, там на шыльдзе – гадзіны, калі яна прыме. Яна – улада, яна ня можа размаўляць з народам увечары або, крый божа, уначы, толькі зь дзевяці раніцы да гадзіны дня й пасъля перапынку на абед зь дзьвюх да шасыці. Вельмі зручна й справядліва. Улада ня можа дазволіць сабе гутарыць зь людзьмі ў прыщемках, народ мусіць мець магчымасць зазіруць у яе бесстароннія беспартыйныя вочы. Яна ў гэта заўсёды верыла. Дзьверы нарэшце адчыніяцца, з кабінету выходзіць той, за кім я некалі займаў чаргу, ягоны задаволены посьвіст паволі аддаляецца. Я падымамся, мой пажылы сусед таксама, ягоныя вочы гарыць праведным агнём, ён лічыць, што нашая розыніца ва ўзросце дае яму права ўвайсьці першым – бо я ж ня буду, калі прыйдзе час, замінаць яму раней за мяне выйсьці вонкі з гэтага жыцця. Ён цягне да мяне рукі... Няхай... Дзьверы за ім зачыніяцца. Я апускаюся на крэсла.

Некаторыя наведнікі могуць тут чытаць, якое кашчунства! Я вось не магу. Спрабаваў, літары не ўспрымаюцца зрокам, як, бывае, ня лезе ў горла ежа. Навошта я тут сяджу, я ж добра ведаю, як выглядае ўлада. Яна – дзяўчына ў чорным дзелавым касцюме, за сталом зь сьветлага дрэва, ва ўласным кабінэце, дзяўчына, якую я ведаю лепш, чым яна сама, жанчына, якую я з дапамогай свайго няхітрага абсталівання, што зусім не зъмянілася за апошнія тысячагодзінь, так часта й так безвынікова дасьледаваў, і нічога не знайшоў. Калісці я пакідаў у ёй съяды, цяпер ужо ніводнага не засталося. Яна так любіла распавядаць пра сябе. Улада – добрае імя, нядаўна яно пачало ўваходзіць у моду, хаця дзяўчыну завуць зусім ня так, яна – проста ўлада, маленькая матрошка ўлады, адзін з мноства яе твараў, патрэсканы камень з заплюшчанымі вачыма, які я з такім шаленствам тапіў у старой падушцы, а ён усё ўсплываў на паверхню й тыцкаўся мне ў грудзі... Завялікія, як сказаў бы мой сябра-прадавец на рэчавым рынку, вушы, умела схаваныя пад валасамі, разгубленыя вусны, нічога незвычайнага. Можа быць, бровы – мяне здавалася, яны ў яе чамусьці былі на рознай вышыні, таму – вечна трохі зъдзіўлены погляд. Пад імі – халодная вада, позняняя восень, шурпатае дрэва. Што такое яе ўлада? Гэты від з акна на пустую плошчу, дзе ўкладваюць асфальт? Партрэты родных на стале ды над галавой? Гузікі Alt і F4 на клявіятуры казённага камп'ютара? Яе туфлі на высокім абцасе (яна здымае іх, калі садзіцца за стол, і намацвае раз-пораз пальцамі ног, нібы туфлі могуць уцячы)? Стос каляндарыкаў, на адным зь якіх запісаны нечы тэлефонны нумар? Я й так цудоўна ведаю, як яна выглядае, і магу пайсьці адсюль, саступіўшы месца наступнаму наведніку, але застаюся, сяджу, можа, каб сказаць ёй нешта, можа, каб уратаваць. З кабінету чуецца шум, зъвініць шкло, мне падаецца, яна крычыць, Вераніка, суворае дзяўчо, якое нарэшце знайшло сабе добрую працу.

1.

Ёй здавалася, што з паступленьнем ва ўніверситет гэта скончыцца: якое там. Ён хапаўся за съягнутыя ў туті хвост валасы, як за канат у спортзалі, і з усяе моцы цягнуў іх уніз, прыцішана грукала аб сыпінку крэсла ягонае напружанае запясьце, боль аўтаматычна ўспыхваў на макаўцы ды імгненна съціхаў, толькі рэха гудзела ўверсе ілба. Яна ўскрыквала ды, з палымнеючым тварам і шалёнымі вільготнымі вачыма, абарочвалася – ён сядзеў, занураны ў канспект, і паволі падымаў на яе зьдзіўлены позірк. Выкладчыкі моршчыліся ды пачыналі сказ спачатку – яна й запісвала яго наноў, не задумваючыся, таму ў яе сыштках, асьветленых пранізывім аранжавым маркерам і па-асенняму прыцярушаных простым алоўкам, шмат было паўтарэння: “Ян Каме Ян Каменскі Каменскі”. Адмысловае пісьмовае заіканыне. “Дзіцячы садок”, – казалі адны, “Вы ж дарослыя людзі”, – хапаліся за галаву іншыя, слова былі зьвернутыя да яе, быццам гэта яна правакавала таго ідыёта за сыпінай. Крыўдна ажно да сълёзаў у прыбіральні. Блаславёная ананімнасць першага сэмэстру: “Дзяўчына ў белым швэдры, вы мяне чуець?”, “Мадмуазэль з галёркі, я да вас звяртаюся!”. Яна б шчыра зьдзіўлялася, калі б нехта патлумачыў ёй, што й праўда, правакацыя йдзе ад яе, дакладней, ад яе патыліцы ў съветлым пуху, ад лесьвічкі раскручаных кароткіх валаскоў, якія ня трапілі ў адну кампанію з забранымі пад вішнёвага колеру шырокую заколку, ад радзімай плямкі, падобнай да забытай прыродай смочки, што заблукала на целе.

Потым Вераніка выпадкова даведалася прозывішча колішняга ката – Жвалевіч. Не, школьнія законы съведчылі, што прычынай такіх нападаў можа быць толькі кахраныне, але ж школа засталася ў мінулым, год прамінуў як стагодзьдзе, яна была пэўная, што побач сядзяць дарослыя людзі, дарослыя прынамсі ў тым сэнсе, што яны ўжо дараслі да яе куміраў – калі не да Віктара Ветра, то да Магды... (Яна магла слухаць Магду гадзінамі, яна зачыняла дзъверы ў пакой, ставіла касэту й клалася ў музыку, як у труну, на парозе зьяўляліся нейкія знаёмыя постаці, разяўлялі раты, махалі рукамі, а яна толькі прыціскалася бліжэй да дынаміка, аднойчы старэнкі магнітафон зьнямеў, яна скрала бацькоўскую гарэлку ды аддала суседу Юрку, толькі б голас Магды загучаў зноў.) На жаль, і яна запісала гэта 1 кастрычніка ў свой дзёньнік, хлопчыкі на патоку яшчэ гулялі ў салдацікай, а большасць дзяўчат былі сапраўдныя калгасыніцы, за выключэннем хіба што Іны ды яе паслугачак, аднак тыя Веранічку пакуль што папросту ігнаравалі. На курсе за ёй адразу ж замацавалася мянушка Троль. Яна даведалася пра гэта толькі тады, калі паstryглася, але цяпер ужо сама з жахам глядзела на свае вушы на фатаздымках першага курсу, – хоць бы ты іх нажніцамі падкарціла тады, дурніца.

Валасы лезылі ёй у рот, ёй было млюсна ад уласных валасоў, валасы ліплі да краёчка губы, мокрага ад урачыстых інтанацыяў, яна ж зусім не рэпетавала. Бо ўвогуле тэкстоўку мелася чытаць Іна, але тую якраз сабраліся выключаць з університету: два гады бездакорная залікоўка ратавала яе, як амэрыканскі пашпарт нявыхаванага туриста, але

“бардэль у інтэрнаце” (такі загаловак мела адпаведная нататка ў сыценгазэце) – гэта было занадта нават для іхнага вечна пазяхлівага дэкана. Падскочылі, паляпалі па плячы: выручай, і яна неяк бессаромна ўзрадавалася, хаця й паўтарала: не змагу, не змагу, і запіхвала назад сэрца, не змагу, не змагу, а вакол ужо нікога не было, толькі падымаўся па лесьвіцы, спружыніста-спартова, выкладчык пэдагогікі, ды раздрукуюка камечылася ў руках.

Назаўтра падымацца давялося на гадзіну раней, першы аўтобус быў яшчэ больш душагубны за той, на якім яна звычайна дабіралася да гораду, і яна ўсё выдыхала паветра сабе пад нос, бо ёй здавалася, што з рота непрыемна пахне. Мужчыны, якія не віталіся зь яе бацькам, узялі Вераніку ў шчыльнае кальцо, абараняючы ад тых, хто на съвяты лез да бацькі з кулакамі – але за абарону трэба было плаціць, а яна ўсё ўхілялася ад аплаты гэтых шчырых паслугоў – абаронцы цясьні і цясьні змыкаліся вакол яе, прыціснутай да поручня; яна стаяла ў гэтым дзіўным памяшканьні, бяз вокнаў, з жывымі рухавымі сыценамі, па-за якім гудзела аўтобусная гаворка. Вераніцы ўсё здавалася, што пасажыры маўчаць, а гаворыць нехта адзін, бясконцы нецвярзозы манаёг, у якім нічога не разабраць, – быццам энэргічна трасуць учора什ні нумар “Маладога антыфашиста” і адтуль сыплюцца слова. Памяшканье было трохкутнае, бо і абаронцаў было троє, паміж імі існавала таемнае злучэныне, і варта было Вераніцы памкнуцца ў раптоўна ўзыніклы прагал, трэцяя пільная сцяна адразу ж прыводзіла ў дзеяньне дзьве астатнія, і праход зачыніўся. Наверсе пагойдваліся тры абыякавыя галавы, унізе запраўленыя ў джынсы жываты гулялі, перакідваючыся Веранікай, нібы мячом. Урэшце яна пакорліва ткнулася ў адзін з жыватоў, вырашыўшы перацярпець, і два другія рауніва пачалі адганяць яе ад пераможцы, ім хацелася аднаго – справядлівасыці, гэтым клятчастым жыватам, а рукам хацелася яшчэ болей, ды толькі зайдзрасыць да супернікаў не давала ім волі, прымушала ляжаць на торбах ды пахнуць, як дрэнна пратушанае мяса. Тры іншыя руکі паглядвалі на тое, што адбывалася, з поручня, як хцівія птушкі, толькі й чакаючы, калі можна будзе даядаць аб'едкі, але баляваньне ўсё не пачыналася.

Прыхінуўшыся да цёпла гаёвата, Вераніка прыплюшчыла вочы й з жахам зразумела, што тэкстоўкі яна ня памятае, ані слова, яна памятала толькі, што ў канцы там, у перадапошні радку, было “за подзывіг тарбамі”, да чаго ж было гэтае “тарбамі”, хто яго ведае, гэта гучала як “дзякую” – маўляў, тарбамі вам вялікі за подзывіг, ды няма за што, гэта вам тарбамі, што памятаеце пра нас! Не магло там быць аніякага тарбамі, але Вераніка чамусыці памятала менавіта гэтыя слова; яна паспрабавала ўяўіць сабе аркуш з раздрукуюкай, яна мела фатаграфічную памяць, як сказаў ёй неяк апэратор на вясельлі стрыечнай сястры, – уявіла, цудоўна ўяўіла пакамечаны аркуш, на які яна ўчора ўвечары крапнула гарбатай, там так і было ў тым радку: за подзывіг тарбамі па-па-па-па-па, можа, яна забыла знак пераносу. Вераніка пачала ліхаманкава шукаць слова, якія маглі б пачынацца з “тарбамі-”, але так і не знайшла, затое ўспомніла, што другое слова ў тэкстоўцы было “паклон”. Натхнённая сваім маленькім посыпехам, яна вырашыла дастаць аркуш, як толькі выйдзе з аўтобуса. Аркуш з

тэкстоўкай, між тым, зусім перастаў адчувацца ёй як нешта сэнсоўнае. Набор шэрых літар, вынік кароткай агоніі струменнага прынтара. Яна адчувала, як вызваленая скразьнякамі на прыпрынках з-пад апекі заколкі валасы варушацца на макаўцы ды вільгатнеюць ад пяшчотнапажаднага подыху нябачнай галавы ўверсе. Рэшткі выдыхнутага галавой паветра даляталі й да яе носу, разам з даўтім, родным, съветлым воласам, які успырхваў да вачэй кожны раз, калі яна дзымула на яго, заадно правяраючы чысьціню ўласнага дыханыня. Цьвёрды жывот ля шчакі бурчэў, і яму адгукаўся жывот Веранікі, якая так і не пасьнедала праз свае ранішнія трывогі. На патрэбным прыпрынку, ужо каля мэтро, съцены неахвотна расступліся, яна шмыгнула ў пройму, мімаходзь выцягваючы лісток, абярнулася: адзін з абаронцаў быў яе сусед Юрык, ён весела ашчэрыйся, засывістаў ды паехаў далей, на працу.

Яна праверыла, змагаючыся зь ветрам: там і праўда стаяла “тарбамі”. Гэта заспакоіла Вераніку, не яна ж пісала тэкст, тарбамі дык тарбамі, значыць, камусыці так трэба. Хутчэй за ўсё, гэтае слова мела сэнс, яна ж тады вучылася толькі на трэцім курсе й штомесяц дзівілася, колькі незнаёмых словаў існавала на съвеце да яе паступлення ва ўніверсытэт. Пэдоляг, напрыклад, або манкурт – для Веранікі гэтыя слова значылі столькі ж, колькі тарбамі. “За подзвіг пэдолаг, за подзвіг манкурт” – гучала ня лепш і ня горш, чым “за подзвіг тарбамі”. Можа, гэта была частка сцэнару, які пісалі, вядома ж, зь ведама й пад кантролем дэкана. Вераніка прыехала да вучэльні роўна а дзявятай. Вецер грыз съягі, госьці з ваенкамату трymаліся абедзывюма рукамі за фуражкі, нібы побач прызямляўся верталёт. Ёй сунулі пілётку колеру дзіцячае нечаканасці. “Пытаныні ёсьць?” – запыталася строгая баба з файным, зрешты, макіяжам. “Тады ў бой! Ні пуха!”. “К чортu!” – прашаптала Вераніка. “Ta-a-ak!” – баба, якая ўжо зьбіралася йсьці да трывуны, павярнулася да яе ды ўшчыкнула за шчаку. “Ня мяmlіць толькі! I...”. Баба прыдзірліва агледзела Вераніку ды спрытна выцягнула зь яе валасоў заколку. “Так рамантычней! А пілётку трymай у руках. Паехалі!”

Вецер ударыў Вераніку па галаве, вочы съязліся, валасы цягнулі назад, бы парашут. Яна выходзіла на трывуну зь ясным разуменьнем, што ня памятае нічога з тэкстоўкі, і калі Вераніка чхнула ў мікрофон пасъля хвіліннай паўзы, баба-рэжысэр у роспачы заплюшчыла вочы, але тут ад парыву ветру грымнуўся на трывуну вялікі плякат, і перад вачыма Веранікі як у караоке засывіліся нецярплівыя слова, яна пасьпешліва пачала вымаўляць іх, баючыся, што будзе позна, і ўрэшце аднекуль усплыў увесь тэкст, і ёй нават самой спадабалася, як зазывінёй яе голас у другой страфe, ажно вецер съціх, каб паслуhaць, чаго ж тут сабраліся гэтыя маладыя ды старыя, па што, уласна, гэтая чарга, у якой не было нікога сярэдняга веку... ды потым страціў цікавасць і палез да Веранікі цалавацца. Валасы лезылі ёй у рот, ёй становілася мlosна ад уласных валасоў, валасы ліплі да краёчку губы, на якім пеніўся вульканчык урачыстасці, валасы імкнуліся дабрацца да нёба. Пілётка трymала яе руکі, як адмысловыя кайданкі, а валасы, здавалася Вераніцы, хрумсыцелі на зубах, бы пясок, застрравалі паміж іх, як зубныя ніткі, як іголкі пад пазногцямі, съветлія валасы, гідкія валасы, нібыта ўсе не свае. Да “тарбамі” было яшчэ далёка, а Вераніка ледзь стрымлівалася, каб не

званітаваць. Неяк яна дачытала да канца, а потым доўга сядзела пад трывалай, між вянкоў, як жнейка, у залатой кароне, высоўвала язык ды вадзіла па ім пальцам, вылоўліваючы валасы. Рэжысэр, якая зазірнула за ганаравыя снапы, паглядзела на Вераніку з агідай і пачала корпацца ў торбах.

Што такое тарбамі, Вераніка так ніколі й не даведалася, і ніхто пра гэта ня ведае. Магчыма, пра гэта напісаны ў нейкіх іншых кніжках, у гэтай дакладна не. А ўвогуле, фота атрымаліся файнныя, Вераніка на іх нават нагадвала трохі Магду на яе самым вядомым постэрый, дзе Магда была знятая падчас канцэрту... Валасы з роту яна даставала да самага вечара, і апошні неахвотна вылез зь яе, калі яна адмакала ў ваньне, съветлы доўгі волас, які, можна было падумаць, рос недзе ўнутры Веранікі, і яна яго выдаліла.

Фільм быў францускі, а глядзела яна яго ў Эдзіка. Эдзік быў не зусім францускі, але амаль, у Эдзіка тата быў мастак і часта бываў за мяжой. Вони ужо гэтае замежжа, людзі – такія як вось, як бацькі Веранікі, напрыклад, – па інэрцыі лічаць яго чымсьці недаступна-раскошным, чым яно было больш за дваццаць гадоў таму. Чалавек, які пабываў там, дагэтуль яшчэ выклікае зайдзрасць ды пашану, чалавек, які бывае там рэгулярна або, крый божа, жыве – выклікае нянявісьць. Нібыта ён адкусіў кавалак жалезнае заслоны, каб туды прабрацца, а не аформіў візу ды набыў квіток. Нібыта малочныя рэкі там бяруць пачатак не ад кароваў, а ад каралеўскіх карміліц. Нібыта дагэтуль, каб паглядзець такі францускі фільм, трэба прымаць меры перасыярогі. Нібыта туды можна ўцячы ад сябе самога.

Бліжэй за ўсіх да замежжа, натуральна, моладзь і людзі гадоў васьмідзесяці. Першыя – бо для чалавека з заплюшчанымі вачымімі заўжды адкрытыя ўсе дарогі. Другія – бо для іх існуе бязвізавы рэжым у адно загадкавае найбліжэйшае замежжа, куды, зрэшты, ніхто надта не съпяшаецца без патрэбы. Аднак тыя, хто ўсё ж выправіўся, не вяртаюцца. Добра там, відаць. Талерантная, гасцінная краіна, дзе няважна, чым ты займаўся на радзіме. Туды ўжо паляцеў наш уласны карэспандэнт, будзем чакаць ад яго паведамленняў.

Фільм называецца “Цырульніца Блянш”. Эдзік глядзеў толькі такія фільмы, дзіўныя, дурнаватыя, страшныя ды почасту занудлівыя. Зазвычай, калі Эдзік прывучаў яе да добрата, як ён казаў, кіно, “кіно не для ўсіх” (не, бля, ўсіх! – жартаваў тата Веранікі, калі чуў выпадкова назму гэтай рубрыкі з тэлеэкрану), Вераніка адольвала першыя хвілінаў пятнаццаць. Потым яна пачынала сачыць за Эдзікам. Той вачэй ад фільму ня мог адвесці, сядзеў-пачухваўся, у яго была процыма відэакасэтаў, але ж кіна не для ўсіх было ня так ужо й мала, можа быць, столькі ж, колкі і гэтых ўсіх, рабіла выснову Вераніка, – калі некаторыя фільмы нават Эдзік быў вымушаны глядзець па тэлевізоры. Цырульніца Блянш, немаладая, але дагледжаная ды абаяльная, працуе ў сваёй маленъкай цырульні на вузкай брукаванай вулічцы. Натуральна, яна мае шмат пастаянных клиентак...

Варта на нейкі час вярнуцца да тытраў. Стрыжка Веранікі не марудзіла з наступствамі. Яна сядзела ў сквэры побач з кімсьці бронзавым па прозывішчы Голубеў, а Эдзік недалёка “піў піва зь сябрамі”. Што яна рабіла ў сквэры, цяжка сказаць, яна сама ня ведала, сядзела, закінуўшы нагу на нагу. Напэўна, усё так і было, як патлумачыў ёй потым Эдзік – яна чакала, каб паглядзець на сваю новую стрыжку вачыма незнаёмага мужчыны. Але яна сама ні пра што такое ня думала. Яна наогул часта сядзела ў тую восень вось гэтак адна ў парках і сквэрах, або плакала без прычыны, або не магла спаць унаучы, нібыта забыла, як гэта робіцца. Вераніка заўважыла неяк – калі пачаць аналізаць найпрасцейшыя чалавечыя дзеяньні, яны становяцца мярзотна-бессэнсоўнымі, і ворганы, якія ў іх удзельнічаюць, пачынаюць здавацца нейкімі прыштымі... Напрыклад, спажываныне ежы. Нельга задумвацца над тым, як яно адбываецца. Якое задавальненне, сапраўды, можна атрымаць ад усьведамлення таго, што ў тваім роце заўсёды знаходзіцца пэўны запас съліны, вадкасці, быццам бы набрала чагосці ў рот й ня можаш усё жыццё пракаўтнуць... А як гэта жудасна – бачыць людзей і разумець, што гэта ня проста людзі, а жанчына з курынай нагой у жываце, мужчына, у прамую кішку якога якраз у гэты момант, калі ён табе ўсміхаецца, *нешта паступае*, – прыслухоўваешся да сябе й задумваешся пра свае зубы, якія адразу адчуваюцца быццам прыклененымі, пра тое, якія нетрываюцца твае сківіцы, пра тое, што валасы растуць зь цябе, нібыта твая галава – проста лапік зямлі, скрэзъ які прабіваецца трава, што там, пад ёй? Карэніне, па ўсім бачна, моцнае карэніне пустазельля. Дык вось чаму так ломіць у скронях. Валасы растуць, штосэкунды, як усё жывое, прыслухайся, як зь цябе растуць валасы. Калі ты іх мыеш, ты проста паліваеш газон. З такімі думкамі небясьпечна цяжарыць. Ніколі не задумвайся пра тое, чым падобныя людзі, Вераніка.

Эдзік падыйшоў, нясымела ўсміхаючыся, ды нагаварыў ёй усе неабходныя банальнасці. Ён вырваў ліст зь яе нататніка ды намаляваў Вераніку асадкай, ён маляваў яе доўга, і яна ўжо пашкадавала, што пагадзілася, -- але атрымалася прыгожа, толькі з разыліванага ліста на яе глядзела зусім чужая дзяўчына. “Адкуль ты ведаеш, як ты выглядаеш насамрэч?” – высакамерна спытаў Эдзік ды засымяяўся, і ёй гэта спадабалася. Сакурснікі, якія якраз сасыпелі, каб у яе закахацца, звычайна нагадвалі проста сабачак, якіх можна падзываць сывістам. Але сывістак Вераніка ня ўмела. Яны шмат гулялі па горадзе ў наступныя дні, а потым яна апынулася ў яго ў гасцінях, і усё было так файнага, пакуль не прыйшоў дзень, калі ён угаварыў яе пазіраваць для яго аголенай, “Разумееш... Ну... Ну, увогуле... я яшчэ дзяўчынка”, – Вераніка трymала сябе за калені жалезнай хваткай. “Сапраўдны мастак вышэйшы за гэта”, – горда сказаў Эдзік, і гэта яе трохі супакоіла, і станік Вераніка усё ж зьняла, але потым высыветлілася, што ці то Эдзік не сапраўдны мастак, ці то “вышэйшы” трэба было разумець у іншым сэнсі, ці то “гэта” азначала зусім ня тое, што яна падумала, а нешта адваротнае... – але яна ледзь адбілася, і ён неяк панік і купіў сабе піва замест марозіва, калі праводзіў яе на прыпынак, а потым яна даведалася, што яму трывіцаць пяць гадоў, а значыць, яе хацеў спакусіць ня хто іншы, як стары пень... Але праз тыдзень ён патэлефанаваў ды даў абяцаныне больш ніколі, і

сказаў, што яны будуць праста сябрамі – і праўда, яны па-прыяцельску глядзелі кіно й нават аднойчы парнушку, якая зъдзівіла Вераніку сваёй тупасцю ды аднастайнасцю, нібыта людзі там выконвалі працу, зъ якой даўно хацелі б звольніцца, але сям'ю ж карміць трэба і г.д.

Аднак пра мадам Блянш. Адзін дзень яе працы, якую нехта называе мастацтвам, а нехта рамесніцтвам (як і любую, зрешты, працу). Трошкі фантастыкі: калі мадам Блянш дакранаецца нажніцамі да валасоў кліенткі, яна чытае яе думкі... Але пра гэта, натуральна, ведзьма маўчыць. Вось да цырульніцы прыйходзіць непрыгожая брунэтка, якая хоча зрабіць новую прычоску, кардынальна зъмяніць стыль. Бо сёньня яна, якую мужчыны не заўважаюць, а жанчыны не прымаюць у разылік, запрошаная на party, і небарака хоча з дапамогай цырульніцы-чараўніцы выйсьці зь ценю, вырашыць усе праблемы... Но, як вядома, непрыгожых жанчын няма, ха-ха-ха, ёсьць дрэнныя цырульнікі й візажысты. “Ніхто не пазнае”, – думае жанчына, -- “сёньня ўвечары мяне ніхто не пазнае”. Вось да мадам Блянш прыйходзіць другая наведніца, трэцяя, чацвертая... Вось маладая, але маркотная сыцерва з вачыма ўдавы, а на самой справе – папросту падманутая жонка. Мадам Блянш адчувае, што думае гэтая наведніца, чорныя думкі, чорныя, як кругі пад вачыма, пякучае жаданьне адпомсыць – але ж сучка-суперніца вызначаная памылкова. І вось надыходзіць вечар, брунэтка з новай стрыжкай, усё такая ж непрыгожая, съляшаецца на сваю вечарынку. Аднак па дарозе гіне – трапляе ў настолькі крыававую аварыю, што й насамрэч – ніхто ня можа апазнаць гэты зънявежаны труп у спадніцы колеру марское хвалі... Мадам Блянш магла б папярэдзіць няшчасную. Але ня робіць гэтага. Чаму? – спыталася Вераніка, якую фільм уразіў, бо быў не такі ўжо й не для ўсіх. “Крытыкі пішуць: бо яе справа – быць цырульніцай, а перад цырульнікамі, як перад съмерцю, усе роўныя, і не яе справа – вырашаць, хто мае рацыю, хто не...”, – адказаў Эдзік ды паваліўся ніцма на канапу.

Наступным разам яны зноў глядзелі порна, і цяпер ужо Эдзік ня вытрымаў. Самец на экране якраз азіраўся ў пошуках новай самкі, ужо спажытыя таксама з гатоўнасцю сталі нюхаць паветра. “Скажы мне, Веранічка”, – Эдзік раптам апынуўся блізка-блізка, так блізка, што яна адхіснулася й ледзь ня ўпала з канапы. “Скажы мне, чаму ў цябе такія валасы... такія кароткія...”, – ён цяжка дыхаў і цягнуў да яе растапыраныя пальцы. “У цябе мусіць быць доўгія валасы... чорныя доўгія валасы...”. Вераніка ўскочыла з канапы ды зашпілілася на ўсе гузікі. “Бо я хацеў бы паставіць цябе вось так, як быццам маладую жарабіцу, ды трymаць за валасы, вось так...”. Эдзік наляцеў на яе ды схапіў за валасы, тым самым рухам, як калісьці Жвалевіч, але пальцы ягоныя толькі сьлізганулі па галаве ды правялі адчайна па выгнутай сыпіне Веранікі. Яна ўжо таропка апраналася, калі ён праста паваліўся на падлогу ды ў вачох ягоных зъявіліся сълёзы. У некоторых фільмах паказваюць, як яны засоўваюць сабе за пояс лёд у такіх выпадках. У вясёлых, вельмі вясёлых фільмах “для ўсіх”. “Чаму я не сустрэў цябе на два гады раней?” – скрыгатаў ён зубамі, і цалаваў яе джынсы. “Ты б ня стаў ад гэтага маладзейшым”, -- прамармытала яна ды паехала дамоў.

“Ты фашистка! Я цябе ненавіджу!” – кричала маленькая дзяўчынка ў белай сукенцы ды белых гольфах і тупала па лесьвіцы, дробна-дробна, гучна-гучна, і рагатала гістэрычна, падняўшыся на самы верх, бо насамрэч гэта было съмешна, калі старая, нямоглая бабуля з расчоскай наперавес намагалася яе дагнаць, трymаючы ў зубах гумкі ды заколкі. На твары бабулі быў такі самы разгублены выраз, як у клоўна ў цырку. Бабуля цяжка падыгмалася, прыступка за прыступкай, лесьвіца на другі паверх рыпела, калі-небудзь бабулька праглыне незнарок гумкі ды памрэ, і тады можна будзе забыць нарэшце пра гэтыя ненавісныя ранішнія заплітаныні. “Вераніка! Ну трэба ж заплесціся”, – стагнала бабуля, такая па-дурному добрая нават калі лезла, як набіты лахманамі пакет, па лесьвіцы. Вераніка стаяла, да апошняга чакаючы, пакуль бабуля не апынечца зусім блізка, а потым кідалася ў пакой і застывала там ля дзьвярэй, і бабуля, крэкчуцы, падыходзіла. Тады Вераніка зноў адбягала на бясьпечную адлегласць, шпарка, раз-пораз азіраючыся, са звонкім съмехам. Мільгалі белыя гольфы, падміргвалі жоўтыя ступакі. Вёска, штодня сълівы, у якіх замест костачак хаваліся пчолы, загарэлыя ножкі ў камарыных укусах. Дзед мала зьвяртаў на яе ўвагі, сядзеў на двары, на сваім ватным лежаку, які пахнуў мачой, ды дыміў так, што Вераніка аднойчы скрала ў яго запалкі. Не дапамагло... Бывала, дзеду хацелася пагуляць зь ёй, і ён цягнуў да Веранікі страшныя свае рукі – словаў дзеду не хапала, і дзед толькі ласкова прыгаворваў: “Э... Гэ...”. Цукеркі за дзевяноста капеек. Ружовы парсюк, на якога дзед аднойчы разлаваўся ды адлупіў так, што той ужо не падняўся. Мухі ў малацэ. Сала на астылых блінах. Колкае сена, пасъля якога съярбела галава. Вясковыя хлопчыкі, якія так любілі гуляць у лякарню.

Яе называлі Веранічка, як сярнічка, як зынічка, як пstryчка, у залежнасці ад абставінаў. Яе кармілі з лыжачкі старажытным спосабам: за маму, за тату, за бабулю. Чамусыці самая смачная лыжка была за тату... Да любімай стрыечнай сястры справа рэдка даходзіла. “Нармальна,”, – казаў бацька, – “цяпер худыя зноў у модзе”. Яна даволі хутка навучылася распазнаваць, як пахне ад мамы, калі яна вып’е, а як ад таты, ад мамы пахла саладзей. Аднак тата ў такія моманты ахвотна гуляў зь ёй, значна больш ахвотна, чым калі быў цьвярозы ды журботны, а мама дык не: яна хутка засынала. Бабуля ведала такія слоўы, як хлопчыкі на вуліцы, і з татам і мамай так і размаўляла. Тата, калі піў гэтую сваю гарэлку, любіў падкідваць яе ўтару ды лавіць, Веранічцы гэта страшэнна падабалася. Аднаго разу не спаймаў, толькі сам паваліўся ды застаўся сядзець на падлозе, паціраючы попу. Ёй было съмешна й балюча адначасова, на вочы тым часам лілося нешта чырвонае й цёплае, яна съмяялася, як у сyne, ды на языку было салёна. А потым закрычала, хутчэй ад пасыпешлівасці, зь якой тата схапіў яе пад пахі ды панес у лазыніцу, дзе выціраў першым, што трапілася пад руку – сваім трыко, якое ён дастаў з каша, дзе захоўвалася брудная бляізна. Мама спала ў суседнім пакой, і нічога не магло яе пабудзіць. Увечары дома была жахлівая лаянка, і Веранічка сядзела ў куце ды нечакана пабачыла сябе ў люстэрку, -- страшную зачараваную дзяўчынку з вачыма, адплюшчанымі так шырока, што яна зноў спалохалася ды зараўла, так гучна, што з кватэры, дзе цяпер жыве сусед Юрка, загрукалі па-

жаночаму ў съценку. Лялькі ня слухаліся, і яна аднойчы адлупіла адну рэмнем і потым румзала ўвесь дзень, гледзячы, як лялька, адварнуўшыся ад усяго съвету, ляжыць у куце. Любіла залазіць у шафу ды ціха сядзець там, пакуль дарослыя ходзяць па кватэры ды крычаць нецярпліва на розныя галасы: “Вераніка! Веранічка! Сярнічка! Доча!”

Чэслаў Карлавіч, начальнік аддзелу, называў яе “унучка”. Ён любіў гладзіць яе па валасох, спачатку ён рабіў гэта нібыта мімаходзь, але потым, калі зразумеў, што Вераніка ў адказ толькі нэрвова съмеецца, стаў прыкладваць далонь шчыльней, і перабіраць пальцамі пасмы. Вераніка ўся напіналася, і тады рука Чэслава Карлавіча паволі спынялася, ён зазіраў ёй у твар й ціха казаў, і ў павуцінні пад ягонымі вачыма хаваліся старэчыя цені: “Думаеш, я яшчэ магу... Ды я дзед сталетні, куды мне, ты ж мне як унучка...”. Яна была пэўная, што ён наважваецца гладзіць яе па валасох, толькі калі яны застаюцца сам-насам, і была вельмі зъбянтэжаная, калі аднойчы ён зрабіў гэта на вачох у ўсіх, пасъля панядзелковай нарады. Вераніка, на павеках якой ужо дрыжэла туш, падзялілася проблемай з каляжанкай Ларысай. “Ды ты што...” – Ларыса зарагатала ды потым нечакана сама пагладзіла Вераніку па валасох, рыхтык Чэслаў Карлавіч. “Ты б ведала, па чым ён іншых гладзіць, бывае... Так што радуйся! Ён з табой яшчэ паджэнтльмэнску”. Чэслаў Карлавіч не саромеўся гаварыць, што добра цеміць ў жанчынах, ён быў ахайны ды каржакаваты пажылы чыноўнік, хаця й часам даволі занудлівы. Неяк напярэдадні Новага году яны сабраліся ў начальнікам кабінэце, Вераніка дапамагала рабіць бутэрброды, і дарэмна – як толькі яна стала рэзаць каўбасу, будаваньне бутэрбродных пірамідаў было цалкам аддадзенае ёй, а астатнія жанчыны пачалі наводзіць марафэт. Яна разумела, што гэта справядліва, і ўпартая мазала, рэзала, чысьціла, і пасадзіла шпротную пляму на белую блузку. Вераніка была новенькая, і трэба было перацярпець, пакуль у адзьзел ня прыйдзе хто-небудзь маладзейшы ды больш няявопытны. Чэслаў Карлавіч кульнуў чарку, другую, пятнаццаць хвілінаў адмаўляўся ад трэцяй, а потым выпіў адразу шклянку ды прапанаваў пары. Калі начальнік прапануе табе пары, адмаўляцца не выпадае... Аддзел прайграў начальніку скрыню шампанскага: Чэслаў Карлавіч з завязанымі нечым чорным шалікам вачыма па чарзе абыйшоў падначаленых жаночага полу, спыняўся каля кожнай ды ўдыхаў пах валасоў, каб потым беспамылкова назваць імя іх уладальніцы. Супрацоўніцы енчылі ад захаплення. Чэслаў Карлавіч зьняў павязку й съціпла закусіў галяндзкім плаўленым сырком. Аддзел шчыра пляскаў... “Цішэй вы,” – паказаў Чэслаў Карлавіч на дзъверы. – “Праверку нам абяцалі...”. Штучная елка нешта паведамляла азбукай Морзэ. Калі бутэлькі апусьцелі, Чэслаў Карлавіч разгаварыўся ў Вераніка са зьдзіўленнем даведалася, што ў мінульым жыцці Чэслаў Карлавіч быў жаночым цырульнікам. З таго часу яна глядзела на яго іншымі вачыма й варта яму было падкрасца ззаду, каб пагладзіць яе па валасох, яна адразу намагалася расслабіцца ды казала сабе: гэта цырульнік, цырульнік, цырульнік.

Да трох гадоў Вераніку галілі налыса, бабуля казала, што так трэба, і мама пагаджалася. Той час яна трохі памятала, і чым больш гадоў ёй спаўнялася, тым часцей яе наведвалі туманныя карцінкі: малпа, якая ўмела варочаць вачыма, слон, які выглядаў так, нібы хацеў пукнуць – гэта было прыемна, успомніць таго слана. Калі Вераніка ўжо пайшла працаўца ў аддзел, яна раптам прыгадала тое, што мала хто з дарослых здольны прыгадаць, хіба што перад съмерцю, напэўна. Яна, на самым дне свайго паголенага дзяцінства, на самым дне дзіцячае калыскі, у гронках бразготак, на сінім матрасе, зь непрыемнай анучай паміж крываіх, бы рагалікі, ножак... У кватэры мама, ад мамы да Веранікі йдзе тонкая нітка, і як бы мама далёка ні адыходзіла, на якім бы краі съвету ні стаяла (нават на кухні, страшнай кухні), нітка ня рвецца, пацягні за яе, і пачуецца прыгожы бразгат, і мама прыбяжыць... У кватэры яшчэ тата, у кватэры маленькі й падобны да таты чалавек, які часта падыходзіць да прую калыскі ды стаіць, моўчкі зазіраючы ёй у вочы, так што яна пачынае баяцца ды плакаць, у кватэры ёсьць яшчэ Пухнаты ды Цёплы, як мама, хто заўсёды драпаецца недзе ўнізе, ад чаго па калысцы йдзе прыемная вібрацыя... У кватэры ёсьць маленькія ды карычневыя, якія часам дзелавіта крочаць паўз матрас... Зразумела, што гэта былі яе брацец-прыдурак і іхны цяпер ужо безнадзейна безыменны кот, які ўцёк яшчэ да таго, як Вераніка пайшла ў дзіцячы садок, зразумела, што брунатнымі бандытамі былі тараканы... Але ня ўсё так проста тлумачылася. Таму што існаваў нехта яшчэ. Заўсёды маўклівы, з вачыма добрымі, як у мамы, з накрухмаленымі ці то крыламі, ці то складкамі шырокага шаліка на пляchoх, ён заўсёды стаіць у куце, за фіранкай, і адтуль выглядвае, ён высокі, белы, кашчавы – калі надыходзіць ноч, ён іштага хадою йдзе праз пакой ды схілецца над Веранікай, кладзе ёй прахалодную руку на лоб ды ўсыміхаецца заклапочана аднымі вачыма – страхі ўцякаюць, Вераніка засынае ды прачынаецца толькі дзеля каліўца малака. Яна ўспомніла, як аднойчы захварэла, і нехта іншы, таксама ў белым прыйшоў у іхны дом, мама бегала па чистую лыжку: спачатку яна падумала, што гэта той самы, хто звычайна стаіць за фіранкай, але гэты – проста доктар! – усё нешта крэмзаў на паперчыне... Той, хто стаіць за фіранкай, выйшаў, як заўжды, уначы, ён мог пабудзіць маму, мама якраз спала побач, але мама толькі перавярнулася на іншы бок, а той, хто стаяў за фіранкай, прайшоў па месяцовой дарожцы й паклаў сваю таکую знаёмую, спакойную руку на гарачы, у кропельках поту лоб Веранікі, і стаяў так да раніцы. “Куды яна ўсё глядзіць?” – ня вытрымаў бацька. “Ды ўсыміхаецца... Каму?”. “Можа, яна касавокая?” – запыталася з трывогай маці. “Касавокая! Касавокая!” – заіржаў брат ды пабег па кватэры, да прыбіральні й назад, паўтараючы новае слова.

Яна аднойчы раптам згадала гэта. Вераніка ў той час ужо працевала ў аддзеле, і дзіўна было, балюча ды мулка прыгадваць тое няіснае, быццам прыдуманае толькі што маленства. Гулкі зімовы вечар, праз паўгадзіны супрацоўнікі пачнуць паціху зьбірацца дамоў. Кабінэт нечакана падаўся ёй агромністым, яна пацягнулася ды паднялася з крэсла. Няўжо я была такой, няўжо мяне калісьці зусім не існавала, няўжо мяне магло не існаваць? Яна падыйшла да фіранкі ды адсунула

яе. Вераніцы стала страшна, яна патэлефанавала Ларысе, выдумаўшы нейкую справу, у іх была такая праца, якая заўсёды прадугледжвала магчымасць працягу нават ужо зьдзейсьненага, і вось на калідоры пачуліся крокі Ларысы, а Вераніка ніяк не магла зашпіліць туфлі.

Брат прыціскаў яе да падлогі ды наступаў нагой на валасы, ён мог стаяць так доўга, ды лушчыць пры гэтым, напрыклад, семкі, і Вераніка спачатку білася, як рыба, на гэтым тоўстым цвіку ў сіняках ды драпінах, аднак потым разумела марнасць сваіх намаганьняў ды заціхала, толькі ўсхліпваючы раз-пораз ад бясьсільля. Часыцей за ўсё брат рабіў ёй такія экзэкуцыі за нейкую правіннасць, напрыклад, калі яна наўмысна разылівала малако ці змывалася ва ўнітаз ягоныя фатаграфіі хакеістаў. І вядома ж, ён рабіў гэта толькі тады, калі бацькоў не было дома – бацькі на такія зъверствы былі няздольныя і адно білі яе часам рэмнем, не балюча, але прыніжальная, а потым на кухні пад яе крыкі апраўдвалі ўголас свае нядаунія катаўаныні. Яна некалькі разоў скардзілася бацькам на брата, аднак потым перастала, бо за кожнай такой скаргай надыходзіла немінучая расплата. Аднак Вераніка ўпартая працягвала барацьбу, і хакеісты танулі, а малако разылівалася. Нага стаяла на яе валасох цвёрда, з пачуцьцём адноўленай справядлівасці, і нішто не магло на брата падзейнічаць – ні сылёзы, ні ўсхліпы, ні слова жальбы, ні пагрозы. Вырывацца было так балюча, а бясьсільле было такім безнадзейным, што Вераніка перастала на нейкі час чысьціць зубы – так яна была занятая пошукамі найлепшае помсты.

Зрэшты, былі і больш съветльяя моманты. Менавіта брат навучыў яе, з дапамогай строгіх і бязылітасных практыкаваньняў, плаваць у вадасховішчы, і яна радавалася, як вар'ятка, калі аднойчы паплыла без усякае дапамогі, адарвалася ад апоры ды паплыла, адчуваючы пад сабой пустэчу, а над сабой неба – гэта было як першы птушыны палёт.

А той выпадак, калі яна вярталася з крамы, з заціснутымі ў кулаку манэтамі ды паўбуханкай хлеба ў торбачцы, і тут выскачылі яны, на пяць гадоў за яе старэйшыя, ды акружылі, ды задзіралі сукенку, ды выкручвалі запясьце, пачаўшы з простай “крапіві” ды потым разгуляўшыся, страціўшы межы, спрабуючы абвязаць руку Веранікі вакол яе шыі; адзін з прыдуркаў, наймалодшы, адначасова разгінаў ёй пальцы, засяроджана, нібы разъбіраў цацачную машыну, а той, які да пары трymаўся воддаль, дастаў з торбы хлеб ды таўхануў яго пад футбольнаму ў хмызьняк, адказаўшы адразу ўсім зъялелым плякатам у школьнай сталоўцы. Хлопцы сапелі ды пасьмейваліся, ні ў кога не было ў вачох няnavісці да ахвяры, як, зрэшты, і спачуваныя, ім было цікава, як гэта: зрабіць балюча, яны былі кемлівия ды щікаўныя хлопчыкі, адзін зь іх нават потым выкладаў прыродазнаўства ды біялёгію ў яе школе... “Я брата паклічу”, – верашчала яна, яны ківалі ды працягвалі яе катаўаць. Ды толькі брата клікаць не было патрэбы, ён якраз ішоў насустреч, у съвеце ня так ужо шмат съцежак ды дарожак. Злавіць яму ўдалося толькі аднаго, затое самага старэйшага... Гадзіна была апракінутая ніцма. “А цяпер плюнь на яго”, – загадаў брат трохі расчараўана. Яна намагалася зрабіць гэта як мага больш помсьліва, але ў роце перасохла, і Вераніка адно запырскала сабе сукенку. “Гэх ты,” – брат з гаркотай уздыхнуў,

ударыў скурчанага ды маўклівага ворага мыском нагі ў сківіцу, узяў сястру за руку, і яны пайшлі дахаты.

Іхны пасёлак Сьвет меў незвычайны статус: нягледзячы на тое, што знаходзіўся за дваццаць кілямэтраў ад сталіцы, адміністрацыяйна ён належаў да цэнтральнага яе раёну. Раз на трывалаў хвілінаў адсюль да гораду ездзіў аўтобус, які таксама меў нібыта нармальныя гарадзкія выгляд ды нумар, але ў адрозненіне ад іншых ён ведаў, што такое вырвацца на простор зь цесных вуліц, разагнацца на нядаўна адрамантаванай шашы, калі можна праста потым скінуць хуткасць і доўга каціцца з горкі міма палеткаў ды драўляных лецішчаў, сыгналіць грыбнікам ды вяскоўцам, якія брыдуць па ўзбочыне, прабірацца па вузкай асфальтавай паласе паўз сонечны бор, з адчыненымі вокнамі, прытармазіць на высьпе між двух кукурузных мораў, падбіраючы выпадковага пасажыра. Тыя, хто заходзіў у аўтобус у Сьвеце, скідвалі зь сядзеныяй ігліцу, перад тым, як сесьці... На паўдарозе да сталіцы пасажыры заціскалі насы, і хто-небудзь абавязкова прамаўляў: дыхайце глыбей, праяжджаем Сочы. Вераніка шторазу сымяялася.

Такое становішча Сьвету, зрешты, утварала для ягоных жыхароў і безъліч праблемаў. Ім, са сталічнай прапіскай, даводзілася ездзіць у цэнтр гораду ў паліклініку ці ў пашпартны стол, і пакуль яны ня выбралі дэпутатаў былога сьвецінца Рызіна, па прадукты ня першае неабходнасці таксама былі вымушаныя выпраўляцца ў горад. Сьвет быў узвядзены ня вельмі даўно, якіх-небудзь дваццаць пяць гадоў таму, тут хутка набудавалі дзевяціпавярховікаў для тых працаўнікоў чыгункі, якія стаялі ў чарзе на жытло, ды забыліся на іхнае існаваныне. Большасць колішніх навасёлаў пакрысе знайшлі сабе жытло ў сталіцы, а кватэры здавалі... Аднак некаторыя, у тым ліку бацькі Веранікі, засталіся ды, напэўна, чакалі, пакуль Рызін прынягне сюды мэтро, за вяроўку, як асла, бо нездарма ж мы за яго галасавалі. “Затое ў нас прырода,” – казалі зазвычай сьвецінцы ды летуценна прымружвалі вочы, калі хто-небудзь не вытрымліваў і мяняў сваю трохпакаёўку ў Сьвеце на пакой ля вакзалу. Дурное было ў іх становішча – яны адчуvalі сябе сталічнымі жыхарамі, старанна выхоўвалі ў сабе адпаведны “мэнталітэт”, але кожны разумеў, што насамрэч ён – нехта кшталту эмігранта, і глядзеў на сьветла-зялёны лупавокі 401-ы аўтобус з тую, як на нейкі сымбал...

Каб пабачыць першы раз у жыцці сапраўднага фашыста, ёй не давялося далёка адыходзіць ад дома. Яна даведалася ад бацькоў, а бацькі – ад знаёмых, што ў суседнім дзевяціпавярховіку фашысты здымаюць пад офіс двухпакаёвую кватэру, тую, дзе раней жылі сёстры Марковіч, чый бацька калісьці кінуўся пад цягнік. Старэйшыя фашысты прыяжджалі ў Сьвет звычайна на старым “мэрсэдэсе”, маладзейшыя – два хлопцы й дзеўка – на аўтобусе. Як прыкмету аднойчы сусед Юрый, гэтыя маладыя заўсёды імкнуліся пакінуць Сьвет да надыходу цемнаты, бо, і Юрка шчыра сымяяўся, разумелі, што ўжо надвячоркам ім небяспечна хадзіць тут па вуліцах. Хаця фашысты й так не асабліва разгульвалі па пасёлку, усё больш хаваліся ў сваёй нары, займаліся там сваімі цёмнымі справамі... Натуральна, яны ж не жылі тут, а мелі ў гэтай кватэры штаб. Звонку вокны іхнае маліны нічым асаблівым не

вылучаліся, хіба тым, што былі заўсёды завешаныя фіранкамі. “Як жа інакш,” – разважала Вераніка, – “ім ёсьць што хаваць...”. Яна тады сканчала школу, яе мозг катэгарычна адмаўляўся запамінаць нешта з навучальнага матэрыялу, маючы, відаць, зусім іншыя пляны наконт баўленьня часу, і ўвесь час нібыта крыўдуючы на Вераніку; яна хадзіла стрыгчыся ў маленъкую цырульню, што месцыцілася на першым паверсе ў дому каля аўтобуснага прыпрынку, яе наведвалі толькі школьніцы ды мужыкі, сур’ённыя дамы Сьвету запісваліся да Розы Іванаўны, якая стрыгла дома. “Тат, а чаму нельга распавесыці пра іх, пра гэтых фашистаў, у міліцыю?” – шчыра запыталася яна неяк, выходзячы ў халаце, з махровай чалмой на галаве, з лазыніцы. “Вырасьцеш – даведаешся”, – адмахнуўся бацька, ён тады ўжо завязаў. – “Калі б усё было так проста...”. Валасы высахлі, і яна пайшла ў цырульню.

Дзень быў съякотны ды пыльны, яна йшла ды думала пра тое, што дарэмна мыла валасы, пакуль дойдзеш, зноў будуць брудныя. Здалёк яна пабачыла, як з пад’езду выйшлі двое фашистаў, хлопец і гэтая дзеўка, ды пакроцылі марудна паўз вуліцу да прыпрынку. Яна як у смузе бачыла іхныя съпіны, вочы балелі ад сонца, на лаўцы спаў, высалапіўшы язык, дзядзька Валодзя, плавіліся нясьцерпна белыя машыны. У Сьвеце была сіеста, ляютная пустэча навалілася на строгія прастакутныя дарожкі, спалі мамашы, спалі малыя ў вазках, працоўны народ яшчэ не вярнуўся з гораду. Вераніка ўжо зьбіралася завярнуць да цырульні, як раптам, сама нібы засынаучы, зауважыла, што парачка прамінула прыпрынак і рухаеца да лесу, які пакалыхваўся за крамаю, як міраж. Вераніка цудоўна ведала, як дайсыці туды хутчэй, і, адганяючы рукой ад вачэй сон ды млявасць, нібы да кучлівых інсэктаў, неўзабаве стаяла ўжо за густым зьдзіўленым кустом, назіраючы, як пара, высока падымаячу ногі, заходзіць крадком у лес. Разгадка была відавочная, але Вераніцы чамусыці ў галаву не прыйходзіла. Яна ўсё чакала ад фашистаў якіх-небудзь дзеянняў, забароненых ды гнюсных, кшталту наркотыкаў або якога-небудзь сатаніскага рытуалу, і гэта прыцягвала Вераніку настолькі, што яна сама зьдзіўлілася, як спрытна атрымліваеца ў яе прабірацца скрэзь зарасьнікі, як асьцярожна ды прафесійна яна гэта робіць – ніводнага лішняга гуку, дыханыне схаванае пад сукенку; яна нават мужна вытрывала візит вялізнага крывасмока, які доўга піў зь Веранікі, і ніяк ня мог наталіцца... Вераніка гатовая была паспачуваць фашистам, бо злачыннае заўжды прываблівае маладых людзей, – злачыннае, забароненае, таемнае, прыхаванае...

Ускрайчык лесу быў увесь запаскуджаны сьветаўскімі аматарамі ўік-эндаў на прыродзе або іншымі нецьвярозымі натурыстамі ды школьнікамі, паўсюль выскоквалі небяспечныя прагалы, аксамітнае вугольле блішчэла сярод заседжаных пнёў, ярка паблісквалі ў мёртвай траве пакеты й бутэлькі, сярод гэтай пачварнай прыземітай архітэктуры вар’яцелі дэградуючыя насякомыя... Фашисты памкнулі далей, у гушчар, і Вераніка рушыла за імі, кароткімі перабежкамі, лёгкі ценъ, павуцінка... Нарэшце яны дасягнулі чыстай ды схаванай ад вачэй паляны, якая спускалася да таго ж з узгорку, так, што на яе можна было толькі натрапіць, але не знайсці... Фашисты трохі прыцішана пагаварылі, седзячы ў нізкай траве, потым дзяўчына ўпала на съпіну, хлопец паваліўся на яе – сярод галаваломкі кустоў дэзвюма налітымі

сонцам ягадамі гарэлі вочы Веранікі. Яна бачыла, як дзяўчына прыўзынялася, каб съцягнуць зь сябе футболку, а потым ужо нічога не магла разгледзець толкам, толькі белыя ногі, якія даверліва прыціскаліся да азадку хлопца, раз-пораз выпростваліся, чорныя пяткі трохі пабоўтваліся ў паветры й зноў апускаліся, каб праз імгненіне сутаргавым рухам прагнаць ні ў чым не вінаватага авадня... Вераніцы гэта стала надакучваць, але ўнутры ў яе кіпела нешта зусім незнаёмае, яна шкадавала, што ня можа паклікаць зараз кагосьці, бо яна ж ведала, што пакуль дабяжыш да бліжэйшага дому, дзе жылі некалькі аднаклясьніц, фашисты ўжо скончаць свае справы; усё гэта было ня так цікава назіраць, як перажываць унутры, усвядамляць, рыхтаваць аповед на заўтра. Але вачэй Вераніка не адводзіла, ажно пакуль фашисты не заціхлі й не расчапліся, утаропіўшыся ў неба. Ногі зацяклі, і трэба было вяртацца, аднак усе вайскова-спартовыя навыкі кудысьці зыніклі, і цяпер Вераніка баялася паварушыцца.

Парачка між тым сядзела ды кугікала, зусім не зьбіраючыся вызваляць Вераніку, ім было добра, бачыла Вераніка, добра на яе зямлі. Яна ўсё ж паварушылася, і трэск, які пачуўся пад яе анямелай нагой, трэск на ўвесь лясок, здавалася, выкрые Вераніку, пакажа яе ва ўсёй красе... – але не, фашисты не звярнулі на яе ўвагі ды працягвалі перамаўляцца на сваёй съмешнай мове. Фашистка нават ня стала нацягваць футболку, сядзела ды зь відавочным задавальненінем падстаўляла грудзі сонцу. Вераніка раззлавалася, і гэта дапамагло ёй супакоіцца, яна паднялася, стараючыся ўсё ж заставацца ў засені куста, – і тут дзяўчына рассунула ногі, і хлопец апусыціўся туды, у вузкі загон між гэтых белых ног, якія нецярпліва падрыгвалі, і Вераніка не паверыла сваім вачам... Яна павінна была ўспрыніць гэтае шоў як вялікую ўдачу, але глядзець чамусьці не хацелася, яна адчувала, што няздольная, што не вытрымівае, і з палёгкай адварнулася, хаваючы вочы ў далонях, а потым пайшла, ня думаючы ўжо пра тое, заўважаць яе ці не, – не, усё ж маючы гэта на ўвазе: таму яна рушыла не назад, а ўбок, упэўненая, што знайдзе дарогу, ёй стала чамусьці холадна, рукі пакрыліся гусінай скурай, і бязылітасна съярбеў укус на назе... Але па родным, знаёмым съветаўскім лесе йшлі колы ад эпіцэнтра нядаўнай падзеі, трохі блытаючы каардынаты, і Вераніка заблудзілася, некалькі разоў спатыкнулася аб карчы, а потым паляцела галавой уніз зь нейкага схілу, які задаволена ссыпаў ёй усьлед цэлую кучу шэрага пяску – Вераніка прызямлілася на нешта мяккае, падобнае да моху, і не было моцы падняцца, так яна й ляжала колькі хвілінаў, у вузкай, накрытай ценем навіслых дрэваў лагчыне, пасярод якой стаяў забыты экскаватор, – парваная сукенка прысыпаная пяском, вуха ўтульна ўладкаванае на мяккім моху, лыткі павольна астываюць, і да іх дакранаюцца прахалодныя расыліны... Урэшце яна паднялася і, зь цяжкасцю вырашаючы, як яна будзе ўсё тлумачыць бацькам, азірнулася навокал... Тое, на чым толькі што ляжала яе галава, прыцігнула ўвагу Веранікі – яна нахілілася ды ўзяла зь зямлі кудлаты, крыху вільготны ком, яна панюхала яго й запусыціла не бяз страху ў яго пальцы, а калі дапяла нарэшце, што трymае ў руках ня што іншае, як кучаравы, цёмнавалосы ды поўны заклапочаных малюсеньких істотаў парык, кінула яго вобзем ды пачала няўмела таптаць.

Пасъля таго, як Вераніка атрымала нарэшце пахучы чырвоны дыплём, яна год сядзела бяз працы – сапраўды, хіба можна было назваць працаю гэтую пасаду пэдагога-арганізатора ў Цэнтры дзіцячай творчасці – яна атрымлівала там ненашмат больш за сваю колішнюю стыпэндыю, хаця тырчала ў падобным да зруйнаванага гатэлю будынку па шэсць гадзінай на дзень, і яшчэ часта даводзілася ехаць туды па суботах, на якія абавязкова прыпадала якое-небудзь съята... Калектыву там складаўся пераважна з жанчын, якія, напінаючыся ды пацеючы, набліжаліся да пяцідзесяці, жанчын зь няўдалым шлюбным досьведам ды паталягічным пачуцьцём уласнае нерэалізаванасці – ня дзіва, што яны зь першых дзён прасякнуліся да Веранікі шчырай няnavісьцю, не давалі ёй праходу, удаючы, што дапамагаюць асвоіцца, ды раўнавалі яе нават да прышчавых падлеткаў-навучэнцаў... Раён быў ускраінны, і школьнікі хадзілі ў Цэнтар адпаведныя, любую яе ідэю яны скажалі да непазнавальнасці, дзейнічаючы выключна згодна з усталяванай сярод іх гіерархіяй, якая ўтваралася сярод гэтых малпаў імгненна, і навічкі зaimалі ў ёй свае месцы, не пасыпейшы нават пазнаёміца з астатнім...

Наогул, Цэнтар вельмі нагадваў Вераніцы вялікую сельскагас-падарчую фэрму, тут панавалі жывёльныя пахі, жывёльныя законы, жывёльная барацьба, выкладчыцы мітусіліся, як вампіркі-даяркі, дырэктарка была пітушчая, казацкага такога выгляду, яе за той час, пакуль Вераніка намагалася тут працаваць, двойчы звольнялі ѹ двойчы вярталі на месца... А яшчэ съятая простасць маладосці: Вераніка выказала неяк на нарадзе, прыгадаўшы сваю вышэйшую адукцыю, думкі пра недахопы ў працы Цэнтру, не таму, што яе гэта хвалявала, а таму, што кожны мусіў, паводле пляну нарады, што-небудзь сказаць... Што-небудзь... Яе пахвалілі, абяцалі падтрымку, а адначасова з гэтым пачалі выжываць, мэтанакіравана, з усьмешкамі, з кіукамі, з таго часу пры кожнай нагодзе даючы ёй слова і пасыміхаючыся ў журналы... Між тым, яе заробак заставаўся жабрацкім і яшчэ больш прыніжальнym ад таго, што выплочвалі яго са сладастрасной рэгулярнасцю. А патрэбам Веранікі становілася цесна ў такіх съціплых строях... Пасъля таго, як яны з бацькамі сталі жыць утрох, Вераніка зaimела свой уласны пакой, але радавалася толькі ў першы дзень – насамрэч пакой не ратаваў яе ад бацькоўскай ненавязылівай прысутнасці, а пабыць адной так часта хацелася, асабліва пасъля працы. І набываць сабе новыя рэчы, кофтачку там, або футболку, ня кажучы ўжо пра касметыку, Вераніка марыла ня раз на паўгода, а хаця б раз на месяц. Гэта нармальна, а тое, як я жыву – ненармальна, абсолютна ненармальна, пераконвала яна сябе ѹ зьдзіўлялася, адкуль у яе такія думкі. Нічога не прыносіла ёй задавальненіня, ды Магда неяк забылася, не да Магды было, і хаця старыя касэты Вераніка пакуль не выкідала (шкада было да сълёзаў), аднак і кампакт-дыскі не купляла... Ніхто больш, па шчырасці, ужо ѹ ня слухаў Магды, і Вераніка з амаль сяброўскім спачуваннем глядзела на афішы, якія абвяшчалі пра канцэрт у сталіцы пастарэлай зоркі, на гэты канцэрт, як распавяялі па радыё, не прадалі належнай колькасці квіткоў, і Магда так і вярнулася да сябе ў Архангельск, дажываць свой век з гарбатным сэрвізам і катом-бас-гітарыстам.

Былые аднаклясьніцы Веранікі йшлі правераным шляхам ды шукалі сабе забясьпечаных філёзафаў, але выхаваньне Вераніка ўсё-ткі мела крыху іншае, і таму папросту ня ведала, што рабіць, і, бывала, ціха выла ад роспачы раніцай пад бацькаў храп з-за съянны. Цікава, як уладковаліся яе сакурсыніцы, думала яна, адразу ж трапляючы ў абдымкі пякучай зайдрасыці, бо сакурсыніцам, хутчэй за ўсё, пашанцевала болей. Вераніка з жахам разумела, што з того дня, як яны адзначылі ў рэстарацыі свае чырванаскурыя дыплёмы, нікога з курсу яна ня бачыла, якія ж нетрывалыя гэтыя чэргі, што калісьці здаваліся вечнымі, – чэргі па вышэйшую адкуацыю... Выйсьце было ў тым, каб меней думаць і тапіць адчай у працы, але тут якраз жыцьцё адным махам усё вырашыла за яе: у адзін з адсырэльных ад працы ды непагадзі каstryгчніцкіх дзён яна стала чорнай, як котка, брунэткай, і назаўтра йшла на працу з хвалюючым усьведамленнем перамены... И тады кірауніца цырульніцкага гуртку кінула Вераніцы на калідоры нешта зъедлівае, а Вераніка не стрымалася, адказала, ды так, як умелі адказваць у Сьвеце: набалела, ведаеце... Як ні ўгаворвала яе дырэктарка застацца ды папрасіць прабачэння, Вераніка прайвіла нечаканую для сябе цьвёрдасыць, дый ня цьвёрдасыць гэта на самой справе была: калі б дырэктарка адпускала яе без пытаньня ды ўгавораў, можа, тады Вераніка і адступіла б. Але яна ціха паўтарала сваё “не”, і дырэктарка, – як заўсёды, з бурачковага колеру тварам, нібы паслья лазыні, – уздыхнула й падпісала. А потым падзеі сталі развівацца так хутка, што ў Веранікі заняло дух. Ужо на наступным тыдні яна выпадкова спаткала былу сакурсыніцу, адну з тых, хто выконваў усе загады цудоўнай Іны ды называў Вераніку Тролем. Яны папілі кавы, замовілі сабе сухога марціні, сакурсыніца выслушала нешматслоўныя, няўпэўненныя скаргі Веранікі, выляялася матам ды стала доўга распавяддаць пра свае прыгоды, якія можна было б назваць сексуальнымі, калі б не наяўнасць у іх мутнаватага, прапахлага мясам кубіка ледзянога разыліку... Вераніка ня слухала, глядзела на вуліцу, ківала галавой. Нарэшце ў сакурсыніцы зазваніў тэлефон, яна нібыта ачуяла паслья гэтага ды парайлі Вераніцы: “Ідзі ў адміністрацыю раёну! Там якраз шукаюць маладога спэцыяліста. Выцерпіш год – значыць, будзеш мець да пэнсіі ўёплае месца... Да таго ж там магчымасыці...” – і яна адкрыла рот ды рукамі паказала, якія там магчымасыці.

Назва аддзелу палохала Вераніку, да такіх сур'ёзных справаў яна яшчэ не дарасла, што яна будзе рабіць там, а раптам памыліцца (а яна абавязкова спачатку будзе памыляцца!), а праца ж зь людзьмі, з жывымі, яе памылка можа каштаваць ім многага!.. И ці хопіць ёй бесстароннасці, ці хопіць вытрымкі, гэта ж пекла – працеваць з такім кантынгентам... Таму яна патэлефанавала толькі праз месяц, калі невыносна стала ўжо пад цяжкімі поглядамі бацькоў, і спадзявалася ўпотай, што малады спэцыяліст адміністрацыі ўжо не патрэбны, што ўжо ўзялі кагосыці. Прыемным мужчынскім голасам ёй прызначылі дзень. “Чаму я не бухгалтар?” – думала яна з прыкрасыцю, падымаючыся па лесьвіцы ды заходзячы ў фае. “Запрашалі ж калісьці дзеўкі зь імі на курсы...”. Ліфт падняў Вераніку на пяты паверх, яна знайшла патрэбныя дзвіверы й пабачыла Яго.

Не было патрэбы ведаць Яго імя. Ён быў проста Ён, заўсёды зь вялікай літары. Ён быў неапісальна прыгожы, ад яго паходла шчасьцем, ён выпраменіваў пэўнасць, ён быў вясёлы ды ўсеўладны, хаця пакуль быў толькі намеснікам. З таго самага моманту Вераніка вырашыла: яна будзе тут працаўцаць. Чаго б гэта ні каштавала. Яна адчула Яго ўсім сваім няспрайдженым целам маладога спэцыяліста, ажно да самых кончыкаў валасоў. Ён адкінуўся ў крэсъле ды зірнуў на яе насымешліва-запытальна. Яна, заікаючыся, назвала сваё імя. “А, Вераніка... Вераніка вырашае памерці,” – засымляўся ён. – “У інтэлектуальныя гульні гуляеш?” Вось так, на “ты”, а быў жа відавочна ненашмат старэйшы за Вераніку. “Гуляю,” – прамовіла яна дурнаватым голасам. “Бярэм!” – Ён зноў засымляўся і павёў яе да Чэслава Карлавіча, які й галавы ня ўзыняў, толькі мэкнуў нешта ўхвальнае, а потым адправіў яе афармляць дакумэнты. І ўжо назаўтра яна сядзела за круглым столом з таблічкай “Каманда Цэнтральнага раёну”, у чыне малодшага спэцыяліста, і справа сядзела бледнаватая ад перажываньня Ларыса, зьлева нейкі студэнт, а насупраць Веранікі ўзвышаўся Ён, такі нязмушаны, у футболцы колеру хакі, са сьветлай пасмай на лбе, ды ўсьміхаўся судзьдзям. “Да знаўцаў звязратаецца студэнтка палітэхнічнай акадэміі Вераніка Дрозд!” – заверашчаў вядучы, і Вераніка пазнала ў гэтым стручку з маторчыкам адну з узыходзячых маладых тэлезорак. Гульцы напружыліся, толькі Ён працягваў спакойна ўсьміхацца, хіба што пад бляявай пасмаю зьявілася прыгожая маршчынка. “Увага! Пытаныне! Што агульнага, пытаецца пэнсіянэрка Вераніка Іванаўна Дрозд, паміж мной і...” – вядучы зрабіў паўзу, – “Астронамічным атласам!”. “Адказ гатовы!” – кінуў нібы праз плячо непараўнальны Ён, і каманда хорам выдыхнула, з захапленнем пазіраючы на капитана. “Мы лічым, што існаваныне сузор’я пад назвай Валасы Веранікі... даказанае навукова й не падлягае сумневу”.

На чацвертым курсе Вераніка пазнаёмілася зь Лёнькам. Ніякім ільвом ён ня быў, так, дварняк, зь ветрам у галаве, у вечных пошуках косткі, яна разьвіталася зь ім праз тры месяцы без проблемаў, дарма што Лёнька адыграў дзякуючы супадзенню невядомых абставінаў вельмі спэцыфічную ролю ў яе жыцці. Вераніка пагарджала сабою праз наяўнасць гэтага персанажа ў яе асабістай гісторыі, але рабіць было няма чаго, Лёнька несумненна існаваў, і выкінуць яго ў съмецце правод было немагчыма, а хацелася. Проста гэты ідзеў сапраўды выкінуўся, у вакно, і відавочна празь яе, і яна на нейкі тыдзень праніклася да яго павагай, зъмяшанай са шкадаваньнем. Лякарня, гіпс, нават даводзілася прасіць у бацькоў грошы на перадачы, і калі ён выйшаў, яна саступіла... Ну, можа, яшчэ была цікаўнасць. Потым Вераніку скаланала, калі яна яго ўзгадвала.

“Ты нічога не заўважаеш?” Лёнька спалохана ўзіраўся ў яе ўжо раззлаваны, але яшчэ гатовы дараваць твар. Ён падсылепавата вывучаў чамусыці напружаны нос Веранікі й потым матляў галавой: “Не-а”. “Ты што, ідзеў?”. Лёнька пачынаў румзаць і потым няўмела абараняўся басам: “А чаго?... Ну чаго ты, Веранічка?”. “Ну паглядзі на мяне”. Лёнька глядзеў на яе грудзі, а потым рабы твар наведвала ўсьмешка прасвятлення, ён кідаўся да Веранікі й намагаўся яе распрануць,

прычым пачынаў са станіка, недаробак: “Угадаў?”. Вераніка ўздыхвала ды засоўвала станік на месца. “Паглядзі на маю галаву!”. “Ды няма там сінякоў”, – запэуніваў яе Лёнька, – “хочаш, я халоднае прыкладу”. “Ды якія сінякі!” – кричала Вераніка, яна ўжо адчуvalа тады, што ёсьць выпадкі, калі можна крыкнуць. “Ты дэбіл ці прыкідваешся? Ты сам мусіш заўважыць, а ня я табе павінна нагадваць! Ну чаму ты ня можаш сказаць адразу ж, як я да цябе прыходжу, што табе падабаеща мая...”. Лёнька чырванеў ды садзіўся на падлогу, зъянтэжана пасьміхаючыся: “Ну што ты, натуральна, Веранічка... Твая... твая... Яна такая... Бліна, я нават ня ведаю, як назваць... Пацаны звычайна...”. Вераніка закочвала вочы ды садзілася зь ім побач. “Я паstryглася, Лёня”, – халодна й бясьцільна гаварыла Вераніка. “І пафарбавалася. І зрабіла сабе нарэшце манікюр. Цікава, калі я раптам памру, ты...”. “А-а-а”, -- перабіваў яе радасна Лёнька. “Ясьненіка. А я вось сабе гітару думаю купіць...”

На сваёй новай працы Вераніка хутка зразумела, што на два дзясяткі наведнікаў за дзень абавязкова знойдзеца адзін вар'ят. Пагатоў яе папярэджвалі, усе, ад Ларысы да Чэслава Карлавіча. Вар'яты зь цяжкасцю выседжвалі чэргі ды ўваходзілі ў кабінэт з выглядам людзей, якім бюракраты замінаюць уратаваць съвет. Такім асобінам заўжды хацелася або большага, чым дазвалялі законы, або не таго, чым займаўся аддзел Веранікі. Службовае паветра доўгіх калідораў кепска дзейнічала на іхныя нетрываляя душы, гэта былі неахайныя людзі з блукаючымі позіркамі, падобныя да рэлігійных фанатыкаў ці да рэўматычных лунатыкаў. Спачатку Вераніка шкадавала іх, шторазу імкнулася абнадзеіць, цярпліва выслухоўвала неверагодныя крыававыя гісторыі, запісвала імёны... Але пасля ўцяміла, што гэта толькі надае ім сілаў. Ларыса, якой паскардзілася Вераніка, правяла зь ёй кароткі інструктаж, і справы наладзіліся: зразумеўшы, хто перад ёй, Вераніка не давала размове разгарэцца, выправаджвала вар'ята, а калі той пачынаў пагражаць, раіла напісаць скаргу на імя главы адміністрацыі. Дзевяць зь дзесяці ветліва лаяліся й больш не прыходзілі. Некаторым яна адказвала пісьмова: “У адказ на Ваш зварот паведамляем Вам, што, на жаль, у бліжэйшы час...” і далей па тэксьце.

Вар'яты назалялі, але ня надта. Аднак знаходзіліся і ўпартыя. Напрыклад гэты дзядуля, ягонае прозывішча ведаў увесеь аддзел: Гілюк. Ён быў упэўнены, што Вераніка – самае маладое й таму найслабейшае звяно ў аддзеле, і таму трэба біць сюды. Даўно й беспасыпхова Гілюк хацеў арганізаваць за кошт адміністрацыі загадковую акцыю, нешта кшталту нефармальнай сустрэчы барацьбітой з фашизмам – ён кожны раз завітваў са стосам зашмальцаваных лістоў, на якіх падрабязна была расыпісаная праграма будучай вечарыны, з выступамі невядомых нікому фальклёрных калектываў, бэнэфісам нейкага дамбрыста-самавука, лекцыяй пра іншаплянэтнікаў, успамінамі вэтэранаў, вершамі маладых паэтаў з суполкі “ПаліТрух” пад кірауніцтвам Любові Сукубовіч і нават торцікам і гарбатаю на заканчэнніне. “Нельга забыць!” ці “Нельга стрываць!” – прыкладна пад такім лёзунгам мелася адбыцца мерапрыемства. Вераніка добра ведала, што адміністрацыя не выдзяляе грошы на прыватныя праекты, што ў адміністрацыі наогул небагаты

бюджэт, што мэрыя дае раёнам толькі на самае неабходнае... Да таго ж падобныя акцыі й так праводзіліся адпаведнымі ведамствамі ледзь не штотыдзень, і на іх запрашаліся лепшыя людзі краіны, якія выступалі там, дарэчы, без ганаару. Але Гілюк, як зразумела Вераніка, хацеў правесыці сваю, несанкцыянаваную, персанальную імпрэзу, гэта была, так бы мовіць, як вучылі ва ўніверсітэце, "ініцыятыва зынізу". Гілюк завітваў да Веранікі ўсё часьцей, бывала, яна йшла з абеду, а ён ужо сядзеў у чарзе ды падскокваў, лез цалаваць руку, а потым пераможна пазіраў на суседзяў. "У маёй унучкі прычоска дакладна як у вас, і валасы такія самыя, съветлыя, вы зь ёй як дзьве кроплі... Славяначки..." – пускаў съліну Гілюк у кабінэце, і Вераніка ўяўляла сябе на месцы Гілюковай унучкі або, што страшней, нявесткі... З часам паміж Веранікаю і Гілюком, які не ўспрымаў анікіх довадаў, а толькі ныў: "дзеля людзей, дзеля нашых дзяцей", усталявалася нейкае падабенства адносінаў. "Ну добра, а прычым тут іншаплянэтнікі?..." – кісла запыталася неяк Вераніка, і Гілюк, высачэзны стары ў дзіравым пінжаку, ускочыў ды пачаў мераць кабінэт сваімі шырокімі крокамі, лямануючы пра тое, што айчынныя фашысты знаходзяцца ў змове з самімі пачварнымі формамі іншаплянэтных цывілізацый. Часам Вераніцы здавалася, што ён зьдзекуецца, і ёй хацелася холадна кінуць: "Такімі рэчамі не жартуюць", але стары быў, хутчэй за ўсё, проста бяскрыўдны хворы. "Дык што скажаце, Вераніка Андрэйна?" – пытаўся Гілюк, трасучы рэкамэндацыямі, даведкамі і ордэнамі. "Фінансуеце? Ці мне ў панядзелак зайсьці...". Вераніка зморана намацвала нагамі туфлі пад сталом. "Мы ж вам давалі афіцыйны адказ!" Стары пакрыўджана пасыміхаўся ды працягваў заціснутыя ў хударлявых пальцах лісты з гербам гораду... Ён, відавочна, прыходзіў ужо ў шаленства ад непрабівальнасці Веранікі, але спыніцца ня мог, не прывык здавацца змагар, не прывык капітуляваць перад нейкім дзяўчом... И Вераніка гэта бачыла.

"...Я ўблытаны ў нешта; у што менавіта? Я пытаўся пра гэта ў сябе ўтолас. И шматгалосае рэха пакоя шэптам адказвала мне: "У што ж?..."

Я любіў мыць ёй валасы. Яна прыходзіла да мяне ў лёгкай сукенцы, у сваіх амаль нябачных туфлях, і прывозіла каву ў пакеціках, і распавядала пра тое, што ніяк ня можа звыкнуцца з тым, што яна ўжо не студэнтка, пра тое, што кожны дзень адчыніе шуфляду стала й бярэ ў рукі дыплём, што ўчора прыяжджаля цётка, і бацька ледзь не сарваўся, давялося на ім віснуць, каб не куляў чаркі, і так год за годам, і што атрымалі ліст ад брата – я сам зьдзіўляўся сваёй цярплівасці, сваёй цікавасці да яе аповедаў, я яе ніколі не перапыняў, а потым засыпаваў яе на кухні, калі яна нюхала незадаволена свае падпашкі, і сам нюхай іх, і мы пасыпешліва йшлі ў залю, узяўшыся за рукі, і кахаліся. А яна не перапыняла сваіх гісторый і спрабавала ўяўіць сабе будучую працу ў Цэнтры дзіцячай творчасці, а я думаў: вось, дажыўся, яна ж заб'е мяне сваёй балбатнёй, але мая ўвага мне не папарадкоўвалася, мы зноў пілі каву, і мая галава балела – і тады я йшоў мыць ёй валасы. Яна распраналася ды залазіла ў ванну, пакорліва схіляла галаву пад струмень, я стаяў напагатове з шампунем у жмені ды пачынаў рытуал –

я мог важдацца зь яе валасамі доўга, нібы дзіця ў пясочніцы, будуючы зь пены й валосься ўяўныя зоркі ды сыпіралі... Яна стаяла на каленках, з заплюшчанымі вачыма, у белай кароне, і толькі зредку, трymаючыся за край ванны й раз-пораз закранаючы кіпцямі маё съязгно, вышірала вольнай рукой лоб. Мноства нязначных падрабязнасцяў праступае на гэтым чыстым аркушы, нібы над ім расыцінулі вішню, і сок маляўніча запырскаў тое, міма чаго заўёды абыякава прасылізгваў заклапочаны погляд. Яна ніколі не змывала шампунь пад кранам, не, я браў загадзя падрыхтаваны тазік з водой патрэбнай тэмпературы ды асыярожна, як старажытны цырульнік, выліваў, нібы храсціў яе – людзі з мокрымі валасамі выглядаюць больш шчырымі, больш адкрытымі, у іх безбаронныя очы. Яна абхоплівала сябе рукамі ды дрыжэла. Я ня зводзіў вачэй зь яе сыпіны, якая плаўна сплывала ў цёмны жалабок, з ружовай шыі, дзе толькі што варухнулася радзімка. Мыць жанчыне валасы – ці ня самая інтymная ласка. Паспрабуй пацягніся прагна ніжэй – і чароўнасць пагасце, нібы цудоўны таямнічы верш скончыўся раптам грубым палітычным заклікам.

Яна так любіла распавядадаць пра сябе. Няхай жа цяпер пра Вераніку распавядае яе цела.

Яны былі толькі сьведкамі ў той дзень, валасы Веранікі. Апускаліся б яны ніжэй – магчыма, дасталося б і ім, але яны толькі прыкрывалі вушы, і таму нічога не замінае цяпер пабачыць на голай шыі, што паволі губляе свой густы гішпанскі колер, канчатковы, цвёрды, з націскам росыпіс: пунсовыя паўмесяцы глыбокіх драпінаў, асабліва бязладных з правага боку, ды некалькі тлустых кропак крывападцёкаў, некаторыя пад самым падбародзьдзем. Яна супраціўлялася, Вераніка, і, відаць, узгадала ў тыя цягучыя, бы патака, сэкунды, як калісьці яе, дзяўчынку ў белай сукенцы ды з манэткамі, заціснутымі ў кулаку, вось так ужо выпрабоўвалі, не ўяўляючы межаў, але гэтым разам учэпістыя пальцы, якія леглі на яе горла, цудоўна ведалі, дзе пралягае мяжа, ды праглі за яе вырвацца...

Такім чынам, росыпіс быў пастаўлены – паглядзім, ці здолеем мы разабраць почырк. Не, пакуль ня здолеем, графоляг возьмецца за працу пазыней, пакуль ён заняты іншымі, тымі, хто мог таксама стаць нашай Веранікай, але ня стаў, і таму ўсё яшчэ сядзіць у калідорах або пытаеца ў хваста чаргі: “хто апошні?”. Ну, у кабінэце ўсё ж ёсьць нешта, што не падлягае сумневу – завялікі, як сказаў бы мой сябра-прадавец на рэчавым рынку, чалавек у куце, які выстаўляе перад сабой растапыраныя пальцы, чалавек-гара, які запоўніў сабой ўсё памяшканье ды воблакам выходзіць праз шчыліну ў вакне вонкі, ён засланіў сабой съвет, зь вялікай і маленкай літараў.

Асноўным, вызначальным фактарам у генэзе нядайняй падзеі зьяўляецца съцісканыне сонных артэрыяў, верхнегартаннага ды блукаючага нэрваў. Некаторыя з агульных прыкметаў ужо можна назіраць, астатнія выявяцца крыху пазыней, а далей па калідоры ёсьць дзъверы, за якімі ўжо выкрасылі імя Веранікі з тэлефонных даведнікаў, а яшчэ далей ёсьць кабінэт, у якім яе хатні тэлефон так і не змаглі запомніць. Там, дзе калісьці ляжалі яе валасы, куды яны спадалі, на чым

яны бруіліся... – там засталася толькі раstryвожаная да гістэрыкі скура, яшчэ цёплая, а пад ёй трошкі цягліцаў, як ігліцы на высахлай елцы, а глыбей – глыбей абшырнае кровазыліцыцё: напрыклад, у тоўшчы языка, – для того, каб яго пабачыць, трэба трохі разрэзаць Вераніку. Тыповыя таксама пераломы пад'язычнай косткі ды шчытападобнай костачкі, костачак гартані. Ня ведаю, ці знайдуць калі-небудзь гэтых пашкоджаныні, якія ўжо ні на што не ўпłyваюць. Аднак валасы, валасы Веранікі, – яны яшчэ растуць, хаця гэтага й не заўважыш няўзброеным вокам, Веранікі ўжо няма, а валасы цягнуцца ўверх са сваіх маленькіх мяшэчкаў, съляпыя валасы, толькі дзякуючы ім нас можна называць хлусамі, калі мы разгублена кажам, што Вераніка болей не існуе.

Яе першая інспэкцыя прыпала на вогкі, дажджлівы ды ветраны дзень, у такія дні прастуда асабліва ахвотна прапануе свае паслугі, а калі яе й не падчэпіш, усё адно пачуваешся так, нібы ў цябе ў носе завёўся сантэхнічны грыбок. А дзялятай пятнаццаць белы службовы аўтобус ужо чакаў іх каля адміністрацыі, але яны – Вераніка, Ларыса, Ён, яшчэ парачка людзей зь іншых аддзелаў ды вусаты журналіст – былі вымушаныя стаяць, накінуўшы капюшоны, ды чакаць Чэслава Карлавіча, той прыехаў на таксі і нават не папрасіў у іх прабачэння, хаця мог бы, дарма што начальнік.

Вераніка слаба ўяўляла сабе, колькі гэта – семдзесят кілямэтраў у часавым вымярэнні, ёй чамусьці здавалася, што дарога зойме хвілінаў дваццаць, ня больш. Аднак мінула амаль паўтары гадзіны, пакуль яны дабраліся, Вераніка ледзь не заснула, і толькі Ягоная мілая патыліца – Ён сядзеў побач з Карлавічам – надавала ёй моцы. Лягер звонку нагадваў зачынены на ремонт санаторый, прыемна было выйсьці на свежае паветра пасьля млюснае аўтобуснае цеплыні, а потым выпіць гарачае гарбаты ў сталовай камэндатуры. Ісьці нікуды не хацелася, яны сядзелі цесным колам за столікам, на якім пяшчотна апускаў вочки букет палявых кветак, і слухалі нязмушаную гамонку Чэслава Карлавіча ды камэнданта. У куце сънедаў малады стрыжаны ахойнік ды чырванеў ад добразычлівых позіркаў Веранікі, яна замінала яму сваёй увагай, і гэта таксама было прыемна. За вокнамі паціху распагодзілася, і пакрытая гусінай скурай раніца ўспрымалася ўжо зусім як перадсвітанкавы кашмар. “Ну, міласьці прашу,” – падняўся нарэшце камэндант зь месца ў адказ на запытальны погляд Карлавіча, і яны прайшли праз ярка асьветленую чараду строгіх зялёных памяшканьняў, закратаваныя дзвіверы рыпнулі ды адчыніліся; у Веранікі пацелі далоні, і яна заклада руکі за сыпіну.

Яны апынуліся на шырокім двары, завярнулі за рог, і Вераніка пабачыла доўгі шэраг белых аднапавярховых будынкаў. Вартавыя на вышках адразу заўважылі іхнью маўклівую кампанію, павыкідалі недапалкі, выпрасталіся, камэндант весела пагразіў ім пальцам. Вераніка імкнулася не адставаць ад Яго, яна адчувала недзе ўнізе жывата, што толькі Ён, і ніхто іншы, здоле абараніць яе, калі што, у гэтым небясьпечным месцы. Ён ішоў, неяк зусім па-новаму, па-чужому съязўшы вусны, у яго была хада моцнага чалавека, паходка сапраўднага мужчыны, і Вераніка адчайна імкнулася не любавацца ім адкрыта.

Воддаль, праўда, усьлед за імі, рухаліся ахойнікі, але ж занадта далёка, як падавалася Вераніцы; здарыцца нешта – яны ж не пасыпець, дый зброя ў іх – толькі дубінкі, што выглядалі надзвычай непераканаўча. Інспэкцыя між тым збочыла ды яны ўвайшлі ў адзін з будынкаў. Унутры ён нагадваў казарму, Вераніка ведала, як выглядаюць казармы, ездзіла неяк да брата, калі той служыў, і ім паказвалі, было якраз нейкае свята... Чыста засыцеленая ложкі, тумбачкі, плякаты... Наступны пакой быў не такі, тут на съценах віселі пажоўклыя фатаграфіі, быў беспарарадак, сохлі нечыя нагавіцы на вяроўках, стаяў пад ложкам дзіцячы гаршчок, на паліцы сярод кніг задраў уверх вочы тоўсты кітайскі бажок. Фотаапарат журналіста ажыў, зачырыкаў цікаўнай птушкай... “Выйшлі прагуляцца”, – патлумачыў камэндант, махнуўшы рукой на вокны, праз мутныя разводы на якіх прабівалася сонца. Яны зайшлі ў яшчэ адзін пакой, на канапе ляжаў стары фашист ды чытаў з атрутнай усьмешкай газэту, ён скасавурыўся на візытантаў, але зрабіў выгляд, што яго гэта не датычыцца, толькі памяняў месцамі закінутыя адна на адну ногі ў цёплых шкарпэтках. Камэндант з гаркотай уздыхнуў ды разьвёў рукамі перад тварам Чэслава Карлавіча. Вераніка з абурэннем пазірала на фашиста, гэта ж трэба, хамства якое, ёй хацелася хаця б што-небудзь сказаць, ці заахвоціць да дзеянняў ахойнікаў, якія замерлі ў дзівярных проймах.

“А я вось цябе адразу пазнаў, Панасенка,” – прамовіў раптам Чэслаў Карлавіч. “І не ўдаю, што мы незнамыя...”. Панасенка кінуў на іхную кампанію паўзьверх газэты ўважлівы погляд ды нехаця сеў, пачасаўшы калена. “Як маешся, Панасенка? Хаця што гэта я: маешся, адно слова...” Чэслаў Карлавіч задуменна зірнуў на съцяну з фатаграфіямі. Панасенка дрыготкімі рукамі надзеў акуляры ды ўтаропіўся на інспектараў, аднак позірк ягоны нічога асаблівага не выяўляў. “Скаргі ёсьць? Можа, пажаданыні?” – Чэслаў Карлавіч зрабіў знак Вераніцы, і яна пасыпешліва дастала блекнот, забыла загадзя дастаць, вось разява. “Можа, доктара выпісаць больш дасьведчанага, а то гэты ваш... Ён жа толькі нядайна з мэдінстытуту...”. Фашист паматляў паволі галавой. “Панасенка...” – працягнуў Чэслаў Карлавіч няўхвальна. “А мог жа жыць як чалавек... Стары хворы дурань, а туды ж, у фашисты...”. Камэндант стаяў побач з такім выглядам, быццам заляпіў бы зараз Панасенку аплявуху, лёгка так, добразычліва, ад перажыванняў за лёс гэтага дурня... Міжволі ўтварыўшы ў дзівярох каротка часовы натоўп, яны выйшлі.

На двары было гэтак жа пагодна, пахла глінай, у падсохлыx лужынах вэндзіліся бледна-ружовыя чарвякі. Адзін будынек, другі, трэці. Маладыя фашистыкі, адна цяжарная, пабачыўшы Вераніку ды яе спадарожнікаў, перайшлі на другі бок вуліцы – але гэта ж сапраўды была вуліца, пераконвала сябе Вераніка: вышак з вартавымі не было відаць, калі не падымаць вачэй угару, за драцянай сеткай маладыя фашисты ціха гулялі ў футбол, на дзіцячай пляцоўцы корпаліся ў пяску дзеці, раздражнёна спрачаліся пра нешта каржакаватыя мужыкі ля ганку, ну, дрэваў тут не было, але іх і ў сталіцы не перад кожным домам знайдзеш... За што ім такое, вырадкам фашисцікам, ды яны ж, напэуна, самі сюды стараюцца трапіць, на ўсё гатовае, сапраўдны санаторый-прафілякторый, -- у Веранікі ажно горкі камяк засеў у горле. Школьнае,

нават падлеткае пачуцьцё справядлівасыці прымусіла яе съціснуць кулакі – тысячы падманутых, скарыстанных, знявеченых гэтымі нелюдзямі гукалі Вераніку, цягнулі да яе пальцы, патрабуючы справядлівасыці, мацяркі пакалечаных салдатаў ды найлепшыя людзі краіны, вучоныя ды паэты, а зь імі Магда й Віктар Вецер прасілі Вераніку адпомсьціца за іх, спыніць заразу... Яна насамрэч дагэтуль уяўляла лягерныя парадкі стражэйшымі. “Неяк многа ў вас народу на вуліцах”, – нахмурыўся Чэслаў Карлавіч. “Працоўны дзень, а яны тут лайдачаць... Ты пачатак восьмідзесятых памятаеш, камэндант?”. “Ніхто без даведкі ў бараках не сядзіць”, – запярэчыў камэндант, – “У нас з гэтым строга”. Чэслаў Карлавіч усыміхнуўся. “А як наконт сальда сёлета?”. Камэндант пакрыўдзіўся: “Магу паказаць...” Вераніка йшла за іхнымі съпінамі ды думала пра тое, што на месцы камэнданта мусіць быць Ён, і на месцы Чэслава Карлавіча таксама, і на іншых месцах, у тым ліку ў яе ложку, над яе валасамі, штоночы, штораніцы, увесь, увесь, цалкам, дарэшты, дашчэнту, вось тады можна будзе гаварыць пра справядлівасыць. “А вось тут у нас могілкі, будзеце глядзець?” – камэндант запаволіў хаду. – “Ну што вы на мяне так пазіраеце, куды ж нам іх дзяваць... Крэматорыя ня маєм”. Вераніка падняла на Яго очы, Ён засымяяўся, ацаніўшы жарт. За чыгуннай агароджай між шэрых помнікаў хадзіў пахілы чалавек ды стрыг траву.

Я жыву ў гэтым партовым горадзе ня так ужо й доўга, але ж, як нехта слушна заўважыў, час, праведзены ў замежжы, мае зусім іншую вагу. За месяц пражываеш год. Адпаведна, хутчэй старэеш. А яшчэ, выпушчаны на волю з каляндарнае турмы, я часта блытаюся тут у датах і, бывае, прачынаюся то шасыцідзесяці-, то шаснаццацігадовым...

Тут да мяне прыйходзяць лісты й паштальёны. Гэта вельмі прыемна, даставаць з паштовай скрыні капэрту. У гэтым горадзе я нарэшце сфармуляваў для сябе, чым электронная пошта адрозніваецца ад, так бы мовіць, жывой. Атрымаць жывы ліст – гэта тое самае, што праехаць па горадзе ў запрэжанай тройкай белых каней карэце, замест таго каб прамчацца па ім на мэтро. Вось, дарэчы, адзін з адказаў на пытаньне, чым я тут займаюся. Я *фармулюю*. Не адны очы за тысячу кіляметраў адсюль успыхнуць пры гэтым ад абурэння. Пакуль мы тут... ён там...! Трэба, дарэчы, напісаць што-небудзь на радзіму.

Пасля гадзіннага блуканьня па кватэры я ўрэшце знаходжу чысты аркуш паперы. Пісаць мне няма чаго, і таму я пачынаю з “Прэдупрэждзенія”. Пісаць “Прэдупрэждзеніе” ня менш прыемна, чым вымаць з паштовай скрыні лісты. “Прэдупрэждзеніе” – выводжу я вялікім літарамі й пішу далей у тлустай чорнай рамцы: “Уважаемыя це, хто ўскроет этат канверт да таго, как он пападзёт к адресату. Нямедленна запячатайце яго і адпрайце па указаннаму адресу, а то атравіцесь гнілым буржуазным духам”. У любой іншай краіне такія пасланыні даўно страцілі актуальнасць, але толькі не ў маёй. “Прэдупрэждзеніе” выглядае надзвычай эфектна, і пісаць нешта яшчэ ўжо ня так цікава.

Героі гэтай гісторыі збольшага ня бачаць сноў. Адкуль мне ведаць, што ім съніцца? Любыі сон амаль заўсёды – скажоная цытата з жыцця

таго, хто яго бачыць, любы аповед пра сон – амаль заўсёды экранізацыя якога-небудзь танна выдадзенага соньніка. Так што ніякіх прывітаныняў з таго съвету, засохлых маргарытак, іржавых цвікоў і іншых прадметаў культу. “Сыніца іржавыя цвікі – да разьвітаныня”... Я спрабую ўявіць сабе, што гэта такое: сыніца іржавыя цвікі. Чалавек адзювае піжаму, кладзецца ў ложак і восем гадзінаў запар бачыць іржавыя цвікі. Завіслыя ў пустэчы, трэба думаць. Такі чалавек, відаць, занадта захапляўся падчас вучобы ў школе зборам мэталалому. Яго трэба лячыць, доўга і ўпартая, аж пакуль яму не пачнуць сыніца засохлыя маргарыткі.

Гіпнас, ён жа Сомнус – надта таямнічая асоба, усе атрымліваюць ад яго лісты, але ніхто яго самога яшчэ ня бачыў. Таму сноў тут амаль ня будзе. Замест іх будзе мастацтва, якое таксама ёсьць цытатай – але ж узятай з таго, іншага, адваротнага боку чалавека. Дый наогул – цяжка нешта прысьніца грамадзяніну краіны, якая жыве, бы сыпіць у закапанай труне. Дарэчы, калі ўжо тут зьявіўся ценъ Эдгара По...

Мяне заўсёды цікавіла гэтае месца ў ягонай навэле “Бэрэніка” – тое, дзе герайнія раптам уваходзіць да Эгея ў бібліятэку й спыняеца на парозе, пакуль ён прагнаў з жахам узіраеца ў яе цела, адзначаючы, між іншым, дзіўны колер валасоў. Я чытаў навэлу другі раз; прызнаюся, на радзіме яна не зрабіла на мяне ўражаныня. Але тут, на экране кампутара, набраная бледным, амаль блакітным, зь мярцвяным адценнем шрыфтом, яна шакавала мяне, нібы ў туночку Бэрэніка Эгея.

Ён успамінае: “хваля некалі смаляна-чорных валасоў спадала на лоб, запалыя скроні былі схаваныя пад густымі кудзерамі, якія пераходзілі ў агніста-жоўты колер, і гэтая незвычайнасць афарбоўкі рэзка дысгарманавала са смуткам усяго яе аблічча”. Самое цела Бэрэнікі, у якім не было нічога пачварнага, сваімі кантрастамі выдавала ў ёй расьціцілую асфадэль.

Яе валасы яшчэ растуць, але ж ёсьць і іншыя рэчы, якія пакуль што замінаюць нам заплакаць. На яе банкаўскі рахунак пераводзяцца гроши, на яе тэлефон паступае сыгнал з бліжэйшага тэлефоннаса мачты, і яе чакаюць заўтра ў Палацы моладзі. Рахунак за кватэру, які ляжыць у паштовай скрыні, улічвае наяўнасць на съвеце менавіта гэтай Веранікі, а не якой-кольвечы іншай, і пашпартыстка гатовая выдаць ёй даведку пра тое, што яна жывая. На яе імя запісаная мікстура для бацькі, якую трэба забраць сёньня з Цэнтральнае аптэкі.

Яе імя. О, маю Вераніку, дзякуючы яе бацькам, што выбралі яго, можна было так лёгка расцягнуць па частках, і кожная ўпрыгожыла б асобны літаратурны салён! Валасы Веранікі, зубы Бэрэнікі, царыцы, пэрсанажы, святыя!.. Я нават хацеў стварыць нешта ў яе гонар, у нашыя найлепшыя зь ёй часіны. Верш або песнью. Інтэрнэт зруйнаваў мае ілюзіі. Незнамыя нікому, апрача сваіх friends, аўтары, уладальнікі мёртвых livejournals, ляўрэаты тупых прэміяў і вечна юныя клясыкі онлайну даўно скарысталі яе ім'я і ўсё, што яго аздабляла, нашчоўкалі сваіх аднаразовых тэкстай ды выкінулі іх, бы выдалі спам.

2.

На дзясятым коле Вераніцы здавалася, што ногі ёй ужо не належаць, – яна пакутліва ляцела над разьбітым асфальтам, пакрытым кветачнымі язвачкамі, а ногі беглі побач, то наганяючы Вераніку, то адстаючы; прыцяжэнне бурай зямлі паабапал дарожкі становілася ўсё больш навязыліве. З роспаччу яна намагалася ўспомніць гэтае адчуванье роднаснасьці з уласнымі нагамі, прымусіць сваё цела зноў кіраваць імі, якія хрыпла брахалі недзе ўнізе, бы дакучлівыя, злыя сабакі. На наступным коле ногі літаральна блыталіся ў нагах – страшнае адчуванье, бо прабегла яна значна меньш, чым думала, потым яна ўжо й ня бачыла ног, перад вачыма толькі трэсльіся грудзі, балочыя, нацертыя нелюбімым шэрым станікам. Да настаўніка, які трymаў перад сабой сэксундамер, было як да месяца, але вось нарэшце і ён: Вераніка ведала, што настаўнік махне рукой перад самымі грудзьмі, сыгналізуючы пра апошняе кола, але самога сыгналу ня бачыла, бо бегла з апушчанай галавой, на дне якой бойталася яе перапуджанае сэрца. Яна б узыняла галаву, яна б нават закусіла вусны ды прышпорыла сябе, калі б там, у канцы кола, стаяў нехта, чакаючы толькі Вераніку ды нікога болей, з кветкамі, з шырокімі абдымкамі, хто-небудзь, на чыхіх грудзёх яна б змагла суняць ліхаманкавае дыханье, але там быў толькі цярплівы фізрук, у чарзе да якога яны бавілі час, на бліск сэксундамера якога яны паслухмяна зъягалаіся. Чаму яна робіць гэта? – таму што так трэба. Ну, не з жаданьня ж стаць здравейшай, якое там здароўе, галава баліць кожны дзень і ванітуе часта з раніцы, – толькі дзеци могуць верыць, што спорт карысны дзяўчатам, а чаму яна гэта робіць? – таму што так трэба. Тамуштотактрэба, тактрэба, тактрэба... Яе ногі ў кароткіх сініх шортах марудна падалі перад ёй ды падымаліся, і перад вачыма заходзілі адна за адну ненавісныя канструкцыі – лесьвіцы, канаты, бярвеньне, за нэутральнай паласой дзьмухаўцоў. Недалёка хлопчыкі расыпіналі кагосьці на перакладзіне. Яшчэ адзін год, яшчэ адно кола. Настаўнік асьцярожна ступіў на дарожку, махнуў рукой, ледзь не закрануўшы рэшткі Веранікі, ды адскочыў назад, на дзьмухаўцы.

Яна падае ў прымятую траву, ды на самы копчык, але моцы ўскрыкнуць ужо няма, з ног ідзе доўгі бесыперапынны, пранізлыі гудок, закладвае вушы, яна адчувае, як пахнуць, астываючы, тоўстыя дзяўчаты, што шумна аддыхваюцца поруч. “У мяне ледзь матка ня вывалілася,” – абвяшчае Таня, якую летась пакінула на другі год, ды рагоча, фізрук не зважае на гэтую гучную заяву. Вераніка кладзецца на сыпіну, неба ды сэрца паволі вяртаюцца на свае месцы, яна паставляе ветру ногі ды думае пра тое, як прыемна было б цяпер зъяць станік, ды шорты, ды майку з мокрым малюнкам, што залез пад пахі... А яшчэ не дае спакою пытанье, ці не апошняя яна. Вераніка гладзіць свае ногі ды ўзіраецца, мружачыся, у заліты сонцам стадыён: не, не апошняя, яна ў сярэдзіне, вось яшчэ бягуць, і вось тая паўзе, і вось туго калоціць на хаду ад перадапошняга кола. Кагосьці настаўнік стрымана пахваліць, з кімсыці пажартуе, а тым вунь скажа абвязкова нешта прыніжальнае, ён бяз гэтага ня можа, а Вераніцы нічога ня скажа, і дзякую богу.

Дзяцінства неяк усё загарнулася, нібы фотаальбом; маці, якая пэўны час, некалькі гадоў, праста не існавала, толькі голас, нос у дзёйніку ды паліто на вешалцы, – маці раптам зноў стала жывой, адчувальняй, – занадта жывой, адзначыла Вераніка, і неўзабаве яны сядзелі з маці на драўлянай лаўцы ў лазыні, толькі што звараныя жывымі, ды моўчкі глядзелі перад сабой, па чарзе ўздыхаючы, – у кожнай унутры яшчэ клакатаў кіпень. Асякаючыся на кожным слове, звонка пакрыквалі за дзьвярыма тазы; пад самаю столяй, дзе былі вузкія аkenцы, поўзалі аранжавыя водсъветы вячэрняга сонца, побач асьцярожна, нібы пабойваючыся перабытаць пекла з чыстцам, праходзілі жанчыны рознага ўзросту ды пароды, зрэшты – зь нязъменнай асалодай на тварах ад вольнай гадзіны. Дзьве пажылыя цёткі, падобныя да дабрадушных сланіхаў, пілі за сталом піва, потым прайшла незадаволеная чымсьці хударлявая кабета, ведучы за руку пакорлівага хлопчыка, які зацікаўлены круціў вачыма ды наступіў Вераніцы на палец, затым нейкая буйная, з круглай галавой, падыйшла да іх ды пачала распранацца, і Вераніка з жахам глядзела на фіялетавыя плямы, якімі пакрыты быў жывот гэтай жанчыны, – аказалася, Вераніка прыхілілася да вольнае шафы, і давялося шчыльней прысунуцца да маці... Вось тут Вераніка, усе думкі якой, здавалася, былі пакінутыя ў парылцы, і зьвярнула ўвагу на матчыны ногі, дакладней, на тое, як яны, пачынаючы ад костачак, густа зарослыя чорнымі валаскамі, Вераніка ніяк не магла адвесыці ад іх позірк, яна ўпершыню заўважыла гэтае валосьце, і чым дайжэй яна глядзела на яго, пакуль яно паволі высыхала, тым яно здавалася ёй гусьцейшым, чарнейшым, пачварнейшым. Валаскі былі тугія, жорсткія, ішлі па назе як мноства швоў, іх лініі разыходзіліся пад самымі каленямі, каб зноў сустрэцца ўверсе ды згубіцца нарэшце пад жыватом, Вераніка глядзела: і ня верыла сваім вачам, наогул, ёй здавалася раней, што жанчыны ня могуць мець на нагах расылінасці... Яны сядзелі й маўчалі, у іх быў яшчэ час, бацька з братам любілі пасядзець у лазыні да поўнае зньямогі, Вераніка марна прымушала сябе не глядзець на гэтыя валасатыя, жахлівыя, блакітнаватыя ногі, валасы паціху сохлі ды кучараўліся, але меньшымі не здаваліся. Маці раптам зірнула на яе, нібы ўсё зразумела, і Вераніка стала вывучаць свае ногі, якія, як высьветлілася – і гэта была катастрофа! – таксама не вылучаліся юнай галізною ды гладкасцю; Вераніка пабачыла, што і яна мае валаскі па ўсёй назе, рудыя, непаслухмяныя, на лытках сапраўдная барада, унізе трохі радзей, але ўсё адно – лес, пушча, гушчар, ратуйце!

Яна пагаварыла назаўтра з аднаклясніцай, і калі выходныя нарэшце скончыліся, расправілася з валаскамі, не без проблемаў, але з гордасцю. Бацькі нічога не заўважылі, а вось брат – той пачаў зь яе насыміхацца. Хаця й дзяўчата не былі да яе літасцівія: “Ты чаго, дурная ці прыкідваешся?” – стукала пальцам па ілбе дасьведчаная Жана, – “У цябе ж і так там нічога не было, а цяпер расыці пачне, ого-го... Мне б твае проблемы! Я вось дакладна пол магла б мяняць, ты мае ногі бачыла?”. Аднак Жана, якой падабаліся каўказцы і якая насіла толькі кароткія спадніцы, не належала да тых, на чые тоўстыя ногі Вераніка зьвяртала ўвагу... Першы раз Вераніка галілася братавым лязом, умудрыўшыся ні разу не парэзацца, потым папрасіла стрыечную сястру

купіць ёй адмысловую зброю, маці яна казаць не хацела, гісторыя ў лазыні не выходзіла з галавы. Затое якой дарослай адчувала яна сябе, калі ўпершыню выехала ў горад у кароткай сукенцы, у падораных на дзень нараджэння завушніцах ды з нагамі, пазбаўленымі пуху дзяцінства.

Яна ледзь не пасылізнулася, калі спускалася па прыступках, добра, вартаўнік падхапіў Вераніку ды паставіў, як ляльку, на ногі. “Небясьпечнае надвор’е”, – сказаў ён, усыміхнуўшыся ў шалік, ды зьбіраўся яшчэ нешта дадаць, яму не хацелася адпускаць Вераніку, бо наперадзе быў вечар, і гарбата ў слоіку з-пад маянэзу, і чорна-белы калабок тэлевізара, і ноч ў вялікім пустым будынку пад ярка асвятленым съязгам, і хацелася нагаварыцца пра запас. Надвор’е й праўда было небясьпечнае, пад слотай хаваўся лёд, які не пасыпей растаць, съяцло ліхтароў не далятала да неразымінаваных вуліц, распадаючыся на дробныя аскепкі па-над шатамі дрэваў, людзі былі спрэс нэрвовыя, бо кожны съпяшаўся дамоў, бы матрос пасыля году хісткае палубы. Вераніка азірнулася: цяпер вокны ўсіх кабінэтаў былі ѿчмынены, толькі на калідорах гарэла съяцло, ні для кога – для мінакоў, напэўна. Ісьці было цяжка, высокія абцасы пастаянна пагражалі ператварыць спартовую хаду ў фігурнае катаныне, Вераніка нават падвярнула нагу, але, на шчасьце, ня так ужо моцна, – вылайашыся, яна пайшла наперад, раз-пораз раздражнёна правяраючы зманлівую роўнядзь, але больш давяраючы інтуіцыі. Так яна дайшла да павароту, сустрэчныя штурхаліся, выкарыстоўваючы Вераніку то як ратавальнае кола, то як борцік басэйну, усё гэта было надакучліва ды весела адначасова – горад, які вучыцца хадзіць... Яна паправіла сумку, падумаўшы, што ў апошнім рызыкоўным выслоі ўсё ж хапае аптымізму, і тут жа на яе наляцеў нехта ў кепцы, схапіў за рукі й з глухім бурчэннем прыціснуў да съязны газэтнага шапіка.

– Вось дык сустрэча на Эльбе! – прамовіў шчыра ўзрадаваны голас, і Вераніка пазнала ў юнай постаці нападніка не каго-небудзь, а Гілюка. – Вераніка Андрэеўна! Уратавалі вы старога, я, бачыце, ледзь ня гэхнуўся тут, даруйце за выражэнне!

– З вамі ўсё ў парадку? – Вераніка вырвалася з рук Гілюка, які ўсё так жа стаяў, прыціснуўшы яе да съязны, ды закаціла вочы. Яна рушыла наперад, молячыся, каб Гілюку было ў другі бок, але ён пайшоў побач, паціраючы руکі:

– Цяпер для грамадзянаў майго ўзросту самы небясьпечны пэрыяд, ведаецце, Вераніка Андрэеўна? У маладога ўсё зрасьцецца як мае быць, а нам вывіх ці пералом – усё, раззвітвайся з актыўным жыццём да самага канца... Канец жа блізка, колькі там нам засталося... Хацеў вось мерапрыемства правесыці перад съмерцю. Пакуль магу яшчэ, пакуль сілы ёсьць... Не дзеля сябе ж, вы ж ведаецце, дзеля людзей... Дзеля дзяцей нашых... Вы ж ня замужам яшчэ, Вераніка Андрэеўна? Значыць, памяць яшчэ тая, яшчэ ня выжыў з разуму стары... Асьцярожненка, Вераніка Андрэеўна, трymайцесь за ручку...

Вераніка ўсё імкнулася ісьці самастойна, але вымушаная была прызнаць, што паслужлівая рука Гілюка пароў апынулася вельмі

дарэчы. Ён сам, здавалася, не зважаў на падступную слоту, балбатаў нешта, шчасльвы ад такое магчымасьці пагаварыць у нефармальны абстаноўцы. Дый сама Вераніка адчувала сябе няўтульна: пад абаронай кабінэту, стала ды партрэта над ім яна б ня стала ў чарговы раз слухаць гэтае трывъненъне, але тут, на вуліцы, якая ўсіх двухногіх зводзіла да простага процістаяння лёду пад нагамі, курчыць зь сябе ўладу не даводзілася. Таму яна праста йшла й маўчала, а Гілюк захоплена мармытаў ёй на вуха:

– Гэта ж унікальнае мерапрыемства атрымалася б, вы сабе ўявіце толькі... Журналістай назапрашаем, тэлебачаньне... Людзі ў мяне надзейныя, адзін кандыдат навук, кожнаму, як кажуць, ёсьць што сказаць... Мне ж многа ня трэба, я ж пра ўсё ўжо дамовіўся, мне б дапамогу афіцыйную, ды за памяшканье заплаціць... Такія ж рэчы грашыма не вымяраюцца на самой справе... Торцік нам спонсары дадуць, вам жа лёгка гэта ўсё, адзін званочак на фабрыку... Можа, у вас яшчэ кандыдатура ёсьць, можам, дарэчы, каго-небудзь зь лягернай адміністрацыі запрасіць, з кароткім дакладам... І дзяцей трэба, безь дзяцей ня будзе такога... такога...

Мэтро было ўжо даволі блізка, Вераніка адчула, як пад нагамі нарэшце зъявіўся ачышчаны ад пагрозылівай лускі лёду асфальт, яна паскорыла хаду ды рашуча сказала:

– Паслухайце, давайце як патрыёт патрыёту. Справа барацьбы з фашистамі вельмі адказная й патрабуе шмат сілаў, энэргіі. Вы ўжо стары чалавек, вы, я думаю, свой унёсак у нашу агульную барацьбу ўжо зрабілі. Займіцся ўнукамі, адпачніце, прыходзьце на акцыі, заўсёды будзеце там жаданым госьцем. Не хвалойцесь, вы добра паваявалі, саступіце нам эстафэту, маладыя ўсё за вас зробяць, можаце быць пэўныя!

Яна ляжала на сыпіне ды плакала, бо нагу скруціла праста невыносна, ад любога яе руху, нават ад плачу, калена працінаў такі боль, што ёй стала цяжка дыхаць, а ў ступаку ўжо адгукалася рэха гэтага болю, ажыўляючы схаваныя там іголкі, – Вераніка ціха плакала й баялася пахітаць галавой, а Гілюк мітусіўся над ёй і прыгаворваў нешта неразборлівае. Спадніца хутка ўбірала ў сябе слоту, і неўзабаве Вераніка была мокрая ажно да бялізны, нага паказвала ёй з дакорам абцас, і зусім блізка смаркаліся машыны, кідаючы на Вераніку брудны сынег і дарожную соль. Гілюк схапіў яе пад пахі ды паспрабаваў падняць, але яна заверашчала зусім па-дзіцячаму: “Балюча! Балюча, не чапайце!”, і тады Гілюк дастаў зь яе сумачкі тэлефон ды патэлефанаваў у лякарню, і махаў Вераніцы заклапочана рукой, калі яе забірала хуткая.

Эдзік праводзіў яе зазвычай да мэтро, цалаваў на разывітанье, ён заўсёды імкнуўся захапіць пацалункам хаця б край яе вуснаў, але Вераніка змахвала ягоныя вусны са сваіх ды падстаўляла шчаку. Потым – паўпусты вагон, перасадка, гайданка перад канцавой станцыяй, і потым прыпынак чатырыста першага, амаль што ў чыстым полі, за якім, недзе на недасяжнай адлегласці, цымяна пабліскваў ускраінны мікрараён.

У той вечар яна выехала дамоў позна, але вечар быў такі лагодна-цёплы, людзей на вуліцах было так багата, штурханіна, якая заўсёды ўзынікае пад зямлёй бліжэй да адзінаццаці, была такая дабрадушная... Хіба што кожны другі маладзён спрабаваў разгледзець яе майткі пад летняй сукенкай, і даводзілася быць польней ды сачыць за tym, каб сумка ляжала ўвесь час на каленях. Яна выйшла на прыпынак, натоўп паўп'янных шчасльвых людзей перайшоў на другі бок вуліцы ды атакаваў старыя трамвайныя вагоны, а яна засталася, задуменна паглядаючы ім усьлед, думаючы пераважна пра Эдзіка, зъ якім трэба было неадкладна нешта рабіць... На яе прыпынку стаяла жанчына зъ дзіцём ды цымяна знаёмы мужык у празрыстай футболцы, які энэргічна жаваў жуйку. Вераніка стала воддарль, з-за лесу чуўся шум шашы, дзяўчына ў чорным зачыніла са скрыгатам шапкі ды села ў таксі. Мусіў быць яшчэ адзін чатырыста першы, Вераніка ў гэтым не сумнявалася – ён і прапоўд міма іх, натужна адолеўшы пад'ём, кіроўца нават пасьміхнуўся, калі ёй не падалося. Аднак людзі стаялі, і гэта надавала Вераніцы ўпэўненасці. Аўтобус мусіў зьявіцца, а далей кароткая прафесія праз Сьвет, ну, можа, са знаёмымі перакінущыца двумя словамі, ды Юрку п'янага ля пад'езду сучешыць, і спаць; есьці, праўда, хацелася, але на нач есьці – самагубства, гэта кожны ведае...

Спачатку гэтая машына проста паволі праехала міма, нібы вольная таксоўка. Вераніка рэдка ездзіла на таксі, толькі, можа, разы трэба за сваё жыццё й праехала... Тым ня менш яе інстынкт нешта ёй такое зашаптаў, холадам пахнула з боку мікраараёну, і крык, які пачуўся з падземнага пераходу, нагадаў ёй чамусьці крык болю, хаця гэта наўрад ці было так, хутчэй за ўсё нехта некага ўшчыкнуў... Хутчэй за ўсё нехта некага ўшчыкнуў – пераконвала яна сябе, каб прагнаць страх, гледзячы усьлед фарам той машыны, што гасьлі між частаколу слупоў, але фары становіліся ўсё ярчэйшыя, і машына заднім ходам пад'ехала да замерлай Веранікі ды пратрубіла двойчы. Жанчына зъ дзіцём і мужчына адыйшли ў цень пад навесам, і Вераніка ўжо ня бачыла іхных твараў. Ліхтары гарэлі над прыпынкам роўна, не міргаючы, як гэта часта здаралася ў Сьвеце, і Вераніка адчула сябе як на нечай вялікай далоні. Самотнай і зьмерзлай. Машына пратрубіла яшчэ двойчы ды падкаціла да самага прыпынку. З вакна высунуўся сымпатычны малады чалавек ды, съмеючыся, крыкнуў: “Эй, дзяўчо, гэта мы табе, ня чуеш, ці што?”. Было б гэта ўдзень, Вераніка знайшла б што адказаць, да таго ж хлопец быў значна лепшы за Эдзіка зъ ягонымі кіно не для ўсіх і жаласьлівымі вачымі. Але цяпер нешта Вераніцы замінала, што, цяжка сказаць... Яна глядзела на хлопца, які сказаў нешта яшчэ ды чакальна ўтаропіўся на яе ногі, ды думала, што ж у ім ня так... Вырашыла, што лоб – лоб быў маленькі, вузкая палоска паміж моднай стрыжкай і вялікімі вясёлымі вачымі. Была ў гэтым ілбе таямнічая загана, нешта страшнае, як зубы яе колішняга аднаклясьніка Драгунова, якімі ён аднойчы прагрыз шыю ціхай троечніцы Людзе... “Едзем ці не?” – скучы хлопца падрыгвалі, машына стаяла зусім блізка, і Вераніка бачыла, што ў ёй сядзіць яшчэ некалькі чалавек, кіроўца барабаніў кулакамі аб стырно ў такт музыцы. Вераніка вырашыла пайсьці да навесу, там стаялі людзі – яна падумала пра жанчыну зъ дзіцём і мужчыну зъ нейкай удзячнасцю, гэта добра, што вы людзі, няхай вы заўсёды будзеце са мной на прыпынках гэтага

съвету! “Ідзі ў мэтро, у мэтро бяжы!” – крыкнула ёй жанчына, схаваўшы дзіця за сыпіну, і Вераніка не адразу зразумела, што ёй кричаць, але было позна – хвіліны не прайшло, а яна ўжо ехала на заднім сядзеніні, між двух радасных істотаў, якія съціснулі яе гарачымі бакамі, і кіроўца зрабіў музыку гучней. Вераніка замоўкла, стараючыся запамінаць, куды яны едуць, але машына проста завярнула да мікрараёну ды рынулася, абганяючы трамвайныя, у гушчу высотных дамоў. “Зрабі цішэй!” – кінуў той, які клікаў Вераніку на прыпынку, і павярнуўся да яе:

– Дык а для каго ж ты, мая харошая, такую сукенку апранаеш? Нашто хлопчыкаў бедных дражніш? Што, такая маленькая, што не разумееш? Не, малая, дарослыя гульні – трэба і адказваць па-даросламу. Ну скажы, для каго?

– Для сябе, -- адказала Вераніка ціха, вырашыўшы, што размова трохі супакоіць свалачэй.

– Для сябе? – хлопец вельмі фальшыва зас্মяяўся. – Але ж ты не адна па вуліцах ходзіш... На цябе ж хлопчыкі глядзяць... А хлопчыкам хочацца... За такія ножкі пацаны на любяя подзвігі...

Яны зынізілі хуткасць і пачалі блукаць па мікрараёне, фары выхоплівалі зь цемры цэлья натоўпы моладзі, якая махала ім рукамі, кідалася недапалкамі ды лаялася добразычліва ў паўадчыненія вокны.

– Яшчэ Пушкін пра ножкі пісаў... Як гэта... Ня памятаю, бляха...

– Ну скажы, ты ж для нас ножкі свае... паказваеш... – закашляўся той, што мацаў Вераніку справа. – Скажы...

– Ну, калі й не для нас, то сапраўдны пацан заўсёды падзеліца, – змрочна прамовіў той, хто сядзеў съпереду. – Мы пацаны неблагія, усе маладыя антыфашисты, усе працуем, усе вучымся... Як такім ня даць...

Рукі ўжо даўно гулялі па яе каленях, а адна – невядома, чыя менавіта, лезла вышэй, але тут кіроўца выдыхнуў: “Прыехалі!” і затушыў цыгарэту. Хлопцы доўга спрачаліся, хто пойдзе ў начнік, урэшце пайшлі той, што справа і той, што сядзеў съпереду. Вераніка ахапіла рукамі вызваленія на хвіліну калені ды бесъперапынна глытала сыліну. Яе сусед выйшаў, ablізываючыся, ды стаў каля дзъверак, расшпіліўшы нагавіцы ды паліваючы съметніцу, кіроўца стаў з другога боку. “Бяжы”, – пачула яна раптам каля вуха, схапіла з падлогі сумку ды вылецела вонкі, ледзь ня трапіўшы пад грузавік, ды пабегла, спатыкаючыся, не аглядваючыся, не задумваючыся, скідваючы туфлі, хапаючыся за зоркі, наступаючы на шкло, адшпільваючы руکі, здымаячы мімаходзь галаву, адломваючы грудзі, штурляючы ў хмызы каля аўтазапраўкі ногі з сапсанай у съпешы разьбой.

– Я бы на вашым месцы... – казала Вераніка, але яе ніхто ня слухаў.

– Я бы на вашым месцы... – казала Вераніка, “Памаўчы”, – казала маці, “Заткніся”, – казаў брат, “Не перашкаджай”, – казаў бацька.

– Я бы на вашым месцы... – казала Вераніка, але ніхто не пускаў яе на сваё месца, і болей яна не казала гэткіх дурных словаў, і наогул амаль перастала гаварыць дома – здаецца, усе былі толькі радыя.

“Потны дым дыскатэк,” – хрыпуча цягнула Магда: о, гэта было Вераніцы знаёма – па суботах яна сустракалася ў мэтро зь вечна злоснай сакурсыніцай Вікай ды яе балбатлівымі сяброўкамі, і яны скідваліся на

таксі, каб з шыкам пад'ехаць да недарагога, цеснаватага, але ўтульнага клубу, які месціўся недалёка ад університету. Між ягоных люстранных съценаў, па якіх несыліся насустрач сваёй съмерці статкі зялёных і малінавых колцаў, чапляючыся за перакрыўленыя музыкай твары танцораў, – менавіта там Вераніка ўпершыню ў жыцці закахалася. П'янай ад музыкі, як ад добрай порцыі алькаголю, які, як вядома, шкодзіць кабетам больш, чым мужчынам, яна задыхалася, торгаючыся перад маладзёнам у расшпіленай кашулі, і ніяк не магла прагнаць ачмурэнне – яны не адыходзілі адно ад аднаго ўжо пайгадзіны, не спыняючыся ні на імгненне, на безвалосых грудзёх хлопца танчыў вялікі крыж, пад доўгім носам, які, як ні дзіўна, толькі надаваў гэтаму зусім яшчэ хлопчыку хараства, вогнішчам палаў рот. Вераніка бачыла ягоны мокрыя язык, зубы ў пажаднай пене, хлопец рытмічна заглынаў паветра, у клубе было душна, і галава балела, але хутка боль забываўся, заставаўся адно няспынны рассыпісты рокат, як быццам гудзіць, ніяк не жадаючы заціхаць, царкоўны звон... Яны глядзелі адно на аднога й танчылі, яны маглі б рабіць гэта да самае съмерці, – палохаючыся самой сябе, Вераніка адчувала, што ёй нясьцерпна хочацца... Цяжка было патлумачыць, чаго менавіта, напэўна, так: ёй хацелася раскрыцца, – як раскрываецца кветка, як раскрываецца парасон, як адчыняюцца дзвіверы перад кімсі, хто мае ключ, як разгортваецца матылёк, як запрашальна адкрываецца кніга, канапа, вакно ў дажджлівую раніцу. Чаму менавіта перад ім: доўгі нос, д'ябальскія очы, ладнае цела, засяроджанае на танцы – усё гэта было добра, але замала, а яна чамусіці не магла пакінуць яго, нібы загіпнатызаваная. Па жываце струменіў пот, Віка раздражнёна торгала яе за руку – адной зь яе сябровак стала блага, а Вераніка танчыла – пакуль даўганосы прывід на зынік кудысьці, і яна яшчэ трохі патапталася на месцы, па інэрцыі. Больш яна прывіду ніколі ня бачыла, але запомніла гэтае адчуванне непрыналежнасці самой сабе надоўга, і божа! – як потым балелі ногі! але ні з Эдзікам, ні пагатоў зь Лёнькам нічога падобнага яна не перажывала. Пакуль не сустрэла Яго.

Танчыць Вераніку ня трэба было вучыць, яна хадзіла ў школе ў танцевальны гурток і кінула заняткі якраз калі бацькам стала ўсё адно, наведвае яна іх ці не. Танцы хутка навучылі цела Веранікі пераключаць хуткасці, яна займела незвычайную, але прыемную ладнасць у ружах, нібы ўнутры запрацаваў таемны такі прыборчык, скарачаючы адны мускулы ды прытрымліваючы другія, усё стала так разумна ў целе, ногі выцягнуліся ды самаўпэўнена ўцягнулі калені, але раптам усё скончылася, калі аднойчы гурток паехаў у Польшчу, ды толькі безъ Веранікі – яна тады прыкра й нечакана цяжка захварэла, прастыла, і іншыя выкладвалі на парты суvenіры, іншыя распавядалі важна пра прыпынкі аўтобуса ў памежным полі – пасъля гэтага Вераніка стала пратускаць заняткі, і есці як ненормальная шакаляд, і не адказваць на ўстрывожаныя пытаныні кірауніцы, і потым зусім закінула гурток, каб пасъля, у Цэнтры дзіцячае творчасці, прыслухоўваючыся да глухога грукату дзіцячых ног па паркеце танцевальнае залі, са зьдзіўленнем прыгадваць: а было ж, было ж, парэпаныя чэшкі, шэрыя панчошкі ў пакеце з напаўсцёртым рэкламным малюнкам, вячэрнія вяртаныні ў прыціхлу школу, жоўтыя расколіны па краёх піяніна, супольныя несладкія дроб паслухмянных ног, сярод якіх былі і яе, насамрэч,

натуральна, дзьве, хаця ёй, бывала, здавалася, адна або пяць, у залежнасці ад настрою.

Вераніка зрабіла зусім як у кіно, гэта быў правераны шматлікімі галівудзкімі тыгрыцамі спосаб: Ён ішоў па калідоры, здалёк усьміхаючыся ёй свай ўсаўднай намесніцкай усьмешкай, і яна не дазволіла свайму твару ўсьміхнуцца ў адказ, а калі параўнялася зь Ім – усьмешка яшчэ съяцілася, але думкамі Ён відавочна быў ужо ў кабінэце – то проста расыцінула пальцы, і паперы плаўна спляніравалі на дыван, замершы нарэштце ў картачных позах. Яму нічога не заставалася, як павярнуцца на абцасах ды скіліцца, таропка падымамоючы дакумэнты, а Вераніка дапамагаць яму не съяшчалася – стаяла ды глядзела, каб яе ногі былі ў неабходнай блізкасці, асабліва пальцы ног, – яны мусілі трапіць яму на вочы, не маглі ня трапіць, а там ужо ў дзеянніе ўступаў лак. Гэта быў ня проста чырвоны лак для пазногцяў, гэта быў лак колеру запрашэння, колеру гатовасці, колеру поклічу ды згады, колеру, які не патрабаваў першага кроку, а адразу быў падрыхтаваны да другога, колеру без намінак, колеру наўпроставае спакусы. Ён ня мог не звярнуць на колер увагі, ня меў права, ён павінен быў усё ацаніць, паўтары гадзіны ў лазыніцы што-небудзь ды значаць. Дурненікі. Яна выставіла наперад адно калена, па назе, уздоўж уяўнай лініі ад съязгна да костачкі, прайшла электрычна дрыготка, яна ўявіла сабе, як яго позірк, нібы далонь, павольна, козытна ды з усё большым жаданнем, гладзіць яе скuru, перабольшана чыстую, непараўнальна аголеную, пад недвухсэнсоўнай маскай панчохаў. У Веранікі ажно забалела ў грудзёх. Ён падняўся расчаравальна шпарка, прыхлопнүў паперы ды вярнуў іх назад у пальцы Веранікі, трохі зьдзіўлены яе аслупняласцю. Усьміхнуўся, села на лоб ды пачысціла пёркі бялявая пасма. “Вераніка вырашае памерці”, – сказаў Ён басам, засымяўся ды паправіў адзін зь лістоў у яе руках. – “Трэба як-небудзь пагаварыць з вамі пра літаратуру, Вераніка Андрэйна. Камандзе патрэбны моцны гулец, а капитану – плячо, на якое можна абаперціся. Не забывайце!”. І пашыбаваў да дзьвярэй, за якімі сядзелі яны, яны, ня здольныя ацаніць, зразумець, слабыя, старэючыя, старыя, састарэлыя, зъмярцьвельяя, размаляваныя, якіх ён жартайліва абдымаў у яе на вачох штодня, кемлівыя, уважлівыя...

Сустрэчы з пляменынікам Вераніка баялася, бо зусім ня ведала, што яму сказаць, як сябе паводзіць. Нібыта яшчэ й не чалавекам было гэтае дзіця, а так – амаль чалавекам, недачалавекам: сапраўды, не размаўляць жа зь ім як з дарослым, а з другога боку, сюсюкаць ды гуляць з цацачным звяр’ём Вераніка ня ўмела. Цікава, думала яна, яшчэ ж ня так шмат часу мінула з тae пары, калі яна шыла вopратку для сваіх худых і фанабэрыйстых, нібы фотамадэлькі, лялек, усяго нейкіх пяць гадоў, або шэсць, а цяпер Вераніка ўжо дарослая жанчына, голіць ногі ды вяртаецца дамоў зацемна, не абвязаная нікому дакладваць, дзе была... – аднак жа, даставала калькулятар Вераніка Мудрая й перагіналася праз стол да Веранікі Наіўнай, пяць гадоў – гэта амаль

чвэрць твойго жыцьця, палічы, прыкінь: для старога чалавека чвэрць жыцьця – гэта цэлае юнацтва зь дзяцінствам, самыя смачныя кавалкі ў сладкім пірагу ўспамінаў. Што сказаць пляменыніку, калі яна пераступіць парог, і ці казаць нешта наогул, можа, проста пагладзіць па галаве? Як і большасць дарослых, Вераніка ставілася да дзяцей, як зазвычай ставяцца да бяскryўдных ідыётаў, – паблажліва-спачувальна-замілавана; гэтак жа, здараецца, крычаць у самае вуха замежнаму госьцю, нібыта прычына моўнага непараразумення тоіца ў ягонай глухаце.

Да того ж пляменынік быў стрыечны. Казалі, ён зусім ня быў падобны да іхнай радні, хутчэй да радні сястрынага мужа... Вераніка верыла ў голас крыві, верыла, што калі стрыечная сястра зразумее яе з паўслова, то родны брат – з паўгуку. Што стрыечная сястра выкліча пажарных, у той час як родны брат палезе ў агонь. Што ў стрыечнай сястры можна заўсёды пазычыць грошай, а родны брат дасьць проста так. Хаця асаблівых падставаў думаць такім чынам нібыта й не было: брат апошнім часам дома амаль не бываў, а калі й зьяўляўся, то адсыпаўся ад сваіх пастаянных п'янак і нават не пазнаваў Вераніку, цягнуўся да яе аслабелымі рукамі, абязцаючы то “забіць”, то “трахнуць”, потым прачынаўся праз суткі, маўчаў, глядзеў спадылба або выганяў з пакою, пасъля войска ён стаў яшчэ больш жорсткім, спаў у ботах ды слова ня мог сказаць, каб не мацюгнуцца... Яна яго шкадавала да сълёз, бегала па піва, падносіла тазік... Брат усё-ткі. Зь сястрой Вераніка наадварот зблізілася, часам давярала свае таямніцы, прасіла парадаў у некаторых чыста практичных справах. Сястра й сама ёй тэлефанавала, цікавілася, як Вераніка маецца, перасыцерагала ад памылак, бо – рана табе яшчэ, давучыся, нікуды яны ад цябе ня дзенуцца, гэтыя памылкі, якім адно толькі трэба, і наогул, нармальную памылку яшчэ пашукаць трэба, каб усё было ў гэтай памылкі як мае быць, і з рукамі, і з ногамі, і паміж ног, і каб грошы памылка ў дом прыносіла, ёй вось, можна сказаць, пашанцавала, яе Віктар – памылка ня самая горшая, тупаваты, праўда, ды без пачуцьця гумару, але яны ўсе такія, калі жэніцца, затое колькі намаганьняў сястра прыклала, каб у Віктара і думкі такой не ўзынікала, пррабавіць час па-за домам. А бацькі Веранікі ў той час дзіўным чынам адсланіліся ад яе, толькі глядзелі зь нейкай абыякавай цікаўнасцю: плыве сабе дачка, плыве, можа й даплыве кудысьці, а можа й не, хто яе ведае. Прынамсі, так Вераніцы здавалася. Добра, што хоць бацька кінуў піць, слова “завязаў” тут было якраз дарэчы, – ён і праўда нібы ўзяў аднойчы ды завязаў вузел на сваім гэтым папулярным у краіне хобі й з того часу нават піва не ўжываў, і маці прымусіў. Вось жа, мягкацелы мужычок з вусікамі, а здолеў, Вераніка сама была ўражаная, ніколі ня ведаеш, чаго чакаць ад блізкіх людзей. Маці, праўда, употай папівала шампанскэ, але Вераніка цвёрда ведала: шампанскэ – ад слова шампунь, такі самы безалькагольны напой.

Пляменынік быў тоўсты, чатырохгадовы, справядлівы, як удзельнік продразвёрсткі, і па-каралеўску дабрадушны. “Гэта загоіцца”, – запэуніў ён Вераніку, тыцнуўшы пальцам ёй у смочку, якая цёмнай крапкай прабівалася скрэз станік і белую тонкую майку, а калі яны ўсе разам селі нарэшце піць гарбату, пляменынік заўважыў, што на мамінай цукерцы няма крэмавага ўзору, а на Веранічынай ёсьць: скалупнью

дзелавіта палову ды прынес маме – вось цяпер усё як мае быць. Яшчэ калі імбрык толькі закіпаў, Вераніка зайшла баязьліва ў ягоны пакой, спынілася на парозе, няўпэўнена працягнула малому падарунак – гоначную машыну, той уздыхнуў расчараўана, паглядзеў на Вераніку са шкадаваньнем, але правілы гульні прыняў, сеў на падлогу, прасуючы нехаця машынай квяцісты дыван: туды-сюды, туды-сюды, гоначных машынаў у яго была процьма, цэлы аўтапарк... Прадэмансстраў з гордасцю гульнявую прыстаўку, але джойсцік у руکі ня даў: не дарасла ты яшчэ да таго, каб страляць, цётка Вераніка.

Гарбата была амаль дапітая; пляменынік раптам залез Вераніцы на калені. “Ну, як вучоба, Веранічка?” – ухмыляўся Віктар (не пасавала яму гэтае імя), а яна ня слухала; новыя, незвычайнія адчуваньні паколвалі знутры, яшчэ ж нядайна сама сядзела на каленях у старэйшых, а цяпер вось – дарослая, ды якое там – старая цётка, васямнаццаць спойнілася, дзяцей на каленях трymае. Яна ўжо неяк трymала на каленях маленьку дзяўчынку, суседzkую ўнучку, хлопчыкі ўспрымаюцца неяк па-іншаму, нешта цёплае йдзе ад таго месца, дзе сканчаюцца іхныя пульхныя лыткі, дадатковая такая цеплыня, ненармальная, і дзіўны яе дотык... Пляменынік доўга сьвідраваў лыжкай цукерку, а потым абмяк, наваліўшыся на жывот Веранікі, задрамаў; Вераніка падумала пра свой жывот – вось жа, калі-небудзь у ім пачнецца нечae жыцьцё, а яе жыцьцё пачне зваротны адлік, і як бы ты ні старалася, нічога з гэтым ня зробіш, не прыдумана лекаў, яна нечакана адчула свой жывот як нешта асобнае ад сябе, нібыта яна яго праглынула, праглынула ўласнае чэрыва, якое напоўніцца калі-небудзь зъмесцівам. Там, дзе нешта прыбывае, мусіць нешта зънікаць, гэта закон фізыкі. Як гэта будзе? – задумалася Вераніка. Нараджаць страшна. Гэта балюча. Крычаць, курчацца, клічуць маму. Аднак потым... Напэўна, шчасльце. Вось тады яна й даведаецца, што гэта такое. Пэўны час чалавек замест вонраткі носіць уласную маці, сказаў той філёзаф, які, на жаль, апынуўся фашистам, пра гэта па тэлевізоры паказвалі. А вось прыехаць заўтра да Эдзіка ды скарыстацца ім, а потым глядзець, як напінаецца жывот, слухаць торканье ўнутры, ганарыцца, галінка з пупышкай. Гэта так лёгка, аказваецца. Трыюмфальнае вяртанье яе дзіцячых лялек. Пляменынік прытуліўся да яе, сястра не заўважала нічога, балбатала з маці. “Ня сьпі, зъмерзынеш!” – бадзёра выгугаў Віктар у іх бок, пасъля доўгіх роздумаў прынесшы яшчэ гарэлкі. Дзядзькі ды іхныя жонкі ўздыхнулі ды загаварылі яшчэ гучней, усе адначасова. Бацька сядзеў пахмурным арлом, не адрываючыся ад “Дыскавэры”. Потым жанчыны раптам съціхлі, нібы па камандзе ўтаропіўшыся ў свае талеркі, і раптам зацягнулі надрыўным хорам дзяржаўны гімн:

Вось хто-та з горачкі спусціўся,
Наверна мілы мой ідзёт,
На ім зашчытна гімнастыёрка,
Ана с ума міня съвідзёт.

На каленях Веранікі, зьвесіўшы рукі паміж ног ды дакранаючыся мокрай маленькой далоняй да яе лыткі, сядзеў чалавек, якога нядайна яшчэ не было. Не існавала. Абсалютна. Ні ў якім выглядзе. Наогул. Зямляй без гэтага чалавека жыла няблага. Прынамсі, патрэбы ў ім ня мела. Вось якія складаныя думкі наведваюць тваю съветлавалосую галаву,

Вераніка. Але ён усё адно зъявіўся ды прагне свайго месца на зямлі, свайго кавалка мяса, сваёй долі сонечнага съяцла, ён займае месца ў прасторы, у рэшце рэшт. Чвэрць ягонага жыцьця складае адзін год. Год тamu Вераніка вучылася ва ўніверсітэце, а ён ужо пражкіў чвэрць жыцьця. Неверагодная матэматыка. Калі-небудзь Веранікі ня будзе. Абсалютна. Ни ў якім выглядзе. Наогул. Пэўны час яна яшчэ будзе займаць месца, замінаць іншым, пасіўна ўпłyваць на тое, што пакінула, а потым і гэта скончыцца. Не ўкладваеца ў галаве. Як гэта: скончыцца. Як гэта: паміраць? Паміраць страшна. Гэта балюча. Крычаць, курчацца, клічуць маму. Клічуць бога. Аднак потым... Напэўна, шчасьце. Вось тады яна й даведаеца, што гэта такое. Але не цяпер, не цяпер, чуецце? Думаць пра такое – нібыта адплошчыць вочы перад яркай лямпай ды асьлепнуть, бо зрок не вытрымлівае такога. Дайце мне яшчэ пажыць з заплюшчанымі вачыма, пад накрыўкамі павекаў, пад іх звычнай, надзейнай абаронай. Нараджаць, паміраць. Гэта толькі слова, словы-дзеяслова. Не, я не хачу ў гэтую чаргу, я лепей зайду сюды раніцай, калі ўсе на працы. Дзеци – гэта так здорава, спахапілася Вераніка, у мяне будуць двое. Пляменынік прачнуйся, і вочы Веранікі засльязіліся раптам ад замілаваньня, бо гэты таўстун азіраўся навокал так няўцягна, ды круціў чамусыці цёмныя ўскудлачаныя валасы над вільготным ілбом, нібы дастаючы зь іх заселыя аскепачкі сну. Якія яны безабаронныя, жахнулася Вераніка, такая непрыемна вялікая пад гэтым непаваротлівым сонным целам, якое пачало ціха румзаць, бо на яго не звярталі ўвагі. Газавыя пліты, ніzkія падваконыні, шалёныя сабакі, п'яныя за стырном, маньякі, выбоіны ў асфальце, запалкі, цвікі, брудныя кніжонкі, цёмныя пад'езды, прадаўцы чалавечых органаў, мацяркі-забойцы, няздарныя ўрачы, настаўнікі-пэдафілы, цэгla з даху, вірусы, ды яшчэ фашисты, фашисты, фашисты, на іх ніколі нельга забывацца, яна чула, яны сталі ўсё часьцей пралазіць у школы, кідаюць дзяцей, як кажуць у народзе, на амон, прыкрываюцца як жывым шчытом, дарослыя злачынцы... Як можа той, каго нарадзіла жанчына, быць здольным на такое: хавацца за сыпінамі дзяцей, убіваючы ім у неразбэшчаныя галовы ўсялякую заразу, замбіруючы тых, хто гуляе з гоначнымі машынамі. Нелюдзі, яны сапраўды нелюдзі, адкуль толькі яны маглі ўзяцца. Выйшлі з чэрава гэтай зямлі й хочуць зганіць яе, зъявечыць, зънішчыць. Гэта як забіць уласную маці. Тыя, сюжэт пра каго яна бачыла ў "Крымінальной хроніцы", такія й былі – нават зънешне, нахабныя, з ачмурэлымі ад наркотыкаў вачыма, сътыя, добра апранутыя, здаровыя, сын і дачка, якія забілі маці-пэнсіянэрку недзе на ўскрайне гораду...

Крычыце сабе на плошчах, але – ня пэцкайце дзяцей ідэалёгіяй, ідэалёгіяй, добрае слова, яна запомніла яго зь першага курсу й вымаўляла ладна, хутка, кругла. Дзесям наканавана быць шчасльвымі, не забірайце ў іх гэтага кону. Яна ўявіла сабе бамбардзіроўкі, гарады ў руінах, і дзіця зь вялікай галавой, якое плача й кліча маму – уявіла так ясна, нібы перад ёй запрацаваў тэлевізар. Вось чаго яны хочуць, фашисты. Каб скончылася роўнае, мірнае жыцьцё, каб галодныя беспрацоўныя бацькі пілі па кутох, каб маці прадавала сярод руінаў заручальныя пярсыцёнкі. Каб нахабныя чужаземныя жаўнеры ўваходзілі ў іхныя дамы ды гвалці дзяўчат, каб любоў прадавалася, каб усе

навокал гаварылі па-фашистыкку, каб маладыя зайдздросыцілі старым. Каб жабракі пасьміхаліся бяззубымі ратамі. Каб над краінай усчалася вечная ночь, каб мы ўсе сталі рабамі, каб прыніжэнне стала нормаю. Каб вакол былі межы, каб кожны кожнаму быў чужак.

На ім пагоны залатыя,
І яркі ордзен на грудзі,
Зачэм, зачэм я паўстрэчалась
Іму на жызыненном пуці.

Вераніка, Вераніка, што з табой? мы ж не на сходзе, дзіця спалохаеш – іхныя языкі запляталіся, і зь перапоўненага кубачка пад съмешным пыхлівым самаварам цёк на абрус кіпень, а ў вачох блішчэла кроў, таго ж разъліву, што й кроў Веранікі.

“Я пагляджу, можна?” – сказаў ён жаласьліва й не чакаючи адказу схіліўся, яна бачыла, закусіўшы вусны ад болю, ягоную макаўку, на якой закручваліся ў сыпіраль нядаўна паstryжаныя валасы. З доўгімі Лёньку было лепш, ён раней быў хаця б на чалавека падобны, а цяпер малпа малпай. Нагу ажно выварочвала ад болю, было вельмі крыўдна ад уласнага бясьсільля, ужо, мусіць, прайшло некалькі хвілінаў, а боль не зынікаў. Даўно яна не адчувала такога ўсеўладнага, такога вострага болю. “Трэба памасажаваць,” – прамармытаў Лёнька ды ўзыняў на яе вочы, просячы дазволу… Яна нецярпіла кіўнула галавой, хто б ні прапанаваў ёй цяпер дапамогу, яна б пагадзілася, хай нават съмярдзючы дзядзька Валодзя зь яе пасёлку, істота, ад якой засталося паўчалавека ды пара-тройка прымітыўных патрэбаў. Толькі б гэта хутчэй скончылася. Аднекуль успыло простае, нібы яно цяпер паціскала плячыма ад сваёй прастаты, тлумачэнне, хісткае татарскае слова: сутарга, гэта ўсяго толькі сутарга. Вераніка ведала, што такое сутарга: зялёная вада вадасховішча, пяткі на ледзянай сыпіне падводнага цячэння, або яшчэ лішнє кола на школьнім стадыёне, ды голас фізрука: “Казаў табе – разымянайся!”. Але яна ня плавала й ня бегала, яна толькі паднялася з-за стала ў ружовай Лёнькавай кватэры, бацькі якога меліся неўзабаве прыйсьці з працы (яна спадзявалася ўсё ж пазыбегнуць знаёмства)... Лёнька ўчастліўся ў яе нагу, ні пра які масаж размова не ішла, ён папросту ня ўмеў гэтага рабіць, і Вераніку раптам разабраў съмех, дзякуючы якому боль адступіў, растварыўся недзе над костачкамі, на разывітаныне ўкалоўшы яе нямоцна ў галёнку… А Лёнькавы разгубленыя пальцы падымаліся ўсё вышэй, пагладжваючы яе скру зь недарэчнай павагай, а потым таропка кінуўшыся пад спадніцу, абнюхваючы кожны куточак, так відавочна баючыся не пасыпець, казычачы Вераніку, прымушаючы яе зредку фыркаць, крывіць вусны, пальцы варушыліся, тоўстыя цвёрдыя падушачкі на іх шмыгалі то ў вадзін бок, то ў другі, то вярталіся ўніз, нібы нешта забыўшы, Лёнька раптам заскуголіў, як шчаня, ды палез, заплюшчыўшы вочы, праста на яе калені, апусціўшы падбародзьдзе, Вераніка міжволі расставіла ногі, і галава Лёнькі вылезла ззаду, бадаючы пустэчу, натыкаючыся на крэсла, а рукі не спыняліся, яны адшукалі край майтак, набраліся рашучасьці ды сълізнулі туды, і самі спалохаліся сваёй знаходкі, і пачалі перабираць валаскі, а Вераніка стаяла, зъдзіўленая, ды бачыла нямытую Лёнькаву

шыю, ёй было вельмі цікава, што ж з гэтага ўсяго атрымаецца, – дзіва, але ёй не было непрыемна, хутчэй нават было прыемна, яна й не задумвалася, што ў нізкарослага Лёныкі такія доўгія рукі, якія, здаецца, толькі расьлі з кожным імгненьнем, лоб ягоны глуха стукаўся аб крэсла, аб ножку стала, гарачыя пальцы нарэшце перасталі зважаць на апёкі ды сталі больш мэтанакіраванымі, Вераніка не замінала, яна падумала, што можа быць лепей заплюшчыць вочы, але ня стала гэтага рабіць, грукат станавіўся ўсё гучней, пакуль не перайшоў у доўгі бязглазды званок...

Маці пакінула яе каля жалезнае агароджы, уручыўши халодную, месцамі іржавую трубу, ды, азіраючыся, пайшла да цёткі Розы. Труба была тоўстая й цікавая. Вераніка таксама была тоўстая і цікавая – у ружовым з блакітным камбінэзоне ды вязанай шапачцы зь белым, як шавялюра дзымухаўца, пампонам. Цётка Роза гаварыла ды плявалася, а маці ківала галавой, усё намагаючыся сказаць цётцы Розе нешта важнае, а цётка Роза ўсё трэсла кучаравай галавой ды не давала маці ўставіць ані слова, хапаючы яе за руку. Вераніка стаяла да іх сыпінай, але недалёка ад яе было Вялікае Магазіннае Акно, і ў ім таксама стаялі цётка Роза ды мама, так што Вераніцы трэба было добра падумаць, у які бок плакаць, калі што-небудзь здарыцца. Але тут з-за Вялікага Магазіннага Акна выйшаў, ablіzvauchyся, сапраўдны Коць, жывы, з узынятым хвастом, ды паглядзеў падазронна на Вераніку, а потым заўважыў пампон ды зацікавіўся, падыйшоў бліжэй, сеў, задраўши галаву з рэдкімі вусамі. Труба не хацела адпускаць Вераніку, а Коць дробна трэсься, гледзячы, як гайдaeцца пампон. Вераніка бачыла, як з-за сыпінаў мамы ды цёткі Розы выйшаў нехта ў шапцы з вушамі – вось ён і напалохаў Коця: Коць падабраў лапы ды скокнуў у кустоўе, прытармазіўши там, каб прaverыць, ці няма небяспекі. “Не сыходзь, Коць,” – сказала Вераніка, і ніхто яе не пачуў, а Коць вось усё зразумеў, без проблемаў. “У цябе труба ёсьць”, – прамовіў Коць са смуткам. “Яна халодная і цікавая”, – горда заявіла Вераніка. “Ну і стой са сваёй трубой”, – сказаў няветліва Коць ды пачаў мыць сабе вуха. “Я з табой хачу,” – сказала Вераніка. “Калі хочаш, дык кідай сваю трубу”, – запярэчыў Коць. “Ідзі да мяне ў кустоўе, а то там каля дарогі... швэндаюцца ўсякія ў чорных шапках, невядома чаго”. “Але...” – Вераніка ледзь не расплакалася. “Там мая мама...”. “Мама, мама...” – працягнуў, дражнячыся, Коць. “А там што, ня мама?” І ён паказаў на Вялікае Магазіннае Акно. “Мама,” – узрадавалася Вераніка. “Пачакай, я ўжо іду”. І, як маленъкі паравоз, яна пайшла. З Коцем яны пастаялі нядоўга. “А-а-а!” – пачуўся лямант з таго боку. “Дзіцёнка скралі!”. “Гэта цыганы!” – крычала цётка Роза, старанна пераймаючы маму. “Я ўчастковаму даўно казала!”. Мама хутка знайшла яе. “Наша Веранічка ўмее хадзіць!” – мама цалавала Вераніку ў чырвоныя яблыкі шчок ды, Вераніка ня верыла сваім вачам, нават плакала ў той момант. “Наша Вераніка ўмее хадзіць”. І чаму яны ўсе казалі гэта тады трошкі са смуткам?..

Тое лета было гарачае, нібы перад канцом сьвету. Мы засыналі непрыкметна, на паўслове, нач, здавалася, так і не надыйшла, так было

съветла ды шумна на вуліцы, горад дробна трэсла ад перагрэву, адчыненая вокны не ратавалі ад задухі, у палёх гінулі ўраджаі, крамы ламіліся ад мяса ды пральнага парашку; сонечныя ўдары, сонечныя спляценыні, тэленавіны, поўныя мёртвых турыстаў на далёкіх, няісных пляжах, поўныя загарэлых нябожчыкаў, якіх ніхто не прыбіраў, дрымота прыроды. Мы засыналі аголеная, мы пахлі адно адным, побач на падлозе штучным пратэрмінаваным сънегам бялела цёплая прасыціна, толькі на съвітанку, вельмі ўмоўным, мы не расплюшчваючы вачэй намацвалі яе, стогнучы ад раздражнення, ды прыкрываліся, успацелія, прыкрываліся, выключна па звычы ўжыхароў некалі зімнага краю. Апошні раз такая тэмпэратура была зафіксаваная... Ніколі такога яшчэ не было тут, ад таго дня, калі на зямлю праліўся першы дождж.

Мяне разбудзіў яе тэлефон, я адплюшчыў вочы, на мяне глядзелі яе пальцы, пальцы ног. Напэўна, ноччу яна зноў варочалася ў маім ложку, як дзіця, так і ёсьць, яна ляжала галавой да акна, а я - да дзвіярэй... Пальцы ў яе на нагах, мезенец зусім маленьki, я ўпершыню звярнуў увагу, які ж ён малы, нават не падобны да пальца, хутчэй, да мочки вуха зь сярэбранай кропляй на ёй, да часыцінкі яе цела, якая выправілася ў далёкае падарожжа ды дайшла нарэшце да таго месца, дзе съвет сканчаецца прорвай. Пальцы, так шчыльна прыціснутыя адзін да аднаго, што магло падацца, яна нешта там хавае. Па краёх пазногця лак дзе-нідзе съцёрся, яна шмат ходзіць, Вераніка, яе гадзіннік усё яшчэ супадае з універсытэтскім. Калі добра прыгледзецца, можна заўважыць, што ступакі трохі дэфармаваныя, па форме туфляў, костачкі пляскатыя, амаль зусім не выдаюцца, на падёме нагі тонкія палоскі, бы на бяросыце. Я пацалаваў яе мезенец, мае вусны былі занадта вялікія, каб трапіць куды хацелі, ды захапілі ягоныхіх гладкіх, жаўтаватых суседзяў. Мікраскапічны лябірінт пяткі заварожваў, я стаў шукаць выхад зь яго ды хутка згубіўся. Яе мезенец зноў апынуўся ў маім роце, я пасмоктваў яго ды заадно яшчэ некалькі, жаночая скура на смак салёная, але не занадта, яна як вада ў тым месцы, дзе дасягае мора шырокая стомленая рака, дзе музэй з іржавымі паразадамі, рэстарацыя на баржы, зрэшты, зачыненая, ды пакорлівая рыба зь белым мясам. Вераніка, гарачая страла, якая працяла мой бок. Я адкрыў шырэй рот, поўны ранішняй няпэўнасці, ды ўзяў ім яе пальцы ўсе разам, прахалодныя, поўныя бясконцага смаку. Бачыў сябе ў люстэрку - сфатаграфаваны буйным плянам ядок-гурман, які да таго ж яшчэ й пазіруе. Яна страпянулася, заварушыла пальцамі ў маім роце, я скасавурыў вочы, другая нага ляжала нерухома, быццам копія ў цені захваленага арыгіналу. Вераніка сказала нешта выразна ды зьдзіўлена на ранішній мове, і прасыціна папаўзла ўверх.

Яна стаяла каля вакна й зь нянявісцю, глыбока ўдыхаючы, глядзела на плошчу. Раніцай, калі фашисты раптам высыпалі сюды з мэтро, нібы прусакі, на хаду разгортваючы свае змрочныя палотнішчы, прыйшло ўказанье ня ўмешвацца ды як мага больш арганізавана эвакуаваць людзей. Будаўнікі неахвотна падпарадковаліся загаду ды прыпынілі працу, Вераніка сама размаўляла з гэтымі шчырымі сымпатычнымі рабацягамі - як гэта было для іх цяжка, пакінуць

звычныя працоўныя месцы, ды яшчэ ў той час, калі царква стала ўжо выimalёўвацца, калі ўжо нават дзеці бачылі ў яе каркасе прывід будучае съятыні... Цяпер пад самымі рыштаваньнямі стаяла некалькі сотняў цалкам пазбаўленых чалавечага ablічча стварэння, якія выкрывалі свае антычалавечыя лёзунгі ды трэслья бясъсільна ды аднастайна кулакамі. Гэта падчас свайго раптоўнага калектыўнага выхаду зь ні ў чым не вінаватага сталічнага мэтро яны здаваліся пагрозыльным натоўпам, – варта было гэтай купцы недабіткаў пасунуцца ў цэнтар, як плошча сама сарвала зь іх маскі: яны растварыліся ў гэтай прасторы, іх, здавалася, удвая паменшала. Вераніка думала пра тое, што адчыні яна зараз акно ды крыкні што-небудзь у іх бок, народнае такое, даступнае – і натоўп рассмокчацца сам сабой, самаліквідуецца. Але пакуль ніхто не тэлефанаваў, толькі зусім юныя, сарамлівыя міліцыянты пад камандаваньнем маёра Жычкі, які часта па справах бываў у аддзеле, сядзелі ў аўтобусах за ўстрывожаным помнікам ды гадалі, ці будзе ў іх сёньня баявое хрышчэнье.

Час ад часу натоўп падбадзёрваў сам сябе, раптам выгукваючы даволі ладна што-небудзь пазбаўленае ўсякага сэнсу, і Вераніка нават разьбірала слова. Але яна й так ведала, яшчэ з універсытэцкіх лекцыяў, чаго яны хочуць, і кожны гэта ведаў, нават самы неадукаваны будаўнік. Перасаджаць у турмы ўсіх, хто супраць іх (а значыць, увесь народ, -- ператварыць краіну ў адзін вялізны канцлягер), параздаваць усё, створанае гэтым народам, сваім хросным бацькам з-за мяжы (у якіх рукі даўно па локаць у крыві), забараніць усю вольную прэсу (заткнуць рот усім нязгодным), зрабіць зь дзяцей наркаманаў і прастытутаў, выгнаць усіх, хто некарэннай нацыянальнасьці (як быццам яны самі былі адсюль, не ж – усе спрэс бастарды, паводле паходжаньня), павесіць над адміністрацыяй сваю фашысцкую анучу ды хадзіць з павязкамі на руках па гарадох ды вёсках, вешаючы на слупах тых, хто наважыцца пратэставаць. І чамусыці ім здаецца, што гэта мусіць кагосыці прывабіць. Народ глядзеў на іх, глядзеў, з усьмешкай, як на дурных дзяцей, у якіх гармоны граюць, а потым плюнуў ды запатрабаваў ад улады ўмяшацца. Якім бы ты ні быў цярплівым, ня зможаш жа ты вечна трываць, калі цябе з гразёй зьмешваюць. Недабудаваная царква горда ўзвышалася сярод гарладзёраў. Вераніка ўздыхнула ды шчыльна зачыніла вакно. Яна ведала – Чэслаў сказаў – што з прыгараду сюды ўжо няспешна рухаюцца некалькі машын, будзе сёньня праца ў камэнданта.

Ну не чытаць жа ўвесь час Толкіена. Яна думала, што завітае ў інтэрнэт на хвілінку, праверыць, што напісалі на ўніверсытэцкім сайце пра нядаўнюю антыфашистысцкую акцыю, але невядома якой сьцежкаю, хутчэй заблукаўшы ў стракатым моры спamu, чым насамрэч крочачы паўз вабноты віражоў ветранай віртуальнай прасторы, Вераніка трапіла на старонку, зь якой цяжка было сышыці... Калісці яна ўжо спрабавала тут зарэгістравацца, калі хадзіла ў танную інтэрнэт-кавярню пры ўніверсытэце, тады нічога ня выйшла, і яна ня стала затрымлівацца за старым маніторам... Але й цяпер усё ўдалося ня зь першага разу, а потым у яе папрасілі назваць нумар банкаўскага рахунку, яна думала, ці рабіць гэта, але пальцы ўжо набіралі лічбы, і зноў яна пацярпела няўдачу, але жаданыне было ўжо тут як тут, агонь заняўся, сухіх паленцаў хапае – нібы ты стаіш перад прачыненымі дзівярыма, куды

табе бацькі перад тым, як пайсыці з дому, строга забаранілі заходзіць... Яна ўважліва прачытала папярэджаньне, чаго ніколі раней не рабіла, ды зарэгістравалася... Далей пайшло весялей, перад ёй ляжалі часткі, зъ якіх трэба было сабраць яшчэ адну Вераніку, што можа быць цікавейшым для цікаўнай чалавечай тварыны, хацела б яна паглядзець, хто ад такога адмовіцца. Службовы кампютар функцыянуваў беззаганна, ён быў найноўшай мадэлі, ня тое што тады, у інтэрнэт-кавярні. Вераніка зручна адкінулася ў крэсьле, скінула туфлі ды атрымлівала асалоду. Нядайна адрамантаваная вэнтыляцыя працавала выдатна. На стале не было ні пылінкі. Новы чорны касыцюм зълёгку патыхаў лявандай. Чэслаў Карлавіч да вечара паехаў у мэрыю. А Ён – Ён ніколі да яе не заходзіў пасьля таго выпадку, нават паперы перадаваў зазвычай праз сакратарку, а большасць дасылаў мэйлам. Яна съцепанула плячыма, ссунула калені. Дэталі канструктару на маніторы крыху адлівалі срэбрам. Валасы яна пакінула сабе такія ж съветлыя, ды з таямнічай грыўкаю, а вось ногі... Яна доўга думала пра гэта, ногі ўсе цудоўныя, на любы густ, можна было пагуляць нават з колерам... Трэба выбраць чым даўжэйшыя... Вераніка думала доўга, а калі зірнула выпадкова на гадзіннік, абамлела. Неабходна съпяшацца. Самыя доўгія... Тут яна абыйдзецца без абцасаў. Але як там з прапорцыямі, не, зъ імі ўсё якраз окей. Узяла сабе твар, падобны трохі да твару Мілы Ёвавіч, прымерала – а нялага ж атрымліваецца. Цацка. Абрала невялікія, высокія, кампактныя грудзі з татуяваньнем, загарнула ўсё гэта, зірнуўшы на прагноз надвор’я, у даўгі фіялетавы плашч з капюшонам, начапіла ў апошніе імгненыне цёмныя акуляры – вялікія, на паўтвару.

У тых, хто ствараў гэту гульню, было дзіўнае ўяўленыне пра стартаўную пляцоўку: новая, непазнавальная, хаця й часовая Вераніка стаяла ў нейкім паўцёмным сараі, скрэзь шчыліны ў сыценах прабівалася нязыркае съятло, падлога была ўсланая вільготным сенам, у куце віднеўся драўляны воз, там-сям былі раскіданыя такія ж архаічныя колы. Ледзь бачная квадратная дужка зачыненых дзьвярэй ціха парыпвала. Вераніка спатыкнулася аб іржавую падкову ды паволі ўзялася за засаўку. Усё гэта нагадвала этнаграфічны музэй. Яна адчыніла дзьверы і апынулася на лясным узгорку. Церусіў дробны дождж, неба было зацягнутае ніzkімі хмарамі. Дрыжэлі ў цяжкім, груба намаліванным паветры схематычныя яліны, а між імі скочвалася ў лес вузкая, з гучным хрусткім пяском, да рога.

Калі б яна пабачыла іх на некалькі гадзінаў раней, яна б ня стала марудзіць, яна б закаціла вочы ад абурэння ды зараз жа запісалася па тэлефоне да доктара. Колькі б ні каштавала гэтая чортава кансультация! Але яны зьявіліся тады, калі мусілі зьявіцца, гэтыя шаравата-белыя плямы на задніх паверхнях съцёгнаў ды галёнак. Але мы забягаем наперад. Вераніка ляжыць на сыпіне, яе ногі трохі сагнутыя ў накірунку дзьвярэй кабінету, здаецца, яна б паднялася, падагнула б адну з ног, верагодней за ўсё, правую, ды схапілася б рукой за сыпінку крэсла – таго, якое для наведнікаў. Але ў тым і штука, што руку яна больш не падыме, ні адну, ні другую. Ну, гэтым нас цяжка зъдзівіць: бывае, засынеш няўдала на адной з рук, прачынаешся ды пацееш ад жаху, бо яшчэ ня

выйшаў на сонца рэальнасці зь ценю сну: ня слухаеца рука, бы адсохла! (пасъля таго, што здарылася зь Веранікай, такія выпадкі мусіць, я мяркую, адно радаваць), а потым усё разумееш – якая палёгка, і другой, паслухмянай рукой вяртаеш першую да жыцця, і кроў рвецца на вечныя свае выганы, бы галодны статак. Мы называем гэта “адляжаць”, гэтае прыемнае паколванье, гэты нутраны шум уласнае крыві, як шум прырученага ручая. Дык можа, і Вераніка проста сябе адляжала? Ну натуральна, яна адляжала сябе, інакш чаго б гэта ёй валяцца на службовым дыване, яна ж яшчэ не начальнік аддзелу, давай, Вераніка, падымайся. Але як быць з гэтymі плямамі, якія цягнуць яе ўніз, бы тапельца? Нам яны знаёмыя? Не, здаецца, не. Гэта вельмі нездаровыя плямы. Яна захварэла, Вераніка. Хто выкліча хуткую? Той, хто ля вакна, ці той, хто паволі адступае да сцяны? Гэта ня так лёгка, разьмеркаваць цяпер абавязкі. У кабінэце, які разылічаны на аднаго супрацоўніка, насамрэч процьма народу. Проста мы іх не заўважылі, так сціпла яны сябе паводзяць. Рэдкая цяпер зьява – сціпласьць.

Пасъля таго, як сэрца перастае дзейнічаць, кроў ды лімфа па крывяносных ды лімфатычных сасудах пачынаюць паступова апускацца ў ніжэйшыя аддзелы цела. Кроў, якая зьбіраецца ў гэтых аддзелах, расширае вянозныя сасуды ды прасвечвае праз скураныя покрывы. Участкі цела, прыціснутыя ягонымі цяжарам да плоскасці, на якіх гэтае цела ляжыць, аказваюцца заціснутымі, кроў у іх адсутнічае. Якія стадыі разьвіцця гэтых цікавых плямаў ты можаш называць, Дарафеева?.. Гіпастаз, дыфузія, называная яшчэ стаз, і... і? И... і... Імбібіцыя, няўжо гэта так цяжка, Іра? Імбібіцыя, калі ты можаш хоць тысячу разоў націснуць на пляму, а яна нават не паблядненне, дзе б яна ні знаходзілася, каб яе халера, нават на гэтых прыгожых нагах.

Быццам злы фокуснік, штукар, якому балела ў той дзень галава, падстроіў такое паскудзтва!.. Тая сыліва была прыгажэйшая за верхнюю, можа быць, таму, што пускала, расплющчаная з аднаго боку, цёплы сок, ды менавіта ад яе над столом лунала такая неверагодная духмяніца, – і Веранічка засунула аблупленыя загарэлыя пальцы з чорнымі пазногцямі ў міску, акурат туды, дзе церліся сыпінамі адна аб адну адурэлыя ад салодкага восы, якіх яна называла пчоламі. Пад пальцамі, якія рвануліся адразу назад, страшна ды раптоўна загуло, Вераніка адхіснулася, стукнуўшыся патыліцай аб зеленаватую сцяну хаты, аб нейкае нібы наўмысна падкладзенae калючae бервяно, а аса ўзвілася перад яе аголенымі да самага дна вачыма ды ўпала, зьнясіленая, у складкі сукенкі, за падол якой Вераніка не марудзячы схапілася ды штомоцы закрычала. Яна лямантавала, і бабуля кінула вёдры, а дзед сядзеў на сваім месцы ды ласкова ўсыміхаўся. Як балела потым, як балела!.. “Ты захварэш ды памрэш!” – урачыста сказаў Генік, сын вясковае настаўніцы, – “Я па тэлевізоры глядзеў: адну дзяўчынку вось так жа ўкусілі, і потым у яе вырасла ўнутры вось такая... і рабакоп ёй адсёк галаву, а яна яму грыць, а ён ёй грыць, а яна грыць...”. “Ты дэбіл”, – спакойна сказала Вераніка. “Ты памрэш, толькі калі гэта была атручаная аса”, -- прамовіў ціхмяны хлопчык Антон. “Ты не заўважыла, у гэтай асы

было аўтаматычнае джала?”. Але Вераніка ўжо ня слухала, яна з гордасцю глядзела ўніз, туды, дзе надзвычайно злоснае пунсовае вочка.

Калі я прыехаў сюды, я быў агаломшаны новым для сябе адчуваньнем абранасці. Брук кінуўся мне пад ногі, людзі навокал уздыхнулі і адначасова загаварылі: мне ўсё здавалася, што пра мяне, пра мяне; будынкі абступілі маё разгубленася замерлае цела, свабода была балючай, у ёй было зашмат кіслароду. Ад шпіляў і цэркваў ныла шыя.

Раптам я адчуў сябе так, быццам уся папярэдняя чалавечая цывілізацыя існавала для мяне аднога. Дзеля мяне, дзеля таго, каб я выйшаў аднойчы на гэты пярэсты пэрон, быў пабудаваны Рым, і мыў ногі Калос Радоскі, і несьлі паўз пустэльні скуранных вершнікаў лёгкія коні, і гарэў Канстанцінопаль, і Вялікі Інка задуменна ўзіраўся ў акіян, і абвяшчаліся крыжовыя паходы, і гвельфы стаялі супраць гібелінаў, і ганялі, як мух, неадчэпных духаў па сваіх каменных пакоях вучоныя й мастакі, і сьвісцеў першы паравоз, і кусаў чалавека, яшчэ не разумеючы, што робіць, нявінны порах, і неба падала на галовы, і шматзначна блішчэла золата. Усё, што раней выглядала як прыдатны адно для любаванья хаос, стала лягічным і прасыцерлася так далёка, што я згубіў раптам свой ценъ, і знайшоў яго толькі назаўтра, ва ўтульнай, поўнай непрыкметных сълядоў мінулых жыхароў кватэры з падвешаным на столе замест лямпы сапраўдным паўночным сонцам. У кожнай з шуфлядаў пісьмовага стала хаваліся пакінутыя кімсыці манэткі ў адзін цэнт. У куце, паміж вялікім акном і сцяной, шурпатасьць якой быццам імкнулася скласыціся ў нейкі загадкавы барэльеф, было файнае месца, каб павесіць фотаздымак Веранікі ў рамцы. Я, аднак, усё яшчэ ня здолыны скінуць зь сябе рэшткі ўчорашняй велічы, разъмасыці ў там вырваную зь нейкага глямурнага часопіса рэпрадукцыю Брэйгеля. Часопіс я знайшоў у цягніку, і калі пабачыў карцінку, то чамусыці мне захацелася, каб яна засталася са мной; я не разглядваў яе ўважліва, праста сунуў між старонак выпадковай кнігі. Нашая схільнасьць да дзіўных учынкаў – гэта, магчыма, адзінае, што дазваляе съмерці не памыляцца ў выбары, калі надыходзіць час.

У гэтым горадзе, які нясе мяне цяпер невядома куды... Так, менавіта ў гэтым горадзе, па съведчаныні некаторых знаўцаў, робяць месяц. І “прескверно делают”, працягваючы знаўцы. Ня ведаю, ня ведаю, як па мне, дык кульгавы бондар ведае сваю працу. Поўня выпаўзае з-за тэлевізійнай вежы і адтуль трапляе, нібы серабрыстая рыбіна на спод, мне ў лустро. Так, у мяне ёсьць лустро. Я гляджу на нас зь месяцам, а гадавая стрэлка на гадзінніку раз – і ўжо зноў аддыхваецца на вяршыні, і ў галаве ўсплывае верш.

Я, я, я. Что за глупое слово.

Неужели вон тот – это я?

Разве мама любила такого,

Желто-серого полуседого

И всезнающего, как змея?

Здаецца, гэта Хадасевіч. А можа, і не. Але дакладна не Хадановіч. Калі памяць вісіць на сцяне замест кніжнай паліцы, лёгка памыліцца. Ёсьць, праўда, яшчэ інтэрнэт. Ён, аднак, кніжнай паліцы не заменіць, ён

хутчэй грамадзкая бібліятэка, адкуль нельга выносіць кнігі, вялікая чытальна зала, дзе нельга чытаць лежачы, нельга чытаць палячы, і лятаючы таксама нельга, і нельга, ядучы зямлю.

Як брэйгелейскі Ікар, я ў роспачы біў там нагамі па вадзе. Але ці пагражала мне што-небудзь на радзіме? Натуральна, не. Ни гвалтоўная съмерць, ні арышт, ні нават тэлефонныя пагрозы. Канешне, яны заўсёды хаваліся побач, як хаваюцца побач з кожным чалавекам, дзе б ён ні жыў. Гвалтоўная съмерць або арышт могуць напаткаць любога, і нават у гэтым паўночным горадзе: варта толькі аступіцца, у простым ці пераносным сэнсе. Тэлефонныя пагрозы, голас д'ябла ў слухаўцы, мабільны с্বяточны Антонія. Не, на радзіме мяне мог чакаць адно лягер. Але лягер – гэта не турма. Там, кажуць, можна нават гуляць у футбол, і глядзець тэлевіzar, і нават пабрацца шлюбам, і нават займацца палітычнай дзейнасцю, у межах установы, вядома ж, там ёсьць палітычныя партыі, і "Макдональдс", і дзіцячыя садкі, і газэты, і някепская бібліятэка, і сэкс-шоп, і інтэрнэт-кавярня, і бясплатнае мэдыцынскае абслугоўванье, і калі табе нешта не падабаецца, можна падаць заяўку на правядзенне пікету, і – о гуманнасць улады! – нават для аматараў самоты там ёсьць усе ўмовы: нікому не забараняецца набыць намёт і пайсыці ў самы глухі куточак сквэру ды адпачыць там ад жыцьцёвой мітусыні. Ды што казаць: для аматараў турызму там ёсьць сапраўднае замежжа, нядаўна адрамантаванае на сродкі Міністэрства ўнутраных справаў. Галоўнае – своечасова прыйсці на вячэрнюю пераклічку. Але ж гэта дробязі ў пароўнаныні з тым, што дадзена насељнікам лягера. Дык якой халеры я прыперся сюды?

Я прыгадваю дзень свайго ад'езду. Усё навокал выглядала так, быццам плянаваліся шыкоўныя праводзіны, а атрымаўся пшык. Краіна нешта неразборліва крычала з рэпрадуктараў наконт прыгарадных электрычак. Веранікі не было, яна й ня ведала, што я зьяжджаю, мы ўжо даволі даўно ня бачыліся. Але мяне й безъ яе праводзіла купа людзей: бацька, што пакутліва шукаў патрэбныя словаў й так і не знайшоў іх, бо іх не існавала, гэтих патрэбных словаў, і сябра, які прыбег на пэрон ужо тады, калі цягнік крануўся зь месца. Птахаў было крыху менш. Каля выхаду з падземнага пераходу нехта разьбіў бутэльку, і цяпер там, насыцярожана паглядваючы на вагоны, пераступала з нагі на нагу сарока, прывабленая блішчастымі аскепачкамі шкла.

3.

Яны наўмысьля абраі момант, калі бацькі не было дома. Хаця як бацька да гэтага паставіцца, дакладна ніхто ня ведаў. Ён, наогул, не выдзяляўся зь яму падобных абыякавых двуногіх татаў, зь іхнай съмешнай гордасцю ды смачным потам, і ніколі не рабіў спробаў зазірнуць у жаночы съвет, задавальняючыся тым, што яму часам ахвотна ды настойліва, але часцей з пачуцця доўгу, давалі, – тым, на што ён, паводле ўхваленай дзяржавай згоды абодвух бакоў, меў права. Такім жа рос і брат, і ніхто не знаходзіў такое становішча ненармальным. Вераніка трохі пабойвалася, але ніякі страх не прымусіў бы яе адмовіцца ад задуманага. Пасля працы да іх заехала цётка, і яны з маці кульнулі па кілішку на кухні, пакуль Вераніка глядзела ў люстэрка, гадаючы, што зь ёй неўзабаве станецца. Ад брата пазбаўляліся доўга, ён прадчуваў падман ды круціўся побач, падазрона прыслухоўваючыся да надта ўжо бесклапотных галасоў на кухні. Але ўрэшце цётка дала яму грошай на марозіва, хаця ўсе ведалі, што брат Веранікі ў любым выпадку купіць жуек з наклейкамі, – і кватэра была ачышчаная. Цётка зрабіла ўсё прафэсійна хутка, маці яшчэ раз працерла пацяжэлья, распальмнелыя вушы Веранікі недапітай гарэлкай. Завушніцы цягнулі ўніз, нязвычныя адчуваныні стаялі ў горле, але Вераніка бачыла ў люстэрку прынцэсу, і гэтага было дастаткова... Бо яны ўсё ж пагойдваліся, па-сапраўднаму пагойдваліся, хаця выглядалі яшчэ пяць хвілін таму такімі несапраўднымі ў замерлых руках Веранікі. Ёй захацелася пайсьці на двор, і яна зусім не разумела, чаму гэта маці ды цётка так цяжка ўздыхаюць ды пазіраюць адна на адну п'янаватымі, зацягнутымі дзіўнай плеўкай вачымі. Зараз я пайду, і яны, вядома ж, засыпываюць, вырашыла Вераніка ды пабегла ўніз. Яна напамяць ведала ўсе гэтыя іхныя песні, а праз колькі год ужо сама да болю ў запясьцях запісвала ў чужкія патаемныя альбомы:

Эти глаза её пырнули
До сердца самого достав,
И с той поры она уж больше
Не улыбалась, честь храня.

Тады Вераніка насіла ўжо зусім іншыя завушніцы, не такія цыганскія, з бледна-сінімі штучнымі каменчыкамі. Потым былі яшчэ падораныя бабуляй чырвоныя, з фалышывага бурштыну (спазнілася бабуля на цэлых пяць гадоў), потым яшчэ нейкія круглыя, сярэбраныя, потым два крыжыкі, потым яшчэ некалькі незапаміナルных... Тыя, якія ў форме ромбаў, яна згубіла, калі хадзіла на танцы...

Завушніцы становіліся ўсё прасыцейшыя ды даражэйшыя, і нарэшце справа дайшла да золата. Насіць яго было вельмі прыемна ды вельмі небяспечна. Якраз у той час у горадзе невядомыя фашисты вырывалі ў жанчын з вушэй такія ўпрыгожаныні, шмат было выпадкаў, пра гэта гаварылі на кожным кроку. Шторазу, выходзячы ў залатых завушніцах на вуліцу, Вераніка з трымценнем сэрца паскарала хаду, ёй здавалася заўжды, што яна ўжо на кручку. Пазбяганаць цёмных вуліцаў, не паварочвацца да людзей сыпінай, не прыцягваць увагі, абыходзіць падазроныя кампаніі незнажных... Яна радавалася, калі сустракала ў аўтобусе па дарозе дадому суседзяў, – значыць, да пад'езду можна

дайсыці спакойна. Бо й да Сьвету гэтая пошасьць дабралася, праўда, тут пераважна зрывалі футровыя шапкі з галоваў, але ж ад шапкі да вуха -- адзін крок! Многія перасталі насіць золата, адно разглядвалі з сумам дома свае скарбы, прымяралі перад люстрам, але Вераніка толькі ў сваіх залатых завушніцах і пачувалася ўпэўнена, і не магла адмовіцца ад іх, такіх прыцягальна-рызыкоўных...

Потым напады спыніліся, бы й не было, але золата пакрысе выйшла з моды, на другім курсе Вераніка насіла ўжо простыя, сярэбраныя, падобныя да рыбак... Тым большым было яе зъдзіўленыне, калі яна неяк выходзіла зь сяброўкамі зь лесу каля ўніверсаму, і ім насустрач, пад блякцыя ліхтары, невядома адкуль выскачыла смутна знаёмая маладжавая жанчына, трymаючыся за вушки ды лямантуочы... У галаве шумела ад сухога віна, язык лянатна выкалуپваў з зубоў кавалачкі непражаванага шашлыку, але Вераніка здолела зразумець, што толькі што адбылося зь цёткай... "Я зараз паклічу каго-небудзь, пачакайце!" – крыкнула яна ды на ватных нагах пабегла за ўніверсам, каб напрасткі дабрацца да міліцыі. Але, як гэта калісьці ўжо было (у сьвеце няшмат съцежак-дарожак), зь няўтульнае цямрэчы выйшаў брат, уласний пэрсонай, нібы толькі й чакаў... "Там, там..." – задыхалася Вераніка. "А табе што, больш за ўсіх трэба?" – змрочна спытаў брат ды скінуў раздражнёна з пляча яе руку. "Ты чаму яшчэ ня дома, а?" Цыкнуўшы на Вераніку, ён пашыбаваў да пасёлку. Вераніка вярнулася да сябровак, яны яшчэ доўга палі на пяньках за ўніверсамам і слухалі бясконцы аповед ахвяры пра сваё няшчаснае каханыне. Скончылася ўсё начным галаўным болем ды ванітоўнай раніцай, пасыля якой Вераніка назаўжды кінула паліць.

Назаўжды?.. Але былі моманты, калі ёй вельмі хацелася набыць цыгарэтай. Да прыкладу, тады, калі за некалькі дзён да восьмага сакавіка яна рабіла хуткі агляд вялікага супэрмаркету недалёка ад адміністрацыі, унікліва, але бегма ды злосна, бы інспектавала лягер у першы дзень месячных. У люстраной вітрыне яна пабачыла Яго, Ён выбіраў завушніцы ды яшчэ жартаваў з падобнай да малпы прадавачкай, Вераніка ненавідзела такіх, у гэтай яшчэ й дзёсны былі відаць, калі яна ўсьміхалася зацікаўлена на Ягоныя пашлаватыя жарцікі. Сьвежае мяса, размарожаная сывініна пад нафарбованай, глянцевай губой... Ня ёй, не Вераніцы – каму ж: вось што было насамрэч істотна, а ўсё астатніе ў жыцці – толькі неадвязная традыцыя слухацца дарослых. Яна павярнулася, Ён павярнуўся таксама.

Як і ўсе здаровыя падлеткі ў Сьвеце, Вераніка ненавідзела мыщца. І калі некаторых працэдураў пазъбегнуць не ўдавалася, то да галавы доўгія мацярынскія рукі почасту не даходзілі. Мыщца – гэты занятак здаваўся Вераніцы марнаваньнем часу. Расплата набліжалася доўга, даючы Вераніцы шанец за шанцам, якія яна легкадумна ігнаравала. І вось аднойчы раніцай, праспайшы ўсю ноч на правым баку, Вераніка прачнулася ды знайшла адно з вушэй шчыльна запячатаным. Другое вуха са страхам рыхтавалася прыняць на сябе двайную нагрузку. "Пробка," – сказала маці зласліва, нібы сядзела ў таксі, хаця зъбіралася ехаць на мэтро.

Выкладчыца ангельскай, Ніна Дзымітрыеўна, чамусьці ставілася да Веранікі паблажліва, і можна было б без праблемаў адпраціцца ў яе, каб зъезьдіць у паліклініку. З клясы чуўся задаволены рокат, урок ужо мейся пачацца, але настаўніца ўсё не прыходзіла, з калідору Вераніка бачыла Драгунова, які быў абавязаны сядзець за першай партай, ён навісаў над падручнікам нязвычна ціха, нядобрымі вачыма вышукваючы ахвяру; Вераніка сядзела на падваконьні ды трymалася адной рукой за аглухлае вуха – яно зусім не балела, яно папросту нічога ня чула, у ім стаяла таямнічае рэха, якое раз-пораз неўразумела хапалася за съценкі сваёй цеснай турмы, але Вераніка ўсё адно чамусьці трymалася за гэтае ўжо ўчырванелае ад частых дотыкаў вуха, так было надзейней. Ніна Дзымітрыеўна ня йшла. Яшчэ па дарозе ў школу праблема з вухам стала ўспрымацца Веранікай ня так адназначна – вось жа, можна было паехаць у паліклініку, у горад, а гэта як мінімум трывадлівасць, на апошні ўрок Вераніка не пасыпявае. Някепскі паварот. Таму яшчэ перад школьнім ганкам Вераніка прымусіла сябе больш ня корпацца ў вуху з надзейай яго прачысьціць. Праўда, працэдура, якую давядзецца перажыць у доктара, не такая ўжо й прыемная – кажуць, там засоўваюць у вуха вялізны шпрыц, -- для чаго, хацелася б ведаць... Але ў школе яшчэ жахлівейшыя шпрыцы, і засоўваюць іх проста ў мозг... Паездка абыцала быць цудоўнай: у гэтая гадзіны аўтобус будзе паўпусты, і можна прагуляцца па праспэкце, і зъесьці марозіві, і зазірнуць у падземны горад, і ўявіць, што ў цябе ў кішэні ёсьць і на гэта з чыстае бавоўны, і на тое са стразамі...

З глыбіні калідору пачулася рагучаче цоканье абцасаў, і Вераніка зълезла з падваконьня. Высокая кашчавая настаўніца, якую Вераніка ведала толькі ў твар, крыкнула нешта Малькову, які прагулачным крокам вяртаўся з прыбіральні, і той, уцягнуўшы галаву ў плечы, кінуўся ў клясу. “А табе што, асаблівае запрашэнне?..” – настаўніца схапіла Вераніку за плечы, разъвярнула ў бок дзьверей ды лёганька падштурхнула. “У мяне...” – паспрабавала супраціўляцца Вераніка. “Ніякіх “у мяне”! “У мяне” будзеш дома!” – адмахнулася настаўніца, таўханула Вераніку ў сьпіну ды зачыніла дзьверы. Высьветлілася, што са съветлым вобразам захварэлай Ніны Дзымітрыеўны на сёньня давядзецца разъвітацца. Вераніка сядзела за сваёй апошняй партай ды панура чакала, пакуль гэты конь у спадніцы зъярэ сшыткі з хатнім заданнем. “А цяпер новая тэма”, -- скрывіўся конь ды злоснай скорагаворкай пачаў нешта тлумачыць. Не, Вераніка чула кожнае слова, дый вусны вучыцелькі, нафабаваныя нейкай чарнічнай памадаю, былі вельмі выразныя, але аглухлае вуха замінала канцэнтрацыі, гэтае чортава вуха паціху сабрала ў сябе ўсю Вераніку, высмактала яе з уласнага цела, накіравала на сябе ўсе яе думкі... “Нічога складанага”, -- пасьміхнулася драпежна настаўніца, – “Паглядзім цяперака, як вы засвоілі...”. Яны пачалі рабіць практикантыні, і Вераніка таксама схілілася над сшыткам, і сэрца яе білася спалохана недзе ўнутры вуха. Яна зазірнула ў сшытак суседкі, тая наколвала на шпількі толькі што намаляваныя флямастэрам сардэчкі. Настаўніца паглядала на гадзіннік, як фізрук. “Хто жадае?” – ускінуў конь асадку, і паколькі ніхто не выяўляў жаданьня, пачаў аглядаць клясу ў пошуках знаёмых твараў. Натуральна, Вераніку яна запомніла, Вераніку ды яшчэ

Малькова, Драгуноў і так быў у школе па-за конкурсам. Малькоў прамарымытаў нешта ды сеў пад дурны рогат. “Ну, а што нам скажа на гэта задні праход?” – пажартававла настаўніца, і Вераніка паднялася зь месца. “Нічога?” – настаўніца задаволена пацерла даўгапалыя руки. “Нічога! Ня ведаю, ня чую, не разумею... Натуральна! Чалавек давучыўся да сёмае клясы ды ня можа ўцяміць найпрасьцейшага! Дзяўчына, вось што я вам скажу...” Настаўніца села за стол ды ўздыхнула. “Маленькае прароцтва. Вы ж не жадаецце вучыцца, так? Дык вось: з такімі дадзенымі, як у вас, вы нічога ў жыцьці ніколі не дасягнече. Анічога. Вы скончыце сваё жыцьцё пасудамойкай. У дому састарэлых. Нуль. Што ў галаве, што ў... Дзяўчына, вы ж абсолютны нуль. І калі ваши аднаклясьнікі будуць рабіць кар’еру, вы будзеце тачыць балванкі. І далей вас чакае такое ж нулявое жыцьцё. Усё, урок скончаны.”

З аднаго боку, гэта файна, што ў нас мір і на вуліцах не страляюць. А з другога – няхай бы адзін раз стрэлілі на вуліцы, толькі б пазбавіцца гэтае страляніны ў вушах... Гэта проста жахліва, ад гэтага болю хочацца памерці. Ён хутка вучыць быць асьцярожным ды баязлівым. Толькі ён съціхае -- ты пачынаеш баяцца любога руху, бо варта паварушыць галавой, кашлянуць, чыхнуць, адрыгнуць, ды нават і сказаць нешта: і галаву працінае ягоны стрэл, ад якога хоць на съценку лезь... Вераніка ведала, адкуль гэта, -- прапахлай лекамі ды з распухлай галавой, яна ўсё ж здолела разабраць па костачках прамінулы дзень, бо надта ж ён быў цяжкі, гэты дваццацігадзінны маратон, крос або поўзаньне папластунску, як гэта яшчэ можна называць?.. З ранку было шмат наведнікаў, і ўсе зь нейкімі дробязямі: у адных сусед чытаў фашистыскую кніжку ў сваім садзе, у другіх сумленнага чалавека выкінулі з працы з-за ананімкі, у трэціх сын трэці дзень як не размаўляе... Яна так стамілася, што нават не пайшла на абед, папіла кавы ў кабінэце й толькі страшэнным намаганьнем волі прымусіла сябе не заходзіць у інтэрнэт... А, яшчэ Гілюк завітваў, як жа безь яго, зноў тлуміў ёй галаву, пасъля таго выпадку зь пераломам ён стаў больш нахабны і ўжо аднойчы пагражая Вераніцы, пакуль што так, жартоўна, што пойдзе да главы, запішацца на асабісты прыём... Вераніка глядзела на яго і ўжо сумнявалася: а што калі й праўда, знайдзе гэты пэнсіянэр сваю праўду, даможацца свайго, тады вінаватай зробяць яе, і нікога іншага. Падвядуць пад які-небудзь бюракратычны артыкул. Гэта ж яна раз за разам адмаўляла вэтэрану, пісьмова ды вусна, а Гілюк – няпросты пэрсанаж, такі й дыктафон можа з сабой насіць, Вераніка ўжо навучылася вызначаць такіх, апантаных членаў Саюзу журналістаў з 1917 году... На думках пра Гілюка вушы зноў забалелі, пранізліваў рэзка, і Вераніка цвёрда вырашыла: хопіць, пайду ды нап’юся, калі бацька спаць уляжацца. Аднак кіслата падзейнічала, і Вераніка зноў задумалася пра свой сёньняшні працоўны дзень. Па абедзе яна паехала ў лягер, адна, на заўсёдным службовым аўтобусе, і была такая стомленая, а яе яшчэ нагнаў голад. Яна сядзела ля акенца, акурат ля таго, якое не зачынялася да канца. Вось там яе й прадзымула... Але такая была неймавэрная зморанасьць, як у старой, – ні моцы ні жаданьня

перасаджвацца. Што гэта зь ёй здарылася? Няўжо час ісьці ў адпачынак? А хто ж цябе пусьціць.

Яна паднялася з ложка ды села за кампутар. Бацькі ўжо выключалі тэлевізар. У суседзяў нехта храп. Съвет тануў у ночы, як тоне ў акіяне цяжка нагружаны карабель. Трэба паведаміць Мэдыку, што сёньня яна пас. Па дарозе Вераніка, моршчачыся ад болю, вырашыла ўсё ж праверыць пошту ды распрастала плечы ад радаснай неспадзяванкі. Ня можа быць -- Ён напісаў ёй, далібог, напісаў. И неістотна, што яе адрэса даўно была ў даведніку адміністрацыі, і што дагэтуль ніводнага ліста ад Яго яна не атрымлівала. Значыць, час прысьпей, і Ён сасьпей таксама...

“Мілая Веранічка, пісаў Ён, а вось ці не магла б ты заўтра падмяніць мяне ў лягеры. Гэты замежны госьць будзе ў нас а дзясятай раніцы, аўтобус мы замовілі на палову адзінаццатай. Выручай, Веранічка, калі, натуральна, ты не жадаеш памерці”.

Пляваць на тое, што гэта пісаў намесынік начальніка, пляваць на тое, што так мярзотна баліць вушы, пляваць на тое, што заўтра выходны. Пляваць на тое, што ліст Ён напісаў нібыта па працоўных справах. Затое: мілая Веранічка. Мілая Веранічка. Як сярнічка, як зынічка. Ягоная Веранічка. Ты не жадаеш памерці разам са мной? Яна шчодра змачыла вату, абвязала галаву пуховай мацярынскай хусткай ды выпіла нагбом паўшклянкі гарэлкі, і вушы прыемна анямелі. А назаўтра яна спускалася па прыступках адміністрацыі ўсьлед за легканогім і загарэлым Юргенам, які ўсё не цярплюва азіраўся, і ў вушах Веранікі стаяла такая страляніна, што перад вачыма было цёмна. У аўтобусе яна выпіла адразу дзьве пігулкі й на нейкі час зусім перастала адчуваць сваё цела, толькі пяткі былі халодныя, бы сънег.

Юрген, здавалася, не хацеў заўважаць, што Вераніцы блага. Ён круціў сваім вяснушчатым тварам туды-сюды, съветлыя валасы стаялі тарчма, кожнае ягонае пытанье было афарбаванае непрыхаванай іроніяй. “А колькі ў вас зорачак на пагонах?” – нібыта прастадушна кідаў ён праз плячо, і апранутая ў звычны свой дзелавы касыцю Вераніка доўга разважала, ці слушна яна зразумела. А ён размаўляў па-расейску правільна, як эстонец. Вераніку, якая думала, што ёй давядзеца тлумачыцца жэстамі, як, напрыклад, памежнік у сталічным міжнародным аэрапорце, які сустракае пасажыраў, гэта зусім ня цешыла.

У лягеры ім падрыхтавалі цудоўны прыём, Юргену вынеслі нават хлеб-соль, але ён, прамовіўшы нешта скроў зубы, няветліва прайшоў міма. У кабінэце камэнданта быў накрыты стол, Юрген скрыўся, але потым узяў бутэрброд з ікрой і моўчкі пачаў жаваць. Вераніка зрабіла глыток шампанскага, а камэндант кульнуў чарку ды смачна захрумсьцеў агурком, добразычліва паглядваючы на госьця. Але той выпіў вады й цьвёрда папрасіў правесыці яго ў лягер. Вераніка паціснула плячыма ды маркотна кіўнула.

Спачатку ўсё было нялага, Юргена цікавілі збольшага лічбы. Статыстыкай Вераніка валодала добра, Юрген запісваў, між справаю паглядваючы на Вераніку з зусім не мужчынскім інтэрэсам – ён пазіраў на яе так, быццам яна ляжала пад мікраскопам. “Блакітны”, – падумала абыякава Вераніка. Яна вымаўляла лічбы лёгка, бо гэта былі сапраўдныя, не падрэтушаваныя лічбы, дый чаго ёй было яму хлусіць? Аднак потым

ён зноў пачаў раздражняць Вераніку, бо стаў вярзьці нейкую лухту. “А вам ніколі не прыходзіла ў галаву...” – казаў Юрген, і пачынаў пераказваць ёй зьмест фашистоўскіх газетаў, нібы завучыў перад паездкай нешта адтуль на памяць. “Не. Не прыходзіла”, – усъміхалася Вераніка, пагардліва гледзячы яму ў очы. “Тут жывуць злачынцы. Фашысты. Людзі, якія пагражают грамадству. І жывуць, як бачыце, някепска, нягледзячы на сваю віну. З камфортом.”. “Пацёмкінская... вёска?” – зь цяжкасцю вымавіў Юрген, у вачох якога бліснуў азартны агеньчык. Вераніка зірнула на яго са шкадаваннем: “Вы ж самі цудоўна ведаеце, што гэта ня так...”

– Злачынцы? У маёй краіне іх называюць па-іншаму...

– Вы ў дадзены момант не ў сваёй краіне, – адказала Вераніка. Ня трэба

было гэтага казаць, яна ўсё ж была на працы. Адказваць неабходна карэктна, спакойна, з пачуцьцём уласнае годнасці і з упэўненай ветлівай усъмешкай. Гэтаму яе вучылі.

– Але чаму менавіта гэтае слова?

– Каб пагаварыць на лінгвістычныя тэмы, неабавязкова было прыязджаць сюды, – горда прамовіла Вераніка і адзначыла пра сябе, што зноў сказала нешта ня тое.

– А гэта... вось там... што гэта?

– Могілкі, – Вераніка з выклікам зірнула яму ў вадзяністыя очы. Ён нечакана спыніўся ды, адварнуўшыся, узяўся за пруты агароджы. Удалечыні, на лужку перад першым шэрагам аднолькавых магільных плітаў, хадзіў, дробна пераступаючы, пахілы чалавек ды стрыг траву. Нейкі час Юрген маўчаў.

– Могілкі?

– Ну так, -- Вераніка ўсъміхнулася. – У нас жа няма тут газавых камэраў, ня тое што ў некаторых... нядайна...

Юрген паглядзеў на яе ўважліва ды паволі рушыў далей.

– Шкада, што тут нельга фатографаваць.

Вераніка стомлена ўздыхнула. Дух яе прастуды прачнуўся й пацягнуўся.

– Час выйшаў. Трэба йсьці назад.

Яны рушылі да камэндатуры, дзе ў пакоі для спатканьяў Юргену было дазволена ўзяць невялікае інтэрвію ў якога-небудзь фашиста. Вераніка чамусьці чакала пабачыць за сталом Панасенку, але прыйшоў адзін з тых маладзёнаў, якія месяц таму каштавалі аддзелу ды Вераніцы ў прыватнасці столькі нэрваў. Ён палка нешта стаў даказваць Юргену па-ангельску, а той ківаў віхрастай галавой і гледзеў убок. Паміж імі ляжаў дарагі, бліскучы дыктафон, і здавалася, юны фашист намаўляе замежнага госьця яго купіць. Вераніка й камэндант не разумелі ані слова, за плячыма маладзёна стаялі два ахоўнікі, адзін гледзеў на Вераніку, другі ўверх. Расшпіленыя каўнерыкі, простыя сялянскія твары.

– Паслухайце, Юрген, – у аўтобусе ён, каб не заснуць, стаў зноў дакучаць ёй сваімі байкамі, і Вераніка, якая пачувалася ў дарозе вальней, вырашыла пакласыці гэтаму нарэшце канец. – Вы вось выйдзеце сёньня на вуліцы – субота, людзей будзе багата – ды спытайце хоць у ста чалавек запар: дзе павінны знаходзіцца фашисты? У той

дзяржаўнай установе, дзе мы з вамі толькі што пабывалі, ці разгульваць на свабодзе?

– Глеб Жэглофф, – працягнуў няўважліва Юрген, дэмантуючы веданьне савецкага кінэматографу, але Вераніка не звярнула на гэта ўвагі:

– Спытаце. І калі хаця б адзін чалавек вам скажа, што... Я сама запішуся ў фашысткі. У мяне там цяпер шмат знаёмстваў.

І яна дадала да апошніх словаў пару смайлікаў. Юрген нічога не адказаў, ён раз-пораз прыкладваў дыктафон да свайго ружовага сьвінога вуха, нібы правяраючы, як запісалася размова. Пэўны час яны ехалі моўчкі, Юрген кінуў потым дыктафон у кайстру ды ляночная любаваўся краявідам. А навокал і праўда было прыгожа: палеткі, босьня хлопчыкі на роварах, новая кафля на плошчах мястэчак, сонца ў павуцінні, воблачныя пярыны на даляглядзе... “Паслухайце, Юрген,” – сказала Вераніка, не стрымаўшыся, калі аўтобус ужо вырульваў на кальцавую. “Чаму нашыя народы ня могуць жыць у міры? Чаму вы нас так ненавідзіце? Чаму я не магу, напрыклад, праз гэты дурны закон зъезьдзіць да вас, паглядзець на ваш народ? Гэта не для вашае газэты... Гэта я ад сябе.”

– Чаму? – Юрген пазяхнуў. – Бо сканчаецца на “у”.

Чэслаў зайшоў да яе а палове на шостую, прынес тэчку з дакумэнтамі, пасядзеў крыху ў крэсьле для наведнікаў, распавёў, што давядзецца яму сёньня прабавіць вечар у філярмоніі. “Тры вечары запар сям’ю ня бачыў”, – паскардзіўся ён, ласкова гледзячы на Вераніку, – “бяда з гэтымі сьвятамі, унучка”. Яна паспачувала яму, як магла, зусім стары быў начальнік, Вераніка й ня ведала толкам, як такіх сусяшаць. Чэслаў выслушала са зморанай усмешкай яе няўмелыя спагадлівія словаў, пагладзіў па галаве ды паехаў у сваю філярмонію. За вакном мігцела засынежаная плошча. Тут жа ў кабінэт крадком зайшла Ларыса, ужо нафарбаваная, у футры, з сумачкай. “Чэслава ўжо сёньня ня будзе”, -- прашаптала яна, робячы вялікія очы. “Хадзем!”. Але Вераніка паказала на тэчку, разъвяла рукамі... Справы насамрэч можна было зрабіць і заўтра, а пакуль, да шасьці, яна вырашыла паслушаць музыку. Дастана плээр, уключыла радыё: ёй пашанцавала, там якраз быў Віктар Вецер, песянка з забытага дзяцінства: “Белая лэдзі Ноч”... У вачох зашчыпала, нос засыярбеў, і Вераніка, каб ня трапіцца незнарок камунебудзь у такім выглядзе, вырашыла яшчэ раз прагледзець фоткі, яна сёньня іх якраз забрала падчас абеду... Вось яны з Ларысай у парку, вось бацькі, трэба ім падарыць здымачак... Вецер завёў яшчэ адзін свой гіт, пра чорных лебедзяў, радыё Настальжы... Вераніка зрабіла гучней. Гэта яны ўсім аддзелам. Такія здымкі цікавілі Вераніку больш за ўсё. Но там, і толькі там, яна магла парайонаць сябе зь іншымі.

Яна стаяла збоку ад Чэслава, які заплюшчыў очы ды ашчэрыў зубы, няйнакш як п’яны сват, за сыпіной Веранікі разгублена ўсіміхалася практикантка, але гэтае дзяючо з родавай траўмай у разылік можна было не прымаць... Ён – Ён стаяў за Чэславам, як герайчны ды трохі сумны бюст, хітра пасыміхаўся, як заўсёды, непараўнальны, і такі жывы, такі щёлкы ды пэўны, што хацелася пагладзіць здымак рукой, правесыці па ім

халоднымі кончыкамі пальцаў. Выпадковы супрацоўнік аддзелу аддукцыі зняў іх у фае, на фоне стэнду з аўяўламі, і на адсечаныя хвасты словаў глядзець было здымальна. Побач з Ім, відавочна намагаючыся прыціснуцца шчыльней, стаяла сакратарка. Тоё, што ў чалавека адна нага карацейшая за другую, на здымку было ясна відаць. На плячы Веранікі ляжала рука Чэслава, але ўвогуле можна было разгледзець сябе ў поўны рост. Вераніка з задавальненнем адзначыла, што пераўзыходзіць калегаў па ўсіх парамэтрах... Ногі, касыцюм, твар... Ды сама пастава выдавала ў Вераніцы маладую ды прыгожую жанчыну. Толькі вось нешта замінала Вераніцы атрымліваць асалоду. Так і ёсьць: вушы. Раптоўны скразьняк адкінуў яе валасы на сэкунду з вушэй, і ў гэты самы момант фатограф націснуў кнопкі. Вераніка прыгледзелася, і сумненіняў больш не засталося. Яна стаяла тварам да фотаапарата, але на здымку можна было разгледзець нават цені ў вушной ракавіне. Вось гэтыя шэрыя плямы. Вушы, як у сланяняці. Троль. Вушы загіналіся наперад, вушы – як крылы чорных лебедзяў. Праклятыя вушы.

Вераніка яскрава ўявіла сабе, як Ён паглядае на яе з інтарэсам, з акна або з паўэмроку калідору, або з другога канца начальніцкага стала падчас нарады, ды ягоны ўсё большы інтарэс разъбіваецца ўрэшце аб адно імгненіне, адзін выпадковы, але скінуты кімсьці ў жыцьцё Веранікі, проста ў эпіцэнтар яе магчымага шчасця ракурс... Вераніка? А, гэта тая вушастая... Вушы. Вераніка невядома чаму падумала пра жывёлаў. Калісьці даўно, яшчэ ў школе, яны хадзілі ў заапарк. Мілыя звяяры становіліся агіднымі пачварамі, калі бачыць у іх толькі вушы. Дзікі сабака Дынга, паглядзіце не міргаючы на ягоныя органы слыху пяць хвілінаў, бачце толькі іх. Што застанецца ад сабакі... Толькі вушы. Нібы адрэзаныя. Яна сама прыдумала тады гэтую гульню, ёй было гадоў чатырнаццаць. Прыйдумала, мучылася, не магла спыніцца. А цяпер вось успомніла... Вушы марудна выплылі зь нябыту ды зазыязлі ў арэоле сваёй дурной велічы. Вераніка вырашыла паспрабаваць яшчэ раз. Яна прысунула фатаздымак бліжэй і па старалася засяродзіцца на вушах. Вечер завёў чарговую песнью, але яна ўжо ня слухала. Забытая гульня аказалася такай жа дзейснай: неўзабаве Вераніка бачыла перад сабой толькі вушы. Ампутаваныя вушы. Жаночыя ды мужчынскія. Вушы. І самыя вялікія належалі калісьці ёй. А што калі паспрабаваць на іншых? На ідэалах, да прыкладу? Вераніка не здимаючы плэеру дастала дрыготкімі рукамі з шуфляды маляўнічы каляндар з фатаграфіямі айчынных фотамадэлек. Выніку давялося чакаць доўга, але момант усё ж надыйшоў: вушы. Прыйклененія да гладкіх прыпушчаных галоваў, звараных у фаташопе. Фатаграфія вушэй, на якую выпадкова трапілі іншыя, другасныя часткі цела. Цур мяне, цур!.. Яна зняла навушнікі й толькі цяпер пачула, што звоніць тэлефон. Ён трэнькнуў апошні раз ды замоўк. Выключаючы радыё, Вераніка зірнула, хто званіў, і паволі разарвала фота напалам.

Бо гэта быў Яго нумар, і яна не падняла слухаўку.

“На, карыстайся”, – пагардліва прамовіў брат ды кінуў яго на яе ложак, а сам выйшаў, мімаходзь прыпальваючы цыгарэту. Яна не паверыла сваім вачам: на ложку, на так-сяк засланай зялёной коўдры

ляжаў тэлефон, сапраўдны й да немагчымасыці мабільны... Вераніка хацела расцалаваць брата, яна выскачыла ў калідор, каб дагнаць яго, але брат ужо спускаўся па лесьвіцы, адтуль чуліся ягоныя цяжкія, злыя, смурныя крокі. Ён так зъмяніўся пасля войска, Вераніцы здавалася, што ўсё добрае, што было ў ім, нечая подлая рука затаўкла ва ўяўны межды зашпіліла маланку, а наверсе засталіся адно злосны бляск вачэй ды позірк спадылба, ды гэтая лаянка, безь якой брат жыць ня мог, бы без цыгарэтаў... Аднак яна верыла, што брат яе насамрэч добры чалавек, праста надта цяжка яму было ў войску... Ён жа яшчэ да прызыву, гэта ўсё бачылі, вырас у вельмі самастойнага, ганарлівага ды незалежнага хлопца, вось яму ў войску, напэўна, рогі трохі паабломвалі. Але нічога, нічога, верыла Вераніка, пройдзе час, брат уладкуецца на працу, і ўсё ў яго стане як мае быць. Яна была згодная з маці: брату неабходна было знайсьці якую-небудзь дзеўку, і лепш з гораду, а ня зь Сьвету – мясцовыя дзеўкі хутка садзіліся хлопцам на шыю... Вераніка гатовая была нават пасябраваць з гэтай дзяўчынай, чаго ўжо тут. Яна ніколі не забывала, што ў брата здарылася перад войскам: ён паспрабаваў паступіць у політэхнічны, але праваліўся, нэрвы, відаць, ня вытрымалі, брат жа някепска вучыўся, прынамсі, троек у яго ў атэстаце было толькі пяць, здаецца, ці шэсць. І гэта ў той час, калі ягоныя аднагодкі пасля восьмае клясы ўсё пагалоўна пайшли ў вучылішчы. Не, усё-ткі добра гэта мела брата, хаця й пацярпела ад яго, але ж у бядзе ён яе ніколі ня кідаў... Абараняў, як мог, і з мужчынскай суворасцю вучыў таму, што сам ведаў. Брат у яе быў сапраўдны мужык.

Тэлефон не памяшчаўся ні ў сумачку, ні ў кішэні, вялікая белая машынка з падрапаным корпусам – Вераніка так і выйшла на двор зь ім у руках, знаёмых не было відаць, усе разъехаліся, маючы наперадзе гэты выдатны набор веснавых сьвятаў... Яна пайшла да ўніверсаму, дзе ці глядзелі на яе зь цікавасцю. Села на лавачку, закінула нагу на нагу. Агромністый лічбы, чужы, засохлы бруд пад кнопкі. Мінула хвілінаў пятнаццаць, а Вераніка ўжо адчуvalа, што гэта ня праста тэлефон, гэта натураналны працяг яе цела, дадатковыя пальцы, бясплатныя вушы, готовы да подзвігаў кончык языка... Урэшце патэлефанавала той самай шчаслівай, фанабэрыйтай сакурсніцы зь яе групы, якая ўжо мела гэтую дарагую цацку. Імкнулася гаварыць разыняволена, але голас дрыжэў, Вераніка сама гэта чула. “Ну і...?” – спытала Рыта незадаволена, калі яны памаўчалі некалькі хвілінаў, і Вераніка адчула, што зараз тая пакладзе слухаўку, ды кінулася выдумляць розныя плёткі, толькі б працягнуць размову. Плёткі – пра Інку, пра каралеву курсу – Рыту, канечне ж, зацікавілі, і яны прабалбаталі так, ажно пакуль на Сьвет не спусцілася сутоньне. А потым тэлефон Вераніцы адключылі, і ён праляжаў так два гады, у яе шафе, на каленях у старой лялькі, якую Вераніцы чамусыці было шкада каму-небудзь аддаваць, і бацька набыў Вераніцы новую мадэль, раскладушку, і аднойчы Вераніка знайшла белы запылены тэлефон, тоўсты, съляпы ды грувасткі, ды заплакала, дурніца, натуранальная заплакала.

У горад Вераніку не пусцілі, не хапіла грошай, і было даволі крыўдна застацца стаяць перад брамаю, маючы такое гордае ймя –

Улада. А тут яшчэ адзін з вартаўнікоў зарагатаў зьдзекліва, адставіўшы ўбок алябарду, трэслася рудая барада, зъехаў на лоб шлем, і Вераніка падумала: хто хаваецца пад гэтым стракатым малюнкам, нібы ўзятым са школьніх падручнікаў па гісторыі... Прышчавы школьнік, які-небудзь мэнэджэр у ружовай кашулі або, можа, наогул, бязьдзетная жонка, якой ніяма чаго рабіць. “Зарабі спачатку трохі манэтаў”, – зъявіўся надпіс над жоўтым шлемам вартаўніка, і той зноў загайдаўся ад рогату, бо Вераніка нічога не націскала. Съмяляліся ўсе, съмяяўся мажны купец зь вялікай скуранай машной на поясе, хіхікалі хударлявыя манашкі, ад душы разявалі раты белавалосыя грузчыкі, надрываўся вандроўны музыка... Вераніка перавяла дух, у адчыненую браму заяжджаў ўсё той самы воз, нагружаны нейкім антыкварыятам, і съмех бясконца паўтараўся... Яна паморшчылася ды выправілася ў бліжэйшую вёску. Для пачатку трэ было прыдбаць недзе сыру ды хлеба, бо яе жыцьцёвы тонус пачынаў імкліва губляць ачкі. “Даруй, але усё аддадзена зборшчыку падаткаў”, -- пераліваліся блакітнаватым съявлом літары над стрэхамі хатаў, і сяляне разводзілі рукамі, нібы лялькі, што робяць гімнастыку. Вераніка прысела на траву, вакол па даволі складаных траекторыях сноўдалі аднолькавыя гусі. Яна агледзелася навокал, наколькі дазваляла мапа. Паблізу быў лес, праўда, нельга было сказаць, наколькі густы й вялікі. Такім чынам, у горад яе пакуль не пускалі, ісьці назад азначала выключыцца з гульні, шукаць працу ў вёсцы яна не хацела, заставаўся лес і яшчэ нешта загадковае на паўночным заходзе мапы, нейкая напаўзруйнаваная каменная арка, за якой яе наўрад ці чакалі прыемныя сюрпризы. І Вераніка вырашыла ісьці ў лес, там, прынамсі, могуць быць падказкі, як сябе пракарміць.

Рухалася яна марудна, лічбы бесстаронна съведчылі пра яе паступовае згасанье, нават фігурка Веранікі, захутаная ў плашч, пачала бляднечы. Лес быў гусыцейшым, чым яна думала, напачатку не было тут ні грыбоў, ні ягадаў, а потым Вераніка натрапіла на загадковы куст з чорнымі пладамі й вырашыла рызыкнуць. Абабраўшы адну галінку й ні на хвіліну не забываючыся на тэлефон, яна прысела на пень і з тугой зразумела, што ёй не пашанцавала. Лічыльнік яе жыцьця закруціўся хутчэй, і адлік ішоў, на жаль, у адваротны бок. Заміргаў ў цёмным небе чырвоны, дадатковы месяц, паказваючы, што Ўлада неўзабаве выйдзе з гульні. Цікава, колькі грошай яна згубіла на гэтай забаве? Вераніка зрабіла некалькі крокуў між елачак, што ўсталі на яе шляху яшчэ шчыльней, не пускаючы далей. Ногі, цудоўныя ногі Веранікі, якія яна так доўга выбірала, падымаліся марудна, яе постаць амаль зьнікла з экрана. “Ну-с, як грыбочки?” – выпусыціла са зласлівай дзюбы доўгачаканы, напоўнены псэўдагатычнымі літарамі воблачак выпадковая варона. “Якія грыбочки?” – раздражнёна адпісалася Вераніка. “Гэта ж ягадкі былі!”. Варона зарагатала. Вераніка ўзялася саслабелай рукой за пляскатую яліну, і кампутар раптам завіс.

З гэтым яе кампутарам, што стаяў у кабінэце адміністрацыі, такога яшчэ не здаралася. Вераніка ў шаленстве ўдарыла кулаком аб стол, другой рукой роспачна шчоўкаючы па намаляваным съвеце. Яна зайшла досьць далёка, на экране манітора быў лес ды далей непраглядная цемра. Яна схілілася да сыштэмнага блёку, намацала кнопкі, але тут карцінка зноў ажыла. Вераніка шумна й расчаравана выдыхнула. Яе

жыцьцё дакручвала апошнія дваццаць ачкоў. Аднак нешта зъмянілася: цемру асьвяціў знутры хісткі агеньчык. Неўзабаве адтуль выйшла чарада дзіўных маленкіх істотаў, барадатых, як гномы, ды ў съмешных сініх каўпаках. Ростам яны ледзь даставалі ёй да грудзей. Яна бачыла нібы ў тумане, як гэтыя гномы паднялі ўчацьвярох яе павісласе на яловым вецыці цела ды пагрузілі на свой доўгі вазок, у які былі запрэжаныя мініятурныя кудлатыя трохвокія кабылкі. Яна ляжала на сене ды зь вясёлым зъдзіўленнем глядзела на сваіх маленкіх выратавальнікаў. Яны рабілі ўсё моўчкі, зредку нешта папіскваючы, Вераніка толькі цяпер заўважыла, што некаторыя зь іх мелі вялікія, бы лапухі, вушы, паміж якіх і былі заціснутыя каўпакі, а іншыя зусім ня мелі вушэй. Між тым, лічыльнік нехаціа спыніўся, 11 пунктаў, съмяротная пагроза, але ж ня съмерць. Вераніка ляжала ў незвычайным вазку ды глядзела на зорнае выдуманае неба. Вазок нясьпешна перавальваўся з карча на корч па лясной съцежцы. Ёй было съмешна й добра.

“Там хаця б яшчэ нейкія дзяўчата будуць?” – запыталася яна недаверліва ў Лёнькі, і той затрос галавой: ну як жа, натуральна, Агей прыйдзе са сваёй, і Пятруха, ды яшчэ Лёнькаў брат зъбіраўся зь нявестай. Мне ж вясімнаццаць, Веранічка, прыйдзі, а? Вераніка з палёгкай уздыхнула, зайшла ў той самы дзень у ЦУМ, купіла Лёньку нядрэнны крэм для галенъня ды яшчэ дэзадарант after shave, а праз тыдзень, прывёўшы сябе ў лазыніцы ў папросту шыкоўны выгляд (было б толькі для каго!), паехала да Лёнькі на ўскраіну гораду. Аўтобус быў перапоўнены, рабочыя вярталіся з працы, яна ўсё баялася, што які-небудзь прыдурак пасадзіць ёй на сукенку пляміну... Абыйшлося. Шчыра кажучы, Вераніка ехала да Лёнькі ня толькі таму, што ў такой кампаніі мусіла быць весела й можна было сябе паказаць і на іншых паглядзець. Новыя знаёмствы – гэта заўсёды шанец сустрэць каго-небудзь незанятага або прычэпленаага ня надта моцна. Не разглядаць жа ёй было Лёньку ўсур’ёз. Хаця, думала яна, утаропіўшыся ў вакно й не зважаючы на гучнае абмеркаванье сваёй асобы, якім была занятая палова пасажыраў абодвух полаў, давядзецца перажыць нешта непрыемнае. Гэты хлопчык, нямыты дурнаваты Лёнька, абавязкова выставіць яе перад усімі сваёй дзяўчынай. Давядзецца крыху пацярпець. Напярэдадні Лёнька даў ёй клятву, што ніякіх бацькоў, бабулек, цётачак і падобнага ў яго ня будзе. А то яшчэ пачнецца: знаёмствы з мамаю, гэтага толькі ёй не хапала.

Клятву наконт бацькоў Лёнька стрымаў, а вось наконт астатняга... За сталом, над якім, пэўне ж, пашчыравала мамаша, перад тым як яе разам з папанам сплавілі куды-небудзь на лецішча, сядзелі ды грызылі пазногці дзесяць змрочных хлапчукоў, сярод якіх Лёнька быў відавочна найстарэйшы. Двоє зь іх важна наладжвалі гітары, і съмешна было глядзець, як у іх паадвісалі сківіцы, калі Вераніка з матчынай усьмешкай увайшла ў пакой, адной рукой адганяючы мітусылівага Лёньку. Гарэлкі на стале было зашмат, з магнітафона неслася нешта неразборлівае, суцэльны шум... “Пачынаем, пачынаем, адкрывай, Вовік,” – праверашчаў Лёнька, не пакідаючы спробаў абняць Вераніку за талію. “Табе віна ці лікёру, Веранічка?”. “Вады”, – вымавіла Вераніка грудным

голосам і змрочна паглядзела на гасьцей, кожны зъ якіх адразу ж адварнуўся ды заняўся закускай. На пісьмовым стале стаяла фота Веранікі, якое Лёнька выкленчыў у яе надоечы, а пад фатаграфіяй ляжалі кветкі. Як для нябожчыцы. Усе выпілі. “Пастой-пастой, Лёня”, – сказала Вераніка, са смуткам прыгадваючы свае ранішнія касметычныя прыгатаваныні. “А дзе ж брат твой зъ нявестай, дзе Агей зъ дзяўчынай, дзе гэты... Пеця, ці як там яго?”. “Не атрымалася ў Грышы”, – прамармытаў Лёнька, з абажаньнем абсмоктваючы вачыма Веранічыны голыя калені. “А, Грэгары?”. Высокі хлопец з вуграватым тварам пачырванеў і зачвякаў яшчэ непрыстойней. “А Пятруха са сваёй учора разъвітаўся,” – працягваў Лёнька, з асалодай гледзячы на злы профіль Веранікі. “А брат... Брат заўтра заедзе... Налівайце, чаго сядзім”. “Так, па адной і можна песьню”, – падаў голас самы сарамлівы ў гэтай кампаніі небараکаў. Песьня аказалася наборам мацюкоў. “Вы, хлопцы, панкі?” – здагадалася Вераніка. “Не,” – сказаў Грыша. “Мы так... Самі па сабе”. Ён ужо ап’янеў і цяпер бессаромна вывучаў грудзі Веранікі пад тонкай сукенкай. Зъ ветлівасці выслушаўши яшчэ адну песьнку, гэтым разам “Ведзьму” Магды, фальшыва выкананую Пятрухам, Вераніка ад няма чаго рабіць выйшла на кухню. Там віселі фатаздымкі Лёньковых бацькоў, такіх самых уродаў, як і іхны сын. Хто б, зрэшты, сумняваўся. Вераніка чула, як у суседнім пакоі п’яны Лёнька спрабуе съплюваць пангельскую. Здаецца, пара дадому, падумала яна са смуткам, і вызірнула ў вакно. З трэцяга паверху адкрываўся цудоўны від на такія ж, як гэты, дзвеяціпавярховікі, з роўнымі пустымі квадратамі дзіцячых садкоў, з чэзлымі дрэўцамі й кінутым шкілетам будучага кінатэатру. Аб яе нагу пацёрся кот, шэры, занядбаны, з гноем у рознакаляровых вачох. Яна пагладзіла яго ды кінула ў кут. Крыкі за съянай становіліся ўсё гучнейшыя. Адна толькі Вераніка й чула, як у дзіверы пазванілі. Яна выйшла ў перадпакой, адамкнула. На парозе стаяў высокі чысты хлопец у шырокіх шортах і беласынежнай футболцы, ад якой яшчэ чарнайшай здавалася густая шчэць на падбародзьдзі, накачаны, як актор зъ якога-небудзь баевіку, зъ вясёлым агнём у вачох.

– Вы... брат Лёні? – спытала Вераніка зъбянтэжана.

– Ды не, – хлопец зас্মяяўся. – Я яго сусед.

Яны стаялі, глядзелі адно на аднаго і бязглазда ўсыміхаліся. Ён зрабіў крок наперад і ціха сказаў:

– Я цыгарэтку стрэльнущ зайшоў... У вас тут баляваныне ў поўным разгары, як я пагляджу.

Вераніка як у сyne прайшла на кухню, дзе ляжаў Лёнькаў запас на вечар, распячатала пачак, працягнула суседу, ён патрымаў яе пальцы ў сваіх лапах, ашчэрыйся:

– Мяне Андрэй завуць. А ты Вераніка, мне сусед распавядай... Вось і пазнаёміліся. Прагуляцца ня хочаш, Веранічка?

– Хадзем, – сказала яна проста і зайшла зъ ім у ліфт, ён быў так блізка, што ёй стала страшнавата-салодка. Яны выйшлі з пад’езду, ён стараўся ісьці трошкі ззаду, і яна пастаянна азіралаася. Пасядзелі каля школы, папалі. А калі Андрэй паклаў руку ёй на калена, яна скінула яе з уздыхам, памахала яму рукой ды зноў пайшла да Лёнькі. Яна магла б і не вяртацца, лепш было б адразу на аўтобус, можна было б і гэтага мяждзьведзя папрасіць, каб правёў, але там, у Лёнькі, засталася сумачка, і

яшчэ кофта. І тэлефон. Яна ўвайшла ў кватэру, прысланілася стомлена галавой да вушака. Ну чаму яны калі такія прывабныя, дык адразу такія нецярплівыя... Чаму ёй так не шанцуе? У прыбіральні некага старанна нудзіла. Вераніка надзела кофту, павесіла на плячо сумачку. Зірнула на тэлефон – трэба рухацца. Страчаны час і ці ўсё ж не зусім страчаны... Цяжка сказаць. Гітара за съянай дзынъкнула ды змоўкла. Пэўны час было ціха, а потым пачуўся сіплы голас Грышы:

- Нічога так твая Веранічка... Ножкі на пяцёрачку...
- А то, – сонна сказаў Лёнька.
- Толькі яна не ў майм гусьце, Леон. І вушы як у Чабурашкі...
- За съянай заржалі.
- Ты б, Лёнька, ня звязваўся зь ёй, – сказаў ці то Пятруха, ці то нехта яшчэ. – Я калі па гарэлку бегаў, бачыў, яна зь Цвяхам у абдымку ля школы сядзела...
- Адпусыці такую на пяць хвілінаў... Мы ж думалі, яна ўцякла... Кінула цябе, Леон. Адно слова – баба.

Вераніка і апомніцца не пасыпела, як перад ёй вырас зусім п'яны, рабы, як курыца, Лёнька са съятыхімі кулакамі. Ён не зауважыў яе спачатку ды бухнуўся на калені, спрабуючы завязаць матузкі, і Вераніка адхіснулася да съянай. Потым ён паволі ўзъняў твар. “Веранічка!” – ён кінуўся на яе ды паспрабаваў схапіць за рукі, але калі пабачыў яе твар, адразу ж адпусыціў. “Веранічка! Я ж цябе... Я ж люблю цябе, а? Я ж дзеля цябе... Я ж...” . “Што, што?” – зь цікаўнасцю спытала Вераніка, падымаючы з падлогі сумку. “Я ж памрну дзеля цябе”. “Ну давай, памірай, патэлефануеш потым, раскажаш, як усё прайшло!”. Яна ўзялася за дзъярную ручку, задумалася, ці не разьвітацца ўсё ж з хлапцамі, і тут за съпінай у яе рыпнула аконная шыба, нехта зарумзаў, як дзіця, а потым стала зусім ціха.

Шэсьць-восем хвілінаў. Менавіта за гэты час памірае кара галаўнога мозгу. Усё пачынаецца з рэфлекторнай затрымкі дыханья – бывае, на цэлых трываласць сэкундаў, а потым – безь перапынкаў ды тлумачэння – ключ з другога боку дзъярэй, а гэты бок ужо глядзіць няўмольна анфас, і рука не дацягваецца да ручкі, хаця пальцы яшчэ ня могуць паверыць...

У некаторых пры гэтым з вушэй ідзе кроў. Але тут ня наш выпадак, на Вераніку нічога ня падала, хаця магло – чыста выбеленая столь кабінету, напрыклад, зусім безь ляпных упрыгожаньняў, якія маглі б усё ж, пагодзімся з гэтым, мець месца, бо мы ў храме ўлады, акурат у цэнтры. Упрыгожаньні маглі б надаць моманту ўрачыстасці. Але будаўнікі не халтурылі, і камісія, што прымала будынак, унікліва зъверыла ўсё з чарцяжамі. Пакінем усё ж гэтые архітэктурныя турнірчыкі, мы й так штоімненые пад гідраўлічным прэсам паветра, і ніякай крыві на завушніцах, – паглядзім лепш, што было далей.

У крыві зьбіраецца, бы на знак пратэсту, пакліканая пераменамі вуглекіслата. Дыхальны цэнтр раздражняецца, удых доўгі й моцны. Сэрца працуе на ўсіх абаротах, артэрыяльны ціск расьце. Рукі й ногі Веранікі намагаюцца выканаць нейкі танец, або, хутчэй, далучыцца да таго дзіўнага карагоду рэчаў ды твараў, які запанаваў вакол. Дзъверы

нецярпліва рвуцца з прывязі, бы зачапіліся за кручкі хлясьцікам, і стукаецца галавой аб столь партрэт, і кудысьці пад ногі адпаўзае манітор кампутара. Вуглекіслаты стала насамрэч занадта шмат, і гэта не падабаецца яе зьдзіўленаму целу. Выдых перамагае ўдых. Газавы склад крываі зъмяняецца, пульс запавольваецца. Рэфлексы выключаюцца, торкні Вераніку цяпер іголкай – яна й не заўважыць. Бачныя сылістрыя абалонкі сінеюць, прытомнасці ўжо няма, дый, па шчырасці, ці ведалі мы, што гэта такое. Засталося зусім нядоўга, можна нават адпачыць. Пагатоў яе арганізм змарыўся ад гэтай кароткай, але насычанай барацьбы. Артэрыяльны ціск падае. Блukaючыя нэрвы занадта раздражнёныя, каб працягваць працу. Мы пагружаемся.

Яшчэ некалькі хвілінаў невядомы нядбайны вучань пазначае Вераніку як дзеяслou незакончанага трываньяня. Цягліцы паслабляюцца, Зрэнкі расшыраныя, Дыхальны цэнтр паралізаваны, Сутаргі нагадваюць машынапіс – давайце ўжо хаця б цяпер назавем іх усіх зь вялікай літары, яны таго вартыя. Сэрца па інэрцыі яшчэ робіць нешта, але бяз выніку, усё, усё, гісторыя непрацяглая, але багатая на эфектныя эпізоды.

Нас так лёгка стварыць, і гэтак жа лёгка зьнішчыць. Усё, што паміж, мае каштоўнасць адно для самога сябе, і ў скрайніх крапках ня ўлічваецца. “Хто апошні?” – пытаемся мы, і вось ужо расплачаемся ля касы, а што было паміж? Ну, мы стаялі ў чарзе. Не называць жа дзеяньнямі гэтае тупое разглядваныне пярэстых дробязяў, выкладзеных паблізу дзеля спакусы наўных пакупнікоў, якім здаецца, што яны ўсё ўжо ведаюць і ўсё вырашылі. Зьевнем таксама ўвагу, як паджэнтльмэнску Вераніку прапусьцілі наперад: толькі што тапталася ў хвасьце – і вось раптам перад ёй усъмешлівы твар касыркі. Аднак неістотна. Мяне хвалюе ўсур’ёз толькі адно: ці ёсьць Вераніка ўдалым абвяржэннем гэтых змрочных парайнаньняў?

Шторазу, калі я падыходжу да гэтай Штыксштрасэ (жартую, жартую, насамрэч яна называецца Ліндэналее), мяне спыняе чырвонае сьвяцло. Раніцай, уначы, удзень, калі людзі навокал баяцца ўпусьціць з плеч нават краплю веснавога сонца, – сьветлафор прымушае мяне зрабіць паўзу, абдумаць, а ці праўда я так ужо моцна хачу і гэтак далей. Тутэйшая абачлівасць падаецца мне мудрай. Як і паўсяоль тут, на гэтай вуліцы роварам вальней, чым людзям. Але ніхто ня вылаецца, калі ты будзеш ісьці адзін насуперак большасці, якая, час самы спрыяльны, імкне абедаць. Дурнаватыя сымбалі, але ж так усё і ёсьць: я толькі чарговы замежнік, і не могу так адразу ўзяць і паставіць на зялёнае. И вось я стаю. Сьветлафор вільготна цокает языком. Паслухмияныя сабакі чакаюць сыгналу. Пахне мясам па-турэцку. З другога берага вуліцы на нас глядзяць тыя, хто хоча памяняцца месцамі, глядзяць, нібы мы ўсе знаёмыя паміж сабой і хочам перайсьці вуліцу дружным гуртом. Нібы мы ўсе йдзем да нейкае аднае мэты. И мы пазірам на іх гэтаксама.

Жанчыны ў спадніцах тут не саромеюцца ездзіць на роварах. Не саромеюцца нізка нагінацца да руля, так, што часам грудзі відаць да смочкай. Не баяцца вазіць ззаду дзяцей у маленъкіх прычэпах. Трымаюцца рукамі за гладкі ад пазалеташніх аб'яваў сьветлафорны слуп. Ветлівым звонам зганяюць мяне зь роварнай съцежкі. Я не

разумею, пра што яны гавораць, а мне хочацца. Ровары чакаюць гаспадароў ля крамаў, уткнуўшыся пысамі ў асфальт, вышукваючы там свой папяровы авёс. Я пераходжу вуліцу. Спачатку мне часта мроілася тут Вераніка, здавалася, што вось, толькі што яна праехала міма, зълёгку задзеўши мяне крысом плашча. Яна ўмела ездзіць на ровары, брат навучыў. Зрабіўши ўсе справы, я саджуся за столік вулічнае кавярні. Мне неяк не прыходзіць у галаву, што можна замовіць вялікі кубак кавы, і я замаўляю два. Другі афіцыянтка ставіць насупраць мяне, быццам я яшчэ кагосыці чакаю. І астатнія наведнікі са шкадаваньнем глядзяць мне ў патыліцу, калі я хутка выпіваю першы й потым доўга сяджу, гледзячы на другі. Вецер чакае зручнага моманту ды ўвадначацьсе зносіць са стала пустыя пакецікі з-пад цукру ды малака, ды яшчэ трохі попелу з попельніцы, кідае ўсё гэта пад колы блізкіх машын, і потым я бачу, як пакецікі выпырхваюць аднекуль на другім баку вуліцы, нізка лятуць над брукам пад нечыя ногі, і потым іх прыбівае да сцяны. У мяне крыху закладвае вушы ад сонца, адзіноты, гэтага матавага жука, які паўзе па століку, бліску лыжачкі ў пустым кубку, чужога гораду, уласнага жыцця, якое раптам стала так востра адчувацца, як, напэўна, адчуваюць сваё хворае сэрца тыя, хто перажыў інфаркт.

Гэта цяпер я надзімаю Вераніку, як выцьвілы паветраны балёнік, і яна шторазу расьце, забіраючы ў прасторы ўсё больш месца, зусім як раней, надзімаю й думаю пра тое, што лепш было б пакінуць яе пляскатай, што мне ўрэшце ня хопіць дыханьня, што перавязаная нарэшце стужачкай яна вырвецца з рук (яна ўжо выяўляе прыкметы неспакою, па яе пругкай паверхні разъбягаюцца лініі нечаканых заканамернасцяў, мае руکі занятыя, і я шмат недадаю тым, каму мог бы даць болей). Але тады, за столікам у гэты сонечны дзень, я проста дастаў тэлефон, набраў нумар – дзіўна, што я так добра памятаў яе працоўны – ды вельмі зьдзівіўся, калі яна сказала, проста ды хутка:

– Адміністрацыя.

Я агледзейся навокал, было цудам, што гэтае слова прагучала тут, за тысячу кілямэтраў, мне здалося, усе павярнулі твары ў мой бок. Яе голас між тым на імгненіе затуманіў вуліцу, і кавярню, і гіпсава-белы твар дома насупраць у акулярах вялікіх бальконных вокнаў пасярэдзіне, і я нібыта пабачыў, як дзіверы, зь якіх паволі выходзіла афіцыянтка, становяцца дзвіярыма кабінэту, і далей вуліца ахутваецца вечнавечаровым казённым асьвятленнем, і аднекуль выплываюць скуранныя лавачкі, ціснучыся да сценаў, і між машынаў вырастаюты блакітныя стэнды, і нехта йдзе да мяне з глыбіні калідору, працягваючы руکі, і ніяк ня можа дайсыці, а я не могу падняцца зь месца, і яшчэ гаворка, гаворка, яе прыглушанае кіпеньне на малым агні, заклапочанае булькатаныне чаргі, цені, цені. Аднак за маёй сыпінай проста загаварылі па-расейску дзвіве студэнткі, і рэкламны шчыт недвухсэнсоўна заклікаў ісьці Толькі ў Паўночны Банк! Тут было не найлепшае месца для ачмурэння.

– Прывітаньне, Вераніка, – сказаў я й прысунуў да сябе другі кубачак кавы.

– О, – узрадавалася яна. – Ты чаму ня пішаш? Але гэта ўсё адно. Пачакайце хвілінку, –

сказала яна камусыці там, у сябе, і загаварыла гучней:

– Які ты малайчына, што пазваніў. Давай, распавядай, як ты там?
Зусім ужо бюргерам, напэўна, стаў?

Я запаліў цыгарэту:

– У мяне добра ўсё, ты як там?

– Працы шмат, але калі яе мала было... Табе ж дорага, мусіць,
тэлефанаваць? А ты дзе цяпер, дома? Апішы, што там навокал, мне ж
цікава...

Я хацеў, я мог, я думаў распавесці ёй пра пакецікі, і пра ровары, і
пратыветы, але толькі сказаў, мружачыся ад сонца:

– Каву п’ю на вуліцы. Якія ў цябе навіны?

– Ды якія навіны, ніякага асабістага жыцця. Я тут гульню
знайшла ў інтэрнэце... А мы ў клуб у суботу ідзем, усім аддзелам, вось
так. Але гэта... Ну, распавядай. Ты хаця б вернешся? Я цябе яшчэ
пабачу?

– Пабачыш. Добра. Цябе там чакаюць, напэўна.

– Пачакаюць. Ты прыяжджаі, чуеш. Сто гадоў цябе ня бачыла.
Калі ў цябе праблемы, то ў нас тут у прэс-цэнтар адміністрацыі чалавек
трэба, добры заробак, я могу дапамагчы. Што яшчэ? Я... Ай, гэта лепш
не па телефоне. Мерапрыемства сёньня, буду да адзінаццаці. А заўтра
зноў а шостай падымацца. Ты там чуў, можа, ці чытаў, у нас тут такое ў
нядзелю рабілася. Фашысты зусім нахабныя сталі, мэтро не працавала
цэлы дзень, яны падпалі ратушу, двое ратавальнікаў у лякарні. Ты
пішы мне, я буду чакаць. І як прыедзеш, звані, нумар памятаеш?

– Так, – сказаў я, і ў горле зьявілася гаркота. – Так, памятаю. Усё я
памятаю. Трымайся, пакуль.

Asyl – па-усходняму салодкае слова, як камяк разынак, як інжыр у
цукры, ліпне да нёба, ад яго хутка псуюцца зубы.

Я гляджу на іншых замежнікаў, хто падобна мне знайшоў часовы
прытулак у гэтай казачнай краіне, і мяне не пакідае адчуванье, што
адрозненіе паміж намі палягае насамрэч значна глыбей, чым на
ўзоруні мовы, улюблёных страваў або разрэзу вачэй. І мне спатрэбілася ня
так ужо шмат пачкаў галюазу, каб уцяміць сутнасць гэтага
адрозненія.

Яны прыехалі сюды як барацьбіты, іхным багажом была вера ў тое,
што свабода прыйдзе на іхную далёкую радзіму, дзікаватую й бадай што
нерэальную для тутэйшых жыхароў. Там, на гэтай радзіме, іхная
адсутнасць у гэты час хаця б неяк перажываеца, часам нават даволі
балюча, іх сапраўды там чакаюць, іх напраўду там не хапае. Іхныя
суайчыннікі, якія трываюць за гэтых выгнанынікаў там, у самым пекле,
разумеюць тым ня менш, што выгнанынікі ёсьць скарбам, які лепш
перахаваць часова ў бяспечным месцы, каб потым скарыстацца ім
напоўніцу. Урэшце, у наш час цалкам магчыма кіраваць вызвольнымі
паўстанынямі і арганізоўваць аксамітныя рэвалюцыі й не выходзячы з
кабінэту пасярэдзіне вольнай Эўропы. Выгнаныне не замінае ставіць
смайлікі. І толькі ад таго, хто сядзіць за кампютарам, залежыць, ці
сягнуць гэтыя паўстаныні ды рэвалюцыі за мяжу віртуальнага.

Практычна ў любым тутэйшым горадзе выгнанынікі сустрэнуть тут
суайчыннікі, якім можна паплакацца, на чые руکі можна абаперціся,

пакуль не аформіш страхоўку, суайчыннікаў, зь якімі можна зьесьці надвячоркам сабаку або місу смажанай саранчы, выпіць гарэлкі, пазычыць сотню эўра, душэўна пагутарыць.

З тымі, хто прыехаў з маёй краіны, усё інакш. Ад нашае адсутнасці радзіме ні цёпла, ні халодна, мы можам ста разоў на год выганяць самі сябе й вяртацца, ніхто й не заўважыць. Усё йдзе сваёй чарадой: бэбі-бум, будаўнічы бум, бумеранг простага чалавечага шчасця... Мы адзінкі, мы ізгоі, нас ніхто ня чуў там, ня чуе й тут. Калі на радзіме ты пачуваўся шпіёнам (ты й быў там шпіёнам, бо жыў так, нібы заўжды баяўся выкрыцца, бо да цябе ставіліся там так, быццам ты працуеш на замежную выведку), чаму цябе будуць слухаць тут? Таму тыя, хто запрашае нас сюды, у краіну ветравых генэратарап, займаюцца насамрэч хутчэй дабрачыннасцю, міласэрнасцю, адраснай дапамогай, чым падтрымкай барацьбіту за свабоду. Можа, яны запрашалі ня тых? Не, менавіта тых, бо іншых на нашай радзіме няма. Нас выратавалі, і за гэта мы мусім быць удзячныя – нас пакінулі сам-насам са сваёй адзінотай, пазбавілі страху перад пакараннем за тое, што мы наважыліся быць адзінокімі ў краіне суцэльных сяброў. Нам не далі пратасці, нас трymаюць тут як барацьбіту, хаця мы й самі даўно ўжо не спадзяемся, што нешта здольныя зъмяніць.

Шпіён. Так, у краіне, якую я пакінуў, усё было проста, як на вайні. Былі мы й былі яны, іх было непараўнальная больш, затое мы былі лепшыя.

Мой знаёмы Р., які прыяжджае раз-пораз у мой паўночны горад па сваіх цёмных справах, слухае ўсё гэта і ўсміхаецца. Хто-хто, а ён ведае, што ніякае “мы” мяне насамрэч не цікавіць, а цікавяць мяне толькі я сам ды Вераніка. Неяк я здуру паспрабаваў яму распавесці пра яе. “Баба кінула, разумею,” – кіунуў ён тады даволі абыякава, а цяпер ён ўсміхаецца й гаворыць:

– Нічога, неўзабаве я прывязу табе сапраўднага змагара. Гэтыя хлопцы стварылі моладзвую арганізацыю. Маладыя яшчэ, для іх такія справы без рамантыкі ня робяцца, вось яны “Мсыціўцамі” й назваліся... Эсэраўскі агонь у вачах. Але добры хлопец, наш, сапраўдны... І ў адрозненіне ад нас з табой, пачуваецца на сваёй зямлі гаспадаром. У маладых нам трэба вучыцца. Стаяць за сваё, не даваць сябе прыніжаць. Зуб даю, яны яшчэ пакажуць гэтай нашай уладзе. Ты як, не перадумаў, можа, са мной паедзеш? На радзіму паглядзіш? Ці...

Ці.

– Ну, справа твая. І што ты тут робіш, не разумею. Чым ты тут займаешся? – кажа Р. і не чакаючы адказу едзе на радзіму, туды, дзе Вераніка забывае пакрысе, якога колеру ў мяне вочы.

Чым я тут займаюся? Час ідзе, а я не могу знайсці адказу на гэтае пытаныне, нават для сябе самога. Адзінае, што прыходзіць у галаву й што на дадзены час, верагодна, і ёсьць праўдай – тут я азіраюся назад. І нібы адыйшоўшы на крок ад карціны, бачу больш, чым заўважаў дома.

Напрыклад, цяпер я нарэшце бачу сароку. Хаця раней бачыў адно шыбеніцу.

Франк, мой гід па завулках тутэйшага жыцьця, распавядаў мне неяк пра знакаміту “падкову” – адмысловы графік, які паказвае, як зъмяняюцца пачуцьці чалавека, што жыве за мяжой. Спачатку ўсё здаецца вакол цікавым і дабразычлівым, і ты кажаш: “О так, усё як я марыў, гэта сапраўдны рай. А цяжкасці я перадолею, дый як іх не перадолець у такой краіне, дзе кожны табе ўсьміхаецца!”. Потым замежнік паціху разумее, што паколькі зваротны квіток ён сабе купяць не съпяшаецца, да яго пачынаюць ставіцца як да нармальнага чалавека, а не як да госьця дарагога, і вось тут усё вакол імкліва чарнее, ты адчуваеш сябе чужым і нікому не патрэбным. Але час ідзе, і дзеяловы пакорліва схіляюць перад тобой галовы, і ты ўжо бяз сорamu называеш гэты горад сваім, а няўмольны закон чалавечага суіснаваньня абвязкова й своечасова дае табе двух-трох знаёмых, і тыя ня маюць нічога супраць такога статусу, у той час як астатні люд ператвараецца ў непразрыстае племя прахожых, чыноўнікаў і прадаўцоў. Змрок цябе больш не кранае, съягло тобой не цікавіцца, вакол шэра й прыймальна, ты прыстасаваўся.

У кожнага нармальнага чалавека, калі ён захоча прааналізуе сваё жыцьцё за мяжой з дапамогай графіка, павінна атрымацца ў выніку такая “падкова”, хіба што ў розных людзей розная ступень выгнутасці. У мене атрымалася роўная лінія, якая яшчэ да ўсяго дэманстрыруе, з выклікам уздымаецца ўверх над гэтай пасадачнай паласой часовага выгнаньня.

– Нічога, – супакоіў мене Франк. – Нічога, не хвалюйся, у цябе яшчэ ўсё наперадзе.

Але ж мене й праўда ўсё тут падабаецца. Неўзабаве я адчую сябе тут чужым і нікому не патрэбным, але буду дзякваць і за гэта. Трэці месяц запар тут ідзе дождж. Мне падабаецца ў гэтым паяночным Маконда. Мне тут усё падабаецца.

“Што цябе ўсё цягне спаць у чужых ложках, што табе дома не сядзіцца?” – злавалася маці, калі мне было вясімнаццаць. Прайшло невядома колькі часу, а я ўсё яшчэ сплю ў чужых ложках, мняю кватэры, і калі заходжу ў кожную наступную, атрымліваю дзіўнае задавальненне ад усыведамлення того, што вось і гэтае жытло давядзеца хутка пакінуць. Дождж, на шкле майго акна сядзяць сылімакі, па вуліцы праносіцца машына за машынай, штосэкунды іх шум успыхвае й гас্যне, і я раптам зь незвычайнай выразнасцю разумею, што з кожным такім гукам маё жыцьцё становіцца карацейшым.

4.

Яна выглядала надзвычай прывабна, гэтая корачка лёду на жалезнай бэльцы арэляў, настальгічныя магутныя маразы той зімы ўмелі сябе прэзэнтаваць: гэта была амаль празрыстая корачка, якая выклікала ў ласай да салодкага дзіцячай душы думкі пра карамэль і ледзянцы, гэта была такая хітрай корачка, якую хацелася разбурыць, бо надта ж шмат у ёй было фанабэрыйтай самаўпэўненасці, – але больш за ўсё яе хацелася лізнуць. Вераніка хадзіла туды-сюды міма корачкі да абеду, цягаючы за сабой санкі, а калі пасъля дзённага сну бацькі зноў выштурхнулі яе на двор, ня вытрымала: падыйшла да арэляў, азірнулася па баках, заплюшчыла вочы й з адчуваньнем невыноснага шчасця лізнула.

Лёд прыемна апёк, Вераніка падумала пра тое, што бацькам бы гэта дакладна не спадабалася – не, яны ніводнага разу не казалі нічога наконт таго, ці можна лізаць ледзянія коркі на жалезных палках, але нутром, сваёй непаседлівай дзяячай інтуіцыяй Вераніка здагадвалася, што за такое ёй бы зрабілі, як казаў тата, галавамон. Але трэ было ісьці дамоў, не хапала яшчэ, каб гэта пабачыў хто-небудзь з суседзяў. Вераніка паспрабавала адараўца язык ад смачнага лёду – і не змагла, было балюча й крыўдна, яна шмыгнула носам і паспрабавала яшчэ раз, і зноў прыкленены язык не хацеў адрывацца, і балела пры гэтым так, быццам яна дакранулася языком да гарачага праса. Вось як, ад халоднага можа балець як ад гарачага, падумала Вераніка скроў съёзы й пастаралася не варушыцца – тады боль адпускаў, толькі сыпіна стамілася быць у такім крыху нахіленым стане. Ад роспачы яна зараўла, і потым зноў рванулася назад, але страх болю ўжо пасяліўся ў Вераніцы, і яна панічна баялася яшчэ раз зрабіць языку гэтак балюча.

Так яна прастаяла некалькі хвілінаў, зусім нядоўга, але на сьнег ужо клаліся роўныя вячэрнія цені, дарослыя вярталіся з працы дахаты, таропка, уцягнуўшы ў плечы свае задуменныя, цяжкія галовы ў футровых шапках, ніхто не звяртаў на пляцоўку ўвагі, а Вераніка ціхенъка румзала сабе пад нос і з цікаўнасцю кожнага дзіцяці разважала пры гэтым: напэўна, калі яе ўсё ж знайдуць, давядзеца выклікаць хуткую, і ёй адпілуць язык, а можа, скажуць чакаць вясны, пакуль лёд не растане, паесці ёй, вядома ж, будуць прыносіць, але вось як яна будзе жаваць; а можа быць, тата нешта прыдумае, возьме свае *інструменты*, і давядзеца пахадзіць трохі з жалезкай на языку, пакуль не адваліцца.

“Ты чаго?” – пачула яна голас за сыпінай, гэта быў Малькоў, ён зайшоў съпераду ды весела ашчэрыўся. Вераніка, забыўшы пра сваё незайздроснае становішча й задыхаючыся ад роспачы, хацела яму ўсё патлумачыць, і тут жа закрычала з новай сілай ад болю. Малькоў з сур’ёзным выглядам абыйшоў арэлі, агледзеў пасінелы Веранічын язык і задумаўся. Ён быў разважлівы хлопчык, у шашкі гуляў, кніжкі фантастычныя чытаў, і Вераніка ўскладала на яго цяпер вялікія надзеі. “Ta-a-ак”, – прамовіў Малькоў, зіняў пальчатку ды хацеў пальцамі вызваліць Вераніку, але тая так пагрозыліва зарычала, што ён палахліва скаваў пальцы назад. “Што з табой рабіць?” – глыбакадумна запыталаўся Малькоў, па ім было відаць, што ён ужо шкадуе пра іхнью сустрэчу. “Задала ты мне задачу, сястра. Але бяз панікі, мы што-небудзь

прыдумаем". І Малькоў стаў думаць: з вачыма, якія старанна дэманстравалі напружаную працу думкі, ён ляпіў сънежкі ды кідаў у баскетбольны шчыт, і задаволена цмокаў, пацэліўшы. Над арэлямі загарэўся ліхтар. "Бяз стратаў тут не абыйдзешся", – прамовіў нарэшце Малькоў. – "Але безъ языка жыць можна. Гэта без галавы людзі доўга не жывуць, ці, вось, напрыклад, аднаму чалавеку выразалі пячонку, а потым паставілі новую, электронную. А безъ языка нават свае плюсы. У школе, напрыклад." Вераніка адчула, што на яе языку таксама зъявілася корачка лёду. Яна замярзала. "Ты мычы, калі што," – сказаў Малькоў. "Я зразумею. Галоўнае, пацярпі. У мяне ўжо ёсьць плян". Потым падыйшоў Рудзінчкоўскі (толькі не Рудзінчкоўскі!), хлопчык зых, якія вельмі любяць глядзець на чужыя пакуты, Вераніка бачыла неяк, як ён гучна съмяяўся, калі аднаму з аднаклясьнікамі расьсеклі брыво на ўроку фізкультуры. Рудзінчкоўскі зірнуў на Вераніку ў клубах пары, і яго, канечне ж, разабраў съмех.

Ад сълёзаў твар Веранікі таксама стаў пакрывацца лёдам. Стала ўжо зусім цёмна. Падыйшла сястра Малькова, на год старэйшая за яго, якую адправілі шукаць брата. "Вы што, атупелі?" – закрычала яна, пабачыўши, у чым справа, і пабегла кудысъці. "Слухай, мне ісьці трэба", – сказаў устрывожана Малькоў, – "Я ў бацькі папрашуся й потым прыйду". Рудзінчкоўскі застаўся, ён відавочна мёрз, але падскокваў, трос рукамі, і штохвіліны з інтарэсам зазіраў у твар Веранікі. Вераніка цяпер проста плакала, яна адчула, як бясьсільле, цяжкае, соннае, навалілася на яе, "Якая я маленькая", – падумала яна скроў сълёзы, – "Зусім, зусім маленькая". Ёй стала ясна, што той, хто беражэ яе, і пра каго яна пасыпела трохі забыць за апошні час, можа спазыніцца, але ён не спазыняўся, і сэрца Веранікі рванулася наперад, і ў галаве затахкала, часта-часта, аглушальна, калі яна пачула зъ цемры знаёмы голас. Сънег за съпінай радасна зарыпей, да Веранікі падбегла мама, а за ёй сястра Малькова, трохі гордая й вельмі зацікаўленая. "Гора ты маё", – мармытала мама. "Зараз, зараз...". Нягледзячы на тое, што гэта выклікала боль, Вераніка заматляла асьцярожна галавой, а вачыма паказала такі жах, ад якога гатовая была зарумзаць нават сястра Малькова, у якой язык быў у цёплым роце, ня тое, што ў паўмёртвай Веранікі. "Глядзі, там слана вязуць, заапарк, мабыць, прыехаў!" – закрычала раптам мама, паказаўши пальцам туды, дзе съвяцілі ліхтары, і Вераніка скасавурыла імгненна вочы ў тым напрамку, і тут жа была схопленая рукавіцамі за лоб і нос, боль ударыў ёй па языку, якія уджалены скочыў за вусны, за халодныя зубы, у гарачую ванну съліны. "Дзе слон, я ня бачу!" – верашчала Вераніка, з жахам гледзячы на малюсенькую чырвоную палоску, якая засталася тырчаць у ледзянай корцы.

Цалавацца Эдзік зусім ня ўмеў. Вераніка й сама не была спэцыялістам у гэтай галіне, не магла яна на той час і пахваліцца вялікім досьведам, але ведала – ведала конchyкамі пальцаў, міжнохажам, жыватом, унутраным бокам каленяў – што пацалунак, сапраўдны пацалунак, ёсьць усё ж чымсьці іншым. Ён цалаваўся мокра, так, што й мікраскапічныя валаскі пад носам Веранікі, і яе шчокі, і падбародзьдзе

шторазу апыналіся ў ягонай клейкай съліне, быццам яна апусьціла твар у сочыва. Язык Эдзіка старанна лез Вераніцы за зубы, яна нарэшце пускала яго, без агіды, але насыцярожана адзначаючы, што ён там робіць. А рабіў ён вось што: заміраў разгублена над яе языком (Вераніка саромелася напачатку пускаць свой язык у дзеяньне, і ён ціха ляжаў унізе, съціла й нібыта апусьціўшы вочы – як і належыць цнатліваму ружоваму стварэнню), а потым, спахапіўшыся, пачынаў кідацца як шалёны ва ўсе бакі. Вераніка прыйшла да высновы, што, па-першае, кіраваць сваім языкам Эдзік ня ўмеў – ягоная бедная lingua жыла сама па себе ды найчасьцей трапляла ў нябачны тупік Веранічынага нёба, а па-другое, надта кароткім быў гэты Эдзікаў орган, ягоны гаспадар відавочна хацеў большае рухомасыці, большага абшару для ажыццяўлення ўласных грандыёзных плянаў, ды толькі язык не даставаў да намечаных пунктаў.

Ён наогул уваходзіў у рот Веранікі зусім на трошки, Вераніка кожны раз баялася самкнуць зубы на гэтым вяртлявым госыці. Увогуле, яна ніяк не магла навучыцца расслабляцца падчас гэтых непрафэсійных пацалункаў, і так і не навучылася да канца іхнага знаёмства. Заўсёды думала не пра тое, пра што, паводле аповедаў, мусіць думаць у такія моманты жанчына. А яшчэ Эдзік сам, відаць, не адчуваў ад пацалункаў асаблівае асалоды і шмат часу са свайго жыцьцёвага кашальку на гэткія ўступы не выдаткоўваў. Напэўна, ён разважаў так: трываліны – і досыць зь яе, калі я змог яе гэтым узбудзіць, то пара пераходзіць да ўсяго астатняга, калі ж не – то нашто губляць час. Ён і пераходзіў да астатняга, мокры твар Веранікі ахвотна выплёваў чужы язык, уроце было так, як бывае пасъля прастуды, а Эдзік старанна лез праверыць, ці падзейнічаў на Вераніку ягоны пацалунак, і вось тут ужо Вераніка становілася сталёвой, алмазнай, тытанавай – ніякая сіла, ніякае ўяўленне, ніякія журботныя ўмольныя мужчынскія вочы не маглі прымусіць яе расьціснуць калені, адзінае, чаго аднойчы дамогся Эдзік – гэта хвілінае сузіранье яе грудзей у цені паласатай баваўнянай вокладкі, але вокладка закрылася, Эдзік палез са стогнам сабе ў нагавіцы, “Я сам,” – пяшчотна прамовіў ён, таропка расшпільваючы пас, -- “Ты праста паглядзі,” – але Вераніцы не хацелася ні на што глядзець, яна б, можа, паглядзела б, у іншы час і на іншага хлопца, усё ж цікава было наогул, як яны гэта робяць, але тады – не, не, не, дзякую. І яна паехала дамоў, і потым, празь нейкі час, пайшла зь ягонага жыцьця, гордая, як так і ня ўзятая крэпасыць, усе белыя съцягі якой пайшли на хусткі для яе несаступлівых абаронцаў. Бо на якім жа юным бязылітасным санцапёку адбывалася на самой справе аблога!..

Натуральна, Вераніка заняла месца побач зь Ім, натуральна, яна глядзела толькі на Яго, натуральна, яна імкнулася рабіць гэта такім чынам, каб ніхто не заўважыў, натуральна, усе гэта бачылі. Была дзясятая раніцы, панядзелак, і яны сабраліся, адно за адным, у кабінэце Чэслава, кожны ведаў, што можна прыйсьці зь невялічкім спазненнем пасъля абеду, але на гэтыя нарады трэба зьяўляцца своечасова. Але Чэслаў забег, скінуў паліто ды папрасіў пачакаць, красамоўна паказаўшы пальцам на столь, – ды пабег туды, на адміністрацыйнае

неба. А яны засталіся сядзець, намагаючыся канчаткова прачнуцца, сярэдзіна восені ня церпіць бадзёрых... Апошняй увайшла Ала, звычайна каля Яго сядзела менавіта яна, паводле нейкіх няпісаных правілаў, але ж няпісаных – і Вераніка зласьліва пасыміхнулася Але, пастукаўшы асадкай па вуснах. Практыкантка глядзелася ў люстэрка, Ларыса гарала свежую газэту начальніка, асьцярожна высунуўшы яе з-пад філіжанкі з каваю... А Вераніка ўпотай любавалася Ім. Ён быў сёньня нешта не ў гуморы, перакочваў у роце ці то жуйку, ці то яшчэ што, ня вельмі смачнае, па ўсёй бачнасьці... А можа, у яго балелі зубы, думала з заміраньнем сэрца Вераніка, і шкадавала, што яна не стаматоляг. Ён быў у новым, чорным пінжаку, накінутым на белую футбольку, сярэбраная завушніца дрыжэла зусім блізка ад хітрага вока Веранікі, пальцы Ягоныя выбівалі энэргічны раззлаваны дроб па стале, і на вуснах зредку лопаўся сымпатычны гук, адзначаючы зьмену барабаннай тэмы... Але: смурныя бровы, беспакойны нос, стомленыя вочы, съветлыя валаскі на руках незадаволена тырчаць, напружаныя плечы, адно зь якіх ледзь не дакраналаася Веранікі...

Яна часта лавіла сябе на тым, што думае пра Ягоны, зусім не спароднены пакуль зь ёй арганізм без усялякае заканамернае, здавалася б, агіды. Вось настолькі я... Яго... – думала Вераніка на трывожна-прыемным удыху, і не знаходзіла, чым запоўніць пустоты між сваімі марамі. Так, сапраўды, яна ўяўляла сабе ўсё цудоўна й ведала з дакладнасьцю: калі б Яго зараз званітавала, ці калі б ён раптам выスマркаўся проста на стол, ці калі б у яго пайшла носам кроў, ці калі б з носу ягонага паказаліся чорныя мокрыя валаскі, ці калі б яшчэ якім-небудзь чынам Ягонае недаступнае ёй пакуль запаветнае цела праявіла свае фізіялагічныя, груба-ўнутраныя, непрыстойна жывыя якасці, Вераніка б і носам не павяла, прыняла б усё з такім жа захапленнем, выцерла б, памяняла б бялізну, запусьціла б пальцы ў гэты дасканалы, несапсаваны яшчэ ўзор мужчыны, толькі пры наяўнасці такіх пачуцьцяў і можна казаць пра каханье; яна б хацела, каб аднойчы Ён стаў на хвілінку хлопчыкам, зусім маленькім, вось тады яна б наталілася, націскалася, нагулялася, але толькі на хвіліну, бо ўсё ж болей Вераніцы хацелася самай стаць цацкай у ягоных руках, пацеркамі на ягонай шыі, дзе-небудзь на далёкім жоўтым пляжы ў кайданках марское лазуры... І каб усе, хто ведаў іх Дваіх, стаялі, глядзелі, але не маглі наблізіцца, разъбіваючы сабе ў кроў ілбы аб нябачны бар'ер.

Яна задумалася так глыбока, што страціла пільнасць, і калі зразумела, што глядзіць неадрыўна на Ягоныя рашучыя скулы, было позна. Ён няўтульна адчуваў сябе пад яе позіркам, яна гэта пабачыла. Дурніца, пачаў правяраць, ці ўсё ў яго нармальна з тварам, ці не запэцкаўся, ці не парэзаўся, голячыся... "Волас у роце, fuck", – сказаў Ён Вераніцы ўрэшце, даволі жаласьліва й нібы апраўдваючыся. На шчасльце, іх ніхто ня чуў – жанчынам зь іхнага аддзелу надакучыла глядзець на пакуты Веранікі, і яны заняліся дабрадушнымі зьдзекамі з практиканткі. "Давайце я дапамагу", – прашаптала Вераніка. Ён зьдзіўлены адсунуўся, але ўсыміхнуўся. "Адкрыйце рот", – сказала яна й ня здолела надаць голасу неабходнае нэўтральнасці. "Людзі ж навокал," – запярэчыў Ён, але потым наблізіў да яе свой твар, які аказаўся вельмі чыстым, Вераніка рэдка бачыла такія чыстыя мужчынскія твары. Яна

ўпершыню знаходзілася да яго так блізка. Ён падміргнуў ёй: “Няхай гэта будзе наша маленькая аплявуха грамадзтву”, заплюшчыў вочы ды высунуў съветлы кончык языка. “Ня бачу нічога, пачакайце”, -- яна пяшчотна паднесла вочы да гэтага падарунку, “Ён, напэўна, глыбей, паспрабуйце высунуць далей язык...”. Ён закрыў рот, зглынуў сіліну ды не расплюшчваючы вачэй зрабіў новую спробу. “Знайшла”, -- прашаптала Вераніка ды не съпяшаючыся, супыніўшы дыханье, вырашыўшы зыняць усе пенкі з гэтага імгненія, асьцярожна ўзяла пазногцямі зь непаслухмянага языка доўгі белы жаночы волас. “Ваша?”

Ён расплюшчыў вочы ды разгублена ўтаропіўся ў стол, а потым зарагатаў, закрываючы рот. Вераніка азірнулася, усе, уключна з Чэславам, які стаяў у пройме дзьвярэй, неадрыўна ды ўважліва глядзелі на яе ды Яго. Вераніка навобмацак правяла пальцам па ножцы стала, і волас застаўся там. Дзіўна, яна зусім не адчуvalа зъянтэжанаасыці. Пагатоў Чэслаў ужо съмяяўся, хіхікала Ларыса, непрыгожа крывілася практикантка, і хутка ўжо рагаталі ўсе, разам з Веранікай, якая ніяк не магла выдыхнуць.

Любіла ablізаць паштовыя маркі: пабачыла аднойчы, як гэта робіць маці, ды з таго часу заўсёды прасіла браць яе з сабой на пошту. Вераніцы было восем, яшчэ маладыя бацькі жылі даволі бесклапотна, нягледзячы на тое, што бацька зарабляў няшмат: кожныя выходныя зь сябрамі хадзілі ў лес на шашлыкі, ездзілі на бліжэйшае вадасховішча, Вераніка добра запомніла з таго часу рыльцы бутэлек, закапаных па горла ў прыбярэжны пясок, яны тырчалі з вады, бы пэрыскопы субмарынаў... І ліставаліся – маці, напрыклад, перапісвалася амаль з усімі колішнімі аднагрупнікамі, раскіданымі цяпер па ўсім абшары імпэрыі, пісала ў Жданаў, Уладзівасток, Кашын, Падмаскоўе, Рыгу...

Пошта месцілася на першым паверсе вялікага будынку недалёка ад універсаму, зусім маленькае, цеснае аддзяленыне, на другім паверсе была ашчадная каса, з другога боку – міліцыя. Пакуль маці набывала капэрты ды маркі, Вераніка сядзела на халодным скуранным крэсьле й чытала, варушачы вуснамі, дзіўныя назвы: Андыжан, Архангельск, Ашхабад, Жданаў, Куйбышаў... Глуха грукаў недзе напамажаны штэмпель, памахвала ад скразніяку агромністымі, дагледжанымі, сакавітymі лістамі пальма ў кадушцы, больш наведнікаў не было, але чаканыне зацягвалася, маці любіла пагаварыць з супрацоўніцамі: пра нежанатых чыгуначнікаў, пра ўтанулую нядаўна школьніцу, пра новую прычоску пугачовай... Вераніка зь цярплівым уздыхам злазіла з крэсла ды пачынала разглядваць съяточныя паштоўкі, уяўляючы, як яна віншуе кагосьці зь першым, дзявятым або яшчэ якім-небудзь траўня, як дасылае віншаваныні з нараджэннем унука або вось гэтае, загадкае: “Скорбим вместе...”.

Неяк маці дазволіла Вераніцы самой напісаць віншаваныне, атрымалася нялага, праўда, напісашы прыгожымі літарамі “Поздравляю с”, Вераніка зразумела, што больш месца на паштоўцы не засталося, а трэба ж было вывесыці там яшчэ бог ведае колькі: “дзесятілетіем совместной жізні, желаю успехов в работе і семейного счастья”, маці ня бачыла Веранічынай проблемы, і трэба было

выкручацца, і Вераніка ўрэшце справілася, дапісаўшы ўсё гэтае Праздравленіе збоку, малюпасенъкімі літарамі, але ж дарослыя не дурныя, каб не здагадацца павярнуць паштоўку неабходным бокам, "Прачытаюць", – падумала Вераніка ды была вельмі засмучаная, калі маці забракавала плён яе напружанай працы. Аднак вось маці ўжо йшла да ўшчэнт сыпісанага хуліганамі драўлянага століка, ставіла на яго вільготную зынізу торбу, спрытна рассоўвала лісты па капэртах і, на імгненіне задумаўшыся, шпарка выводзіла адressesы й падносіла ўжо маркі да густа нафарбаваных вуснаў, але тут Вераніка гучна прамаўляла з дакорам: "Мама!", і маці аддавала маркі ёй. Потым задаволеная Вераніка, успамінаючы ўрокі танцаў, штомоцы цягнулася на мысках да сіней аблупленай паштовай скрыні, ламіла ў руках, на языку быў саладжавы прысмак клею, і лісты нячутна падалі туды, адкуль ім ужо не было вяртання, страшны момант, адзін з самых загадковых у яе дзяцінстве, бо адкуль было Вераніцы ведаць, што часам адрасаты "выбываюць" – быццам бы нехта перадумаў стаяць у занадта доўгай чарзе.

І гэта таксама было ўжо так даўно... Яшчэ зусім нявопытная Вераніка шукала хлопчыка па прозывішчы Кулік, яна спытала ў настаўніцкай, і ёй адказалі: так, ёсьць такі, ён у гуртку юных тэхнікаў, паглядзі па раскладзе, калі й дзе яны займаюцца. Яна пабегла праз гулкія калідоры ды прысыпаныя тынкам лесьвіцы (у цэнтры якраз быў рамонт, але й заняткі не перапыняліся) да раскладу ў фое, яна тады наогул шмат бегала, не магла сабе дазволіць як малады, яшчэ не абстраляны, не загартаваны спэцыяліст хадзіць не съпяшаючыся, ёй здавалася, што яна ня мае права губляць каштоўныя сэкунды, што на яе ўсе глядзяць, ацэнъваючы ногі й здольнасці. Задыханая, успацелая, правяла па раскладзе пазногцем, шукаючы патрэбнае скрыжаваньне. Яе палец спыніўся раптам на аркушы ў лінейку, вырваным са звычайнага вучнёўскага сыштка й прымацаваным скотчам да фанеры. Вераніка не магла не зірнуць на ліст і потым ажно закашлялася ад ганьбы...

На аркушыку невядомымі навучэнцамі маствацкага гуртка была намаляваная яна, у цалкам карыкатурным стылі, але вельмі пазнавальная... Вядома ж, на пярэднім пляне былі яе вушы, ды гэта б яна сцярпела з нэрвовай усымешачкай, жахлівейшым было іншае... Вераніка стаяла й з усіе моцы прымушала сябе паставіцца да малюнку як дарослы чалавек, проста сарваць і пайсьці да дырэктаркі або ў прыбіральню... Аднак у тым і справа, што яна не была дарослым чалавекам у сапраўдным сэнсе гэтага слова, яна толькі некалькі месяцаў таму атрымала сваю запаветную, доўгачаканую вышэйшую адкуацыю й была ўсяго толькі маладым спэцыялістам (колькі разоў ёй давялося за гэты час вымавіць і пачуць гэтае паскуднае словазлучэнье!). І таму яна ня кінулася ў гістэрыцы да кабінету, патрабуючы бязылітаснага суду, і ня скардзілася калегам, і не цягала за вушы крыўдзіцеля, якога можна было адшукаць, калі захацець, і не выклікала бацькоў... Не, яна сарвала лісток, пайшла ў цёмную актавую залю ды там, ціха павіскваючы, плачучы асыцярожна, абаціва, каб нанесыці твару толькі нязначныя, лёгкавыпраўляльныя чорныя раны, пакутліва думала: ну што я ім

зрабіла, ну што ж я пасьпела ім зрабіць, ніводнага канфлікту, зъ некаторымі нават падабенства сяброўства, яе ж ужо нават на хакей запрашалі хлопчыкі з адпаведнага гуртка...

Вераніка не даставала з кішэні малюнку, яна наогул больш на яго не глядзела, выкінуўшы ў съметніцу на прыпынку, -- дый які сэнс быў зноў зазіраць туды, Вераніка на ўсё жыцьцё запомніла тую сваю выяву, заплюшчы вочы: і яна перад ёй. З рота падобнай да казачнага героя Веранікі высоўваўся доўгі, з пачварна вялікімі прышчынкамі на ім, язык, ды, як амэрыканская горка, спускаўся да голага азадку невядомага вусатага навучэнца... Калі б нехта й ня памятаў Вераніку ў твар, усё адно было б зразумела, што гэта менавіта яна, па яе вонратцы; невядомы аўтар гэтага злачынства, такога да болю ў сэрцы крыўднага яшчэ й таму, што Вераніка не магла дапяць, чым яна такое заслужыла, намаляваў яе флямастарам у той самай кофце зъ белым узорам, якую Вераніка апранала найчасцей, па якой Вераніку пазнавалі яшчэ з вокнаў, калі яна імчала з прыпынку да Цэнтру... Такая добрая кофта – ніхто, натуральна, ня ведаў, што набыла яе Вераніка ў сэканд-хэндзе, кофта, якой не сустрэнеш на ніводнай прахожай. Больш яна яе на працу не надзяўвала, а празь нейкі час невядомага мастака, пасъля таго як ён вывесіў на раскладзе партрэт дырэктаркі, Ганны Юр'еўны Эшэр, якая зaimалася невядома чым з вартаўніком-пэнсіянэрам, выкрылі... Гэта быў кучаравы, мілы, начытаны, нязыменна ветлівы хлопчык, адзін з тых нямногіх навучэнцаў, зъ якімі Вераніка адчувала сябе любімым пэдагогам у гэтай дзіўнай, ці то масонскай, ці то лячэбнай установе.

Яна хутка зразумела, што ёй давядзеца застацца ў вёсцы гномаў на больш доўгі час. Сілы паволі, але няўхільна ўзрасталі, гномы кармілі яе сваімі незвычайнімі гарачымі поліўкамі, у якія яны кідалі разнастайныя казачныя зёлкі, спачатку Вераніка моршчылася, але потым прывыкла і неўзабаве ўжо радавалася, калі знаёмы бязвухі гном па мянушцы Ольда разводзіў сваё вогнішча на вясковай плошчы ды грымеў медным посудам. Ёй адвялі пусты драўляны будан паблізу ад трох высачэзных соснаў, Вераніка шмат спала ды з ахвотаю ела і аднойчы, прачнуўшыся ўвечары пад нізкім саламяным дахам, вырашыла, што ўжо дастаткова здаровая, каб зноў пайсьці насустроч прыгодам. Яна пасъміхнулася махнатаму ручному павуку, што жыў у куце, ды, прыгнуўшыся, выйшла вонкі. Удалечыні пабліскваў агонь. Маленькі народзік сабраўся на плошчы, гномы ціха перамаўляліся, раз-пораз пераварочваючы мяса, водар якога рабіў гэты вечар такім утульным. Патрэсквалі паленцы, кружлялі іскры, гномы вызвалілі для Веранікі месца, і яна апусьцілася на щеплую зямлю побач з Ольдам. Вераніка адчувала сябе як піянэрважатая ў летнім лягеры, толькі бароды гномаў заміналі ёй размаўляць зъ імі павучальнім дарослым голасам. Ёй перадалі гліняны кубак з элем, яна адпіла трохі, патрымала вадкасць на языку, галава прыемна закружылася, эль зъмяшчаўся ў роце са сълінай (усё ж мяса пахла так апэтытна!), цела зноў было паслухмянае, і спаць зусім не хацелася. Даўно Вераніка не адчувала сябе такой моцнай, і праўда: цэлых пяцьдзесят пунктаў.

– Чаму ўсе такія задуменныя, Ольда? – спытала яна, адпіўшы яшчэ элю.

– Сёньня Дзень сумных успамінаў, – адказаў той, памаўчаўшы.

– Што за дзень такі? – не адставала Вераніка, яна ўжо зразумела, што ў гэтай гульні трэба задаваць шмат пытаньняў, калі хочаш нешта даведацца, усё ж распрацоўшчыкі не маглі прадбачыць усіх магчымых сытуацыяў, хаця па стараліся яны добра. Вось Ольда – ён зусім як жывы, сядзіць ды пачухваецца, нібы пад ягоную палатняную сывітку залез мураш.

– Дзень, калі мы ўспамінаем самае сумнае.

– Што ж сумнага было ў вашым жыцьці?

– Табе не абавязкова гэта ведаць, – пасыміхнуўся гном у бараду. – Ты прыйшла здалёк, што табе да нашых успамінаў...

– Распавядзі мне, Ольда, – Вераніка дакранулася да ягонага мяккага пляча.

– Сёньня Дзень сумных успамінаў, – адгукнуўся гном. – Вельмі сумных.

Вераніка чокнулася зь ім, і Ольда зьдзіўлена зірнуў на яе, але потым зноў утаропіўся ў агонь.

– Ведаеш, Ольда, вы мяне выратавалі, і я хачу вам чым-небудзь аддзячыць, – Вераніка глядзела, як крапае зь мяса на вугольле тлушч, гномы навокал ціха гаварылі пра сваё, так ціха, што шыпеньне тлушчу на жары заглушала іх слова. Вершаліны дрэў шумелі, трывожна, папераджальна, Вераніка агледзелася, пабачыла чорную, бесправсветную, поўную змрочнага хрусту цемнату лесу ды прысунулася да Ольды бліжэй. – Што я магу для вас зрабіць? У мяне няма ні золата, ні магічных камянёў, ні зброі, але, магчыма, я магла б чымсьці дапамагчы...

– Мы ня робім добрыя справы за золата, – адказаў гном. – Узнагарода схаваная ў табе самой. Каб дасягнуць вяршыні, трэба глядзець уніз. А пакуль што ты можаш праста паўдзельнічаць у нашым Дні сумных успамінаў. Успомні што-небудзь сумнае, і ў цябе прыбавіцца моцы.

Але ж час ішоў, і грошы крапалі, -- Вераніка не для того прыйшла ў гэты фантастычны съвет, каб думаць пра сумнае. Яна паглядзела на лічыльнік: эль дадаў ёй яшчэ дзесяць пунктаў. Яна з насалодама ўпілася зубамі ў мяса, якое працягнуў ёй нейкі малады румяны гном, аблізнула пальцы й сказала:

– Мне трэба ісьці далей, Ольда. Я й так затрымалася ў вас. Уласна кажучы, я хацела б выйсьці ўжо заўтра на сывітанку.

Гном маўчаў, засяроджана жуючы.

– Распавядзі мне, што навокал, які шлях лепшы. Я хацела б дабрацца туды, дзе я змагу прыдбаць трохі манэтаў, і потым падацца ў горад.

– Вакол нас – лес, – задуменна сказаў Ольда. – Гэта ўсё, што я магу табе паведаміць. Лес вялікі. Мы ніколі не выходзім адсюль. Людзі й багі ня вельмі любяць сустракаць гномаў. Нашыя шахты, нашыя скалы й наш лес – вось дзе мы ў бясьпецы.

– Але ж тая дарога, па якой... – Вераніка адчула, што гном нешта хавае.

– У любой дарогі ёсьць канец, – Ольда дапіў эль і перадаў кубак брату.

– Дай мне падказку, Ольда, – Вераніка зрабіла яшчэ глыток. – Я не хацела б, каб вам зноў давялося мяне выручаць. Можа, тут паблізу ёсьць млын, а можа, поле...

– Лес вялікі, – паўтарыў хітра гном.

Вераніка ўздыхнула, але крыўдаваць ні на кога не зьбіралася. На сьвітанку яна абавязкова пакладзе праснакоў і мяса ў той цудоўны, плецены, абшыты бісерам заплечнік, які падарыла ёй Берліта, і пойдзе куды вочы глядзяць. Урэшце, тут мусяць быць падземныя хады, пра якія маўчаць гномы. А гэты Ольда – ён відавочна нешта не дагаворвае.

– Толькі не хадзі за ручай, – пачула яна раптам ля самага вуха, і зьдзіўлена павярнулася да гнома. – Ні ў якім разе не хадзі за ручай!

– Ты нешта сказаў?

Але гном толькі паціснуў згорбленымі плячымі ды пацягнуўся па новую порцыю элю.

Як усё ж шмат паламалася ў Вераніцы. Усе гэтыя маленёкія дэталі, вынік сапраўды ювэлірнай працы, аднавіць іх, відаць, будзе цяжкай, чым усё тое непаваротлівае, грузнае, аброслае мясам... Клеткі больш не вырабляюць запасных частак, хіба што завалялася нешта на складзе, але адрасу складу мы не пасыпелі запісаць, і ніколі ўжо не запішам. І тамтэйшы тэлефон адключаны за няўплату. Позна, позна, занадта позна, як любяць гаварыць кандыдаты ў літаратурныя пэрсанажы. Шмат нікім ужо не кіраванай, гарачай ды разгубленай крыві, сарваныя замкі вісяць на петлях – у мяккіх тканках шыі, у тоўшчы языка, пад'язычная костачка хруснула, і шчытавідная ня вытрымала. Костачкі грытанкі паламаныя й там і сям. Кажуць, што язык высоўваецца пры гэтым з рота, далёка ў съвет, так, што мог бы дастаць да вока ды вынуць зъ яго выпадковую парушынку або мошку... Ня верце, гэта ўсё кіно, хаця язык і праўда становіцца даволі рухавым, абмяклым, сінім. Спэцыі спэцэфектаў. Зрэшты, бывае ўсялякае, мы ж не настолькі аднолькавыя, кожны стаіць у гэтай чарзе па сваё.

Адзін стаяў ля вакна, другі – за яе сыпінай. А можа, наадварот. Адзін бачыў перад сабой сыпіну Веранікі, самы яе верх, голую шыю, крапку радзімае плямы. А потым, зусім хутка ўсё адбылося: толькі сыпінку крэсла. А Вераніка спаўзла на падлогу, нібы пабачыла там згублены гузік. Але чаму яна кладзецца на дыван сыпінай, высылізгаючы зъ нечых стомленых рук? Адна нага падварочваецца, таму, хто трymае Вераніку, даводзіцца трохі прыўзыняць яе, каб яе цела легла на падлогу правільна. Но тут таксама ёсьць свае правілы, якія пажадана выконваць, няхай яны нідзе й не зафіксаваныя. Ня трэба рабіць людзям, якія прыйдуць пасъля цябе, лішняга клопату. Вось Вераніка пра гэта заўжды памятала. Але ж яна была занадта маладая, каб старэйшыя надумалі ўзяць зъ яе прыклад. Ім жа, старэйшым, увесе час здаецца, што яны ведаюць лепш. Скажам, якім чынам можна лёгка зьняць стрэс. Як адпачыць чалавеку, у якога такая сядзячая праца. Што трэба рабіць, калі ў вачох рабізна ад манітора. Як лечыцца кампутарная залежнасць.

На якія кропкі трэба націснуць, каб іншыя атрымалі нарэшце спакой. Дзякую вам, лекары-аматары, съціплья майстры акупунктуры.

Нікуды не падзецца ад спакусы колерам: гэтая няісная краіна, дзе рухаліся некалі нашыя зь Веранікай целы, лічылася белай. Белай, белай, адценыні для яе – занадта вялікая раскоша!.. Белай як бальнічныя сыцены, белай як бусылінае крыло, белай нібы ранішні сънег – усё залежыць ад таго, адкуль глядзець на гэтую дурную бель; і мы зь Веранікай мітусіліся ў гэтым сънезе, не пакідаючи на ягонай паверхні сълядоў – мы былі перакананыя, што не пакідаем, каму якая справа да дзяцей, якія ў сонечны дзень крычаць, зъязджаючы зь ледзянай горкі, хто будзе ўзірацца, які малюнак пакідаюць на сънезе іхныя танныя санкі. Справа – Монтэнэгра, зьлева – Каба-Вэрдэ, такая вось каляровая геаграфія: а мы жылі там, і нялага жылі, пакуль я ня выправіўся дамоў, шмыгаючы носам, пакінуўшы Вераніку адну пасярод гэтага шматзначнага сънегу.

Мой Fischer-Weltalmanach за 2006 год прапануе пачынаць аповед пра краіну зь яе тэрыторыі. Па шчырасці, лічбы ня ёсьць маёй улюблёной стравай. Але я прыкладна ўяўляю яе тэрыторыю: прыкладна пятнаццаць Монтэнэгра, або пяцьдзесят адзін Каба-Вэрдэ. Насельніцтва: каля дзесяці мільёнаў чалавек, калі не лічыць жыхароў гэтых нашых знакамітых ВКЛ, “віртуальных канцлягераў” – колькі дакладна ў краіне такіх паселішчаў, ведаюць адно чытачы забароненай фашистоўскай прэсы (я, на жаль, да іх не належу), але і яны памыляюцца, канцлягеры ж віртуальныя, каму ў галаву прыйдзе займацца перапісам эльфаў. Аднак, мяркую, вынік ня надта паўплываў бы на агульную колькасць маіх суайчыннікаў. Пра сталіцу тактоўна прамаўчым... Валюта – даляр (неяк нават няёмка называець яго амэрыканскім). Мова... Ну, насельніцтва, зноў жа такі выключаючы тых, хто адпачывае ў ВКЛ, упэўненае, што размаўляе па-расейску. Далей мой Fischer-Weltalmanach раскрывае таямніцу знаходжанья амбасадаў замежных краінаў у Бэрліне. Няма нічога прасьцей: недалёка ад Трэптаў-парку яно знаходзіцца, гэтае прадстаўніцтва, сам бачыў, з вакна кавярні, падысьці не рызыкнуў. І сайт у іх ёсьць: Чаго наш консул ня можа зрабіць для вас? – напісана на афіцыйнай старонцы амбасады, і гэта, пагодзімся, цягне на слова дзяржаўнага гімна. Улічваючы тое, што Полігімнія – адзіная з музай, якой тут ніколі не адмаўлялі ў візе, у гэтым няма нічога дзіўнага.

Рэлігія, дзяржаўныя органы, урад, гаспадарка... Крыжы, укрыжаваныні, скрыжаваныні, крыжаванкі, “крыжыкі-нулікі”... Нецікава. На нашым гербе трактар, а наш сцяг белы: вось вам эканоміка, а вось вам і зынешняя палітыка. Трактар на патрэбу лёгка стане танкам, а вось арлоў, якія красуюцца на некаторых чужых, быццам бы дэмакратычных гербах, у ластавак не пераробіш (сказаў, уздыхнуўшы, дзядзька Ягор, зъбіраючыся раніцай у нядзельку на выбарчы ўчастак).

Пра гісторыю альманах не згадвае, а яна заслугоўвае ўвагі. Рэч у тым, што паводле фашистоўскай вэрсіі, гісторыя нашай белай краіны налічвае ўжо пяць стагодзьдзяў. У гэта цяжка паверыць. Я, напрыклад,

разумею Франка, які заўжды ня можа стрымаць усъмешкі, калі чуе пра нашыя Вялікія гістарычныя нулі. Але ж большасць лічыць, што краіне ўсяго пару дзясяткаў гадкоў. На чым я баку? Ні на чым, бо ведаю: гэтая краіна нарадзілася разам са мной, са мной і адыйдзе ў нябыт. Бо яна – частка майго цела, гэтая краіна; тэрыторыя, якая заслужыла пакараныне, дзяржава, замерлая ў чаканыні помсты. Яна ж насамрэч не настолькі няісная, каб пазыбегнуць кары. Пра яе напісаны ў любым даведніку. Белым па белым, белым па белым, белым па белым.

Чаго мне там не хапала?

За вакном старанна, нібы жанчыны на занятках шэйпінгам, машуць рукамі ветракі-генэраторы – зрэшты, ня ўсе: вунь адзін стаіць зусім нерухома, нібы крыж на даху таямнічае падземнае царквы, якому аднаму дазволена глядзець на неба. Сівы кантралёр з завушніцамі ў абодвух вушах аддае мне мае квіткі ды, бадай што, бярэ пад казырок – субкультурная ветлівасць, зь якой я ніколі ня звыкнуся. Цяпер можна зноў павярнуцца да вакна, там зъмяняюць адзін аднога зь вясёлым чыгуначным пошчакам паўночныя краявіды, дзе-нідзе яшчэ рэкламуючы для паўсонных пасажыраў альпійскія падарожжы, ледзь дацягваючыся каналамі-ўказальнікамі да плямаў сьнегу між яркай, з выклікам, травы. Яшчэ пару тыдняў, і палі тут запахнуць гноем, на радасць усіх ворагаў глябалізацыі, запахнуць зусім як у нас, але гэта мяне ня цешыць. Любое падабенства я ўспрымаю тут як уласную паразу, хаця насамрэч мне слушна заўважылі нядайна: “Ты падобны да футбольнага заўсятара, які прыехаў на край съвету пабалець за чужую каманду”. Побач са мной заклапочана, бы стаматоляг, узіраючыся ў разяўленую пащчу свайго ноўтбука, сядзіць хлопец гадоў дваццаці пяці, і ягоны ручны съвет, у якім бог ведае што робіцца, едзе разам зь ім, дый з усімі намі заадно, у гэты невялікі партовы горад. У падарожнай сваёй дримоце я забываю, дзе знаходжуся, і вельмі зьдзіўляюся, калі чую ад яго нешта не па-расейску. Па шчырасці, я не разумею ані слова, але ківаю ў адказ, і ён зноў задаволена ўтаропліваецца ў экран.

Я пераходжу ў вагон для курцоў. Побач нехта скручвае самакрутку, съпереду дыміцца паголеная патыліца. Прыемна апынуща сярод падобных да цябе самагубцаў. Я ведаю, што ніколі болей не патэлефаную Вераніцы, набіраю нумар і чую яе голас. Узрадаваны голас, але цеплыні я не адчуваю, скразьнякі яе калідораў дзымуць скроўзь слухаўку, водар казённых дываноў напаўняе вагон. Нехта за маёй съпінай чхае. Мы размаўляем зь Веранікай ні пра што, пра нейкія тэлефонныя тарыфы, пра надвор’е, нібыта тут Афрыка, а там Антарктыда, тысяча кіляметраў стомэтроўка для антыциклёну. А потым я пачынаю злавацца, і намаўляю сябе спыніцца, і злусяя яшчэ мацней.

– Проста ты добры, – супакойвае мяне Вераніка, – ты занадта добры, ты ўсіх шкадуеш, нават гэту навалач... А яшчэ ты рамантычны, ты вельмі рамантычны, вось цябе й цягне да ўсялякіх сумнёўных асобаў. Ведаеш, як хлопчыкі, якім падабаюцца антыгероі... Але яны не антыгероі, яны рэальныя злачынцы... Фашысты, разумееш? Ты заўсёды быў такі, цябе заўжды цягнула рабіць усё насуперак. Аднак гэта

нармальна для дзяцей, дарослыя звычайна ўрэшце ўсё ж уцяmlіваюць, што да чаго.

– Лухта, – кажу я раздражнёна, – я што, таксама па-твойму гэты... фашыст... Вы праста падмяняеце ўсё, падмяняеце паняткі...

– Ты мяне ня слухаеш, – уздыхае Вераніка, – ты ніколі мяне ня слухаў. Ты наогул нікога ня слухаў, ты замкнуўся ў сабе, ты паўтараеш усьлед за гэтымі: народ-быдла, а ты хаця б размаўляў з гэтым быдлам калі-небудзь...

– Ня толькі размаўляў, – я выціскаю зъ сябе максымум зласльвасыці, але насамрэч атрымліваецца сумная, натужная фраза, – цалаваў яму ногі... Ня кажучы пра мноства іншых, інтymных рэчаў.

– А ідзі ты, – съмяеца яна.

– Я забараняю табе съмяяцца, -- кажу я раптам гучна, і суседзі азіраюцца на мяне, але безь зьдзіўленыня: гэтыя рускія вечна лаюцца ды кричаць. – Я забараняю табе. Бо вы ня можаце съмяяцца, ня здольныя, вы, забойцы. Вы кампрамэтуюце самую ідзю съмеху. Адзінае, што вам дазволена, – гэта гнюсна рагатаць. І падхіківаць начальству...

– Табе там што, зусім галаву задурылі? – спачувальна кажа Вераніка. – Ты кажаш як гэтыя нашыя зомбі. Каго мы забілі? Скажы мне, калі ласка.

– Мае мары. Сорак маленькіх крылатых істотаў. Па-твойму, гэта не злачынства?

– Слухай, канчай. Быццам няма іншых тэмаў. Распавёў бы лепш, як ты там харчуешся... Кажуць, у вас там няма чорнага хлеба. Зусім. Праўда? Я б павесілася. Вось я табе напішу сёньня... Далібог, сёньня ўсё кіну ды напішу.

Мне раптам хочацца забіць Вераніку. Ці, прынамсі, зрабіць ёй балюча. А яна, як ні ў чым ні бывала, распавядзе мне пра стрыечную сястру.

– Прабач, – кажу я, – прабач. Я цябе вельмі ўважліва слухаю. Дарэчы, я не падумаў, у цябе ж на... на гэтай тваёй працы могуць быць праблемы праз мае тэлефанаваныні.

– Гэта яшчэ чаму?

– Ну, ня думаю, што ў вас там добра ставяцца да такіх, як я...

– Да якіх такіх, як ты?.. Не разумею. Панавыдумляў сабе нешта. Чаму гэта мне ня могуць пазваніць з-за мяжы? Што я, ў кадэбэ працую? Ці на вайсковым заводзе?

За акном зьяўляюцца лінейкі й цыркулі партовага гораду, і нада мной завісае ў руках лысага атлянта чорная аграмадзіна ягонага чамадана, а Вераніка ўсё гаворыць мне нешта са сваёй далечыні. Я б хацеў мець такую кнопкую, як на майм мабільным тэлефоне – такую, якой можна было б съцерці ў любы момант цэлую краіну. Хаця б на той час, пакуль яна табе не перазвоніць. А Вераніка ўсё балбоча – пра брата, абвараны палец, Чэслава й крышачку пра мяне, забыўшы, дзе яна, забыўшыся на Гілюка, які ціхенъка съцягвае ў яе са стала нейкую брашурку ды шукае ў кішэні акуляры; забыўшыся на чаргу, што цярпліва чакае ў калідоры, чаргу, што адчувае нязменны гонар за самую сябе, – бо мала знайдзеца на съвеце рэчаў, якія б з такім жа посыпехам і без усялякіх стратаў маглі ператварыць свой канец у свой жа пачатак.

На першы погляд мяне з гэтым дажджлівым партовым горадам нічога ня звяззала. Едуchy сюды з Бэрліну на сваім першым ICE і адчуваючы ўсім целам радасьць ініцыяцыі, я зноў спрабаваў прыгадаць, што я ведаю пра будучае месца майго выгнаньня. Рэч у тым, што выгнаныне я абраў па сваёй волі, а пра ўласную геаграфію мусіла паклапаціцца ўжо яно само. Пра гэты горад я ведаў мала, дый тое, што ведаў, абмяжоўвалася нейкімі неправеранымі фактамі, па кожны зъ якіх трэ было лезьці ў даведнікі.

Так, на першы погляд я ня ведаў пра гэты горад амаль нічога. Калі я вымаўляў ягонае імя, у галаву прыходзіў адзін з клубаў бундэслігі, сярэднявечны саюз партовых гарадоў, загадкавая мова й ня менш загадковае халоднае мора. Даволі сыцілы набор, якім мог пахваліцца кожны другі мой суайчыннік. Ад гэтага мне было прыкра. Я звыкся быць арыгінальным нават у дробязях, і гэты паўночны горад ставіў прыхадня на месца. Паўночным ён, між тым, быў, напэўна, адно ў маім уяўленыні: проста кантынэнт для мяне сыцінуўся ўрэшце да памераў адной краіны, той, па якой нёс маё цела цяпер рамантычны ICE, і тут ужо ніхто б не запярэчыў – з гэтага пункту гледзішча горад быў несумненна паўночны.

Але варта мне было прыехаць, зыняць акуляры й пашвэндацца крыху па ягоных каменных вуліцах, варта было заблудзіцца ў ім, як у сутарэннях агромністага карабля-музэя, варта было сесыці аднойчы на мэтро і выправіцца ў туманнае прадмесце, як стала зразумела: я ўжо быў тут калісьці. Гадоў так сто таму.

Гэта адбылося на Вялікдзень. Я сядзеў на беразе ракі, на лавачцы, і раптам пабачыў на іншым беразе Амэрыку. Сапраўдную Амэрыку, краіну, дзе спрайджаюцца мары.

Да сярэдзіны дзевяццяцатага стагодзьдзя эміграцыя ў Амэрыку адбывалася ў асноўным праз парты Ліверпуля, Гаўра, Антверпена. Але вось і ў маім партовым горадзе арганізуецца адмысловая паходная кампанія для перасяленцаў. І неўзабаве горад становіцца для выгнанынкаў і эмігрантаў адной з самых шырокіх брамаў на кантынэнце. Трохі больш чым за паўстагодзьдзя празь ягоны порт Эўропу пакінула каля пяці мільёнаў чалавек з усходу. Гэта былі яўрэі, стараверы, баптысты, летуценынкі, разважлівая вусатая моладзь, будучыя каўбоі... Гэта былі паэты й проста авантuryсты. Суседзі плявалі ім усьлед, як плявалі добрыя людзі з Сэзуана ўсьлед брэмэнскім музыкантам. А яны дабіраліся да майго партовага горада і імкнулі далей, праз акіян, за акіян, у краіну, дзе ўсім хапала неба, зямлі й працы.

Агенты кампаніі ездзілі па вялікіх і малых гарадах, па вёсках і хутарах, прадаючы квіткі на свае паходы. Ахвотныя заўсёды знаходзіліся, і не адзін селянін, што не выязджаў трыццаць год далей за бліжэйшы кірмаш, раптам кідаў усё і імкнуў на край сьвету. Пагатоў, кампанія гуляла па-чэснаму: кожны разам з квітком атрымліваў накіраваныне да начлежнага дому ў гэтым партовым горадзе, а на самім караблі – абавязковае спальнае месца. Паход адольваў акіян за два тыдні, і прабавіць іх на адкрытай палубе, як гэта рабілі бедныя кліенты іншых кампаніяў, было небяспечна...

Апрача кампаніі, пра эмігрантаў паклапаціся й гарадзкія ўлады, прыняўшы Закон аб абароне перасяленцаў і пабудаваўшы ў прадмесьці каменныя баракі, дзе тыя жылі ў чаканыні свайго параходу. Прынамсі, цяпер кожны, хто пакідаў у пошуках лепшага жыцця кантынэнт, мог быць пэўны, што адпраўляецца менавіта ў Амерыку, а не чорт яго ведае куды.

Натуральна, чакаючы гэты сымбалічны параход, яны баяліся. Думаю, баяўся й мой прадзед, які хадзіў па гэтым бруку сто гадоў таму, штохвіліны паляпваючы сябе па кішэнях: гроши, пашпарт, білет, гроши, пашпарт, білет. Але ж ён дабраўся да Амерыкі. Дабраўся й займеў там сям'ю, і напладзіў дзяцей, і ягоны сын дасылаў зусім яму незнаёмым, маім цяпер ужо памерлым сваякам у калгас з Амерыкі крывавыя імпэрыялстычныя даляры, якія Савецкая ўлада нехаця канвертавала ў пару матацыклаў і радыёпрыёмнік, забраўшы сабе неблагую рэшту. Прадзед пусьціў там карані, і хто яго ведае: калі я вучыўся ў школе й гадаваў валасы, да мяне, памятаю, падыйшоў неяк сябра з кружэлкай “Creedence Clearwater Revive” і запытаўся, ці няма ў мяне сваякоў у Амерыцы – іхны гітарыст быў рыхтык я, адно што з густой рудаватай барадой...

І вось я стаю на капітанскім мосціку агромністага парахода-музэя, правобраза майго першага ICE, і мне здаецца, я трymаю яго ў руках: я съціскаю пальцы, і зараз у ягоным нутры весела й страшна заскрыгоча, і ён рушыць уніз па рацэ – а потым далей, далей, туды, дзе сыходзяцца прыватныя амерыкі ўсіх вар'ятаў.

Амерыка. Нібы герой кароткага, бяздарна напісанага апавядання, адным жнівенскім надвячоркам троі гады таму я выйшаў са съмярдзючага аўтобуса ў пыльным, нічым не прыкметным гарадку на радзіме. Была нядзеля, азэрбайджанцы на аўтастанцыі зачынялі шапікі, аглюхлыя птушкі, звыклыя да скрыгату, бlyталіся ў іх пад нагамі; п'яныя славяне, якія началі свой выходны на лаўцы ў цяньку і цяпер ужо ня мелі сілаў, каб уцячы з санцапёку, тупа глядзелі, як я закідаю на сыпіну заплечнік і крочу на галоўную вуліцу. Назаўтра я мусіў выступіць перад мясцовыми школьнікамі – дагэтуль не разумею, навошта і што наогул прымушала мяне калісьці пакідаць пекла сталіцы і бядзяцца па бясконцых райцэнтрах сваёй радзімы. Школьнікаў я ненавідзеў, а ў міжгародніх аўтобусах мяне кожны раз нудзіла.

Мяне пасялілі ў нейкім інтэрнаце; маімі суседзямі па пакоі аказаўся троє ці то будаўнікоў, ці то аграномаў: гэта былі гадоў на дзесяць малодшыя за мяне хлопцы, родам з такога ж райцэнтра, толькі ў іншай вобласці. Яны прынялі мяне даволі прыязна: пачаставалі яблыкамі – куча антонавак, падобных да высушаных сонцам чарапоў, была рассыпаная па стале, – і выдзелілі мне ложак, каля якога на тумбачцы стаяла адзіная тут настольная лямпа. Аднак я адчуваў, што лішні ў іхнай кампаніі і што яны зь нецярпеньнем чакаюць заўтрашняга дня, калі я нарэшце зъеду ў сваю сталіцу. Мэбля ў пакоі была самая звычайная, хіба што на шафе стаяў невялікі глёбус, забыты, відаць, нейкім географам-самавукам.

Гаварыць нам было няма пра што, ды і суседзі мае не імкнуліся да размовы: у аднаго зь іх меўся пашарпаны ноутбук, і яны ўтрок сядзелі на ложку, хуліганячы ў нейкім чаце. Я дастаў кніжку і выцягнуўся на ложку. Раз-пораз уладальнік ноутбука паглядваў на мяне, я адчуваў гэта – адначасова насыцярожаны, пагардлівы, гідлівы і зацікаўлены позірк на сваёй кніжцы, нібы ў мяне з грудзей вытыркаўся вільготны й валасаты рог. Яны ўспрымалі кніжку як частку майго цела; гэта было прыкра, але і трохі прыемна.

Дзень сканчаўся, мае суседзі выпілі трохі і закусілі, не выключаючы кампьютар, я спытаў, ці можна мне пакурыць ля вакна, і адзін зь іх моўчкі падсунуў мне абгарэлую попельніцу. Сыцямнела, я запаліў лямпу, і яны ад нечаканасці здрыгнуліся, забыўшы, напэўна, што ў пакоі ёсьць нехта яшчэ. Яшчэ адна цыгарэта, глыток цёплага спрайта. Я з жалем перагарнуў апошнюю старонку кнігі і адчуў, што засынаю.

Гадзіне а другой ночы я раптам адплюшчыў вочы. Двоё аграномаў, або будаўнікоў, або сантэхнікаў, усё яшчэ сядзелі, схіліўшыся над ноутбукам, трэці стаяў каля адчыненага акна і задуменна паліў. “Спаць трэба,” – сказаў ён, пазахнуўшы, – “Ноч. Увесь сьвет съпіць”. Я перавярнуўся на жывот, канчаткова прачнуўся і зірнуў у акно. Цяжкая, густая, вязкая, страшная, дзіўна бяззорная айчынная нач панавала там. Асьвятленыем райцэнтр быў не разбэшчаны, яно папросту не працавала ні тут, каля будаўнічага камбіната, ні на галоўнай вуліцы, гарадок ляжаў у такой цемры, ад якой можна было асьлепніць; сапраўды здавалася, што мая ўсё яшчэ ўключаная настольная лямпа і іхны ноутбук былі адзінімі на сьвеце крыніцамі съвятла. Недзе паблізу, за рыпучымі драўлянымі дамамі, пранізліва вылі ці то ваўкі, ці то мясцовыя школьнікі, якім я неўзабаве мусіў распавесыці нешта такое, пра што не прачытаеш у падручніках, і раз-пораз раўлі пад вакном ахрыплыя горлы нябачных, таямнічых грузавікоў. Мне ні з таго ні зь сяго захацелася пагаварыць.

– Ну, ня ўвесь сьвет съпіць, – далікатна, але гучна сказаў я. – У Амэрыцы ж, відаць, самы разгар працоўнага дня.

Мае суседзі пераглянуліся. Той, што стаяў ля акна, усміхнуўся:

– Табе фільмаў трэба паменей глядзець... Разгар працоўнага дня...

– У блядзей і бандытаў цяпер паўсюль разгар працоўнага дня, – падаў голас уладальнік ноутбука. – Што ў нас, што ў Амэрыцы. Гэта нам а сёмай падымацца. А блядзі амэрыканскія дамоў у гэты час патупаюць.

– Падмыюцца і ў люлю, – прамовіў трэці летуценна. – Глядзеў гэты фільм? Ня памятаю, як называецца.

Ягоныя сябры міжволі наморшчылі лбы.

– Я толькі хацеў сказаць, што ў нас нач, а ў Амэрыцы цяпер дзень, асьцярожна зазначыў я. Размова відавочна ішла ня ў тое рэчышча.

Яны зноў пераглянуліся. Цяпер мае суседзі сядзелі ў рад на ложку, праста перада мной, і чамусьці стомлена, падсылевавата вывучалі мой твар.

– Ты акуляры пратры і ў акно зірні, – сказаў адзін зь іх. – Ноч там. Дзьве гадзіны начы. Які нафіг дзень?

– Ён жартуе, але ж нам нясьмешна, – сказаў уладальнік ноутбука і выключыў сваю машынку.

– Можа, амэрыкашкі і думаюць, што ім нач пофігу, – прысланіўся сыпінай да съяны другі будаўнік. – Але цяпер дзьве гадзіны начы, гэта факт. Што б яны там у сваім галівудзе не здымалі.

– Амэрыка... – працягнуў зьдзекліва яшчэ адзін аграном. – Ты яшчэ нам пра Гары Потэра скажы. Гумарыст.

– Але там і праўда дзень цяпер, – дрыжачым, як у Джардана Бруна, голасам, прамовіў я і сеў на ложку. – Ня ведаю, колькі дакладна, але... Ну, гадзіны дзьве дня...

Яны зноў пераглянуліся і раптам засымяліся – усе разам, злавесным, белазубым хорам.

– Ну ты сатырык! – гучна сказаў, выцершы рот, уладальнік ноўтбуку, і ў съценку пагрукалі. – Першы раз такога бачу. У Амэрыцы, значыцца, дзень, толькі ў нас, мудакоў, нач! Ну-ну, раскажы нам яшчэ якую казачку перад сном.

– Запомні, брат, – зусім ужо сур'ёзна сказаў другі будаўнік, падняўся, падыйшоў да акна і паманіў мяне пальцам. – Вунь там (ён паказаў на будынак будкамбінату) – там Расея. А там – Польшча. А мы тут. І паўсюль нач. І няма чаго тут больш... Такія справы, брат.

– А за Польшчай што? – задхаючыся ад крыўды, спытаў я.

– А хер яго ведае, – махнуў рукой аграном. – Якая розыніца.

– Амэрыка, напэуна, – усыміхнуўся той, што з ноўтбукам, і яны зноў заіржалі.

– Я ў Польшчы быў, – павярнуўшыся да сваіх, сказаў той, што стаяў ля акна. – Курыца ня піцца.

– А гадзіннік ты там што, не пераводзіў на гадзіну назад? – помсьліва кінуў я яму проста ў твар.

– Ну, пераводзіў, – зьдзівіўся ён. – Ну і што? Я і зараз магу перавесыці, съявлей на двары ня стане.

Адчуваючы, як гараць мае шчокі, я ўскочыў з ложка і схапіў настольную лямпу. Твары маіх суседзяў па пакоі пацымнелі. “Ну, бля, падсялі кадра”, – сур'ёзна прамовіў адзін з будаўнікоў і схаваў ноўтбук пад ложак. Другой рукой я, ледзь дацягнуўшыся, зьняў з шафы глёбус і ў такой позе, на ланцуту провада, зь пенай на вуснах, пачаў сваю лекцыю.

Я круціў вакол сваёй восі стары, выцьвілы мячык, і ён ціха парыпваў пад занадта яркім съявлом лямпы. Аграномы змрочна слухалі, а я гаварыў, гаварыў, гаварыў, съпяшаючыся, каб мяне не перапынілі; мая астраномія была ўбогай, баюся, цяпер я нават ня здаў бы школьнага іспыту, але яна была слушнай, гэта я ведаў; і ўсё ж у нейкі момант я засумняваўся: надта ўжо патыхала нейкай містыкай гэтая дзея, недаверлівия твары маіх суседзяў, мой усхваляваны голас, брудны дыван на дашчатай, пафарбаванай у бардовы колер падлозе, нач, цяжкае, пагрозылівае дыханыне ў паўзмроку, і слова “сонца”, якое я ўсё паўтараў і паўтараў... А ці напраўду я маю тут рацыю? І, каб адкінуць сумненіні, я загаварыў яшчэ гучней і яшчэ больш апантана.

– Нават тут, за Польшчай, ужо іншы час! – сказаў я і тыцніў пальцам у першае, што трапілася на глёбусе “за Польшчай”: у месца, дзе знаходзіцца адзін паўночны, дажджлівы партовы горад. – У нас палова на трэцюю, а там толькі палова на другую!

Глёбус нечакана саскочыў са сваёй хісткай ножкі і паляцеў на падлогу: сапраўдныя “ўцёкі Зямлі”. Было добра чуваць, як ён пакаціўся

па падлозе – я зрабіў крок наперад, каб спыніць яго, і наступіў у цемры на ўласную плянэту. Пад нагой храснула. Я нахіліўся над падлогай, і лямпа ў маёй руцэ адразу ж згасла. У съценку зноў загрукалі.

– Ладна, – сказаў адзін з маладых аграномаў. – Спасть трэба. Ноч даўно. Заўтра падымашца рана.

Яны моўчкі і хутка ўлегліся і неўзабаве ўжо храпелі. А я доўга ня мог заснуць, варочаўся, усё ацэнываючы самога сябе, спрабуючы зразумець, як я выглядаў на гэтай сцэне, узгадваў цэлыя кавалкі свайго маналёгу. Здолеў я ім нешта давесыці або ня здолеў? І наогул: здольны я даводзіць нешта людзям або мяне ніхто, ніколі не паслухае, мяне зверне на мяне ўвагі? І ці сапраўды існуе яна, Амэрыка далёкіх, паўночных, партовых гарадоў, дзе вечна ідзе дождж?

Калі я прачнунуўся, пакой быў пусты. Ножка глёбуса і ён сам, праломлены, але горды, ляжалі на стале, як часткі таямнічага прыстасаванья. Я схадзіў умыўся, сабраў сумку і спусціўся ўніз. Трэба было недзе пасынедаць. І тут мяне паклікалі па імені.

Я павярнуўся. З фатэлю падняўся ўсъмешлівы хлопец у белай кашулі.

– Як вы сябе адчуваеце? – спытаў ён замест прывітаньня.

– Нічога... Нармальна, – адказаў я. Як заўсёды, я губляюся перад незнаёмымі, і адказ прагучай даволі жаласьліва.

– Пацаны тут сказаі, вы ўначы скардзіліся на здароўе, – скрушна пахітаў маладзён галавой. – Можа, я праводжу вас да доктара, гэта тут недалёка.

– Ды не, са мной добра ўсё, – сказаў я трывожна. – І ў мяне лекцыя ў школе, праз гадзіну...

Чамусыці я стаў корпацца ў пінжаку, шукаючы сваё запрашэнье.

– А вось лекцыю давядзеца перанесыці, – спачувальна прамовіў хлопец. – Ведаеце што: яжджайце лепш дамоў, адасыпіцеся, прыміце лекі. Схадзіце ў кіно. Вам відавочна трэба адпачыць. Наступны аўтобус а дзясятай сорак. Якраз пасыпееце. Сёньня панядзелак, у пайпустым паедзеце, зайдрошчу. Усё зразумела?

Ён усъміхнуўся мне і стрымгaloў выйшаў. Я падняўся да сябе ў пакой, каб сабраць заплечнік. Дзіверы былі адчыненыя, незнаёмая мне жанчына, прыўстаўшы на мыскі ног, ставіла на шафу новы глёбус.

5.

Пра яго казалі: стары лапух; казалі, бывала, проста ў вочы ды бяз злосыці. Антонавіч вёў у Цэнтры цыркавы гурток, ніхто, апрача дырэктаркі, ня ведаў, адкуль наогул узяўся тут гэты неахайны, заўсёды чырванавокі, зь сівой шчэццю на нямыхых шчоках, бяскрыўдны мужычок, які нікому не адмаўляў у дапамозе і ў той жа час нічога пра сябе не распавяддаў. Ён апранаўся ў дурнаватыя старамодныя строі, што пахлі мачой і сродкам ад молі, павязваў на шыю квяцістую жаночую хустку, а ягоным валасам, доўгім ды рэдкім, як у няўдахі-музыканта, здаецца, так і не было наканавана даведацца, што такое шампунь і расчоска. Побач зь ім Вераніка заўсёды адчувала сябе як побач з набітай адзеньнем шафай, якую адчынілі першы раз за паўстагодзьдзя. Яна старалася ўнікаць прысутнасці Антонавіча, хаця, як і яе калегі, ставілася да яго амаль што з сымпатыяй. Калі Антонавіч нешта казаў, паветра навокал імгненна набывала трывалы часнычны водар, і таму Антонавічу ніхто ніколі не рабіў заўвагаў. І ён спакойна працаваў далей, упэўнены, відаць, што выглядае досьць рэспектабельна.

У той дзень Вераніка выпадкова напаткала ў калідоры дырэктарку, і Ганна Юр'еўна, безуважна павітаўшыся, потым раптам прытармазіла ды ўзяла Вераніку пад руку. “Веранічка, зрабі ласку,” – вочы дырэктаркі зас্বяціліся ад палёгкі. – “Ніяк ня можам нашага Антонавіча злавіць, ён так за тэхніку бясьпекі й не расьпісаўся. Ты пашукай яго, здаецца, у яго сёньня заняткі... Вельмі прашу”. Вераніка ўздыхнула, узяла паперы ды рушыла на другі паверх, дзе месціўся цыркавы гурток.

Ёй пашанцевала, яна адчыніла дзъверы й пабачыла Антонавіча ўласнай персонай. Адразу ж нейкае шаснаццатае пачуцьцё падказала ёй, што ў звычным інтэр'еры памяшканья на гэты раз маецца прыхаваная загана. Спачатку, апынуўшыся за сьпінамі навучэнцаў, яна не магла ўцяміць, у чым жа тут справа. Два дзясяткі дзяцей, што стаялі паўколам ды моўчкі глядзелі перад сабой, таксама насыцярожылі Вераніку – надта ўжо сур'ёзнымі былі іхныя вочы, дзеци, здавалася, намагаліся зразумець, што адбываецца. І толькі потым, сярод стракатага, вясёлковага абсталюнку пакоя, Вераніка пабачыла Антонавіча.

Начапіўшы круглы клоўнскі нос і намаляваўшы сабе рознае велічыні румянія пляміны на шчоках, голы па пояс Антонавіч выконваў, хістаючыся й ледзь ня падаючы на зваленую проста ў куце купу бліскучых пакамечаных касыцюмаў, дзіўны сутарговы танец ды яшчэ мармытаў нешта весела сабе пад нос. Пад жыватом ягоным вольна й крыху непрыстойна боўталіся канцы расшпіленага паса, але самае цікавае было нават ня гэта. Антонавіч пабачыў Вераніку, сарамліва й бязглазда ўсьміхнуўся, навучэнцы расступліся, даючы ёй прайсці, а Вераніка з жахам глядзела, як па нагавіцах клоўна распаўзаецца мокрая пляма. І гэтаксама, як пляміна, шырыўся ды апаноўваў Вераніку гідкі, млюсны жах. Яна не магла паварушыцца, проста стаяла ды ў здрэнцьвеныні чакала, пакуль Антонавіч спыніцца – але ён, здаецца, сам быў зьдзіўлены й пазъбягаў глядзець уніз.

– Вы чым тут займаецеся? – прамовіла нарэшце Вераніка.

– У нас гэтыя... практычныя... – нясьмелая сказаў аднекуль зынізу тоўсты хлопчык бяз двух пярэdnіх зубоў.

– Малайчына, – выцягнуў шыю зыніякавелы Антонавіч. – Які малайчына.

– Так, у вас сапраўдны майстар-клас, – нахмурылася Вераніка. – Антонавіч, патлумачце мне самі, добра?

Ёй спадабаўся ўласны голас, у ім нечакана абудзілася дзіўнае жалеза. У Веранікі на нейкае імгненъне заняло дыханъне ад незнамага раней, цеснага, пякучага адчуваньня – адчуваньня ўлады над гэтым клоунам, які толькі што ледзь не паваліўся на цырковыя касыцомы. Яна ведала, што цяпер, у гэты момант, яна мае поўнае права гаварыць зь ім так і не выбіраць выразаў, і нават даць, калі спатрэбіцца, Антонавічу поўху, – неаспрэчная праўда знаходзілася за сыпінай Веранікі, і было прыемна адчуваць яе каменны халадок.

– Дык гэта, – ашчэрыйся Антоныч, – гэта самае...

Раптам у пакоі пачуўся гучны рогат, касыцомы пад нагамі Антонавіча заварушыліся, і адтуль паднялася, напалохаўшы хіба Вераніку, але не дзяцей, якія, відаць, ведалі пра яе існаванье, ускудлачаная, пакамечаная бы скарыстаная паперчына, зь вялікімі, цёмнымі і то ад касмэтыкі, і то ад хваробы вачыма старая лялька. Лялька рагатала, пацяшаючыся разгубленасыцю Веранікі, ды не магла ніяк спыніцца. Толькі цяпер Вераніка заўважыла тое, што яе з самага пачатку зъянтэжыла, але ўдала праслызнула міма ўвагі: тры брунатныя бутэлькі, якія стаялі пад сталом, пара плястмасавых шклянчак, акуратна выкладзеная на газэце каўбасная шкурка, фальга танных цукерак...

– Абасцаўся, – съмяялася лялька, – казала яму, будзе як тым разам, а ён!..

Вераніка закусіла вусны, а Антонавіч, мітусьліва зашпільваючы пас, адступаў да сыцяны. Лялька, якая аказалася пажылой заспанай жанчынай, урэшце здушыла ў сабе апошні съмяшок ды ікнула.

– Жонка мая, зь Сібіры вярнулася, радасць мая, – нёс Антонавіч поўную лухту, – Веранічка, я вас пазнаёмлю...

– Ідзіце дамоў, заняткі скончаныя, – спахапілася Вераніка, якая ўсё не магла адвесыці погляд ад нагавіцаў Антонавіча, і навучэнцы кінуліся да выйсьця. Антонавіч прыхіліўся сыпінай да сыцяны, а лялька, пасъмейваючыся, апранала паліто і ніяк не магла трапіць у рукавы. Вераніка цвёрдым крокам падыйшла да клоуна й працягнула да яго руку.

– Не! – мэлядраматычна закрычаў Антонавіч ды закрыў далоняй твар. Аднак Вераніка, не зважаючы на густы, так знаёмы ёй зь дзяцінства перагар, лёгка перадолела старэчы супраціў і сарвала зь перакошанай пысы чырвоны мяккі нос. І тады Антонавіч зь лямантам схапіўся за аголенае месца рукамі, нібы Вераніка нанесла яму крывавую рану.

У той дзень яна думала нядоўга і ўжо паслья абedu распавяла ўсё дырэктарцы. “Ну натуральна, натуральна, такім ня месца ў дзіцячай установе!” – перабольшана ўсхваляваным голасам усклікнула дырэктарка й зараз жа звольніла Антонавіча, хаця насамрэч, і Вераніка не магла знайсьці гэтаму тлумачэнья, ня надта каб і зъдзівілася.

Да дому, на пятым паверсе якога жыла сям'я Драгуновых, Вераніка падыходзіла не бяз страху. Але гэта было грамадзкае даручэнэне, і слова “Калі ня мы, то хто?”, кінутыя Нінай Дзымітрыеўнай ураныні, чамусыці глыбока закранулі душу Веранікі. Сям'я – гэта было, канечне, моцна сказана, Драгуноў жыў з маці, а бацькі свайго нават ня ведаў, не было ў яго таксама ані братоў, ані сясьцёў. З дрыготкай у пальцах яна выклікала ліфт, размаляваны ды загаджаны, несумненна, самім яе апекаванцам, расчараўальная хутка паднялася на патрэбны паверх, перажагналася ў думках ды пазваніла. Высыветлілася, што ўсё было ня так ужо й жахліва. Прынамсі, кватэра Драгуновых мала чым адрознівалася ад іхнае кватэры, тут таксама было ў меру чыста, таксама стаяў за канапаю пыласос, з кухні пахла катлетамі, на съенах расьлі кветачкі, а большую частку залі займаў набіты шклом сэрвант. Драгуноў, у спартовым трыко й майцы, паныла ўсіміхнуўся ды правёў Вераніку ў свой пакой, дзе было зусім ня страшна, толькі пахла цыгарэтным дымам. На съянне вісей агромністы постэр з выявай падобнае да гарылы кіназоркі, з тых самых баевікоў, якія так любіў брат Веранікі.

– Гэта хто? – спытала Вераніка, каб неяк наладзіць контакт.
– Ты што, кіно не глядзіш? – змрочна сказаў Драгуноў. – Гэта ж...

І назваў нейкае амэрыканскае прозвішча, прычым відавочна няправільна.

– Напэўна, яго завуць усё ж... – запярэчыла Вераніка пасля доўгага раздуму.

– Табе адкуль ведаць, – задуменна сказаў Драгуноў, але гэтым разам без пагарды. Вераніка ўрэшце выдыхнула, адчула сябе больш упэўнена, спытала, ці можна ёй сесыці на ложак. “Ды садзіся ты”, -- кінуў раздражнёна Драгуноў, думаючы пра сваё. Яна села, дастала падручнікі, спытак.

– Чым будзем сёньня займацца? – спытала яна, паклаўшы кнігі на калені.

– Сэксам! Мне адкуль ведаць, якой вы там хярнёй страдаецце? – агрызнуўся Драгуноў, але падсеў да яе, ад яго прымірэнча пахла потам ды тытунём, а больш, здаецца, нічым.

– Алгебрай? Фізыкай? – дапытвалася Вераніка. – Ці вось, расейскай літаратурай, мы цяпер цікавы твор чытаем, зайдра праверачная.

– Слухай, Вераніка, давай толькі хутчэй, падуры мне галаву сваёй хератой ды валі дахаты, – нязлосна сказаў Драгуноў і паглядзеў нецярпліва ў акно.

Вераніцы ня надта хацелася займацца з Драгуновым ні алгебрай, ні фізыкай, яна сама баялася гэтых прадметаў, бо ясна сабе ўяўляла, што нешта істотнае так і пройдзе міма яе, як ні шчыруюць настаўнікі. Яна з палёгкай паклала кнігі назад, пакінуўшы толькі адну, тайшчэзнную хрэстаматыю.

– Тады літаратурай, – радасна прамовіла яна. – Цяпер мы праходзім твор Гогаля “Нос”. Ты ведаеш, як поўнасьцю звалі Гогаля? І назаві мне, калі ласка, калі ён нарадзіўся й памёр.

Драгуноў засунуў палец у нос і нічога не адказваў. Тут Вераніка, якая напружана разважала, якім чынам зацікавіць свайго апекаванца,

пачула, як у кватэру нехта заходзіць, пачула цяжкі грукат трабаў, шоргат вонраткі на вешалцы ў перадпакоі.

– Мамаша прыйшла, – пазяхнуў Драгуной.

І сапраўды, у пакой зазірнула поўная, прыгожая, дагледжаная жанчына, уся ў пярсыцёнках ды каралях, вельмі падобная да Драгунова носам ды падбародзьдзем. “Добры вечар”, – праспівала яна грудным голасам, – “Ты, напэуна, Вераніка, Алёша мне казаў, што вы хацелі сёньня пазаймацца. Я пайду зраблю гарбаты, а ты, Алёшанька, пакажаш потым дзяўчынцы, дзе ў нас прыбіральня”.

– Сама пакажаш, – прабурчаў Драгуной і адкінуўся да съязны, пачухаўшы нагу.

Маці Драгунова ласкова пасыміхнулася ды, мэлядышна нагадаўшы пра нейкі “наш любімы пірог”, зачыніла дзвіверы.

– Добрая ў цябе мама, -- сказала Вераніка.

– Дрэнных не трымаем, -- ашчэрыгуюцца Драгуной. – Слухай, што ты ўсё пра памёр, не памёр... Распавяла бы мне што-небудзь цікавае. Пра гэтага Гогаля.

Вераніка зьдзівілася, таропка заківала галавой, але нічога цікавага пра Гогаля ёй у галаву не прыходзіла. Зынешне Гогаль ёй не падабаўся, сылізкі ды непрыгожы, зусім на пісьменыніка не падобны, хутчэй на вычварэнца нейкага. Яна бачыла мімаходзь у бібліятэцы ягоную кніжку “Мёртвыя душы”, панылую, шэрную. А ім давядзецца і яе праходзіць.

– Давай ты мне лепш пачытаеш уголос! – узрадавалася Вераніка нечаканаму рашэнню праблемы. – У цябе ж з гэтым праблемы. Трэба больш трэніравацца.

Драгуной заскрыгатаў зубамі, але потым прысунуўся да Веранікі бліжэй, узяў у яе кнігу й пачаў ўсё ж чытаць. Занятак гэты быў для Драгунова пакутлівы, чытаў ён па складах, занадта доўгія, на ягоную думку, слова рашуча скарачаў, абрубаючы да прыставак, а сустрэўшы складаны сказ, проста замяніаў ягонае зъмесціва невыразным мычанынем. Вераніка досьць наслухалася такіх чытаньняў у школе. Голос Драгунова, які адразу ж, як толькі Драгуной апусыціў вочы ў кніжку, стаў агідна-пісклявым, навяваў на яе сон. Але гэта было лепш, чым тлумачыць Драгунову нешта, да чаго ў самой няма асаблівае схільнасці. На кухні завіхалася маці Драгунова, якая да таго ж яшчэ й сипяvala ля пліты, гэта Вераніку дужа зьдзіўляла. Вераніка пазяхнула ды пачала разглядаць пакой. На шафе стаяла пакрытая пылам мадэль самалёта, на стале ляжалі нейкія мэталёвыя шарыкі, пасыцель, край якой вызіраў з-пад шарсыцяное коўдры, даўно трэба было мяняць. Драгуной нарэшце справіўся са старонкай і адкашляўся, гучна загарнуўшы кнігу.

– Ну што, гадзіцца? – спытаў ён і вярнуў кніжку на калені Веранікі.

– Слухай...

Вераніка спалохалася, такімі жывёльнымі сталі раптам гэтыя вялікія пустыя вочы, што без папярэджаныя ўзыніклі праста перад яе тварам, такі бруд зацямніў іхнью дагэтуль абыякавую съветлыню, а Драгуной загаварыў таропка, шумным шэптам, імкнучыся, каб ягоны подых ні за што не абмініў твар Веранікі, каб яна адчула яго:

– Слухай, Вераніка, а пакажы мне свае цыцкі, а? Пакажы, Вераніка! Пакажы!

Яна ўскочыла зь месца, чырвоная ад сораму, а Драгуноў глядзеў абыякава на яе бязладныя рухі, ды казаў амаль апраўданы:

– Да што я сказаў? Дзеўбанутая нейкая... Я ж ня проста так... Я табе заплаціў бы, як пацан. У мяне капуста ёсьць, зарабіла б. Вось дурная. Ну, наша справа прапанаваць.

Вераніка аддыхала ды вырашыла зараз жа ўзяць сябе ў руکі. Як ні дзіўна, у яе атрымалася, яна нават зноў села на ложак, толькі ўжо трошкі далей ад Драгунова. Тут якраз у пакой зноў зазірнула маці ды паклікала іх піць гарбату. Думаючы пра тое, што было б, пачні Драгуноў да яе лезьці (што-што? Закрычала б), Вераніка вымыла руکі й села за стол, засланы чыстым белым абрусам. Маці завяла зь Веранікай размову, распытвала пра яе сям'ю, пра тое, хто дзе працуе, гэтая вельмі прыемная жанчына з ружовай, празрыстай, быццам налітай малаком шыяй размаўляла так па-сяброўску, што Вераніка неяк неўпрыкмет забылася на нядайняе здарэнье... Драгуноў крышыў пірог ды моўчкі крывіўся.

– А нашаму Алёшаньку вось не хапае сканцэнтравана сці, – уздыхнула маці Драгунова ды паклала Вераніцы на сподачак яшчэ пірагу. – Вельмі за яго хвалююся. Здольных ня любяць, я ведаю...

І маці Драгунова пачала мякка дакараць сыночка за няўседлівасць ды лянату. Вераніка піла гарбату ды ня ведала, што сказаць. Тое, што яна чула, нібы гаварылася пра якога-небудзь Малькова, але з напаўдэбільным Драгуновым, якога ведалі як роднага ў дзіцячым пакой міліцыі, які выпэцкаў аднойчы съцены ў клясе прынесеным з прыбіральні лайнам і некалі ўкусіў троечніцу Люду, і які цяперака з выразам глыбокae нянявісці да навакольнага съвету выкаупваў зь пірага разынкі, ніяк не стасавалася.

– Ня ведаю, кім ён стане, -- пяшчотна зірнула на Драгунова маці ды горка ўздыхнула, – артыстам, навукоўцам або презыдэнтам банку, але нам трэба ўсім разам дапамагчы яму знайсці свой шлях у жыцці...

– Цяжка сказаць, – съцепанула нарэшце плячыма Вераніка, – мне здаецца, яму спачатку трэба навучыцца чытаць, ён у вас дагэтуль па складах чытае...

На стол раптам упала злавеснае маўчанье. Маці Драгунова зъялела ды з бразгатам апусціла кубак. Драгуноў скурчыў твар.

– Заткніся! – заенчыла маці Драгунова. – Заткні рот, прастытутика малая! Яшчэ адна будзе нас вучыць! І так швэндаюцца празь дзень! Разумныя такія ўсе! Да вы пазногця ягонага ня вартыя!

Драгуноў засымяяўся, маці ўсталала, абегнула пасыпешліва стол і абняла яго за плечы. Вераніка папярхнулася й разыліла гарбату на абрус.

– Каб духу твойго тут...! Ня бойся, сынок, ня бойся.

Драгуноў па-майстэрску зьбіваў пстрычкамі са стала крошкі. Вераніка паднялася, схапіла зь вешалкі паліто й ледзь не забыла сумку, давялося ўжо з-за парога, міма асветленага акна прычыненых кухонных дзывярэй, вяртацца ў пакой Драгунова, дзе ўсё яшчэ разывітальна й непапраўна пахла яе дзявочай парфумай.

Гэта была ўсяго толькі маленькая сярэбраная кропелька, нібы сълед бліскучага скорага дажджу, якая не пасыпела высаxнуць на яе носе. Вераніка йшла да кабінэту не съпяшаючыся, даючы ўсім магчымасць

ацаніць перамену, але зъвярталі на яе ўвагу адно жанчыны, а вось Ён – Ён нават не зірнуў на яе твар, падпяваючы няўажна музыцы ў навушніках, кіўнуў толькі і зынік за сваімі дзъвярыма. У кабінэце Вераніка яшчэ раз разгледзела завушніцу, мініятурны шрубок якой зусім было не відаць, перад вялікім люстэркам, і знайшла, што правільна абрала й памер, і колер. Надзела ўсёй акуляры, потым зъняла, потым зноўку надзела. Вывучыла сябе ў профіль, палюбавалася, як незалежна й з годнасцю загараецца каштоўная кропачка, калі павярнуцца да шкла, ці, напрыклад (яна ўзыняла падбародзьдзе, адкінула з ілба валасы) да суразмоўцы, да суседа, да Яго – вось так, або вось так. Прыгожа. І ніякае чырвані сёньня, як і абяцалі.

Незадоўга да абеду яна йшла па калідоры, у канцы якога парыпвала наросхрыст адчыненае акно, да Алы, ішла па справах і нарэшце сустрэла Чэслава. Той завушніцу адразу заўважыў, і, вядома ж, яму закарцела дакрануцца да яе пальцам, Вераніка гэта стрывала, яна насамрэч сапраўды хвалявалася, усе навокал казалі, што пажылыя людзі не асабліва любяць такія рэчы. Аднак Чэслаў быў і насамрэч сваім чалавекам, хаця й зь сівымі валасамі ў вушах. “А для чаго гэта?” – толькі й пацікавіўся ён, – “Што гэта азначае?”. “Нічога”, – зъянтэжылася Вераніка. “Гэта знак прыналежнасці... да нейкае маладзёжнае групоўкі?” – не адставаў Чэслаў, дабрадушна пагладзіўшы Вераніку па галаве. “Хіпуем?”. “Ды не, не,” – замахала Вераніка рукамі, намагаючыся ветліва скінуць са сваіх валасоў руку Чэслава. “Проста прыгожа, модна...”. “Ды ведаю я, унучка!” – засымляўся добрачыліва Чэслаў, прыбіраючы руку. “У гэтай нашай зоркі, Анжалікі, таксама увесь нос у золаце! А яшчэ пуп! Ты сабе ў пуп нічога ня хочаш засунуць, унучка?”. Вераніка разгублена ўсьміхнулася. “Добра, бяжы працуй!” – Чэслаў зноў пагладзіў яе па галаве. “І не згубі абноўку!” – крыкнуў ён наўздангон Вераніцы, і яна з палёгкай выдыхнула: пранесла. Усё ж пашанцевала ёй з начальнікам.

Тым большым было яе зьдзіўленыне, калі праз тыдзень ёй патэлефанавала з суседняга кабінэту Ларыса. Пачала Ларыса здалёк, але потым раптам змоўкла, ня скончыўшы фразы, ды прашыпела незадаволена ў слухаўку:

- Ты ўсё ж здымі сваё колца..
 - Якое колца?
 - З носу завушніцу здымі! Я, канечне, разумею, выглядае ў праўда файна, але вось наш Карлавіч...
 - А мне ён нічога такога, – запярэчыла Вераніка.
 - Ён проста чалавек, ня тое што другія начальнікі. Дарма што мужык... Чэслаў вельмі перажывае, кажа, што дзе заўгодна, але на дзяржаўной службе... Здымі, Веранічка, прашу, Чэслаў пігулкі ажно піў, так расхваляваўся. Сама бачыла.
 - Але ж нідзе не забаронена...
 - Здымі, Вераніка, богам прашу. Шкада старога.
- І яна зъняла, вырашыўшы, што будзе надзвяца пасъля працы й на выходныя, але завушніца патрабавала толькі поўнае адданасці, на гульню ў хованкі яна не былі згодная, толькі так: каханыне або забыцьцё. І Вераніка яе разумела, і падарыла ўрэшце практиканты-

пітэканtrapцы, перад тым, як тая сыходзіла з аддзелу давучвацца. Невялікая страта, дый зброя так сабе.

Амаль усе крэўныя Веранікі па бацькавай лініі мелі такі вось нос: разъдзелены напалам на кончыку вузкай прадаўгаватай умяцінай. Самой Вераніцы пераймацца з гэтае прычыны было няма чаго, у яе радавая рыса пакінула відавочна найменшы сълед, толькі калі вельмі ўжо прыгледзецца, паклаўшы Веранічыну галаву сабе на калені, можна было пабачыць на яе носе тонкую кароткую лінію, якая хіба абазначала, але не праводзіла выразнае мяжы, пагранічнага рову між палавінкамі. Карацей, Вераніка ніколі не адчуvalа шкоды ад уласнага носу. Ад іншых частак цела – так, мы ўжо ведаем, ад якіх асабліва, але нос – бацькаў нос быў да яе літасціві.

Стрыечнай сястры пашанцавала меней. Дзядзька Валера, бацькаў брат, даў ёй амаль усё, што мог. І хаця асабістае жыццё сястры йшло зусім няблага, і яшчэ ў школе за ёй хадзіўнатоўп заляцанцаў, і часам Вераніка зайздросціла сястры, прызнаючы, што тая ўсё ж прыгажэйшая – а ўсё адно, даволі часта позірк спыняўся на гэтым падвоенным кончыку, і думалася тады зь лёгкім спачуваньнем і сымпатыяй: усё ж не стварае бог нічога ідэальнага, чым-небудзь ды нагадае пра чалавечую недасканаласць і безабароннасць. Сястра была старэйшая, Вераніка амаль што любіла яе ў калісці, калі камуністычнае сонца першабытна-справядлівага дзяцінства ўжо заходзіла, брала зь яе прыклад: сястра была надзвычай незалежная, рана адчула сябе дарослай, імкнулася будаваць сваё жыццё сама ў вучыцца на сваіх памылках, а таксама ніколі не саромелася, а наадварот – выстаўляла напаказ сваю жаноцкасць. Таму, відаць, і выйшла замуж так рана, казала маці Веранікі, і нарадзіла тады, калі многія яшчэ толькі пачынаюць задумвацца, кім і з кім быць. Сястра прымала Вераніку якой ёсьць, ніколі не папракала ў не вучыла, распавядала пра свае таямніцы і заўжды была гатовая выслухаць Веранічыны. Што там казаць: магчыма, яна была адзінай сапраўднай сяброўкай Веранікі ў той час... І грошы на перадачы Лёньку яна давала, і падарункі Вераніцы рабіла такія, каб тая змагла адчуць сябе жанчынай, а ня вечнай пакаёўкай, нанятай бацькамі...

І вось сястра зрабіла тое, чаго ад яе не чакаў ніхто. Узяла ў выправіла адным махам хібы свайго носа, схадзіўшы разок у студыю прыгажосці. Уся радня дагэтуль абмяркоўвала гэты вар'яцкі ўчынак, за грошы, патрачаныя на апэрацыю, можна было набыць невялікі гараж на ўскрайне. Яны сустрэліся зь Веранікай у цэнтры гораду, сястра ўпэўненым крокам павяла яе, тады яшчэ трэцякурсыніцу, у дарагую, але бруднаватую кавярню за царквой. Яны селі, сястра запаліла цыгарэту, замовіла ледзянога шампанскага, і Вераніка з асалодай выпіла, з гордым жахам паглядаючы на сястру. А сястра са съмехам распавядала ёй пра тое, што вымушаная была рабіць начамі з мужам, каб той пагадзіўся.

– Цяжка зь імі... Мне многія сябры казалі: не рабі гэтага, гэта дакладна адлюстроўвае твой харектар. Адзін нават заяўіў: табе твой нос пасуе, ты зь ім прыгожая ў не такая як усе. Але разумееш, Веранічка...

Сястра затушыла цыгарэту ў тут жа прыпаліла новую.

– Я сама ведаю, што й з такім носам лепшая за ўсіх. Але калі я цяпер гэта зрабіла... Я адчула сябе, як на крылах. Ведаеш, я стала сябе паважаць.

І Вераніка задумалася тады: як лёгка ўсё, вось і яна, калі зможа, расправіцца са сваімі вушамі, прывядзе іх да належнага стану. А сапраўды, у які агульшальна казачны час яны жывуць!.. Можна стаць скульптарам уласнага цела, а можна мастаком, а можна... Былі б толькі грошы.

На жаль, пасля таго як Вераніка скончыла ўніверсітэт, зъ сястрою яна стала бачыцца ўсё радзей, а потым і наогул сустракала яе толькі па вялікіх сямейных съвятах. Магчыма, сястра вырашыла, што цяпер Вераніку, як падрыхтаванага жаўнера, можна са спакойным сумленнем здаць на рукі жыццю. А потым сястра ўвогуле стала глядзець на Вераніку чамусыці то зъ нейкай пагардай, то з дакорам, хаця й не казала нічога такога. А можа, мне проста гэта здаецца, думала Вераніка, на новай працы яна, як ёй здавалася, пачала някеска разъбірацца ў людзях, а вось са сваякамі зусім забыталася. И яна ўпершыню ў сваім жыцці з сумам узгадала мінулае, калі перабрала ў памяці іхныя колішнія размовы, і нават расплакалася неяк, пайтараючы “Проста я стала дарослая...”, і неяк лягчэй становілася ад гэтых бессэнсоўных словаў.

Імпрэза была прысьвечаная чарговым угодкам перамогі над фашизмам, рыхтавацца да яе аддзел пачаў яшчэ ўзімку, таму цяпер, калі над палацам адначасова апусціліся нарэшце вечар, верталёт з мэрам і змораныя съягі, Вераніцы ўсё навокал здавалася амаль нерэальным. Няўжо й праўда гэтае мерапрыемства, бяз згадкі пра якое, ускоснае або простае, не абыходзіўся ніводзін дзень, сапраўды адбудзецца, і празь нейкія дзіве-тры гадзіны на яго можна будзе забыцца... Перад пачаткам афіцыйнае часткі Вераніцы давялося пабегаць: яна сустракала ў рассаджвалі ганаровых гасьцей, папраўляла гальштукі на хлопчыках, мітусльва шукала разам з астатнімі зыніклага гукаапэратора, які, як высыветлілася, нікуды ў не зынікаў, проста зайшоў у бліжэйшую краму электратавараў паглядзець футбол... Пад нагамі быталаіся маладыя паэты з суполкі “ПаліТрух” пад кірауніцтвам Любові Сукубовіч: страшныя, успацелыя, адпрасаваныя, бледныя. Кожнаму трэба было ўсміхніцца, з кожным быць ветлівым, Вераніка раптам зразумела тую строгую бабу, якая калісці рыхтавала яе да першага ў жыцці выступу, зразумела, што такое адказнасць. Нарэште на сцэну выйшлі вядучыя, Вераніка зыняслена прыхілілася да шэрай калёны за сыпінай гукарэжкысэра ды заплюшчыла вочы...

Скулы яе балелі ад усымешак, але ўсё, ўсё, у панядзелак адгул, а дома гарачая ванна... Яна зноў паглядзела на ярка асветленую сцэну, дзе, нібы жаніх і нявеста, шчасльва ўсміхаліся шыкоўна разадзетыя вядучыя. Ім таксама даводзілася нялёгка, Вераніка шчыра раскайвалася цяпер, што за гадзіну да пачатку так груба, ажно парвалася нешта ў горле, накрычала на хлопца, які цяпер ладна й звонка пералічваў фундатараў съвята. Гэта быў студэнт архітэктурнага Максім, прыгожы хлопчык, нічога ня скажаш, і галоўнае, адказны, такому б у іхним

аддзеле працаваць – а накрычала ж з-за дробязі нейкай, ён пакінуў у куртцы нейкі сыпіс, вось і ўся проблема. Прывемны цяжар добра выкананай працы ўсадзіў-ткі Вераніку ў апошні рад, там было некалькі вольных месцаў. Яна азірнулася, на яе з удзячнай, супакаяльной усьмешкай глядзеў Чэслаў. Вераніка ветліва пасыміхнулася яму ў адказ. Карлавіч нахіліўся да вуха мэра, які неяк празмерна, па-дзіцячаму радаваўся таму, што адбывалася на сцэне, мэр выслухаў, азірнуўся, знайшоў Вераніку ды ёй падміргнуў. Нялага для пачатку.

Нечакана скрэзь няспынны ўрачысты рокат дзявочага голасу, што йшло з прымацаваных на сцяне калёнак, Вераніка пачула таямніча-знаёмыя ноткі. Яна прыслухалася, не без намаганьняў, бо сэнс імпрэзы быў, натуральна ж, ня ў словах, якія гучалі са сцэны – у касыцюмах, у ардэнах, у ідэі, карацей кажучы, але ня ў словах. Са сцэны чыталі нешта ў рыфму, нешта, што яна ўжо недзе чула... Вераніка ня ведала, што там за тэкстоўкі раздалі ўдзельнікам, гэтым займалася практыкантка, і тут дзяўчына ў вайсковых ботах, якая ў пачцівай адзіноце замерла на сцэне, прамовіла ў паважную цішыню залі (зрэшты, цішыня гэтая каля таго месца, дзе сядзела Вераніка, парушалася віскам маленъкіх балерын з калідору): “Палямі, лугамі, лясамі, хлябамі, клянемся навечна за подзвіг тарбамі...”, і Вераніка ўспомніла, і зноў, каторы ўжо раз за гэты год, падумала, якая ж яна старая.

Потым у залю забеглі, трохі замінаючы адна адной (і гэта нягледзячы на ўсе рэпэтыцыі), маленъкія балерыны, і пад самы дах паляцелі галубы, якіх наўмысна не кармілі цэлыя суткі... “Пад дахам павукоў багата”, – шапнула Ларыса, якая непрыкметна падсела да Веранікі, яна некалькі гадоў працавала ў гэтым палацы, – “Паляцелі есьці з галадухі.” Але ўсё далей ішло гладка, Вераніка змагла нарэштце расслабіцца, палюбавацца на Яго – Ён, як заўсёды апрануты паплэйбойску, але з густам, весела рабіў прысяданыні перад сцэнаю, шчоўкаючы фотаапаратам. Грымнула музыка, публіка ўстала, потым зноў села. Пачаліся прамовы, прамовы, выступы, крэкчуичы й машучы адмоўна галавой, нібы яго ўгаворвалі, на сцэну падняўся мэр, за ім глава, потым і Чэслаў сказаў некалькі словаў... Аднак тут ад Веранікі і яе калегаў ужо нічога не залежала, толькі б гукаапэратор не падвёў. Вераніка сядзела і ўсё больш пераконвалася, што трэба застацца на дыскатэку, трэба вытрасці зь сябе ўсю гэтую стому, што назапасілася ў порах яе душы за гэтыя месяцы.

Яна й засталася, і ёй у галаву зноў прыйшло параўнаныне гэтае імпрэзы зь вясельлем – яшчэ калі фае ачышчалі ад непатрэбных ужо стэндаў, яна заўважыла, як падобныя ўсе прысутныя на вясельных гасцей у чаканыні блізкага пачастунку, людзі хадзілі, паціралі руکі, адпаведна апранутыя, з адпаведнымі жарцікамі. Мэр і сьвіта адправіліся ў кабінэт дырэктара палаца, а Вераніка з калегамі – у грымёрную. І там Вераніка дала сабе палёгку – выпіла спачатку адзін кубачак гарэлкі з апэльсінавым сокам, потым яшчэ, пілося лёгка, нібы дыхалася пасъля доўгага нырца ў халодную ваду. Потым яна танчыла з Максімам, потым выпіла яшчэ віна з самім мэрам, ля гардэробу ўжо калыхалася чарга, за вокнамі было цёмна, да палацу доўгай чарадой пад'яжджалі таксоўкі... Спачатку Вераніка ўважліва сачыла за тым, з кім танчыць Ён, але пакрысе Ён перастаў зъмяшчацца ў полі агляду,

выпадаў, нібы наўмысна, і гэта раздражняла Вераніку. Яна цудоўна станчыла з Чэславам, які й тут умудраўся гладзіць яе па галаве, а потым зноў упала ў рукі Максіма, да якога раптам праніклася сымпатыяй і захацела ўсё, чуеш, усё распавесыці, зараз жа... Але шклянка Максіма была зусім пустая. "Хочаш, я табе прынясу зараз што-небудзь," – цяжка варочаючы языком, сказала Вераніка й пацалавала студэнта ў шыю, каб не наважыўся ўцячы. Яна пайшла, і доўга не магла знайсьці грымёрку, і потым запыталася ў прыбіральшчыцы, і тая паказала дарогу праз два ѿёмныя апусыцелыя калідоры. Вераніка шумна ўвалілася ў пакой, на невялікай скуронай канапе сядзеў Ён, а болей тут нікога не было, апрача цыгарэтнага дыму.

Ён быў абсолютна цвярозы; няўважліва кіунуўшы Вераніцы, Ён трymаў цыгарэту, аднак не падносіў яе да вуснаў, напружана думаючы пра нешта. "А, Вераніка гатовая памерці", – нарэшце абыякава ўсъміхнуўся Ён пад яе запаленым поглядам. "Гледзячы з кім", – нахабна прамовіла Вераніка, яна яшчэ ніколі так ні з кім не размаўляла нават па асьцы. Ён зьдзіўлена паглядзеў на яе, і ў вачах Яго бліснуў інтарэс. Вераніцы ў той момент нічога іншага й не было трэба, Максім, які, відаць, ужо навыдумляў сабе невядома што, быў імгненна забыты, так і сядзеў ён недзе на другім канцы зямлі з пустым плястмасавым кубачкам. Вераніка зрабіла рашучы крок да канапы й даўранулася сваімі каленямі да Ягоных. Ён паслухмяна даў ёй узяць сваю прахалодную, чыстую руку, ды пакласыці на лыткі Веранікі, потым яна, заміраючы ад нечаканае раскошы, дала гэтай руцэ самой пагуляць па яе нагах. Ён рабіў гэта нясыпешна, нібы лялотна, а другая, і трэцяя, і пятая, і ўсе ўнутраныя, незнаёмыя дагэтуль ёй Веранікі прымушалі першую, вонкавую раз за разам выгінацца ад асалоды. Недзе ўнізе Ён недарэчна шмыгнуў носам, і яна, прымружыўшы вочы, ўсъміхнулася, расшпіліла тым часам блузку, падражніла яго станікам, які якраз нібыта з уласнага жаданья пачаў паціху спаўзаць... Неверагодная съмеласыць захінала Вераніку пры думцы, што нехта можа ў любы момент увайсьці, яе пачынаў душыць нэрвовы съмех, і гэта яе ўзбуджала. Ён шмыгнуў носам яшчэ раз і раптам ускінуў рукі ўверх, а затым дабрадушна, гучна засымляўся, спружыніста падняўся ды, усё яшчэ съмеючыся, рушыў да дзвярэй. Яна не абарочвалася й толькі чула, халадзеючы, як у пакой нехта ўвайшоў, цяжка дыхаючы, ды наліў сабе, зъедліва фыркнуўшы. На тым месцы, дзе Ён толькі што сядзеў, была цёплая, глыбокая ўмяціна, Вераніка апусыціла ў яе твар і пасядзела так крыху на кукішках, а потым паднялася, як была, у паўрасшпіленай блузцы ды задранай амаль да пояса спадніцы, Ён чокнуўся з Ларысай, пракаўтнуў Вераніку ды выйшаў вонкі.

У перасыцярозе Ольды Вераніка пабачыла адно толькі хітрасыць. Кожнаму вядома, што гэтыя мілыя курдупелі насамрэч вялікія хітруны. Таму Вераніка, пакінуўшы, як і абыцала, вёску на самым съвітанку, адразу ж рушыла да ручая. У актыве яна мела амаль восемдзесят пунктаў, у пярэстым заплечніку ляжалі два праснакі, сыр і трохі сушаных ягадаў, а на душы было вольна ды спакойна. Мяkkія зручныя чаравікі, падораныя ёй на Дзень сумных успамінаў, таксама нешта ды значылі, відавочна, думала Вераніка, яны могуць ёй чымсьці дапамагчы,

зрабіць, калі спатрэбіцца, нябачнай або перанесыці раптам праз прорву, у таямнічым лесе нічога не бывае проста так. І калі прыпасы скончацца, то ў заплечніку яна, цалкам магчыма, знайдзе якую-небудзь кнігу заклёнаў. Сонца яшчэ толькі паднялося над сінімі, бы разыліты атрамант, вершалінамі дрэваў, калі Вераніка дабралася да ручая. Яна папіла зъ яго, з задавальненнем адзначыўшы яшчэ адзін пункт, ды, удыхнуўшы на ўсе грудзі яшчэ калючага ранішняга паветра, пераскочыла праз нячутную, дрогкую ваду на замшэлыя камяні невядомасыці.

Спачатку быццам бы нічога не зъмянілася, той самы лес, тыя ж ягадныя паляны, рассыпаныя вакол зъ несумненна штучнай нерэгулярнасцю, тыя самыя матылькі, што сипявалі нешта клясычнае. Аднак ці то ўяўленыне Веранікі, падагрэтае намінкамі Ольды, пачало дзейнічаць, ці то яна проста стамілася – лес вакол стаў нібы чужым, выцягнуліся, як шлягбаўмы, цені, фарбы пазмрачнелі, зблытанае кустоўе ўсё часыцей загароджвала ёй шлях, ссоўваючы злосна вецьце, нібы патрабуючы паказаць дакумэнты, і ўжо не мільгалі між ялінаў ды папараці шматлікія мікраскапічныя вушастыя стварэніні, гібрывы зайца ды пчалы, якімі так шчодра быў заселены лес. Наогул, жыўнасці траплялася ўсё менш. Потым Вераніка ледзь ня ўпала, зачапіўшыся заплечнікам за нейкі надта ўжо кіпчасты куст, правая рука яе ажно па запясьце пагрузілася ў вільготны, халодны, непрытульны мох, і Вераніка бадай што з агідай выцерла далонь аб плашч. Яна вырашыла спыніцца, каб трохі перавесыці дух. Усё ж трэба было слухацца Ольду. Яна зірнула на мапу: сьвіран, зъ якога яна калісьці выйшла, дарога, бязълюдныя пясчаныя пусткі, паўднёвая брама гораду, за якой быў відаць ускрайчык нейкага палацу ды яшчэ парачка шпіляў, потым крыху безаблічнага лесу, пакручастая, нібы лябірынт, съцежка, па якой гномы везылі Вераніку, іхная вёсачка – съветлы кружок між бяскрайніе чарнаты, бледная палоска ручая, і далей съцежка, што чамусыці пачала зацягвацца ўжо цёмнай плеўкай: вось пакуль і ўвесь яе шлях па гэтай гульні. Навокал чорным-чорна, і невядома, што пад гэтай чарнатаю: уваход у падземельле або якісьці кры vasmok, або пшанічнае поле, дзе можна было наняцца жнейкай, падзарабіць трохі манэтаў ды вярнуцца да гораду, або наогул – замак мясцовага фэадала, дзе зъ Веранікі зробяць рабыню або прапануюць руку й сэрца. Вераніка вырашыла ісъці далей, ня можа быць, каб яна ў выніку куды-небудзь не прыйшла: гэты съвет ня быў круглы, ён быў незваротна пляскатым, хіба што які павалены дуб акажацца брамаю, што вядзе адразу ж на супрацьлеглы бок гульнёвай тэрыторыі. Дый тое яшчэ ня факт – ён можа весьці куды заўгодна. Напрыклад, вярнуць яе да гномаў. Вось весялуха будзе, калі яна выйдзе зъ іхнага вогнішча, жуючы праснак, уся ў полымі, і паваліць іхнія пузатыя кацялкі... Вераніка зрабіла крок наперад, і тут кампутар зноўку завіс.

Расчараўаная, яна пайшла на кухню зрабіць сабе гарбаты, патыліцы бацькоў, якія глядзелі не адрываючыся, але й не съмеючыся, нейкі камэдыйны тэлесэрыял, нечакана моцна напалахалі Вераніку. Чамусыці яна была ўпэўненая, што знаходзіцца ў кватэры адна. Хто яго ведае, чаму, здавалася, ніякіх прычынаў так лічыць у Веранікі не было, бацькі сёньня, у гэтую дажджлівую, стылую й ні для чога не спрыяльнью суботу, нікуды й не выходзілі, маці нават у краму не пайшла, хаця гэта

быў яе ўлюбёны занятак апошнім часам. Кватэра выклікала ў Веранікі раздражненіе, бо ў гэтую хвіліну Вераніка ўспрымала яе толькі як частку свайго новага камптара: усе гэтыя дыванкі, фатаграфіі, вострыя локці шафаў і шафак, вузкі праход калідору, вешалкі ў перадпакоі, непатушанае съятло ў лазыніцы, прышчэпкі на ланцугу, абутак у сетцы высахлае гразі, пах таропка вымытага посуду... Яны ня мусілі існаваць самі па сабе, прынамсі падчас гульні, але існавалі, самаўпэўнена зяўляючы пра сябе, груба матэрыяльныя, хаця нават ня мелі ў гульні ніводнага адпаведніка... Ставіць імбрык было лянона, яна наліла сабе астылага кіпню, пафарбавала яго густой алеістай запаркай, насыпала цукру проста з цукарніцы ды паходкаю лунаціка вярнулася ў свой пакой – бацькі сядзелі ў фатэлях, як мёртвыя. Дзіва: камптар ажыў, толькі непрыгожы сваёй нерамантычнасцю надпіс на нейкай незразумелай мове закрываў з галавой вандроўніцу Ўладу. Вераніка зьнішчыла яго ды рушыла далей.

Высьветлілася, што за час яе адсутнасці нешта зъмянілася. Вераніка выйшла на нерухомую, бы закутую нябачным ільдом паляну, пасярэдзіне якой тырчаў вялікі, мудрагелістай формы пень. На пні сядзела істота, уся пакрытая рванымі ранамі, і цяжка было зразумець, нарадзілася яна такай або была зънявечаная невядомай злой воляй. Агромністая, амаль на ўсю галаву, белая зь сінімі крапкамі вочы беднай істоты не міргаючы глядзелі на Вераніку, глядзелі зь невытлумачальным, зусім не віртуальным жахам, і варта было Вераніцы зрабіць крок наперад, як істота, высока падымаячы худыя, перапончатыя ногі, саскочыла з пня й кінулася ў гушчар. Аднак Вераніцы было ўжо не да гэтага няшчаснага мясцовага жыхара. Над вершалінамі, недзе ня так ужо й далёка, віўся дымок, і Вераніка амаль бегма рушыла ў тым накірунку. Ды толькі прайсьці скрэзь намертва счэпленыя, прыземістая хмызы ды гальлё было нялёгка, урэшце Вераніка згубіла недзе заплечнік з прыпасамі, яна абярнулася: поўзаць па топкіх лясных прыцемках зусім не хацелася, Вераніка пайшла далей і неўзабаве разъздзерла сабе руку ад запясьця да локця аб нейкі доўгі, бадай што загостраны прут, што ажно рыпеў ад няязвіці. Асьлепленая ня столькі моцным, колькі прыкрым болем, Вераніка скапіла яго ды, зь цяжкасцю адламаўшы, кінула пад ногі. Ёй хацелася растаптаць гэты пракляты прут, яна падняла вочы, каб, калі што, вынішчыць і ягоных пакрытых шыпамі заступнікаў (яны ж тут усе былі заадно, гэтыя дэндриты, якія толькі прыкідваюцца флёрай, насамрэч яны дурная варожая фаўна!), і пабачыла непадалёку напоўнены вадой роў, а за ім высачэзную агароджу, з-за якой віднеліся прастыя драўляныя будыніны. З-за дрэваў, што неахвотна расступаліся ў гэтым месцы, канца агароджы відаць не было, але паселішча, верагодна, займала невялікую тэрыторыю, яно плыло над лесам, як зьбіты зь бярвенняня ледакол. Вераніка ўздыхнула, закасала плашч ды ступіла ў цёмную воду рова.

Собіла ж гэтай самай Тані Кулакоўскай зь іхнае групы нарадзіцца менавіта ў сярэдзіне лістапада, калі зіма яшчэ не надышла, а ад восені ў паветры засталася адна атрутка. Вераніка наглыталася яе ўдосталь, у той дзень яна пачувалася зусім блага, але заняткі прапускаць ня мела

права, да сэсіі заставаўся ўсяго месяц. Сама зьдзіўляючыся сваёй нечалавечай упартасці, яна неяк даседзела да канца практычных, ужо нават саромеючыся кашляць ды даставаць штохвіліны з сумачкі насоўку. Увесь сьвет пакрысе сканцэнтраваўся ў чырвані пад яе вінаватым прастуджаным носам, Вераніцы здавалася, што нават выкладчыца, якая ніяк не магла запомніць імёны студэнтаў, глядзіць на яе як на мярзотны, скручены кавалак тканіны, у які загарнутая гэтая макрота восені, так, так, як на шмат разоў скарыстаную насоўку, на якой з-за сабраных у ёй выдзяленьняў нават вышытых ініцыялаў не прачытаць... Яны вучыліся ў другую зъмену; калі выкладчыца нарэшце пратрубіла адбой, за вокнамі было ўжо цёмна. На калідоры Вераніка сустрэла непрыкметную шэрратварую дзяўчынку з паралельнай групы. “Ты йдзеши на плаванье сёння?” – запытала тая як заўсёды шэптам, яна чамусьці шторазу шаптала, ня дзіва, што многія на курсе дагэтуль не здагадваліся пра яе існаванье. “Па мне што, не відаць...” – ледзь не заплакала Вераніка. “А што такое?” – прашаптала дзяўчынка ёй наўздангон, але Вераніка яе не пачула.

З групы на занятках была хіба што палова. Кулакоўскай наогул не было відаць з раніцы, ні ў бібліятэцы, ні ў чыталцы, – сапраўды, цяжка выйсьці з дому ў такое надвор’е, калі ў цябе дзень народзінаў. Разыходзячыся, аднагрупнікі Веранікі ўмудрыліся яшчэ й млява рассварыцца з-за падарункаў. Урэшце дамовіліся сустрэцца ў інтэрнаце праз дзьве гадзіны, дамовіліся неяк без энтузіязму, съпяшаючыся як найхутчэй разьбегчыся. Інтэрнацкія – гурток стракатых куртак – весела рушылі да сябе, Вераніка пашвэндалася па крамах, разум падказваў ёй, што трэба ехаць дамоў ды неадкладна прымаць меры, пігулка-кампрэложак, а інакш заўтра давядзецца ехаць праз увесь горад у студэнцкую паліклініку. Але чамусьці, на ватных нагах, з пратэстуючым супраць прамахаджэння пазваночнікам, яна блукала з аднае пайпустое крамы ў другую, шторазу задуменна пазіраючы ў жэрала мэтрапалітэну, зь якога ажно да супрацьлеглага боку вуліцы даляталі шум і яркае навязыліве съяніце. Час ішоў так марудна, што Вераніцы давялося наведаць некаторыя крамы па некалькі разоў. Насоўка больш не ўбірала вільгаці, і Вераніка купіла сабе новую, разам з падарункам для Кулакоўскай. Нарэшце яна вырашыла рухацца да інтэрнату. Гэта было зусім блізка, і калі яна падыйшла, гадзіннік паказваў толькі палову на восьмую. У холе некалькі аднолькавых, бы блізьнятны, вусатых хлопцаў у акулярах і спартовых касцюмах глядзелі чорна-белы тэлевізар. Вераніка ведала іх, яны мала таго што ўсе вучыліся на адным факультэце, дык яшчэ і ў адной групе. Раней яна не здзяўляла, якія яны падобныя. У галаве Веранікі было горача, як у лазыні. Падобная да міліцыянта цётка ўзяла ў Веранікі яе студэнцкі й доўга зьвярала фота з апухлым ды асылізлым Веранічыным тварам.

Як яна й баялася, съята ў пакоі Кулакоўскай было ўжо ў самым розруху. “І чаго я сюды прыперлася?” – думала Вераніка неяк аўтаматычна, і шукаць адказу ёй не хацелася. Са сталічных студэнтаў не прыйшоў ніхто, былі толькі інтэрнацкія. Вераніку сустрэлі ня тое каб абыякава, але й без асаблівае радасці. Пасадзілі за стол, прапанавалі гарэлкі й чагосьці чырвонага, ліпучага... Вераніка выпіла спачатку ліпучага, а потым гарэлкі – падумала, так будзе лепш. І праўда,

неўзабаве яна перастала шмыгаць носам, а потым і твары за сталом падаліся ёй цалкам добразычлівымі. У пакоі штохвіліны адбываўся нейкі рух, пастаянна нехта прыходзіў, нехта выходзіў, усе навокал цудоўна ведалі адно аднаго й не цырымоніліся, ласкова й трохі тужліва мацюгаючыся. Вераніка, якой з самага ранку пры думцы пра ежу становілася млюсна, ня сънедала сёньня й не абедала, і таму хутка захмялела. Людзі ў пакоі былі ўсе на адзін твар, нібы ў супрацьгазах, спартовыя касцюмы, тапачкі, хрыплыя галасы... На Вераніку ніхто не звяртаў увагі, ніхто не загаворваў зь ёй і ніхто не выганяў, яна ўпотай наліла сабе яшчэ, выпіла, закусіла цёплым агурком, агледзелася вакол, шырокі адкрываючы рот, бо нос быў наглуха забіты. За съпінай равеў магнітафон, потым нехта па імені Жора прыцягнуў гітару, завёў дзявочым голасам пра пальчатку ля дзявярэй, і іншыя падхапілі, пакой быў напоўнены дымам, і гэты дым спыняўся ля адчыненай форткі ды імкнуў назад, у Веранікі зьявілася адчуванье, што яе ніхто ня бачыць, можна было зрабіць сабе харакіры, ніхто б вокам не павёў, яна нешта закрычала ў гэтую шызую заслону – і праўда: безвынікова.

У сумцы Веранікі ляжалі падарункі для Тані Кулакоўскай, ружовы бегемот і віншавальная паштоўка, але Вераніка чамусыці ніяк не магла абраць момант, калі іх уручыць. Пра гаспадыню пакою, мажную, бляявую, з самымі вялікімі на курсе зубамі, успаміналі толькі тады, калі налівалі, ды Кулакоўская й не засмучалася з гэтае нагоды, седзячы на каленях у Жоры, які мэлянхалічна курыў імянінніцы ў вуха. На нейкі момант стала цішэй, дзяўчата старанна пераймалі сваіх пакінутых у Сонцаградах і Торфагорскіх мамаў, кожная звычна скардзілася на лёс ды падпірала рукой падбародзьдзе, у кожнай вочы засыціла кінэматографічную бабскую журба... Вераніцы спадабалася такая атмасфера, яна павярнулася да сваёй суседкі, незнамай фарбованай бляндынкі з мышыным тварам, і раптам пачала распавяданца пра выгоды абраний імі прафесіі. Тая спачатку зъянтэжана маўчала, ківаючы, а потым пачала ржаць, Вераніка засымялялася таксама, але потым ёй здалося, што фарбованая з чымсьці ня згодная, і Вераніка надзвычай лягічна пачала адстойваць свой пункт погляду.

Яна казала вельмі пераканаўча, даводзілася перакрыкваць цэлы стол, яна махала рукамі: высыветлілася, што ўсе замоўклі й глядзяць толькі на яе, глядзяць і зьдзекліва пасымхаюцца. Ды толькі Вераніку было не спыніць. Фарбованая ледзь ня падала тварам у талерку, поўную недапалкаў... Тут рот Веранікі заляпілі нечыя моцныя, з даўгімі кіпцямі пальцы, Вераніка намагалася іх скінуць, але рукі ня слухаліся, абмяклася цела гарэла. "Разыйшоўся Трулік", -- сказала Кулакоўская. "Піць нават бабе трэба ўмець," — важка прамовіў з-пад яе Жора. Пальцы на вуснах Веранікі ўжо зьбіраліся расыціснуцца, але ім спадабалася гэтая гульня, і яны націснулі мацней, гэтыя пальцы з доўгімі пазногцямі, з пахам цыбулі. Вераніка пачала дрыгаць нагамі, талеркі на стале весела зазывінелі. "Задушыш", -- дабрадушна сказала Маша, якая сёньня чытала даклад аб Насовічу. "Ды не," — прамовіў сънты голас за съпінай Веранікі, і тут жа Жора, ня скідаючы Кулакоўскую, узяў гітару, правёў па струнах: "Не, як яна яе задушыць?.. А нос для чаго?". И ён усё ж скінуў з каленяў Кулакоўскую, узяў акорд і фальшыва працягнуў:

А нос нам для чаго,

А нос нам для чаго?
А нос нам для таго,
А нос нам для таго...

“Няхай носам дыхае,” – рэзюмаваў нехта, і размова перайшла на Іну, каралеву курсу. Мужчынская палова гасьцей з ахвотай падтрымала тэму, пасыпаліся жартачкі, плёткі... Пальцы, аднак, не адпускалі Вераніку, заціскаючы ёй рот зь нейкім амаль мэдыцынскім прафесіяналізмам. Ад дыму ў яе съязліся вочы, а ў вушах гайдаўся нядайні Жораў эскпромт. І вельмі, вельмі хацелася жыць. Тым ня менш на Вераніку забыліся, і яна са зьдзіўленнем, якое імгненнем зъмянілася жахам, зразумела, што калі зараз жа, вось зараз жа не глыне паветра, то страціць прытомнасць. “Прытомнасць?” – зарагатала ўнутры адна зь бясконцых дадатковых Веранікаў, з усімі якімі яна яшчэ не перазнаёмілася. “Ды ты проста зараз...”. І зноў рогат, гэта засымаяўся Жора, выконваючы мацерную песеньку, якую ўсе з задавальненнем падхапілі. Усе, апрача Веранікі, у якой у вачах ужо была нач -- а наччу якія ж песенькі. Пакой агушальна заравеў у прыпеве, і тая, чые пальцы ляжалі на Веранічыных вуснах, прасыпівала таксама, добра пастаўленым голасам, такія галасы на дарогах не валяюцца. Ад Веранікі, нібыта пакідаючы нецікавую кветку, аддзяляліся адна за адной лёгкія постаці ды, расслойваючыся, раствораліся ў паветры, машучы празрыстымі крыламі.

Съвет раптам здрыгнуўся й паплыў да адчыненага акна, туды, дзе на падваконьні сядзеў, зьвесіўшы ногі на сырую вуліцу, выдыхнуты вясёлым пакоем прывід. Вераніка яшчэ раз дрыгнула нагамі, на спадніцу ёй упала гара нарэзанага сала ды недаедзеная фарбаванай вараная бульба, пасыпаная зьверху кропам і попелам. Фіранкі не варушыліся. На парозе нечакана вырас адзін з тых вусатых, якія глядзелі ў холе тэлевізар, у тым жыцьці, у мінулым, у эпоху бяз пальцаў на вуснах. “Есьцы!” – закрычаў ён урачыста, зьняў капюшон і вываліў на стол мокрыя пляшки. Пальцы расыцінуліся, і Вераніка падавілася паветрам, а тыя самыя пальцы ўжо клапатліва грукалі ёй па сыпіне. “Давай з намі!” – падміргнуў ёй Жорык, і вось Вераніка ўжо трымала, паліваючы спадніцу гарэлкай, плястмасавы кубачак і разявала бязгучна рот, бо й так грымелла на ўвесь паверх: “Патаму што нельзя, патаму што нельзя, патаму што нельзя, патаму што нельзя!”. Твары танулы ў татарскім дыме. Зусім ужо здаровая, без усялякіх прыкметаў нядайняй прастуды, яна ўсё ж азірнулася потым, каб высыветліць, чый жа гэта быў голас, але са съянны на Вераніку глядзеў толькі постэр успацелай, падобнай да пантэры Магды – рыхтык такі, які вісей у Веранікі дома.

Яна бачыла, як Ён толькі што зайшоў у кабіну ліфта, як за Яго заўжды гатовай засымаяцца сыпінай самкнуліся дзъверы, чула, як Ён задуменна зьвінеў ключамі, ведала нават, куды Ён ідзе (не пытайцяся, адкуль, у гэтым будынку ня ходзяць проста так на першы паверх), -- яна бачыла, чула, ведала, і ўсё ж, праходзячы па пустэльным калідоры міма Ягонага кабінэту, націнula лёгка ручку. Ручка паддалася, кабінэт аказаўся незамкнутым, і Вераніка, падпариадкаваўшыся імгненнаму парыванню, увайшла. На ўсялякі выпадак у яе было тлумачэнье гэтага

візыту, пад пахаю яна трымала напагатове вялікую скураную тэчку, у якой, папраўде, знаходзіўся толькі адзін аркуш, затое насамрэч важны, аркуш з гербам, які патрабаваў падпісаньня, хаця й не настолькі неадкладнага, каб ісьці зь ім да намесыніка праста зараз. Вераніка зъмяёй упаўзла ў кабінет і ціха прычыніла дзъверы. Тут пахла плошчай ды добрай вэнтыляцыяй, скрэзъ краты адчыненых вокнаў даносіліся бадзёрыя крыкі будаўнікоў. Вераніка з салодкім пачуцьцём злачынцы агледзелася ды зноў схапілася за ручку дзъвярэй: з-за дзъвярэй невялікае, але высоке шафы вызірнула Ларыса ды адразу ж выставіла перад сабой далоні, нібы паказваючы, што яна ні да чаго не дакраналаася. “Прывітаньне”, – агаломшана прамовіла Вераніка й зрабіла зь нявінным выглядам некалькі кроکаў да стала, на якім, сярод вясёлага гармідару рэчаў, горда стаяў у цені дзяржаўнага сцяга маленькі сцяжок маладых антыфашистаў на шэрай падстаўцы.

– Міласыці просім, – адгукнулася Ларыса, адступіўшы далей ад шафы, паказваючы, што ні за якай шафай яна ніколі не стаяла. – Ён у становую пайшоў, каву піць.

– А я пастанову па Рачку прынесла, – хутка сказала Вераніка. – Але, мусіць, я лепш яму ў руکі...

– Па Рачку? – зрабіла Ларыса вялікія вочы. – Так хутка? Яшчэ ж месяц ёсьць у запасе.

Вераніка паклала тэчку на стол і тут жа забрала назад. “Зараз мы адчынімся”, – дзъверы, здавалася, варушылі ручкай, аднак гэта лухта, адсюль павінна быць чутно, калі нехта набліжаецца да кабінету. Нават гудзеньне ліфта яны б пачулі. Ларыса падыйшла да Ягонага крэсла й паклала рукі на сцінку, чакальна паглядаючы на Вераніку.

– Добра, я пайду, – Вераніка, не адрываючы ад Ларысы вачэй, паволі зрабіла крок назад.

– Ну давай, – усміхнулася Ларыса. – Пойдзеш са мной у абед у Цэнтральны? Толькі я сёньня ня ем... Так, банан сабе куплю.

– А я пірожнае, – прамовіла Вераніка з выклікам, потым пастаяла крыху моўчкі й дадала ўжо гучней:

– Крэмавае.

– Крэмавае? – задыхнулася Ларыса. – Ад салодкага ведаеш што бывае?

Вераніка зноў падыйшла бліжэй, цяпер паміж імі быў толькі Ягоны стол. Вечер варушыў сцяжкамі, на манітор кампьютару паволі апусцілася муха.

– А ты што, дарэчы, тут робіш? – запытала Вераніка ціхім голасам, паправіўшы нейкую паперчыну, якая ўжо была гатовая зъляцесь з краю стала.

– Працую, – сказала Ларыса, выцягнуўшы галаву так, каб Вераніцы было відаць кожную зморшчыну на яе ілбе.

– У чужым кабінэце?

– У чужым, – са штучнай вінаватасцю ў голасе адказала Ларыса.

– А можа, ня трэба ўсё ж у чужым?

– А можа, ня трэба суваць нос у чужыя справы?

– А можа...

Ён зайшоў у кабінет як заўсёды спартовай хадою, нават трохі падскокваючы. “Якія людзі...” – мімаходзь правёў пальцамі па аголеным

плячы Веранікі ды сеў паміж імі за стол, і муха расчараўана вылецела ў акно. “Ну што, Ларыса Бацькаўна, як посыпехі?”

– Ды тут у вас... – Ларыса зморшчылася, хітнула галавой на шафу. – Палову папераў трэба ў макулятуру.

– Добра, давядзецца сакратарку клікаць, -- Ён адкінуўся ў крэсъле ды пацягнуўся. – Дзякую за дапамогу. Уяўляеце, дзяўчата: а кава ў іх – паверыць не магу – скончылася... Што за народ!..

– У сакратаркі Чэслава Карлавіча ёсьць, – сказала Ларыса, адчыняючы дзвіверы. – І кававарка, калі яна толькі працуе.

– Ага, -- адгукнуўся Ён, думкамі ўжо далёка ад кавы. – Так. А ў Веранікі Бацькаўны што?

Вераніка моўчкі паклала яму на стол тэчку, ён раскрыў, прабег вачыма ды засымяўся зъянтэжана:

– Рана! З гэтym пачакаем! Не съпяшайся так, Вераніка, сонейка, не съпяшайся, а то памрэш!

Вераніка ўзяла тэчку ды пайшла да выходу. Ларысы ў кабінэце ўжо не было.

– Пастой, – Ён падыйшоў да яе. – Ведаеш, Веранічка...

Яна моўчкі глядзела ўніз, на мыскі ягоных туфляў.

– Ведаеш, што... Ты толькі не крыўдуй.

Ён паклаў руку ёй на плячо ды паспрабаваў зазірнуць у вочы:

– Мы ў пятніцу гуляем супраць міліцыі. І, ведаеш, замест цябе вырашылі ўзяць Олю. Ну, гэтую, практыкантку... Яна нішто сабе знаўца, асабліва па розных юрыдычных пытаньнях... Пасядзі пакуль у запасе, адпачні... Окей?

Вераніка кіўнула ды ўзялася за ручку.

– Але ты прыходзь, пабалецы! – крыкнуў Ён ды зноў сеў за стол, уключыў кампютар ды глыбока задумаўся, нібы Вераніка даўно ўжо выйшла.

Ты ў мяне ў гасціях. Гэта, аднак, няпраўда: як можна быць у гасціях у таго, хто сам вечна ў гасціях? Як можна быць у гасціях, знаходзячыся ў сябе на радзіме? Франк толькі што сыйшоў да сябе ў гатэль, і мы адразу ж выключаем съятло й забіраемся ў ложак. Месяц, гэтая съветлавая рэклама ночы, завіс акурат у нашым квадраце акна, і мне трохі шкада тых, хто да раніцы яго пазбаўленыя. Але не дзяліца ж ім з астатнімі?

Я ніколі не парайноўваю цябе зь Веранікай. І калі б Вераніцы прыйшло раптам у галаву раўнаваць або парайноўваць, яна б таксама ня мела на гэта права. Бо Вераніка была там, у тым жыцці, ты ў гэтym, і хто ведае, хто будзе са мной ва ўсіх наступных. Не, я ня веру ў перасяленыне душаў, я веру ў бясконцасыць і незваротнасць выгнання, як бы гэта патасна не гучала. Усе гэтыя краіны не мяжуець паміж сабой – больш за тое, калі існуе адна, то астатнія зынікаюць.

– Я хацела б, каб ты заўжды быў побач, – кажаш ты раззлавана. – Але ж я ніколі на гэта не пагаджуся. Але, ведаеш, я б насамрэч хацела... Што за лухту я вярзу?

– Заўсёды побач, – шапчу я. – Як съмерць. Дзякую. Ведаеш, адзін наш пісьменык напісаў калісьці кнігу “Съмерць-мужчына”.

Мы выпілі зашмат, і таму я нарэшце пытаюся пра тваіх бацькоў.

– Маці была журналісткай, – кажаш ты трохі зъдзіўлена, – а бацька – бацька доктар.

– Адзіная, напэўна, сапраўды патрэбная людзям прафесія, – пасыміхаюся я ў цемры.

– Ты перабольшваеш, як заўсёды. Ён быў даволі дзіўны. Дарэчы, наконт съмерці... Неяк ён распавёў мне такую... такую прыпавесыць. Жыў на съвеце адзін лекар, п'яніца й дурань, ні да чаго ўжо праз сваё п'янства не прыдатны... Нічога сур'ёнага яму не давяралі... Сядзеў ён неяк на начным дзяжурстве, прыкладваўся, як зазывчай, да біклажкі, лямпа на стале, вакол цёмна й ціха, і тут падыходзіць да яго нейкі незнаёмец у белым халаце й пытаецца, у якой палаце ляжыць фраў Хойтэ, якую сёньня даставіла хуткая.

Напэўна, ты назвала нейкае іншае імя, або зусім ніякага не называла, прынамсі, цяпер мне здаецца, пра фраў Хойтэ я сам дадумаў.

– Лекар адразу ўцяміў, хто перад ім... – працягваеш ты. – Ты ж разумееш, пра каго гаворка?

– Пра съмерць, натуральна.

– Так. Пра Съмерць. Яны зірнулі адно адному ў вочы, і лекару ўсё стала ясна.

– Зразумела, чаму. Справа ў далучанасыці. Якім бы ён ні быў спэцыялістам. Яны ж у пэўным сэнсісе калегі.

– Ну, я б сказала, калегі-канкурэнты. Уяўі сабе гэты момант. Ён не паказваў, што ведае яе. А яна пасыміхалася яму ў твар, так... паблажліва... Лекар, аднак, дапамагаць ёй адмовіўся. Яны стаялі й глядзелі адно адному ў вочы. Ён быў ужо добра п'яны, і таму жах спалучаўся ў ім з такой... такой дурной адвагай. “Не,” – сказаў лекар, ягоны язык заплятаўся, – “Ня маю адпаведных паўнамоцтваў. Прыходзьце заўтра ў прыёмныя гадзіны. Кім вы, дарэчы, прыходзіцесь пацыентцы?”. Съмерці надакучыла, яна пасадзіла яго на крэсла і лекар імгненна заснуй. А назаўтра фраў Хойтэ стала настолькі лепш, што яе выпісалі зь лякарні...

– ...і яна пражыла яшчэ трыццаць гадоў, і пабачыла сваіх праўнукаў.

– Ня ведаю. Пра гэта бацька не казаў.

– Але ж чаму яна яшчэ й нешта распытвала ў лекара? Няўжо ёй, усеўладнай, трэба звязратацца па дадатковую інфармацыю?

Мы захапіліся. У доме насупраць гаснуць амаль усе вокны. Толькі адзін вар’ят сядзіць перад вялікім, на ўсю сцяну, тэлевізарам, і глядзіць старыя савецкія фільмы. А ўдзень ён сыпіць, нам гэта добра відаць. Тут не прынята завешваць вокны фіранкамі, і таму напачатку, калі я падыходзіў да акна, то заўсёды пачуваўся няёмка.

– Думаю, ёй таксама хочацца разнастайнасыці, – кажаш ты. – А ты часта бываў на пахаваньнях, там, у сябе?

– У дзяцінстве так. У нас дзяцей заўсёды бяруць з сабой на хаўтуры. Як на дні народзінаў або на вясельлі. Ня думаю, што адмыслова. Проста іх няма куды падзець. Яшчэ й фатаграфуюцца ля дамавіны... Дзецям неабавязкова нараджацца падчас вайны, каб знаходзіцца блізка да съмерці. “Ідзі, пацалуй дзядулю ў апошні раз”, – гаворыць скрозь сълёзы чорна-белая маці, і дзяўчынка... яна ўжо даўно

стаіць тут... ростам яна якраз трохі вышэйшая за труну... яна падыходзіць і дакранаеца вуснамі да халоднага лба. Цалуе труп. І касавурыца на адзінную незнаёму ёй цётку ў натоўпе, якая строга сочыць за тым, ці паслухмяна выконваеца заданье. Хіба можна быць да съмерці бліжэй? Хаця, мне здаецца, гэты звычай не пазбаўлены сэнсу.

– Магчыма, – задуменна адказваеш ты. – Ведаеш, дарэчы, адзін паэт, які скончыў жыцьцё самагубствам...

– Самагубствам? Я недзе чытаў пра дзяўчыну, якая, каб скончыць жыцьцё самагубствам, праглынула чатыры лыжкі, тры нажы, кучу манэтаў, два дзясяткі цвікоў, сем аконных шпінгелетаў, медны крыжык, сотню шпілек, наглыталася шкла... І засталася жывая! Аднак я перапыніў цябе. Даруй.

– ...дык вось. Гэты паэт называў съмерць “маўклівым гардэробашчыкам”. На першы погляд даволі прыніжальна, але ж насамрэч не.

– А вось і ён сам, гэты гардэробашчык, – шапчу я. – Дагутарыліся.

Зынізу ў нашыя дзьверы й праўда нехта асьцярожна звоніць. Зусім голы, я йду да дамафону.

– Гэта Франк, – чуеца ўпарты голас. – Здаецца, я забыў у вас парасон.

Вераніка змарылася. Вераніка так змарылася, што нават зьняла пінжак. Чалавек у кабінэце добра гэта бачыў. “Табе не перашкодзіў бы добры масаж,” – сказаў ён аднекуль з-за яе сыпіны, яшчэ баючыся дакрануцца да Веранікі, але ўжо гуляючы яснымі, нібы пасъля хваробы, вачыма, па яе аголенай шыі, і паколькі Вераніка маўчала, вырашыў усё ж паспрабаваць. Цёплыя мяккія пальцы леглі на яе скuru, паволі націснулі й зараз жа адхіснуліся, завіслі над тым месцам, дзе съветлабрунатны паўмесяц незмыванага загару плаўна пераходзіць у цнатлівую белізну. Хаця фарбы тут ня маюць значэння, і афарбоўка пашпартнае скуры таксама ня ўлічваеца. Пальцы чакалі яе рэакцыі, і скажы яна ў гэты момант што-небудзь недарэчнае, яны, можа, не вярнуліся б. Але Вераніка маўчала, хаця зь яе артыкуляцыйным аппаратам пакуль што ўсё было ў норме, ну, хіба што горла крыху балела, як яно заўсёды найнепрыемнейшым чынам баліць у занадта добрае надвор’е, адплочваючы нам за недахоп дробных грашкоў, за няправільна абраныя дэкарацыі. І пальцы зноў апынуліся на Вераніцы, яны правялі мазолістымі падушачкамі па яе патыліці, зьверху ўніз, акуратна, пачырульніцку расправілі каўнер, адсунулі яго далей, каб не замінаў. Перамясьціліся на плечы, прабегліся, ціха патупваючы, па костачках, зазірнуўшы між іншым на імгненіне ледзь не пад рукавы, і вярнуліся да шыі, зрабілі хуткі эскіз лапатак і зноў падняліся ўверх, а потым замерлі, нібы прыгадваючы нешта, -- і пачалі сваю працу.

Пальцы як быццам мелі ўласную памяць, памяць скульптара, іх уладальнік ведаў, што ён хоча зъляпіць зь Веранікі. А Вераніка ня ведала, у што яна цяпер хацела б ператварыцца, ёй усё хацелася выць ад радасыці, але чамусыці ня вылася; яе бедны карак, які ў іншы час вылецеў бы коркам зь цела ад гэтых дотыкаў, сцяўся й замінаў дыхаць. “Усё адно,” – падумала Вераніка, адчуваючы сябе скрыпкай. Добра, што

люстра зь яе месца не было відаць, бо яна пабачыла б, што й сапраўды становіцца скрыпкай, рудаватай, дарагой, без футаралу -- струны вылезылі зь Веранікі, нібы з упакоўкі, напятыя струны, адна зь якіх п'яўкай прысмакталася да яе ілба. Ёй і праўда стала лягчэй ад гэтага масажу, кудысьці зьнікалі й мігрэнъ, і гнятлівы настрой, і мёртвия нэрвовыя клеткі, пра якія так любіла казаць яе маці, не заміналі больш нараджацца жывым, якія яшчэ ня ведалі, што іх чакае й колькі тут плоцяць кур'ерам. Раптам зачасаўся нос, нап'юся сёньня, нап'юся сёньня, паўтарала яна пра сябе, няўпэўнена пасьміхаючыся, нос часаўся, але менш за ўсё Вераніцы хацелася цяпер перапыняць чалавека за сыпінай, адзін яе рух мог усё сапсаваць. "Ну як, лепш?" – запытаўся чалавек, які й сам пакрысе зъмяняўся, толькі не заўважаў гэтага -- напрыклад, ягоны чэррап марудна, але няўхільна разыходзіўся ўшыркі, бы пад прэсам, і набывалі іншы колер валасы, і вочы трэскаліся, бы тонкае шкло. "Так, так" – сказала Вераніка, што пасьпела ператварыцца ў гадзіннік. "Так".

Колькі геніяў уцякалі сюды – а колькі няздарнасцяў!... Флярэнцыя, няўжо сапраўды ад слова "кветка"? – вершы, якія ты чытаеш мне на нашым бальконе, тысячу дзён таму, тысячу кіляметраў на паўночны ўсход. І вось нарэшце гэты музэй на Вія Рамана, і як заўсёды расчараўваныне: так, усё як марыў, усё як уяўляў, летуценьні няўдалага мэдыка, які стаў паэтам, патолягаанатама, якога ванітуе ад сузіраньня не нябожчыкаў, але калегаў па цэху... Аднак найгоршое пабочнае дзеяньне мары – гэта яе мажлівая зьдзяйсьняльнасць. Няма нічога больш пакутлівага, чым спраўдженая мёртвяя мара.

Аднак вернемся да музэю. Брунатная шляхетнасць парэпанага паркету, прымірэньне з прасторай, экспанаты пад непераборлівым шклом, на масіўных падстаканках спакойнага, але ня схільнага да фамільяннасці цёмнага-зялёнага колеру. А яшчэ на белых сьценах, у рамах, нібы карціны, – ніякае змрочнасці; а яшчэ – у празрыстых дамавінках на вытанчаных, фігурных ножках. Нікому не прызначаваецца, што менавіта гэта й цікавіць цябе больш за ўсё. Эўропа, маё ратаваныне: колькі ачмуральных падарожжаў у часе тут можна зрабіць, маючи трохі ўяўленьня, было б жаданыне, такое, ад якога цесна становіцца ў глотцы. Гэтая зала, да прыкладу, цалкам падыходзіць для таго, каб выправіцца калі не на трыста, дык на сто пяцьдзесят год назад, пад няспынны рогат ракі Хронас... Калі б толькі ня лямпы ды ня гэтыя ўключаныя ўказальнікі зь белым чалавечкам, які будзе вечна бегчы па плястмасавым лузе, у марнай пагоні за выпушчанай зусім не ў яго стралой: exit. Аркі скразных праходаў. Атынкаваныя аркі порцікаў, зь якіх быццам з телефонных будак або з капліцаў у скрушнай задуменнасці выходзяць тыя, каго калісці задумалі нерухомымі, выходзяць ужо некалькі стагодзьдзяў, на радасць такім, як я. Сюжэтныя барэльефы колеру высахлай крыніці скучы. Маскі лацінскіх лічбаў на арабізьне заляў. Я схіляюся над адной з дамавінаў і раптам бачу ў ёй Вераніку.

Яна ляжыць пад шклом, аголеная, трохі запракінуўшы галаву, здаецца, яна сыпіць, але не, вочы паўадплюшчаныя, у іх няма ні болю, ні шчасця, асабіста я бачу паміж яе напаўсамкнутымі вейкамі стому, нібы

яна яшчэ хвіліну таму займалася кахраньнем, а цяпер адкінулася на сваё ложа – ды толькі пад шклом яна ў поўнай адзіноце, так што найхутчэй гэта стома ад усіх тых позіркаў, якія кінулі на яе за апошнія дзьвесыце гадоў. За такі час са многім можна звыкнуцца. Тут мусяць быць нейкія адтуліны для вэнтыляцыі, адтуліны, празь якія ўлятучыўся сорам, бо спачатку ж закрывала рукамі ўлоньне ды грудзі, калі заля напаўнялася спраўнымі вусатымі сіньёрамі, студэнтамі ў чорных капелюшах, тоўстымі вучонымі, дамамі з шырока расплюшчанымі вачыма. Ніхто не зважаў на яе сорам, яны бачылі толькі тое, што хацелі пабачыць, па што прыйшлі сюды. Вераніка ляжыць пад шклом, адна нага паўсагнутая, доўгія чорныя валасы, расчесаныя на роўныя пасмы, спадаюць у нерухомыя цені рук з акруглых уступаў жоўтых плячэй, і даходзяць амаль да пояса. На вуснах Веранікі застыла паўусьмешка, на шыі каралі з матава-белых пэрлінаў сярэдняга памеру. Ёй сямнаццаць, ня болей. Яе яшчэ не пакінула гармонія маладосыці, і ніколі ўжо не пакіне, хіба што падбародзьдзе крыху круглейшае, чым прынята мець сёньня, пад ім – ледзь бачная, мяккая складка. Блікі штучнага съятла на залацістай скуре.

Чаму ж я кажу, што перада мной Вераніка? Яна даўно й бяз права на абскарданье ўкараціла свае валасы, зусім ня чорныя, а сіветлыя, бы птушынае пер'е, кропля кавы ў кубку з малаком. У целе Веранікі незваротна пераважала Поўнач, а Поўдзень праглядваўся хіба што ў бровах ды абрыйсе сыпіны. І – увага! – унізе яе жывата не было гэтага цёмнага паўкола, выразнае паласы, самая ніжняя кропка якой даходзіць амаль да лабка, а канцы схаваныя там, дзе звычайна напінаеца сантымэтр шаўца, які мерае талію кліенту, – паласы, якая ясна паказвае, што на патрэбу з чароўнага торсу гэтае жанчыны можна зыняць накрыўку. І я ніводнага разу ня бачыў, каб смочки Веранікі (не настолькі ружовыя ды празрыстыя, з удалым дамешкам брунатага) паўставалі так высока і аддана са сваіх маленъкіх кратэраў, хаця ўсялякае магчыма, я даўно ня бачыў яе грудзей. І пэрлінаў на шыі яна не насіла. У Веранічыным целе было нашмат менш акругласыці, больш косткі, больш волі. Пальцы на нагах былі меншыя, і твар хударлявейшы. Але гэта яна, яна, я бачыў яе менавіта такой, у гэтай самай позе, гэткай жа маладой і адкрытай для маіх вачэй, я бачу яе цяпер, такой голай-гульнёвай-гладкай, і нішто ўва мне не заходзіцца ад узбуджэння, чыстае таемства сузіраньня; і няхай яе падabenства (Яе Падabenства) сядзіць цяпер нерэальна далёка адсюль у стэрыльным сваім кабінэце ў нэрвова тузае туфлі пад працоўным сталом, ня верце – там, у неразмарожанай краіне, толькі яе наццаты сълепак, сапраўдная Вераніка тут, пада мной, як калісьці, Вераніка з крыві, скуре й мяса, Вераніка з навек застылага воску.

Герцаг-студэнт – так, мажліва, называлі яго самыя разумныя зь лёкай. Пэтэр Леапольд фон Габсбург Лятарынгскі, герцаг Тасканскі! – гучыць як цяжкая кавалерыя. Але мяккія, чулыя, прыпухлыя, цікаўныя вусны, якімі абзвеўся нават ягоны бронзавы бюст, не выдаюць ў герцагу ні тырана, ні ваяку. Менавіта ён вырашыў стварыць у Флярэнцыі музэй фізыкі й прыродазнаўчых навукаў, які пазней сталі называць проста La Specola, абсэрваторыя. Па-нямецку гучыць бадай

што яшчэ рамантычней: Sternwarthe, ці зорная варта. Воскам гэтыя слова ня пахнуць – што ж, і мэдыцына ня пахне мёдам. У 1771 годзе ад Н.Х... Але к чорту такі стыль! За чатыры гады (неверагодная хуткасць для тых часоў) у Флярэнцыю былі зьевезеныя дзясяткі экспанатаў, і 21 лютага музэй адчыніўся. Раніцай яго маглі наведаць усе добрыя хрысьціяне, па абедзе ж доступ быў адкрыты толькі для тых, хто займаўся мастацтвам або навукаю. Кіраваць музэем герцаг прызначыў “аднаго з найадукаванейшых людзей свайго часу”, як любяць пісаць сучасныя хранічныя храністы. Фэлічэ Фантана з Равэрэта быў, уласна, дацэнтам лёгікі, а значыць, музэй мэтафізыкі падыйшоў бы яму больш, чым фізычны, аднак і хімія, і мэдыцына былі яму зусім не чужыя. І герцагскі пратэжэ з запалам узяўся за працу. Праз дваццаць гадоў экспанатамі былі цалкам запоўненія ўжо восем заляў.

Воск. Ім ахвотна карысталіся яшчэ старажытныя рымляне, і ня толькі празь бясконцае багацьце магчымасцяў, безъ якога задыхаецца любы мастак, -- воск быў значна падатлівейшы за бронзу. На працягу стагодзьдзяў воск абслугоўваў у асноўным розных, часам вельмі непадобных і варожых паміж сабой багоў, і з асьветленых паходнямі халодных, душных і цесных задніх пакояў трапіў нарэшце пад клятчастае, рознакаляровае, прыцішанае съятло сярэднявечча, а затым – проста на шырокія далоні Тыцыяна й Леонарда. І вось служанка, спалохана перажагнаўшыся, палівае вадой са збаночка на рукі майстра Дзумба з Сыракузаў, які азіраецца на сонечную нару зробленага ім вуха. Менавіта з таго часу пачаліся гэтыя спробы выкарыстоўваць воск для імітацыі таго заўсёды ювэлірнага абсталяванья, якім да верху напоўнене чалавече цела, -- цёплага, мокрага, якое вечна будзе несыці ў сабе колішнюю мімалётную пяшчоту свайго стваральніка.

...Як мне зразумела гэта!.. Ніводзін з майстроў, якія рабілі для флярэнтыйскага музэю ваксовыя мадэлі чалавечых органаў і іх уладальнікаў, не раскрываў сакрэту свайго майстэрства. Ім гэта і ў галаву не прыходзіла, бо любое мастацтва памірае ад тлумачэння. І можна колькі заўгодна казаць пра наш тэхнагенны век – тыя, хто жылі ў васямнаццатым стагодзьдзі, гэтаксама наракалі на залішні рацыяналізм сучаснасці ды абагаўленыне матэрыяльнага. А гэта ж быў блаславёны час, калі мастацтва й навука йшлі поруч, і ніхто зь іх не задумваўся пра развод або шлюбную дамову.

Ляпілі з натуры, на першым паверсе, вокны ў двор. Натура хадзіла да пары па Вія Рамана ды, цалкам магчыма, наведвала музэй, не падазраючы, што неўзабаве застанецца тут навечна. Бо натурай служылі трупы і іхныя часткі: недалёка ад музэю, прыкладна за два кіляметры, знаходзілася лякарня Санта Марыя Нуова, адкуль ваксарам рэгулярна прывозілі неабходнае. Дамо голас гістэрычнаму гісторыку: “Цяпер у гэта цяжка паверыць...” – і заткнем яму рот. Я веру. Для стварэння адной мадэлі патрабавалася каля 200 трупаў. Магчымасцяў для кансэрвацыі ў майстроў было вобмаль. Але таленту ды прагі... Іхныя інструменты, у якіх я ўсё адно ні храна не цямлю. Колькіх спарадзіла, напрыклад, гэтая міса з выскабленым дном? Я часам шкадую, што машыны ня здольныя зайдзросці. А затым – беражліва, з любоўю, з гордасцю – у съветла-

зялёны шоўк драпіроўкі. Да яе можна дакрануцца і цяпер, і я раўнуюю ўсіх, хто здагадаўся зрабіць гэта.

Белы воск са Сымірны, кітайскі воск, вэнэцыянскі воск... Дзяўчына ў шклянай труне, плён маўклівае працы некалькіх сотняў натуршчыц. Вераніка, яе згубленая, забытая сястра. Няхай твая вокладка будзе белай.

www.kamunikat.org

6.

Яна сядзела ды нягучна плакала сабе ў ружовыя калені, мне падавалася, што даволі фальшыва, хаця я й ведаў, што памыляюся. Сядзела ды паўтарала шэптам: “Мне рана, рана, разумееш ты, рана...”; калі б сеў зараз побач у такой самай, як яна, позе, прысланіўшыся сыпінай да яе дрыготкай сыпіны, мы б нагадвалі лягатып адной вядомай фірмы па вытворчасці вopраткі. Вечна мне ў самыя пранізлівія імгненіні лезе ў галаву розная лухта. Памятаю, калі яе ледзь ня ўдарыла токам у маёй падступнай кватэры, дзе бяздумная анархія рэчаў ды мэханізмаў даўно зъмяніла ладны абсалютызм мінулага гаспадара, я, замест таго каб кінуцца да Веранікі са спачувальнымі роспытамі, падумаў пра тое, што няблага б сёньня прыгатаваць бульбу з грыбамі. Напэуна, з маёй галавой было нешта ня так – затое з астатнімі органамі ўсё было ў злавесным парадку.

– Рана!.. – усхліпнула яна й падняла да мяне твар, злучаны з каленам тонкай пругкай ніткай, якую Вераніка зараз жа змахнула рукой і выцерла аб майткі.

Я моўчкі, па-завалюхінску хітаў нагой.

– Рана! – паўтарыла яна злосна, нібыта гэтае слова было ненавісным ёй жаночым іменем.

– Ну паслухай, дванаццаць дзён яшчэ нічога ня значаць, -- сказаў я, – Бываюць і даўжэйшыя затрымкі, – ды ўсё ж сеў так, як дыктувала рэклама, але Вераніка тут жа крута разъвярнулася да мяне тварам і закрычала:

– Ты ведаеш, што са мною стане? Ты можаш сабе гэта ўявіць? Паглядзі на мой жывот!

І я паслухмяна ўтаропіўся на яе пляскаты жывот, сымбалъ сонца ў паўкруглай аправе, яна стаяла на каленях, і на жываце яе шпарка разгладжваліся палоскі.

– Я ведаю, ведаю гэта дакладна. Я гэта адчуваю. Паглядзі, паглядзі вось сюды. Ведаеш якім ён стане?

– Якім?

Яна не змагла адшкупаць словаў і павалілася роспачна ў падушки, а потым зноў паднялася на калені – знайшла:

– Пачварным, агідным! Спачатку разъдзымутым, а потым зъдзымецца як балёнік, і мне застанецца зморшчаны, патрэсканы, друзлы... Бурдзюк! І наогул, наогул...

Я падняўся ды апусьціўся ў фатэль. Вераніка ўпала на сыпіну, і твар яе зноў сказіўся ад прывідаў будучыні, глынуўшы мімаходзьголосных, якія добра пасавалі гэтamu выпадку:

– Я яшчэ толькі пачынаю жыць! Я яшчэ не гатовая...

І зноў усё вярнулася ў зыходны пункт, яе твар, схаваны ў каленях, і маё няўклюднае маўчаныне. “Чаго ты сядзіш, ідзі ў аптэку!”—прастагнала яна: як вокамгненна зъляцелі зь яе пакорлівасць і падатлівасць, як пангельскую сыйшла славутая жаночая слабасць, і нашыя слоўцы для ўнутранага карыстаньня, шчасльвія дзеци ўзаемнага даверу, таксама кудысьці сплылі... Я нацягнуў нагавіцы ды майку, улез у тапачкі ды ў такім выглядзе выйшаў на вуліцу.

А там усё нібыта съмяялася з нас. Я пачаў лічыць мамашаў з вазкамі, што праходзілі міма, і неўзабаве зъбіўся зь ліку, такое іх было мноства. З адчыненых вокнаў, з-за непарушных, быццам мармуровых складак на фіранках чуўся настойлівы дзіцячы плач. Плякаты заклікалі адзначыць Дзень маці-адзіночкі як мае быць – як гэта, цікава? Зграі п'яных паўтолых маці ў парках замест дэсантнікаў і мужчыны, што прыціскаюць сысункоў да валасатых грудзей, у надзеі выціснуць зь сябе хаця б кроплю малака? І ўвечары, абавязкова – съяточны канцэрт у Палацы народу, з удзелам дваццаці айчынных зорак і адной Зойкі з блізкага замежжа. Вясна душыла горад, але гэта была толькі рэпэтыцыя летніх кашмароў. Такое надвор’е таксама міжволі наводзіла на думкі пра дзетанараджэнне: бо пры гэтай тэмпэратуре трэба ляжаць у хатняй прахалодзе з кім-небудзь блізкім твайму сэрцу, а пацець лепш удаваіх. Я намагаўся ўявіць сваю будучыню, калі Вераніка сапраўды слушна ўсё зразумела, і ня мог. Я ўжо мог дацягнуцца пальцамі да сваіх трывіцаці, а да дваццаці ўжо не... Вочы мае былі заплюшчаныя, будучыні я ня бачыў, толькі чырвоныя сполахі, зь якіх складвалася то Вераніка, то мой начальнік, то нейкая агністая котка. Кажуць, жанчыны й праўда здольныя гэта адчуваць. Калі ня нізам жывата, то сваёй трапяткай жаночай абалонкай. Ледзь ня трапіўшы пад сонную машыну ў цёмных акулярах, я перайшоў вуліцу ды адчыніў дзіверы аптэкі.

Тым часам Вераніка малілася. Сядзела ў майтках і расшпіленым станіку перад паласатымі выцьвільмі шпалерамі ды малілася. Калі б яна толькі здагадвалася, якімі нехрысьціянскімі рэчамі займаецца, то правалілася б празь зямлю (але туды нельга, там падвал, у якім якраз цяпер труцяць пацукоў). Як гэта робіцца, яна ня ведала, хаця й была хрышчонай: прыйшла калісьці гэтыя водныя працэдуры з барадатым глухім інструктарам, здала нарматывы ды за найменынем значкі атрымала на шыю крыжык. Ну, як там у фільмах... Ойча наш, нейкія ясінанебясі, а далей як? А вусны яе ўжо складалі ўласны верш, які захлынаўся ва ўпэўненасці, што ўсё ўжо вырашана гэтым усемагутным чыноўнікам, якога ніхто, папраўдзе, ня бачыў, але адно тэлефанаваныне якога руйнуе або ратуе жыцці. “Пазбаў мяне ад яго!”—залаўмانتавала яна нарэшце пра сябе страшныя слова ды бясьсільна разгарнула выпадковую цукерку, што плавілася пад падушкай.

Я вярнуўся, і Вераніка схавалася ў прыбіральні. Там нешта гримнула, і зарыпелі, зноў расчыняючыся, прагнія да публічнасці дзіверы, і зноў бразнулі. Мне падалося, я чую, як цырчыць струменьчык. Я пайшоў на кухню ды прысмактаўся да крану й неўзабаве спалохаўся, што Вераніцы не застанецца вады – але ня мог адляпіцца. Яна выйшла, і па яе твары я зразумеў, што ўсё скончана. Рукі мае павольна наліваліся новай, бацькоўскай сілай, і заўтрашні дзень перамяшчаўся з-пад ног на плечы. Я зірнуў на Вераніку зь пяшчотай, я зусім не ўсьведамляў, хмары якіх пераменаў зацягваюць нашае дагэтуль бязвоблачнае неба, я выпрастай сьпіну ды падрыхтаваўся сказаць ёй усё тое, што мусіла прагучаць толькі праз некалькі год. Але яна адсланілася й сама прыпала да крану, а потым з асалодаю села на халодны стол.

– Я цябе віншую, – сказала яна расчараўана. – Пранесла.

Да мэтро яны йшлі з Кулакоўскай. Па шчырасьці, Вераніцы было ўсё адно, з кім адольваць гэтую мізэрную адлегласць: лапік асфальту перад універсітэтам, прысыпаную пяском ды недапалкамі съежжу, гулкі падземны пераход і поўную аўтамабільных адлюстраваньняў з аднаго боку ды аўтамабіляў з другога дарожку. Вучыцца заставалася ўсяго нічога, і самае прыкрае, што гэта нічога ніяк не хацела аднак пралацець непрыкметна – не, кожны дзень цягнуўся так, бы не зъмяшчаўся ў мех нябыту... Але постаці сакурсынікаў тым ня менш шторазу ўсё выразней гублялі сваю матэрыяльнасць, знаёмыя здані, набор гукаў без значэння. Яна памахвала сумкай ды згодна хітала галавой. На курсе яна ні з кім не сябравала, але ні з кім і не варагавала; сам факт таго, што Вераніка мела мянушку, съведчыў пра тое, што ўсё ж нейкі сълед яна тут пакінула.

– Ды супакойся ты, – цадзіла скрэзь зубы Кулакоўская. – Зъ пятага курсу не выганяюць. Здамо й забудзем. Вось толькі што пасъля гэтага рабіць? Я, ведаеш, дамоў не хачу...

I Кулакоўская, прымружыўшыся яшчэ раз зъ няўхвальнай усьмешкай, пайшла ў свой інтэрнат, а Вераніка вырушила дадому, у Сьвет. Так, наўрад ці хто-небудзь з выкладчыкаў захоча ствараць ёй і сабе праблемы. I, магчыма, можна дакаціцца па інэрцыі да дыплёма, ня робячы ўжо звышчалавечых намаганьняў, не ўстаючы а сёмай, каб засыпець у чытальнай залі вольныя месцы, ігнаруючы загадкавыя практычныя, даўшы галаве адпачынку, а целу падшукаўшы чагосыці займальнага. Зайшоўшы ў яшчэ пустую кватэру, яна цьвёрда вырашила не грузіцца сёньня й заўтра проста паспадзявацца на ўдачу – ня так ужо й часта Вераніка нешта пазычала ў гэтай дамы. Але, дапіўшы каву, яна перабрала ў галаве тэмы, сама ў сябе задзірыста пытаючыся: ну што ж, я нічога пра гэта не змагу сказаць? I тут жа зразумела, што насамрэч ня зможа. Бледныя твары вялікіх людзей гайдаліся недзе ўбаку, але паклікаць іх па імені яна не наважвалася, баючыся памыліцца. Распакоўка іхных вялікіх ідэяў таксама патрабавала адмысловых інструментau, якіх Вераніка ня мела, і таму ня мела й паняцця, зь якога боку да гэтых глыбай падступіцца. Ад усіх гэтых думак пра заўтрашнє выпрабаваньне пахла такой сырой, падзямельнай вечносцю, што хутка Вераніка ўжо сядзела над таўшчэзнай кнігай, марна намагаючыся запомніць хаця б, касыцюмы якой эпохі яны насілі. А ён жа спытае, гэты заўтрашні вусаты заікасты дацэнт з вачыма фашыста, абавязкова спытае. Ён можа; пабачыўшы, што ахвяра выдыхаецца, ён цалкам здольны быў салодкім, д'ябалскім голасам запытацца: ну добра, скажыце мне, прынамсі, мог масье Дзідро насіць цыліндар, або не? Стаяўка трэх балы. Вераніка гартала кнігу, як фотаальбом, і не магла запомніць ані прозвішча, – як па ёй, дык яны ўсе маглі тут насіць цыліндар...

У дзьверы вінавата пазванілі. “Веранічка, сонейка, дай вашага пыласоса, мой-та зусім не працуе”, – сказала суседка, зірнуўшы на яе голы жывот з бліскучым вочкам і звычна заглянуўшы ў кватэру ды прынюхаўшыся, ці ня пахне тут маладымі мокрымі мужчынамі. Вераніка дзівюма рукамі прыцягнула ёй з залі непаслухмяны пылосос, нібы бульдога за ашыянік, і, цярпліва выслухаўшы мітусльную падзяку,

зачыніла дзьверы. Адзін зь іх быў у капелюшы зь пер'ем. Вось ён дакладна ня мог насіць цыліндар. Ці ўсё ж... Можа, яны мянілі іх, раніцай каўпак, удзень мушкетэрскі каплялюш, увечары цыліндар. За съцянай загуло. На адной з ілюстрацыяў строга ды асуджальна глядзеў на суседнюю табліцу ня вельмі стары яшчэ мужчына ў чорным, Вераніка некалькі разоў паўтарыла ягонае ймя, заплюшчыўшы вочы, і, задаволеная, загарнула кнігу. Вось, хаця б аднаго запомніла. Можа, заўтра пашанцуе. Пэтэр... Пэтэр... Каб цябе. Яна зноў разгарнула кнігу, закласыці старонку, як высьветлілася, ёй у галаву не прыйшло, і загадкавы Пэтэр цяпер таропка пераапранаўся недзе ў тоўшчы паперы, пасьмейваючыся, што так лёгка падмануў Вераніку. Яна ўздыхнула й села пісаць шпоры.

Але пакрыўджаны час не забываў, як легкадумна зь ім абыходзіліся ўвесь сэмэстар. Пачынаўся вечар, недзе паблізу працавалі швабраю, Вераніка сьпісала ўшчэнт восем лістоў, а навыкрытых Пэтэраў заставалася яшчэ тузіны два, ня менш. Перад вачыма яе пакалыхваўся, усё больш нецярпліва, вобраз чайніка са спакушальнымі шлейфамі пары, калі зазваніў тэлефон і больш не змаўкаў. Спачатку сястра распавяла пра тое, што яе муж купіў нарэшце квіткі ў Турцыю, потым пазваніў сусед Юрык і пачаў кленчиць гарэлку: Вераніка шчыра схадзіла праверыць, ці няма часам у шафе, пакінуўшы слухаўку на разгорнутай кнізе як закладку, і вярнулася ні з чым – Юрык не павернёт ды пачаў наноў, ледзь адвязалася. Потым амаль адразу ж пазваніў гэты дзіўны малады чалавек, зь якім яна пазнаёмілася нядайна, сарамлівы й нахабны адначасова, -- яму чамусыці хацелася, каб Вераніка прымала яго за фашыста. Праз пяць хвілінаў – зноў званок: “Айбаліт слухае!” – стомлена падняла слухаўку Вераніка, прыгадаўшы дзіцячуказку, але гэта званілі зь міліцыі. И потым, як наўмысна: маці, паведаміць, што затрымаецца на працы. И зноў пазванілі, яна хацела ўжо цапнуць тэлефон, але гэта было ў дзьверы, суседка прынесла пыласос. “Адключыць яго, ці што?” – паныла падумала Вераніка, пачуўшы, як прыйшоў бацька, не разуваючыся пакрочыў на кухню, адчыніў лядоўню, шумна пажаваў нешта – ажно адсюль было чуваць, і зноў сыйшоў, шчоўкнуў замок. Вераніка ўключыла лямпу й нечакана для сябе сама набрала нумар.

– Так. Бярэш зараз жа кніжкі й прыяжджаеш да мяне, – Лёнькаў голас быў відавочна ўзрадаваны. – Я ведаю такія мэтады!.. И табе неабходны спакой.

– А табе неабходны хто-небудзь у ложку, – съцвярджалына сказала Вераніка, раззлаваўшыся.

– Што ты, Веранічка, даю слова, – пакрыўдзіўся Лёнька. – Што я, дэбіл, не разумею... Твая вучоба – съятое.

Яна пастаралася як найхутчэй скончиць гэту размову і ўрэшце праста кінула слухаўку. Тэлефон загаласіў. Гэта зноў быў Юрык, ужо п’яны і, як заўсёды ў такім стане, настроены на філязофскі лад. Ён мэлянхалічна пасьвістваў ды съмешна ікаў.

– Гэта... Як ты вабішчэ, Веранічка, – пачаў ён, і па голасе Юрыка было чуваць, што ён разылічае на доўгую зъмястоўную размову. – Можа, выйдзем, пакурым?

– Не магу, – пальцы Веранікі нешта казытала, і яна ажно павяла плячыма. – Іспыт заўтра.

Але казытка не спынілася, нешта варухнулася пад яе далоняй, што стомлена ляжала на адкрытых старонках. Вераніка раздражнёна зірнула, пачухаўшы далонь, і замахала рукамі ад агіды. Па старонках поўз жаўтавата-брунаты, даволі буйнога памеру таракан. “І адкуль жа ты ўзяўся?” – падумала Вераніка раззлаваўшыся, адначасова забіваючы пачвару чыстым лістом і крывячыся ад адчуваньня ягонага нябачнага цела пад падушачкамі пальцаў. Яна паднялася, каб аднесыці труп да ўнітаза, выйшла ў калідор і, можа быць, спакойна дабралася б да мэты, калі б не зірнула выпадкова на канапу ў залі ды, блізкая да непрытомнасці, адступіла зноў да свайго пакою. З вузкіх палубаў чорнага пыласоса, што стаяў на сваім звыклым месцы, пагрозілівыя ды незылічоныя ў гэтай вайсковай сваёй уніформе, утвараючы часам невыносныя рухавыя қупкі, разъягаліся зь пераможным выглядам, дзіўна ладнымі шыхтамі, нібы падпарадкоўваючыся нейкаму загаду, рудыя жвавыя акупанты.

З-за дрэваў, што неахвотна расступаліся ў гэтым месцы, канца агароджы відаць не было, але паселішча займала невялікую тэрыторыю, яно плыло над лесам, як зьбіты зь бярвенняя ледакол. Вераніка ўздыхнула, падняла крысьсё плашча ды ступіла ў цёмную ваду рова.

Натуральная, можна было павярнуць налева, падняцца на ўзгорак і скажіцца потым зь яго праста да брамы з аблупленай шыльдаю “Піянэрскі лягер “Машыніст” і ўжо адтуль пашыбаваць да летняй сцэны. Але лішніх пытаньняў наконт таго, што яна рабіла па-за лягерам у небясыпечным сутоныні, было ў такім выпадку не пазыбегнуць. Бо каля брамы заўсёды сядзелі дзяжурныя са старэйшых атрадаў, гулялі ў карты або ў ножыкі, яны б абавязкова скруцілі Вераніку ды адвялі б да начальніцы. І – часу ў яе ўжо амаль не было. З-за навіслых над агароджай карпусоў чулася, раптам абрываючыся й потым выбухаючы зноў, музыка – наладжвалі апаратуру, і нейкі голас, нібы наўмысна пасланы на пошуки Веранікі, раз-пораз далітаў да яе праз прыцемкі, выпушчаны з катапульты калёнак. І яна, моршчачыся ад халоднае вады, з адсырэлымі басаножкамі ў руках, хутка перабегла на той бераг. Прывітальна крумкалі жабкі, яны ўжо звыкліся з гэтымі таемнымі Веранічынымі ўцёкамі ды вяртаньнямі, Вераніка выцерла ногі крысом плашча ды азірнулася. Капітана яна ня бачыла, але ведала, што ён стаіць там, між ялінаў ды цяжкага, набрынілага вільгацьцю павуціння, і маша ёй рукой, вось так, толькі трошкі ўзыняўшы руку й павольна варушачы пальцамі, – жадае ўдачы.

Яна надзвычай асьцярожна пралезла, прыгнуўшыся, праз адтуліну ў драцянай агароджы й потым з агідаю абулася, абкружаная брыдкімі пахамі, што жылі тут, нібы грыбы, напітаўшы сабой і раскіданыя вакол прагнілья дошкі, і сылізкі, вялізны, хутчэй за ўсё пусты ўнутры пень, у якім, цалкам магчыма, жылі сапраўдныя гадзюкі, і вялікі, павалены ў непрытульную траву тварам уніз шчыт, на сыпіне якога ўсё расплываліся ды не маглі расплыцца напісаныя алоўкам лічбы... Усё гэта Вераніка бачыла шмат разоў, месца заходжаньне кожнага прадмета яна ведала напамяць і магла заплюшчыўшы вочы адшукаць дарогу. Пасьля даўкага,

п'янкога водару лесу марудзіць у гэтым месцы ёй не хацелася, і яна шпарка кінулася да карпусоў.

Яе адпачынак у “Машынісьце” сканчаўся, яна прабавіла між ягоных дратоў ды балёнікаў дзъве зъмены. Яшчэ ў Сьвete, рыхтуючыся ехаць у лягер, яна з заміраньнем сэрца слухала аповеды тых, хто ўжо пабываў тут. І ўсё было гэтак сама, як ёй распавядалі ў задушлівым, густым кустоўі за домам: хлапечыя начныя вылазкі на дзяявочую палову з выкарыстаньнем зубной пасты, гісторыі перад сном, пасъля якіх адна дзяўчынка зь іх атраду яшчэ тыдзень мачылася ў ложак, і піянэрбол на вытаптаным пяску, і конкурс песні, на які Вераніку нават не ўзялі – забракавалі, і яна праплакала ўвесь дзень, скаваўшыся на ўскраіне лягера, за паваленым дубам, адкуль яе прагналі старэйшыя хлопцы, і купаныне ў соннай, неглыбокай рэчцы, і камары, камары, камары... – пакуль не пачаўся гэты сэзон дажджоў, пасъля якога лягер ледзь не затапіла. Бацькі прыяжджалі да яе па выходных, але без энтузіязму – Вераніка бачыла, што ім карціць як найхутчэй зъехаць, і яны нават ня слухаюць, што яна распавядае ім дрыготкім ад захаплення голасам. Брат так і не прыехаў ніводнага разу, але што там казаць, ён быў якраз у такім узроўніце, як іхныя дзяжурныя каля ўваходу: ножыкі, карты...

Менавіта пасъля гісторыі з конкурсам песні Вераніка знайшла гэтую адтуліну ў агароджы. Невядома калі павалены дуб, што ляжаў паблізу ад сталовай, надзейна захінаў ад вачэй важатых ды выхавальнікаў зарослу густой высокай травой высчу, за якой, у сваю чаргу, тырчаў пень у клятчастым цені. Тым разам Вераніка, у якой яшчэ пяршила ў горле ад крыўды ды нядайніх сълёзаў, доўга стаяла перад раптоўна знойдзенай адтулінай. Хто ведае, можа, ёй карысталіся дарослыя, каб зъбегаць у бліжэйшую вёску па самагон, можа, важатыя лазілі празь яе, каб патанчыць на дыскатэцы ў райцэнтры, да якога было кілемэтраў пяць... Вераніцы было соладка ды страшна, калі яна ўсё ж закрыла ўспацелай далоняй вочы свайму страху ды вылезла вонкі, адразу ж упайшы ў замаскаваную палым гальём канаву ды перапэцкаўшы ў глей сукенку. Тады яна вырашыла не адыходзіць далёка ад лягера, пагуляла між зманліва рэдкіх ялінак, пазрывала яшчэ зеленаватых ягадаў ды выкінула іх каля заняпалага мурашніка... Але потым усё ж заблудзілася, бо навязылівыя ўспаміны заміналі думаць пра нешта апрача нядайніе несправядлівасці й гналі ногі наперад. Неўзабаве яна выйшла да рэчкі. Цалкам магчыма, гэта была тая самая рэчка, у якой, трохі, відаць, далей, там, дзе сканчаўся лес, яны плёскаліся падчас першае зъмены. А можа, і не. Яна падыйшла да самае вады, і рукі самі ўзялі каменъчык і кінулі яго, млява ды няўпэйнена, у нясьпешную, амаль нябачную плынь. Нібыта ў каменъчыку была скаваная яе крыўда, нібыта пасъля гэтага яна цудадзейным чынам вернецца ў лягер, і важатая Сьвета кінецца да яе з прабачэннямі. А каханыне яе ў іголцы, а съмерць у яйку, а шчасыце ў куфры... Ці ня ў куфры. Зноў яна ўсё пераблытала. Вакол было ветрана ды вусьцішна. Яна павярнула галаву ды пабачыла Капітана. Ён паманіў яе пальцам: хадзі сюды, і яна, напачатку ўжо памкнуўшыся ўсім целам да лесу, потым стрымалася й баязліва падыйшла. На першы погляд здавалася, Капітан лавіў рыбу, але потым, калі яны сустрэліся тут ужо другі раз, Вераніка ўцяміла, што Капітан быў занадта задуменны, каб хаця б

нешта ўпаляваць у гэтай ляночнай, растлусьцелай, амаль нерухомай вадзе.

Капітан жыў паблізу ў намёце, які чужому знайсьці было, бадай што, немагчыма, бо яго ад цікаўных вачэй абараняла вельмі падступнае на выгляд, быццам вынутае са змрочнай казкі й перанесенае сюды разам з зацьвілай багнаю ды зеленаватым съячэннем, балота. Капітан браў Вераніку за руку ды йшоў адно яму вядомымі съцежкамі. Пазней, калі Вераніка ўжо скончыла ўніверсітэт, яна толькі жахалася, што магло б зь ёй здарыцца, акажыся Капітан іншым чалавекам – уся рызыка яе колішній бесклапотнасці паўстала перад Веранікаю ва ўесь свой пачварны рост. Напэуна, і той, з крыламі, нябачны, хто не пакідаў Вераніку ўсё яе жыцьцё, то хаваючыся за фіранкамі, то выступаючы раптам з паветра, як Копэрфілд, у тую лягерную пару таксама йшоў за Веранікай, якая даверліва трymала Капітана за руку, ішоў, спатыкаючыся, правальваючыся па калена ды зноў ступаючы па купінах...

Спачатку яны з Капітанам маўчалі, а потым урэшце разгаварыліся: Капітан распытваў яе пра бацькоў, пра лягер, і неўзабаве Вераніка ўжо распавядала пра сябе, захлынаючыся, пырскаючы падлеткавай чыстай сылнай, пра брата, пра важатую Сьвету... Капітан быў сапраўдны – ён насіў адмысловую фуражку, ён пыхкаў люлькай, ён быў барадаты й надзвычай маркотны. Пах ягоных высачэзных, зялёна-бурых, як балота, ботаў Вераніка памятала яшчэ доўга. Правая рука Капітана была зь нейкім загадковым пашкоджаньнем: ён ня мог разагнуць як сълед ні яе, ні пальцы... Затое левая працавала за дваіх, і Вераніцы было прыемна трymацца за гэтую руку, цвёрдую, бы камень. У той час ёй пачалі сыніца дзіўныя сны: парашутысты над ранішнім туманным лесам, тайныя знакі, скрыжаваныя лапаты... Дзіўна: болей такога зь Веранікаю ніколі не здаралася. Яна вярталася ў лягер як у сyne й не магла ўнаучы заснуць. Важатыя нічога не зауважалі. А аднойчы Вераніка заснула ў намёце Капітана – узяло сваё доўга бяssonьне – і вярнулася ў лягер толькі ўнаучы. Як заўсёды, Капітан правёў яе да агароджы. Яна, палохаючыся кожнага гуку, прабралася нарэшце, абмінаючы ліхтары, да свайго корпусу ды не распранаючыся шуснула пад коўдру, пачуўшы на ганку нечы голас. Але гэтае спазненые сыйшло ёй з рук, ніхто нічога не зауважыў.

Калі Вераніка звольнілася з Цэнтру, яна вырашыла абавязкова знайсьці Капітана. Ён почасту зьяўляўся між яе ўспамінаў і ўсміхаўся. Сто разоў Вераніка плянавала экспэдыцыю да той піянэрлягернай рэчкі, і аднойчы нават пагаварыла пра гэта, не называючы сапраўдных прычынаў, з адным маладым чалавекам, які, як здавалася Вераніцы, быў даволі авантурнага складу... Але жыцьцё раптам панеслася наперад з такой хуткасцю, што Капітан праваліўся некуды ў шчыліну паміж дзяцінствам і даросласцю, і, як высьветлілся, незваротна.

Неяк яны сядзелі ля вады й Капітан, трymаючы ў руках непатрэбную вуду, сказаў нечакана:

– Ведаеш, што там, на тым беразе?

Вераніка адмоўна хітнула галавой і паспрабавала злавіць у палёце страказу.

– Гэта памежная рэчка, – прамовіў ён нечакана грубым голасам. – Памежная. Там – другая краіна, там усё ня так... Там усё магло б быць інакш. Ніколі не заплытай за сярэдзіну. Бо тады ўсё вельмі дрэнна скончыцца. Тут паўсюль памежнікі. Я іх ведаю, і таму яны нас не чапаюць. Але ніколі не заплытай... Чуеш?

– Так, ня буду, – сказала Вераніка, хаця яна цудоўна ведала, што там, на другім беразе, ніякае не замежжа, а палі калгасу “Ліпеньскі” і, трохі далей, вайсковая частка. Ёй чамусыці захацелася, каб Капітан распавёў яшчэ што-небудзь, але ён заняўся раптам рыбай, якая, ужо на палове шляху да съмерці, раптам пляснулася ў ваду, сарваўшыся з вуды, і Капітан глуха вылаяўся.

Вось жа дзіўна. Тады Вераніцы здавалася, што Капітан стаў для яе цэлым сусьеветам. А прайшло ўсяго трохі часу, і трэ было йсьці ў школу – і сусьевет цудоўна абышоўся без Капітана. Ведалі б бацькі...

... – Ну дзе ты ходзіш, Веранічка! – ліхтарык раптам выхапіў яе зь цемры, і важката Сьвета, грудастая, вялікая, вось бы каго зараз на сцэну, ращуча ўзяла Вераніку за руку. – У нас мала часу! З-за цябе ўсё зрываетца!

Яе пацягнулі да сцэны, за сцэну – пры набліжэнні важката усе скавалі цыгарэты. На сцэне аглушальна роў вядучы. “Давай, давай!” – Сьвета рэзка задрала Вераніцы кофту ды прыціснула ёй да жывата падушку. “Ну, не тармазі!”. Астатнія былі ўжо ў зборы ды зь цікавасцю пазіралі на брудныя ногі Веранікі ў зусім размоклых басаножках: Веня Жук з кіёчкам і ў акулярах над прыкленай белай барадой, якая, відаць, проста не дачакалася новага году, Анжаліка зь лялькай, Фарыд, закручены ў бінты так, што быў відаць толькі арліны нос. На сцэне нешта зашыпела, і Сьвета таўханула Вераніку ў азадак. “Я ня буду ўдзельнічаць у гэтых ідыёцкіх дзіцячых сцэнках!” – віскнула раптам Анжаліка, інтэлігентная дзяўчынка з цэнтру гораду, але падштурхнутая Вераніка прывяла ў дзеяньяне іхнью працэсію, і яны вылецелі на сцэну й пасыпхова рассыселяся па крэслах, а пераможца нядаўняга конкурсу, падобная да ахопленай агнём малпы Алеся распусна съпявала ў мікрофон невядома кім прыдуманую песенку на матыў мульцяшнае “Доброты”, у якой рэфрэнам гучала: “Трэба месца саступіць”. Вераніка зірнула на малодшыя атрады, якія глядзелі на сцэну з пачцівасцю – руکі на каленях, пальцы ў насоч, на занятую сваімі справамі астатнію публіку, і ёй падалося, што яна бачыць, як Капітан стаіць там, у заднім радзе, і пальцы ягоныя ўхвалына ды сумна варушацца.

Да таго жудаснага вечара яны дзялілі з братам гэты вузкі пакой, бацькі спалі ў залі. Быў, натуральна, перапынак, Вераніка сама баялася сабе прызнацца, да чаго ён быў прыемны; гэтыя амаль два гады – брат тады пайшоў у войска, і хаця яна старалася падтрымліваць парадак у ягоных рэчах і ні на імгненыне не давала пакою выглядаць так, нібыта ён мае толькі адну гаспадыню, -- гэта быў файні час. Але брат вярнуўся, і жыць зь ім становілася ўсё цяжэй.

З часам узыніклі заканамерныя праблемы: усё ж няма нічога правільнага ў тым, што дарослыя брат і сястра жывуць у адным пакоі; у іх могуць узынікаць нехарошыя, як казала бабуля Веранікі, думкі, дый

наогул – індывідуальнасцям трэба прастора, каб судакранацца бяз крыўдаў (гэта Вераніка недзе вычытала). Спачатку праблема вырашалася неяк сама сабой, брат у першы год пасля войска яшчэ захоўваў нейкія рэшткі любові й далікатнасці. Потым стала прасьцей: брат амаль не начаваў дома, а калі й прыходзіў, то пад раніцу, калі Вераніка ўжо спала. Так што яна магла без усякіх цяжкасцяў (ну хіба паглядваючы раз-пораз на дзъверы) пераадзявацца, класціся спаць і рабіць усё тое, што нармальны чалавек не выстаўляе на агульны агляд. Сказаць пра гэта бацькам значыла зрабіць ім вельмі балюча, і Вераніка гэта добра разумела. Не, паведаміць пра ненармальнасць становішча ёй даўно карцела, асабліва калі яна яшчэ вучылася ў школе, але потым Вераніка падумала пра тое, як гэта, відаць, цяжка – знайсьці для дачкі кватэр... А потым прыйшло азарэнне: яны проста чакаюць, калі я выйду замуж і праблема вырашыцца сама сабой. Ну не, злосна засьмяялася яна, я ня згодная. И Вераніка цвёрда вырашыла адкладваць сабе на жытло, як толькі яна знайдзе працу.

Сваю кватэру яна добра сабе ўяўляла й нават да дробязяў прадумала, што дзе будзе стаяць. Праўда, калі б Вераніка адплюшчыла вочы, то заўважыла б, як гэтая чатырохпакаёўка нагадвае такую самую ў адным з тых фільмаў, якія яна глядзела калісьці з Эдзікам у яго дома. Тым часам як Эдзік, апанаваны дзей, ляжаў з разяўленым ротам і машынальна пачухваўся, Вераніка мімаволі запамінала ўсе падрабязнасці нянаскае раскошы. Гэта мусіла быць някідкая, але густоўная раскоша, і менавіта раскоша, а не які-небудзь там мадэрн – у цёмна-бронатных танах, са старожытным дрэвам, з аркамі па ўсёй кватэры, з узорамі, што паўтараюцца скрэз, ад ручак на дзъвярах да ляпніны на сьценах, з агромністымі люстрамі...

У той вечар маці ўсё лагодна папікала яе за няуважлівасць. Усё, да чаго б ні дакраналася Вераніка, ламалася, білася, зьвінела, пагрозыліва хрумсыцела... Яна й праўда чарговы раз задумалася пра сваё будучае жытло. Хто там будзе жыць разам зь ёй, хто варты выгульваць сабакаў яе жаданіняў, каму яна будзе прыслугоўваць у гэтым доме пакорлівай рабыніяй, каго будзе катаўваць суворай каралевай – не выклікала сумневу. Сэрца Веранікі забілася часцей, на шыі выступіў пот. Яна прайшла ў свой пакой і дастала халат, яна ўсяго толькі зьбіралася прыняць ванну ды потым упасці ў ложак да заўтра. Раптам у перадпакоі пачулася квахтанье маці й потым – хрыпнаты вокрык брата. Вось дык сюрприз. Даўно ён не прыходзіў так рана.

Брат, мяркуючы па ўсім, пайшоў у кухню. Вераніка шмат разоў бачыла, як ён есьць – прагна, нібыта зъвер, з чвяканьнем, і выцірае пальцы аб абрус... Ніяк ня выбіць зь яго гэтай дурной звычкі. Яна пачула, як брат зачыніўся ў лазніцы, і разгублена павесіла халат зноў у шафу. Зашумела вада. Вераніка села за сьвежы нумар Vogue, які сённяня дала ёй пачытаць Рыта. Але з прыходам брата ў кватэры стала трывожна ды неяк брудна, думкі блыталіся, ад былое радасці не засталося анічога. “Пагавары ты зь ім”, – маці ўвайшла ды села на канапу. “Можа, цябе паслухае... Што гэта за праца такая... Начэй ня сыпіць...”. “Пагавару”, – адмахнулася раздражнёна Вераніка й зноў села да маці сыпінай. Дзіўная справа, на брата яна ніколі як сълед не злавалася, хаця й ня горш за іншых разумела, што трэба яму неяк дапамагчы. А вось маці зь яе

съязьлівым голасам і вечнымі, нейкімі мэханізаванымі ўздыхамі Вераніку вельмі раздражняла. Чаму вы ня думаецце пра мяне? – так і хацелася почасту крыкнуць Вераніцы бацькам у твар. Вы што, думаецце, што ў мяне ўсё добра? Маці пасядзела яшчэ крыху ды выйшла, усё гэтак жа ўздыхаючы. “Ну што ты ўсё ўздыхаеш?” – кінула Вераніка ціха, не абарочваючыся. Яна хацела сказаць нешта супакаяльнае, але атрымалася зусім груба ды недарэчна. “Ды чаго я пераймаюся?” – Вераніка марна намагалася настроіць сябе на ранейшы летуцены лад. “Сама яна як са мной размаўляе...”

Брат ніяк не хацеў выходзіць з лазыніцы, і Вераніка ўжо стала задумвацца пра тое, ці не адкладыці ванну на заўтрашнюю раніцу. Так непрыкметна праляцела гадзіна. Бацька выйшаў на кухню запарыць сабе гарбаты, доўга кашляў, потым адплёўваўся ў ракавіну. Гэта ў апошні час здаралася нячаста, каб ён выйдзіў з залі. Вераніка распранулася, накінула халат і выйшла ў калідор. “У цябе ўсё нармальна?” – пагрукала яна асыцярожна ў дзъверы лазыніцы, ды назвала брата па імені. І, як заўсёды, у вачох зашчыпала. Па імені ён заставаўся, заўсёды заставаўся для яе тым самым хлопчыкам, які вучыў яе плаваць і абараняў ад съветаўскіх адмарозкаў. Быццам і не было войска, і гэтага дзікунскага бліску ў вачах, і страшных кругоў пад імі, і смуроду ад ягонае вопраткі, і вечнага перагару... Напэўна, ён любіў яе. Па-свойму, але любіў. Вось жа, і тэлефон падараў тады. “Нармальна”, – раўнушаўся з лазыніцы, і зноў уключыў ваду. Вераніка ўсьміхнулася й пайшла да сябе. Легла, адгарнула кніжку Каэльё. За вакном было ўжо цёмна. Съвет пакрысе съіхаў, толькі ля гастронома лямантавалі нейкую песню, з тых, што любіла практыкантка ў іх аддзеле.

Чытаць было лёгка й прыемна. Аднак раман быў прачытаны з пачатку й да канца, а брат усё не выходзіў з лазыніцы. Хваляваныне панура змагалася са стомай. Вераніка адчула, што яшчэ трошкі, і яна праваліцца туды ж, куды правальваюцца ўсе чытачы кніг у такіх вокладках. Трэба было хаця б пачысьці зубы. Яна зноў падыйшла да лазыніцы, але адразу ж уцякла ў пакой ды залезла пад коўдру, бо пачула, як брат шумліва падымаетца з ванны. Ён нарэшце выйшаў, загорнуты ў ручнік, зайшоў у пакой ды, не зважаючы на Вераніку, пачаў апранацца, дастаў кашулю, швэдар, джынсы... Вераніка адварнулася тварам да съячны.

– Ты што, зноў сыходзіш? – спытала яна баязьліва, не абарочваючыся.

Брат не адказаў. Мяркуючы па паходзе, ён апранаў гэтую сваю немагчымую куртку. Тут жа ў пакой уляцела маці ды пачала ўгаворваць яго застацца. Ну што яна такое нясе: Вераніку ажно перасмыкнула. Спрабуе завабіць яго сваёй сумнеўнай гастрономіяй. Нібыта яму пятнаццаць і ён прыехаў з Зарніцы. Яна павярнулася, брат адштурхнуў маці ды выйшаў у калідор, схіліўся над сваім брудным абуткам. У дзъверы раптам пазванілі. Маці пабегла адчыняць, адначасова ўмольна азіраючыся на сына. Вераніка пагардліва закаціла вочы, але на душы ў яе становілася ўсё неспакойней. “У вочка паглядзі спачатку!”—крыкнула яна, дахрануўшыся да братавай рукі. “Што ты вечна адчыняеш невядома каму!”. “Ды гэта Юрка, відаць, сусед,” – нібыта ніхто тут ня

ведаў Юрку; маці прытулілася да вочка й потым перапалохана азірнулася: "Міліцыя".

Брат тым часам задыхаў часта-часта, замармытаў нешта ў мыском нагі адштурхнуў чаравікі ў кут. Маці раптам стала паўтараць, нібы заіка, ягонае імя, вусны яе затрымцелі. "Не аддам!" – зашаптала яна, і гэтыя слова, дрыжучы ў яе на вуснах, гучалі ўсё мацнай і невыносьней, хоць вушы заціскай. Незадаволена заскрыгатала ў залі канапа пад бацькам. Брат съціснуў кулакі ды паваліўся на съцяну, бы хацеў праламіць яе лбом, але потым ускочыў на ногі ды рушыў да іхнага зь Веранікай пакою. У дзъверы загрукалі і, відаць нагамі. Вераніка, якая стаяла ў проймах, пабачыла на імгненьне, як праз шкло, вялізны, з парэзамі паслья нядайняга галеніня твар брата, і тут жа ўдар такое сілы прыйшоўся ёй у живот, што яна нават ня ўпала на палогу, яна толькі папаўзла па вушаку, адчуваючы, што ня можа дыхаць, і схапілася абедзівіома рукамі за ручку, якая нечакана апынулася недзе высока над галавой. Маці загаласіла. Брат падбег да акна, змахнуў кветкі, вырваў шыбу ды няўклюдна скочыў уніз. "Маць-маць-маць-маць", – пачуўся зынізу ягоны жаласьлівы, працяглы енк, і дзелавіта-задаволенія, узрушаныя галасы міліцыянтаў нецярпліва клікалі нейкага Рамана.

– Съведкі съцвярджаюць адваротнае, – хітра пасьміхнуўся Сухараў, той самы Сухараў, які апошнім часам быў у іхным аддзеле частым госьцем і нават прыцягнуў неяк Вераніцы букет зэфірна-белых ружаў, ад саладжавага выгляду якіх, яна памятала, ёй так непрыемна звяляло нёба.

Па шчырасьці, нават у калідоры Вераніка яшчэ ня ведала, што ж яна будзе гаварыць. "Мы мусім яго выцягнуць", – шапнүў Ён ёй на вуха, і яна павяла задаволена плячом ад казыткі. "Не губі хлопца". Сумнявацца паслья гэтага добразычлівага шэпту не выпадала, але ж усё адно язык муляў, нібы на ім зьявілася невядомая язвачка. "Скажы мне што-небудзь яшчэ", – хацелася прашаптаць у адказ, наблізіцца да ягонага такога апэтытнага вуха й выдыхнуць: "Скажы, зараз жа". И тады б калідор, хіснуўшыся яшчэ раз, стаў бы нарэшце на месца, і перасталі б двацца, траіцца насупленыя твары, і вярнулася б у свае каляіны падобная да чыгункі, паласатая столь. На шчасьце, пакуль яна йшла паўз вузкі праход між крэслай да свайго месца, усё цудоўным чынам праясьнілася. Варта было толькі зірнуць на галоўных удзельнікаў гэтага мерапрыемства. И Вераніка, ведаючы, што часу ў яе няшмат, адразу зрабіла слушныя высновы. Язвачка растала – ані шнарыку, і Ягоная прысутнасць там, за съцянай, стала яшчэ больш унушальнай ды адчувальнай.

Гэтая жанчына Вераніцы адразу ж не спадабалася. Не спадабаліся яе трохі ўжо пасівельня валасы, якія яна нэрвова прыбрала раз-пораз назад, да зълезлай амаль на вуха заколкі, яе стары швэдар, у якім можна было б хадзіць хіба на лецішчы, яе акуляры, пад якімі зь няnavісьцю часта паміргвалі падсълепаватыя вочы, яе рукі, якія яна то сплятала, то расплятала – з хуткасцю пэрсанажа нямога кіно. Так, галава яе была забінтованая, і белы бінт так і кідаўся ў вочы, бо быў, відавочна, самым чистым, што трymала на сабе яе цела. Але й бінт Вераніку раздражняў:

неяк надта ганарыста яна яго выстаўляла, нібыта сувала прысутным у нос: зірніце, панюхайце, вось. На зъяўленыне ў залі Веранікі жанчына адзягавала насыцярожаным позіркам і ўсё мацней упівалася ў Вераніку вачыма, па меры таго, як Вераніка набліжалася. Напэўна, яна спадзявалася зъбянтэжыць Вераніку. “Якія съведкі?” – прамовіла яна, і бляклага голасу яе было амаль не чуваць у залі, а можа, яна нічога й не казала, толькі адкрыла рот, у якім чарнелі між зубоў жахлівяя прагаліны. А вось якія, злосна адказала ёй позіркам на позірк Вераніка ды распрастала плечы: маладыя, упэўненныя ў сабе, ладныя, здаровыя ды справядлівяя, у новай летняй сукенцы ды толькі што з цырульні. Съведкі з будучынія за плячыма. Гаспадары, якім вы пакінулі такі загаджаны съвет.

Амаль насупраць яе сядзеў той самы малады салдат, і Вераніка адразу ж зразумела, чаму Ларыса, якая жаўнерыка ўжо бачыла, прасякнулася да небаракі такімі мацярынскімі пачуцьцямі. Галава ягоная была паstryжаная так коратка, што яе й праўда хацелася пакласці сабе на калені ды пяшчотна гладзіць гэты кранальны вожык. Вялікія блакітныя вочы глядзелі жаласьліва ды неўразумела, ды што там казаць: гэта былі вочы падлетка, які шчыра не разумее, навошта яго трymаюць тут, калі за акном, закратаваным, нібы напамін, цвіце лета, і музыка чуецца з парку, і лётаюць карусэлі – да сонца й назад, і дзяўчаты носяць такія кароткія спадніцы, і на асфальт крапае марозіва, і на сіній рацэ белыя катамараны... Ён быў апрануты ў касыцю, але было відаць, што гэткая вопратка яму цісьне, што звыкся ён насіць майкі ды шорты, і нават формы яму не знайшлі па росыце, такім прагным да свабоды было ягонае цела. Вейкі доўгія, прыгожыя, вусны такога малінавага, сакавітага адцення, якое бывае толькі ў людзей паўнакроўных і дваццацігадовых.

– Такім чынам, вы ў той дзень і менавіта а шаснаццатай сорак праходзілі міма месца здарэння? – строгім голасам, у якім, аднак, угадваліся знаёмыя лісьлівяя ноткі, спытаў Сухараў і зашамацеў паперамі.

Вераніка маўчала. Яна ведала, што трэба адказаць, і чамусьці маўчала. Сухараў зъдзіўлена падняў на яе вочы, і толькі тады голас Веранікі, нібы колы, якія ўсё ж адолелі ўзгорак, плаўна вымавіў на спуску:

– Так, праходзіла.

Сухараў выцер пот. Ён загаварыў пра нешта, а Вераніка раптам ясна ўявіла сабе той дзень, вузкую вуліцу ў кляновым сыропе ценяў, падземны пераход, і стос газэтаў на парапэце, і газэтны кіёск побач, і п'янную кампанію счэпленага паміж сабой друзу пад агароджай, і трамвай, што ад'яжджае ад прыпынку, сълепячы чужых пасажыраў зварачным звязнинем шыбаў. Салдата, які толькі што выйшаў з трамвая і ў два крокі апынуўся ля пераходу. Вочы ягоныя, відаць, абыякава сьлізганулі па назыве газэткі, што ляжала зьверху, а можа, па якім-небудзь з тых ідыёцкіх танных загалоўкаў, што так любяць фашысты, кшталту “Пакласці канец фальсифікацыям!” або “Скажам не антынароднай уладзе!”. Ён зірнуў на гадзіннік, ён съпяшаўся, невядомае дзяўчыно чакала яго недалёка ў сквэрэ, бесклапотна даядаючы марозіва, да канца звалнення чатыры гадзіны, як шмат трэба

пасьпецы!.. Зрабіўшы на хаду заўвагу гэтай пажылой цётцы, ён праста заступіўся за сваё дзяўчо з марозівам, будучы тата, будучы муж, а пакуль што жаўнер, якому даверылі абараняць Радзіму... Але цётка не змаўчала, яна, відаць, ашчэрыйлася яму ўсьлед: "Зомбі! Паслугач рэжыму!". І тады салдат ня вытрымаў, падняўся па прыступках назад, і патлумачыў цётцы, што мае поўнае права правесыці яе да бліжэйшага міліцэйскага аддзялення. І каб пацьвердзіць сур'ёзнасць сваіх намераў, скінуў парачку фашистыскіх улётак на гарачы асфальт. Дзіцячы ўчынак, вось гэтага рабіць ня трэба было, трэба было ўсё рабіць па законе... Але ж хлопчыку насамрэч толькі дваццаць. Кроў зайграла, што ж тут няяснага... А цётка яшчэ й мацюгнулася. Яны гэта ўмеюць, яны ж толькі на выгляд такія ўсе інтэлігентныя, гэтыя прастытукткі-дэмантранткі... І тады салдат абразіўся. Не за сябе, відаць, за гонар свой вайсковы, і яшчэ за тую, якая так чакае яго ў сквэры. І распусыціў руکі. Але з кім не бывае? Вераніцы й самой часта хацелася мець мужчынскія кулакі, бо, як тут ні круці, ёсьць сытуацыі, дзе толькі з дапамогай складзеных разам пяці аргумэнтаў нешта можна давесыці. Натуральна, біць яе трэба было не ў жывот, гэта салдат перабраў. Па шыі, ці пад вока, каб пазначыць фашистку, каб яна яшчэ доўга хадзіла па горадзе ці па лягеры, гэта ўжо як суд бы вырашыў, з доказам сваёй віны на ўласным гнусным ablіччы. Але ж не ў жывот. Ды толькі ўсе яны забываюць, што ў такім узроўніце цяжка правільна ацаніць становішча, адмераць сілу ўдару... Вось яе брат, напрыклад, нават у свае гады так і не навучыўся. Вераніка прымружыла вочы. А тое, што цётка звалілася менавіта на край тратуару, дык гэта ўжо выпадак. Тут ужо зоркі вінаватыя, а зоркі праста так ня съвецяць. Да агрэсіўных недаробкаў яны рэдка бываюць літасыцівыя... І да лепшых людзей таксама. У любым выпадку, салдат ніяк не заслугоўваў пакарання. Яму яшчэ й праўда – жыць ды жыць, ня тое што гэтай... "пацярпелай"... Забіў бы яе, стала б адным фашистам на съвеце меней.

– Абвінавачаны зрабіў грамадзянцы Дохтуравай заўвагу, – прамовіла Вераніка, з выклікам зірнуўшы на цётку. – Яна кінулася да яго, трymаючи руکі перад сабой...

– Што б маглі значыць, па-вашаму, гэтыя выцягнутыя руکі?

– Ну, яна трymала іх так, нібы... Так, калі б яна намагалася абхапіць імі шыю абвінавачанага. І потым спатыкнулася ды ўпала тварам на тратуар.

Сухараў задаволена пазначыў нешта ў сваіх паперах і неўпрыкмет падміргнуў Вераніцы. Судзьдзя, той самы Лыкавец, які заўсёды, перад тым як зайсьці да Чэслава, зазіраў да Веранікі ды казаў у свае вусы абавязкова густое ды ўрачыстае "Вітаю Веранічку!", тужліва зірнуў у вакно ды пакруціў тоўсты абручальны пярсыцёнак на пальцы.

– А ці чулі вы, як грамадзянка Дохтурова нецэнзурна лаялася ў адрас абвінавачанага?

– Так, – выдыхнула Вераніка, і зноў пасьля паўзы, падчас якой Сухараў усхвалявана падаўся наперад, нібы вырашыўшы яе ўшчыкнуць, а потым паўтарыла цвёрда й гучна: "Так."

– Ці не маглі б вы апісаць, якія менавіта слова скарыстоўвала грамадзянка Дохтурова?

Вераніка пачырванела. Яе пашкадавалі й перадалі ліст паперы, на якім яна ўпершыню ў сваім жыцьці вывела нерашчай рукой усё тое, што чула ў Сьвеце штодня. Яе праца прыдалася: паставіць сябе на месца цёткі, калі такіх вось пацыентаў за дзень па некалькі праходзіла міма яе вачэй у кабінэце адміністрацыі, было няцяжка. “Жанчына – акторка”, – прыгадала яна песнью Віктара Ветра, “Жанчына – акторка, жанчына, акторка, бывай да аўторка”, і ледзь не засыпала сябе пад нос, вяртаючыся ў калідор.

“Дзіўныя такія пачуцы”, – сказала яна задуменна, як усё яшчэ не астылая чэмпіёнка са съягам на мокрых плячах, і Ён задаволена паўабняў яе, тут жа, зрэшты, адхінуўшыся: Вераніка зьбянтэжана застыла на месцы, як абарваная песня, – ды Ён ужо не глядзеў на яе, прасоўваючы галаву ў залю. Гэта былі незвычайныя абдымкі, падумала Вераніка, гледзячы на сябе ў люстэрка. Так, незвычайныя. Быццам цябе ня могуць адляпіць. Аднак я ня веру, ня веру, ня веру. І буду змагацца.

Потым, у кавярні, яна ўсё цягнула мінеральную воду й ніяк не магла наталіцца. Яна пайшла туды толькі ўпэўніўшыся, што і Ён ідзе съедам, але Ён толькі выпіў за два прагнія глыткі сваю каву ды, пажартаваўшы пра нешта й пагладзіўшы Вераніку па шчацэ, зьбег. Усё было сапсавана самым прыкрым чынам, і нават адчувањне таго, што зусім нядаўна Вераніка хаця б на крышачку аднавіла ў сьвеце справядлівасць, не ратавала ад чорнага, горкага расчараванья... Яна сядзела й з агідай старалася зачапіцца хаця б за нешта з таго, што казаў Сухараў – каб неяк зафіксаваць навакольле, надаць яму сэнс, не разгубіцца, не растварыцца канчатковая. Паблізу ўсаджвалася сънедаць кампанія італьянцаў, усе як адзін падобныя да мафіёзі. Вераніка злавіла сябе на думцы, што ёй вельмі хochaцца пабачыць цяпер салдата, якога яна выратавала ад няволі, паглядзець на яго, проста зірнуць, можа, гэта падзейнічала б на яе як супакаяльнае. Яна пачала ўглядзіцца ў твары астатніх наведнікаў. Людзі былі спрэс вясёлыя, добразычлівыя, яны відавочна ганарыліся тым, што могуць вось так схавацца ад сонца: з камфортам, без напругі, не зъмяняючы тону, не разразаючы стужкі на маленькой падарачнай упакоўцы шчасця. Сухараў без супынку балбатаў, а потым нечакана прызначыў ёй на вечар спатканье. Вераніка паморшчылася, нагадала яму пра свае прыёмныя гадзіны ў адміністрацыі й паднялася з-за стала, сама заплаціўшы за воду, за Ягоную каву й за толькі што прынесённую падобнай да Фэміды афіцыянткай піцу.

Роў быў неглыбокі, але поўны пастак; усё ж неўзабаве Вераніка ўжо была на другім беразе. Яна прысела, абула чаравікі ды пачала выкручваць крысьсё плашча, адначасова паглядваючы ў пашчу лесу, які з гэтага боку, у засені драўляных сыценаў, выглядаў яшчэ больш варожым. На мапе, як ні дзіўна, тое месца, куды яна прыйшла, абазначанае не было. Толькі гушчар, халодныя цёмныя джунглі, у якіх пракладваў сабе шлях чарвячок яе герайні. Ацэньваць перавагі гульні, аднак, часу не было, задачай нумар адзін зъяўлялася дасьледванье гэтае маленькае драўлянае фартэцыі. Дзе ж тут у іх уваход? Вераніка паднялася на ногі, і тут вецьце па той бок рову зdryганулася, і адтуль

вывалілася невядомая, пакрытая рудаватым пухам істота памерам з добрага каня. Стоячы на чатырох кароткіх лапах, гэты монстар пранізыліва крычаў, круцячы галавой; Вераніцы падалося, да яе нават далятала непрыемнае, з прысмакам тухляціны, рэха ягонага дыханьня. Крыкі нагадвалі птушыныя або малпіныя... Вераніка міжволі прыхінулася да сырой драўлянай съцяны. Толькі яна паспрабавала разгледзець пачвару як сълед, тая раптам ударыла па вадзе пярэдняй лапай, і Вераніку абдала з галавы да ног. Яна вылаялася, адчуваючы, як съцякае за каўнер пякучы струмень, а монстар аглушальна ды радасна завішчай. Пярэднія лапы монстра, пэўне, валодалі здольнасцю становіцца то карацейшымі, то даўжэйшымі, інакш як можна было патлумачыць, што гэтая агідныя канечнасці, якія толькі што стаялі на імху, увадначасьце дасталі ажно да сярэдзіны рова... Вераніка махнула рукой у ягонымі накірунку, і пачвары гэта відавочна не спадабалася. На гэты раз лапа амаль дацягнулася да берагу, на якім ціснулася да бярвенчатай съцяны Вераніка, і ёй стала зразумела, што гэта яшчэ не мяжа для гэтага драпежніка. А скончыць сваю гульню вось так, падурному, ёй зусім не хацелася... “Гэй, ты, што я табе зрабіла?” – выгукнула яна й выставіла рукі далонямі наперад: можа, хаця б гэты жэст дасць яму зразумець, што ён памыліўся ахвярай.

Пачвары, відаць, на гэта было напляваць. Наступны раз лапа дацягнулася амаль да ног Веранікі, і яна ўцяміла нарэшце, што яшчэ адна такая атака – і гульня для яе скончыцца. Крыўдна было б пакідаць яе, столькі перажыўшы. Яна заўважыла, што кіпцюры на лапе ня съведчаць пра міралюбнасць прыхадня, хутчэй наадварот: адзін дотык такой лапай, і кампутар можна будзе выключыць. І Вераніка пабегла ўздоўж съцяны. Адначасова яна намагалася неяк вызначыць, да якога племені належыць яе перасъледнік, які не марудзячы пабег за ёй уздоўж супрацьлеглага берагу. Ростам пачвара й праўда была з добрага каня, пысаю нагадвала нейкага інсэкта, целам – лысага мяdzьведзя... Ззаду выгінаўся малпін хвост. Панапрыдумляючы жа... Агромністыя вочы монстра пільна сачылі за Веранікай, і не было ў іх ні шкадаваньня, ні хітрасці, толькі няnavісьць, чыстая, атрутная, без дамешкаў. Урэшце Вераніка ўпала ў быццам бы пакусаную кімсыці траву ды папаўзла, пачвара зноў пераможна заенчыла ды таксама запаволіла хаду. “Ну, усё”, – Вераніка намацала кубак з матэ й з прыкрасыцю адкінулася да съпінкі крэсла. Маці нешта сказала, праходзячы міма яе пакою, і Вераніка таксама нешта буркнула ў адказ. Падобна на тое, што маці гэтага хапіла.

Яна адкінула ад сябе мыш, як зламаную шпагу. Будзь што будзе. Улада, калісці так прыгожа ёю змайстраваная, імкліва страчвала клапатліва прыдбаныя пункты. Монстр спыніўся і колькі сэкундаў глядзеў на павержаную Вераніку, а потым паволі, быццам смакуючы свой посыпех, пацягнуў да яе съмертаносную лапу. Вераніцы хацелася заплюшчыць вочы, але ж жаданьне паглядзець на ўласную съмерць перамагло. Лапа была ўжо каля самага яе твару, калі да яе праста з вышыні агароджы кінуўся з маланкавай хуткасцю жалезны, доўгі, загостраны на канцы крук ды ўпіўся ў рудаватую скруту драпежніка. Дзікунскі крык разарваў лес. Нібыта яго нават асьвяціла чароўная, блізкая ўспышка. Зъвер хацеў падабраць пад сябе параненую лапу, але марна: крук ухапіўся так моцна, што зараз, здавалася, падцягне пачвару

да самае съцяны. Монстар супраціўляўся, як мог, і ўсё ж вырваўся. Каля твару Веранікі засталася лужына яркай камптарнай крыві. Скуголячы й кульгаючы, драпежнік зынік у кустоўі. Вераніка з інтарэсам узыняла галаву.

На агароджы стаяў, трymаючыся адной рукой за парэнчы, малады съветлавалосы чалавек зь ненатуральна блакітнымі вачымі. Ён быў высокі, значна вышэйшы за Вераніку, ды шыракаплечы, нібы статуя; у сваёй шэрай уніформе, перацягнуты рамянамі, ён, трэба прызнацца, рабіў моцнае ўражаныне. Твар збаўцы не выяўляў нічога асаблівага. Ён падняў крук ды выцер яго канец аб мокрае бярвеныне. Тое, як спрытна гэта ў яго атрымалася з доўгім і цяжкім крукам, казала пра не абы-якую сілу.

– Я – Лекс, – сказаў ён нарэшце, гледзячы кудысьці ўбок. – Рады гасцям.

Магчыма, Вераніцы здалося, але ў голасе збаўцы яна адчула нешта падобнае да нецярпеньня.

– Улада, – прамовіла стомлена Вераніка й цяжка паднялася з травы. – Дзякую за дапамогу. Вельмі своечасова.

– Там, трохі далей наперад – брама, – спакойна сказаў Лекс і зынік.

Вераніка йшла даволі доўга, ніякай брамы не знаходзіла й ледзь не адскочыла проста ў роў, калі съцяна раптам заскрыгатала ды пачала адчыніцца. Лекс упусціў яе на тэрыторыю сваёй крэпасці і, пільна зірнуўшы на прыціхлы лес, зачыніў браму ды павёў Вераніку да будынкаў. Яна ведала, што трэба нешта сказаць, але Лекс не выяўляў жаданыя гутарыць.

– Хто гэта быў? – спытала яна, ледзь пасыпываючы за ягоным шырокім крокам.

– Ірлісы, -- сказаў Лекс абыякава, – Дробныя гады. Раней іх было шмат, але я прымаю меры. Даўно яны не падыходзілі так блізка. Відаць, сачылі за табой здалёк, і толькі калі пераканаліся, што ты йдзеш сюды, напалі...

– А што, ён быў не адзін?

– Яны ня ходзяць паасобку. Толькі зграямі. Калісьці, можа, і хадзілі. Але потым я пабудаваў свой Дом, і больш яны ня ходзяць. Баяцца.

Ён сказаў гэта з гордасцю. Пасъля кароткага абеду ў цэнтральнай вежы Вераніка заўважыла, што з ахвотаю Лекс гаворыць толькі пра сваю крэпасць. Яны выпілі нешта, настоенае на зёлках, Лекс дастаў з шафы доўгі блішчасты футарал і стаў не съпяшаючыся адкрываць шматлікія накрыўкі. Вераніка з інтарэсам азіралася вакол. Гэты пакой на самай вершаліне нагадваў бібліятэку. Натуральна, яна адпавядала духу гульні: кнігі тут стаялі старожытныя, ня кнігі, а сапраўдныя фаліянты ў скуранных вокладках, а яшчэ больш было сувояў, падперазаных чымсыці падобным да хіпоўскіх фенечак.

– Ты за ўсім тут даглядаеш адзін? – спытала Вераніка, з павагай разглядаючы незнаёмыя літары.

– Быў памочнік, зь мясцовых, ды сплыгў... Дарэчы, здымі чаравікі, – сказаў Лекс, скасавурыўшыся на ногі Веранікі. – Тут такі закон. У абутку магу хадзіць толькі я.

– Цікава, – прамовіла Вераніка з выклікам, зірнуўшы на вайсковыя боты гаспадара. – І хто ж увёў такі закон?

– Я, – Лекс шчоўкнуў нечым і ўзяў са стала фуражку. – Хадзем.

Вераніка паглядзела на яго з усьмешкай, але вочы Лекса былі непранікальна-халодныя. Яна паціснула плячыма, скінула чаравікі й, паколькі Лекс нічога не прадпрымаў, паставіла іх ля шафы.

Яны спусціліся ўніз, Лекс, бразгаючы ключамі, адчыніў дзъверы, за якімі віднелася лесьвіца, што вяла пад зямлю. Ён пратусыціў Вераніку наперад і толькі потым зайшоў сам. Яна апынулася ў цёмным калідоры, з нэрвовым съмяшком азірнулася, і тут Лекс уключыў съяতло.

Вераніка стаяла перад доўгім радам клетак, тоўстыя пруты разпораз парыпвалі. Яна з жахам глядзела, як унутры, відаць, перапалаханыя съяцлом, з жахам ціснуліся да съценак самыя разнастайныя істоты. Тут былі і ўжо знаёмыя ёй ірлісы розных памераў, ад гіганцкіх, як паваленыя дрэвы (ім было відавочна цесна пад ніzkай століяй), і зусім маленькія, лапы якіх бездапаможна скарачаліся, і напаўзасохлыя без вады дэндриты, і падгнілія, але яшчэ жывыя вярблюдазьмеі, і мноства іншай жыўнасці, што пазірала на Вераніку вільготнымі ды асьлепымі ад страху вачамі. Як загіпнатызаваная, Вераніка ішла ўздоўж бясконцага шэрагу клетак, і ззаду ў такт яе крокам чуўся халодны поступок ботаў Лекса. І ў перадапошняй клетцы яе напаткаў найжахлівейшы сюрпрыз. Там, узяўшыся за рукі й прыціснуўшыся адно да аднаго, сядзелі ў кутку тры згорбленыя гномы. Адзін зь іх быў выліты Ольда: у Веранікі нават заняло дыханье.

– Але чаму яны... – яна не дагаварыла, зь неўразуменінем і недаверам павярнуўшыся да Лекса.

– Яны злачынцы, – каменным голасам адказаў Лекс, і вочы ягоныя съяцліся ад задавальненія.

– Ну калі нават і так... – Вераніка падыйшла да клеткі з гномамі. – Яны ж хутка памруць...

Лекс паляпаў сябе па боце футаралам і пакрыўджана хмыкнуў:

– Ну і што? Туды ім і дарога. Гэта ж проста кампутар. Гульня.

Ён сам ішоў на парушэнне правілаў, у гэтай гульні не рэкамэндавалася ўзгадваць пра рэальнасць уголас. І Вераніка нагадала яму пра гэта. Лекс нічога не адказаў, пагрукаў трохі па съценцы, і гэтыя мерныя гукі надалі й без таго жудаснаму калідору яшчэ больш змрочнасці. Яна ўжо наважылася сказаць Лексу што-небудзь зьдзеклівае, калі ён раптам павярнуўся на абцасах да клетак і зароў:

– Служыць!

І па гэтай пранізлівай камандзе ўсе палонныя Лексавай турмы адначасова ўпалі на падлогу: пляснуліся на бруха ірлісы, і падкасіліся капыты ў вярблюдазьмеяў, і як съпілаваныя паваліліся на пруты дэндриты, і пакаціліся, стукнуўшыся аб съцяну, шаразубы, і гномы, расчапіўшыся, бухнуліся на калені. Лекс засымляўся і дастаў з футарала ашчэрную пугу. “Проста гульня”, – паўтарыў ён і махнуў пугаю над галавой, Вераніка адхіснулася й закрыла твар рукамі. Ад яе съвісту ў яе на нейкі момент заклала вушы. Потым Лекс задаволена съвіснуў пугай неяк па-іншаму, і зъняволеная зноў заварушыліся.

– Спадарыня, – раптам пачула Вераніка, – спадарыня, ці няма ў вас часам кропелькі вады ў далоні?

Яна адплюшчыла вочы: на яе глядзеў, з усяе моцы намагаючыся не губляць пачуцця ўласнае годнасьці, адзін з гномаў. Двоє іншых згодна заківалі галовамі.

– Няўжо нельга іх напаіць? – спытала Вераніка, баючыся глядзець на Лекса. Той усміхнуўся, прайшоў у канец калідора й вярнуўся з гліняным кубкам. Вераніка выхапіла яго зь Лексавых рук і пасыпешліва прасунула праз пруты. Гном прагна прыпаў да кубка. Астатнія глядзелі на яго, цярпліва чакаючы.

– Ну вось, вось, – таропка загаварыла Вераніка, – вось...

Гном прысёrbваў ад задавальненія, а потым неяк непрыкметна абмяк і са страшнай гримасай на твары ўпаў проста на пруты. Маленькае ягонае цела курчылася, тоўстыя пальцы хапалі пустэчу. Потым з рота ў яго пайшла pena. Вераніка не адрываючыся глядзела, як гном закаціў вочы ды споўз па прutoх на салому.

– Цырыкурын, -- сказаў Лекс горда. – Або жыламор. Добрая атрута. Вельмі пакутлівы канец.

Вераніка адступіла да сцяны.

– Такім чынам, – пракрычаў Лекс, – цяпер Падарункі будзе рабіць і гэты чалавек. Гэта жанчына. Імя чалавека – Улада.

– Я? – Вераніка паволі пачала адыходзіць да лесьвіцы.

– Ты дурніца, ты сама не разумееш свайго шчасьця, гэта твой шанец – шапнүў ёй Лекс, – я так доўга цябе чакаў, – ды зноў пракрычаў сваім адладжаным, мэталёвым голасам:

– А цяпер я пакажу вам тое, што даўно абяцаў.

Вераніка тым часам не магла адвесыці вачэй ад мёртвага гнома. Адно толькі гэта й замінала ёй бегчы. Яна ступала марудна, бы стала сярод багны, і кожны раз спатыкалася аб які-небудзь выступ. Але варта ёй было нарэшце развязацца, як пуга, нібыта лата шалёнага ірліса, зьбіла яе з ног. Яна ляжала ніцма і адна з саломінак лезла ёй у вочы, як жывая. Лекс нахіліўся над ёй і падняў плашч, а потым паставіў Вераніку перад сабой зручней. І Вераніка з кубкам матэ ў руцэ ня верачы сваім вачам глядзела, як у адну з адтулін яе зымітаванага на маніторы цела, адтуліну, якая, як ні дзіва, апынулася менавіта там, дзе трэба, уваходзіць доўгі, колеру слановае косткі, прости й бязълітасны, прагны й несумненны... ён, мусіць, нешта змяняў у наладках... і не спыняючыся ні на імгненіне... і ня церпячы пярэчаньня... і так глыбока... да нутра... да крапкі.

Ён, гэты лысы цыркун у плястмасавых акулярах, *русский художник*, спытаў у мяне пра тое, чым я тут займаюся. Я стаяў і разглядваў ягоныя карціны, гэту абстракцыянісцкую крэмзаніну, якая зноў увайшла ў моду, і зверху крапала, я разглядваў іх моўчкі, і мая аўра прамокла, нібы парасон. Ён прымаў тутэйшых жыхароў за ідыётаў. Яму падавалася, што яны толькі й чакаюць, каб ён прыехаў і выціснуў пару кропляў фарбы. Ён думаў, што калі я выхоўваўся на ягонай мове, то ён мае права спытаць, чым я тут займаюся. І тады я, як заўсёды, вырашыў уцячы. Мяне ажно трэсла, калі я ўяўляў, што развязітаюся зь ім ці адкажу што-небудзь. Я глядзеў на пунсовыя разводы на жоўтых кубах, і мой мачавы пухірроспачна спаражняўся – таму што маё цела даходзіла

да вар'яцтва ад бясьсільля, яно ня ведала, як змагацца далей зь недахопам магутнасыці. Так, я быў бясьсільны нешта зъяніць, стоячы ў гэтым тунэлі, дзе прадавалі скарыстаныя фарбы й запэцканыя палотны. Гэтая бясьсільнасць, ад яе я й памру. Ад злобы, што не магу зънішчыць некаторыя рэчы адным узмахам рукі. Сам ён называў сябе мастаком. Ня ведаю, ня ведаю... Мы пра кожнага, хто выходитзіць з будынку вакзалу, думаем, што ён пасажыр або некага праводзіць. У горадзе, які я пакінуў, я часта ездзіў на вакзал проста так. Мне там падабалася. Я чытаў таблё, як кнігу. Я мог гадзінамі стаяць на платформе. Цягнікі пазнавалі мяне ў твар. А людзі навокал думалі, што ў мяне ў кішэні квіток. Ці што я какось сустракаю. Ён спытаў у мяне, чым я тут займаюся... І яшчэ ён быў упэўнены, што калі ён адкрыве тубік з фарбай і намажа ёй палатно, то яму за гэта мусіць даваць грошы. Ён спытаў у мяне...

“Сраць я хацеў на съмерць” – так назвалася ягоная так званая карціна, якая стаяла да мяне найбліжэй. Я паглядзеў на художника – цікава, ад чаго ён памрэ. Ад чаго можна памерці, ня маючы да съмерці павагі. Не, я, натуральна, далёкі ад таго, што прапаноўваў расейскі паэт дзевятнаццатага стагодзьдзя Жукоўскі. Той вельмі хацеў удасканаліць съвет. І пачаць ён вырашыў са съмерці, ператварыўшы яе ў рэлігійнае таемства. Згодна зъ ягонымі ідэямі, вешаць злачынцаў добра было б у адмысловых будынках кшталту цэркваў, пад урачыстыя съпевы хору, съцены ўпрыгожаныя кветкамі, гараша цэлыя гронкі ваксовак, агульная атмасфера ўзвышана-натхняльная. Такія ўмовы, паводле Жукоўскага, мусілі настроіць асуджанага на ўсьведамленыне сваёй пачэснай місіі й перашкодзіць яму гарэзынічаць, граць на публіку й зьдзеквацца з катай, прыніжаючы тым самым веліч съмерці.

Усё гэта вельмі цікава, вельмі, калі толькі не прыматаць у разылік, што за словамі “Сраць я хацеў на съмерць” стаяць звычайныя грошы. Тоё, пры згадваньні чаго съмерць гамэрычна рагоча.

Мой асноўны занятак тут – ездзіць на цягніках Intercity Express. Мая мара доўга шукала сабе ўвасабленыне, а высьветлілася, што ёй усяго толькі трэба перамахнучы празь мяжу. Яна ідэальна ўмасыцілася ў гэтых белых сымпатычных зъмяях, ад якіх у чалавека, што застаецца на платформе й пазірае ім усьлед, узьнікае адчуваныне, быццам яго пазбавілі чагосыці важнага, магчыма, такога, чаго больш яму не наканавана здабыць. І ён ідзе ў бар выпіць піва і нават кідае пару манетаў аглухлым ад дажджу музыкам – я бачу гэтага небараку, ён па той бок тэлеэкрану, ён таропка зрывает зъ мяне маю скuru, вяртае тое, што належала яму, тое, што скрадзенае часам.

Сустрэчны цягнік пралятае міма, белая бура за нерухомым акном, і потым – толькі выпнуты азадак, які са съвістам уцягвае ў сябе гэтая важкая сэкунда. Выкшталцоная дуэль правадоў за акном, яны наскокаюць адзін на аднаго, сплятаюцца, пераплятаюцца, абганяюць, бягуць навыперадкі, і потым шэрая паласа неба адкідвае іх у бакі, так далёка, што яны самі губляюць свае слупы й потым нейкі час шукаюць, дзе чый... Ветравыя генэраторы, што па-донкіхотаўску машуць сваімі рукамі ў белую ды чырвоную палоску, нібы зьдзекуючыся з усіх памежных слупоў на съвеце. Цацачныя каровы, замерлыя на зялёным

аксаміце краіны, што пралятае міма. Ёй няма справы, куды ты едзеши, і я дзякую ёй за гэта.

“Ты мусіш вандраваць”, – сказала мне тая маленькая берлінка, – “Ты мусіш пабываць паўсюль, дзе толькі зможаш, ты мусіш паглядзець на вялікія й малыя гарады, мусіш пабачыць горы й моры, мусіш быць свабодным, мусіш зрабіць усё, што мог бы зрабіць, і яшчэ больш. Я ведаю, ты шмат можаш дасягнуць. І забудзь пра будзільнікі, чуеш, назаўсёды забудзь пра будзільнікі!.. Ты мусіш уцякаць адтуль, а інакш ты загінеш. І мне – асабіста мне – будзе трошкі шкада”.

“Так, так,” – ківаў я пад цяжарам прыемных мадальнях дзеясловаў, – “Я мушу, я хачу гэтага...”. Але ў вачох маіх, відаць, было мала радасыці, бо яна зазірала мне ў твар:

– Можа быць, ты ня хочаш?

І як мне было патлумачыць ёй, што спачатку я мушу навучыцца радавацца, навучыцца не саромеца таго, што нас вучаць са страхам і агідай называць “я сам”. Стукай па дрэве, стукай.

Калі б я застаўся на радзіме, я даўно скончыў бы жыцьцё самагубствам. Як пошла гэта гучыць. Чым давесыці, што я не какетнічаю? Зъдзейсыніць самагубства ў вас на вачох мне замінае толькі тое, што ў мёртвых кепскі почырк. Неразборлівы. А я, жывучы тут, маю як ніколі вялікую патрэбу ў выразнасці і яснасці. Я абавязкова забіў бы сябе, калі б застаўся. Нават нягледзячы на тое, што ўзоровень сератаніна ў маім мозгу і 5-гідраксіндалеацэтынавай кіслаты ў съпіннамазгавой вадкасці заўжды быў у норме (я чуў, менавіта іх колькасць фатальным чынам упłyвае на самагубцаў). Я забіў бы сябе, бо гэта было б лягічна. Але тут, як у казцы, зьявілася яна. Інтруыстка, як кажа мая бабуля.

Яна выглядала побач са мной як упэўненая крапка побач з разубленым, хісткім клінікам, яна... А цяпер яна наступае мне нагу, каб я замаўчаў, я абяцаў нікому нічога пра яе не распавядадзь, і таму хутчэй, хутчэй, пакуль яна не заціснула мне рот, гэтая маленькая съмяшлівая берлінка зь лісіным тварам і далонямі, якія пахнуць кавай.

Яны заўжды будуць для мяне пахнуць кавай. Таму што ўсё пачалося з кавы. Там, у маім родным горадзе, некалькі гадоў таму. “Ня хочаш пазнаёміцца з замежнікамі? Заўтра ў Таварыстве інтэрнацыянальнай дружбы...” Замежнікі былі для мяне тады як марсіяне. Мяне з кімсьці зблытали; ёй нехта сказаў, што я разумею яе мову, і вось яна пытаеца ў мяне пра нешта, вакол людзі, людзі, мы зь ёй сядзім моўчкі, прыціснутыя сталом да самай сыцяны, і можна было ўжо тады ўцяміць, што нам зь ёй нікуды не падзецца адно ад аднаго, выйсьці з-за стала можна было толькі нырнуўшы пад яго; ніхто не звязрае на нас увагі, і Р. крычыць гучней за ўсіх. Я пакутліва разважаю, што адказаць ёй, разважаю, ня ведаючы, што яна спытала. Два кароткіх слова, якое зь іх абраць? “Не,” – кажу я даволі ўпэўнена, – “Не”. Відаць, я абраў “не” выключна з пачуцьця прыхаванага пратэсту супраць Бабілёнскай вежы. А мог бы сказаць “так”, і тады б не было нічога, ні гэтага паўночнага гораду, ні самой гэтай вежы, ні цягнікоў ICE, ні мяне, ні яе.

Такім чынам, я сказаў: “Не”, і яна засымялялася, а потым паўтарыла сваё пытаньне, і зноў я нічога не зразумеў. “Не?” – засымялялася яна гучней, і пагрукала лыжачкай аб філіжанку, так ёй было весела. “Не”, – стаяў я на сваім. Чаму ж мне, дурню, не было проста сказаць ёй, што я яе не разумею. Яна перастала сымяцца й задумліва зірнула на дзъверы. Там стаяў Франк, яе калега, і нецярпліва махаў рукой, клічуны да сябе. Яна проста прасіла мяне падняцца зь месца, каб яна змагла выйсьці. Вось і ўсё. Яна ўсыміхнулася й зноў нешта сказала. Гэта была ня тая мова, якой нас вучылі ў школе. “Не”, – паўтарыў я на гэты раз упэўнена й смурна, замест таго каб праваліцца скроль зямлю. “Не”. И тады яна ўпершыню паглядзела мне ў очы.

Яна выйшла, я сядзеў і чырванеў, мне так хацелася, каб яна больш не вярталася. Але яна вярнулася, і зноў, нешта пераключыўшы кароткім кашлем у сваіх грудзёх, стала задаваць мне пытаньні, цяпер ясныя і ў той жа час складаныя. На іх нельга было адказаць “не” або “так”.

Дзіўна, я адчуў ужо тады, што колькі б улады ні было ў Веранікі, у гэтай бэрлінкі яе нашмат больш: адным узмахам сваёй кафейнай лыжачкі яна магла зъмяніць маё жыццё. И я стаў гаварыць, я гаварыў так таропка, нібы паміж намі зараз маглі ўзвесці бэрлінскі мур, я так баяўся не пасыпець, не сказаць ёй усяго. Урэшце я спыніўся, зънясілены, нібы пасля зваротнага пераўтварэння ў чалавека. Яна памаўчала трохі, а потым сказала: “Я дапамагу табе”, і зынікла.

Праз паўгады, страшныя паўгады, калі мне штоночы здавалася, што я не дажыву да раніцы, яна напісала мне ліст. Яшчэ праз месяц я прыехаў да яе, а яшчэ праз тры месяцы Франк, адзіны разумны чалавек сярод нас, вярнуўся ў сваю кватэру на Нэстарштрасэ.

Ты мяне зараз задушыши.

У той дзень, калі я, яшчэ не зусім адвучаны ад грудзей правадніцы, выйшаў на пэрон таго падазрона пустога вакзалу й некалькі хвілінаў змагаўся з жаданьнем заскочыць назад і прывязаць сябе да дзъвярэй купэ, мне здавалася, што я больш ніколі ня ўбачу Вераніку. И вось праз паўтара года я атрымаў ад яе поўны нязначных навінаў і пустых усьмешак ліст. Да яго яшчэ было нешта прыматаўанае, але я проста захаваў гэта ды перайшоў да іншага карэспандэнцыі. Пагатоў там было што пачытаць. Лідэры супраціву ўпэўнена казалі пра тое, што зъяруць на плошчы сто тысяч – як па мне, дык у гэтым адчуваўся пэўны пэсымізм, нягледзячы на лічбу, якая гарэла ращучым сінім полыменем, – бо месяц таму яны абяцалі сабраць дзъвесыце. У лягеры ўжо сядзеў мой блізкі знаёмы Я., і гэта было гэтаксама, як захварэць і ў апошнюю хвіліну здаць квіток на самалёт, які праз гадзіну палёту ўпаў у акіян. Затое адтуль нейкім чынам уцёк адзін зусім яшчэ юнак з нашых, дзе ён цяпер – ня ведалі нават самыя абазнаныя мае прыяцелі. Сябры незарэгістраванай арганізацыі “Мсыціўцы” выступілі з заявой, у якой зрабілі другое папярэджаньне ўраду й высунулі новыя патрабаваныні, пры невыкананыні якіх пагражалі перайсьці да вымушанага тэрору. Я чытаў усё гэта, і за сяброўскім тонам лістоў ясна чую раздражнёнае бурчэнье. Ім – тым, хто яшчэ нядаўна ставіў мяне ў прыклад – здавалася, што ёсьць нешта больш важнае за цягнікі ICE, што ездзіць

на іх ад Альпаў да Паўночнага мора й назад, замест таго каб гуляць у валейбол у лягеры й даваць інтэрвю замежным журналістам, – зрада. Я выпіў пасъля гэтага зашмат грапы й заснуў з пультам ад тэлевізара ў руках.

Прымацаваны да ліста Веранікі дакумэнт я адкрыў толькі праз два дні. Ён аказаўся пусты, праста белы ліст, я спачатку зьдзівіўся такім пераменам у ёй, ніколі ня думаў, што Вераніка адкрыве ў сабе схільнасць да такіх пэрформансаў. І толькі потым на гэтай шматзначнай пустаце праступіў, як патаемнае пасланыне пад сьвятлом лямпы, яе фатаздымак. Вераніка прамяніста ўсьміхалася. Гэта было нейкае радыяцыйнае выпраменяньне. Яна зірнула за маю сыпіну, і з таго часу я не могу пазбавіцца адчуваньня, што й тут – і тут, дзе мець лёд замест сыпіту ня лічыцца грахом – за мной сочыць нехта, каму я забыў сплаціць даўгі.

Манаманія Эгэя апанавала мяне, і цела Веранікі рассыпалася па падлозе старога дому, дзе я жыў, разъляцелася на бліскучыя часткі, крышталёвы пазл, мазаіка водараў, шматочки скury, калекцыямядзяных успамінаў – не раўнуючы зубы колеру слановай косткі, што выпалі з разьбітага куфэрачка пахаванай Эгееўай нявесты.

Пакуль ён адчыніў дзвіверы й потым доўга вяртаў іх на месца, Вераніка была для яго ўсяго толькі цёмнай плямай за столом, бястварым манэканам у чорным касцюме, з-пад пахаў якога лезла ў кабінет сонца. Ён сеў і нецярпліва раскладаў перад ёй паперы, заўважыўшы мімаходзь, як нырнулі ў туфлі маленъкія ногі з малінавым лакам на пазногцях; адкашляўся, гледзячы ўбок. Ён ня вельмі верыў у посыпех. “Жвалевіч” – прачытала Вераніка, – “Я, Жвалевіч М.Я., ...”. Яна падняла галаву: ад наведніка, маладога яшчэ, падазронага выгляду чалавека, бяспрэчна патыхала танным віном. Міжволі яна пасунула трохі да сябе манітор – ці мала што ў гэтага Жвалевіча наўме. І нічога ж ня зробіш: ня будзе ж міліцыянэр унізе правяраць кожнага, хто завітвае ў адміністрацыю. Яна нахмурылася ды адклаала заяву:

– Так, таварыш Жвалевіч. Працьверазеце – прыходзыце. Тады й будзем разглядаць ваш запыт.

Наведнік пакрыў джана дастаў з рота тоўсты ком гумкі ды паклаў локці на стол. Але было відаць, што да такога павароту ён быў гатовы.

– Я цьвярозы як шкло... Што гэта вы? За каго мяне?.. Пастойце, пастойце...

Жвалевіч нахіліўся над столом ды потым гістэрычна зарагатаў, адкінуўшыся ў крэсьле:

– А я чую, знаёмы голас! Пастой, пастойце... Ды як жа цябе звалі? Ты ж Вераніка!

Вераніка пачырванела ад нечаканасці, невядомы Жвалевіч, які сядзеў цяпер у вольнай, свойскай такой позе, тым часам выцер сълёзы й задаволена грункуў запясьцем аб сыпінку крэсла. І тады яна раптам усё ўзгадала: гэты заўсёды зьнянацку абрывнуты на яе галаву боль, і ягонае рэха ў каранях валасоў, і сълёзы, якія, як яна ня стрымлівалася, абавязкова праступалі ў вачох... І спакойны, разважліва-зьдзіўлены твар ззаду. А прайшло ж ня так шмат часу.

Перад ёй сядзеў, усё яшчэ шчэрачыся, але ўжо паступова набываючы больш пачцівы выраз твару, пакамечаны бязладным жыцьцём (дрэнная нерэгулярная ежа, адсутнасьць жаночае пяшчоты, танны няякасны алькаголь, набор кепскіх звычак і, адпаведна, запаволеных, непрыстайных, дробных хваробаў) аднагодак. На аднагодка ён, натуральна, ужо не цягнуў: так, напаўмужчынка, такому б жанчыну, катлеты на пары ды бясплатную пущёўку ў санаторый. А валасы Веранікі ўсё памяталі, і зьвінелі цяпер па-камарынаму, і дарэмна Вераніка варушыла паперы на стале, каб заглушыць гэты злапамятны, зласльвы ціск. Нарэшце яна шырока, але неяк крывавата ўсыміхнулася:

– Прывітаньне.

Жвалевіч супакоена выцягнуў ногі ды закінуў руку за галаву. Ён ня зводзіў зь Веранікі летуценнага позірку, і ёй падалося, што Жвалевіч цяпер з асалодай успамінае першы курс і свае амаль штодзённыя практыкаваныні. Каб адцягнуць яго ад прыемных згадак, яна прапанавала яму кавы – ён не адмовіўся.

– Ну, і што чуваць там пра нашых? – спытала яна без інтэрэсу, расколваючы лыжачкай скамянелы цукар.

– А што чуваць? Нічога, нармалёва ўсё... Адзін, як жа гэта яго, у фашысты падаўся... Але гэта табе лепей ведаць... Кулакоўская – ты ж зь ёй, здаецца... Дык вось, Кулакоўская ўжо маці-герайня... Я, па шчырасыці, ні з кім асабліва... Ты лепш пра сябе. Хаця чаго там... Бачу, бачу... Паднялася. Не баішся, дарэчы? Фашыстоўскай помсты? Хаця за такія грошы і я б ні бога ні чорта не баяўся б...

– А ты? Ты як? – сказала Вéраніка пасля няёмкае паўзы, узіраючыся ў экран манітора, пакуль Жвалевіч з бачнай радасыцю адсёrbваў з філіжанкі распушчальную каву.

– А што я? Жыву, – сказаў Жвалевіч неяк стомлены. – Не жаніўся. Дзяцей няма. З працы выперлі. У піянэрлягеры на палову стаўкі, псыхолягам... А там надта шмат псыхаў на аднаго псыхоляга. Такія справы... Вас жа, дзевак, толькі гэта й цікавіць? Добра! Я ж, Веранічка, сюды ня проста так прыйшоў...

Ён, відаць, яшчэ раз пракруціў у галаве падрабязнасьці нечаканай сустрэчы й зноў усыміхнуўся.

– Не, ну пашанцавала ж... Я з ранку адчуваў, не, ну праўда, дупай адчуваў: сёньня мусіць пашанцаваць!

Ён з грукатам паставіў на стол кубак і перахіліўся праз стол да Веранікі:

– Не магу больш. Кватэру трэба. З маці жыву, а яна сама хату здымае... А яна што, яна можа, заўтра, памрэ... Куды дзяявацца? А мне пара асабістасе жыцьцё наладжваць... Як жа яго без жылплошчы наладзіш? Скажы ты мне, Веранічка...

Напэўна, у гэты момант Жвалевіч якраз уключаяў нейкія свае мужчынскія чары – прынамсі, рука яго легла на Веранічыну, і ў вачах загарэўся галодны каціны вагонь. Вераніка прыбрала руку, і ён прамовіў жаласьліва:

– А я ж цябе тады, на першым курсе, я ж цябе... Я ж закаханы ў цябе быў... Ну, ды ты ведала. Не магла ня ведаць.

– Ну добра. А што ж ты ў нашым аддзеле робіш, з гэтым сваім кватэрным пытанынем?

Жвалевіч уздыхнуў, залез у сваю недаканапачаную ракавіну: думаў, яму пагрукаюць. Але Вераніка ня зводзіла зь яго зацікаўленага, спакойнага позірку. І ён вылез, сеў на стол і зашаптаў, гучна, горача, горка:

– У нашым доме, на першым паверсе, мужык адзін жыве. Такі сабе ціхмяны мужычок. Дык вось я дакладна ведаю. Не, ты паслухай: дакладна, сто працэнтаў. Фашыст ён. Я сам бачыў, як яны там свае фашыстоўскія зборышчы ладзяць. І не хаваюцца, падлюгі. Хаця б фіранкі завесілі. Святло ўсю ноч. І яшчэ маса ўсялякіх фактараў... Я табе шчыра кажу. Дык вось, ці нельга... Я даведваўся, кватэра гэтая не ягоная. І непрыватызованая. Зоймешся, Веранічка?

Роўным, крыху больш звонкім, чым трэба, голасам, трошкі мружачыся ў накірунку дзівярэй, Вераніка прачытала лекцыю пра справядлівасць улады. Яна гаварыла і ганарылася сабой – гэтым сваім памацнелым за час працы ў адміністрацыі талентам знаходзіць менавіта тыя слова, якія трэба, і кіраваць сваім голасам так, як лекар кіруе мудрагелістым імпартным аппаратам. Ён слухаў гэта ды задаволена хітаў галавой: здавалася, нічога іншага ён ад Веранікі й не спадзяваўся пачуць. І калі яна скончыла, ён саскочыў са стала й паглядзеў на яе з павагай:

– Ясна. Ды я што... Я думаў, можа, дапамагу. Я ж гэтых вырадкаў сам ненавіджу. Не калгасынік жа, разумею. Пайду. Пащукаю шчасьця. А то глядзі: раптам той мужык – якая-небудзь шышка ў фашыстаў... Сабе ачкі лішнія заробіш, і мне перападзе...

Вераніка ўсьміхнулася і паклала пальцы на мыш. Сонца ўпала пад стол.

– Ты, Жвалевіч, вось што. Калі яшчэ надумаеш прыйсьці, то, калі ласка, цъвярозы. І зубы пачысьціць не забудзь.

– Ды я што? Я толькі піва... Дзень сёньня такі... Сыпёка...

Вераніка ўсьміхнулася яшчэ больш адсутна. Ён нясьпешна рушыў да дзівярэй і спыніўся там: сыліз у абгортцы. “Чуеш, Вераніка, раз ужо нас нешта звязвала... Дай рублёў дзесяць сакурсыніку” – і яна дала, і ён усё зазіраў у яе сумачку, з тую бязрукага злодзея.

Страшныя здагадкі вядуць нас усярэдзіну Веранікі. Перш-наперш мы лезем сваімі рукамі ў яе чэрыва і доўга ня можам яго знайсьці, як, бывае, мужчыны ня могуць знайсьці клітар у тых, хто, на іхнюю думку, цудоўна мог абслугоўваць іх і без гэтага атавізму. Шукаюць, блукаюць, страсаюць, зьдзімаюць з пальцаў валаскі, беспаспяхова, на карцінках яго было так добра відаць, дзе ж ён, гэтая непрыкметная салодкая костачка між бясконцае сакавітае мякаці. Давайце патэлефануем мастаку, які маляваў гэтае цела ў разрэзе. Няхай ён правядзе ўказальную стрэлачку. І паставіць лічбу – адным росчыркам. Да Італіі нам не даехаць, дарагая віза. Яны, мастакі, заўсёды падаюць усё ў разрэзе – а мы чым горшыя? Аднак нарэшце – чэрыва, і страшныя здагадкі. Ці няма там каго-небудзь яшчэ, хто пакуль яшчэ не разумее, чаму? Але гэта таксама і страшныя здагадкі наконт самой Веранічынай гісторыі. Гэй, пачакайце, а ці ня дураць нам галаву? Дзіця ў чэраве памерлае жанчыны павярнула б усё ў зусім іншы бок. Мы супраць такіх гісторыяў

і спэкуляцыяў. Мы за чэсную съмерць. Але мы супакойваемся. Яе чэрава пакуль пустое. Пакуль і назаўжды. Удвая мёртвае цела было б занадта нават для нашай мілай тройцы. Па двое ў гэтай чарзе месца не займаюць. Станавіцца ў канец, калі навучыцца хадзіць.

Падымемся ўверх. Цёмная вадкая кроў у сэрцы і буйных крывяносных сасудах, абумоўленая гіпэркапніяй. Пішучы такія словы, можна не баяцца съмерці. Перапаўненне крывёй правай паловы сэрца ў парашаныні зь левай, а ўсё чаму: крываі цяжка бегчы з малога кола крывавзвароту, і першаснае спыненне дыхання пры яшчэ жывым зъдзіўленым сэрцы таксама зрабіла сваю справу. Унутраныя органы: выразнае паўнакроўе. Такое самае, якое было ў таго салдаціка, які сядзіць цяпер побач са сваёй восьміклясніцай і тыцкае ёй у рот марозівам. Пранікальнасць съценак капіляраў пры вострым кіслародным галаданні павышанае. Рэзкія перапады ціску сатрасаюць капілярную сетку падчас фатальнае задышкі. Грудная съценка прысмоктваецца да сэрца, як гумовы язык. І, як трывомф, – плямы Тардзьё, гэтыя пакліканыя на баль кровазыліцы, выразна адмежаваныя, дробныя, але добра бачныя, дыямэтрам да трох сантымэтраў. Іх шмат, яны, як водсъветы ліхтароў, праступаюць пад плеўрай і вонкавай сардэчнай абалонкай. І чарга расступаецца. Дайце Паўлаўне выцерці.

7.

Ад гэтае праблемы – праблемы называюнья – многія адмахваюцца, і не бяз посьпеху. У рэшце рэшт, гэта – Гэта – можна ніяк не называць і тым ня менш карыстацца Гэтым, і сваім, і чужым, карыстацца плённа й з прыпозыненым съмяшком. А Вераніка вось неяк задумалася. Гэта было ўжо падчас яе працы ў аддзеле: на абсалютна бяскрыўдным сайце яна натрапіла на адзін мэдыцынскі матэрыял, прысьвежаны сямейнаму жыццю, і надоўга задумалася, пілючы вострым пазногцем каляндарык. Пра такія рэчы добра думаецца зімой. Бо яны ў гэты час абавязкова дадаюць у развагі цеплыні, яны заўжды там, дзе цеплыняй паўзмрок, гэтыя бухматыя істоты ў сваіх норах з сарамлівай тканіны...

Вось, напрыклад, гэты яе нядайні заляданец, зь якім яна так шмат даведалася пра сябе самую, пра сваё цела дый сваю ня горшую, чым у іншых, душу... Той самы, які раптам парушыў усе яе юнацкія ўяўленыні пра прыстойнасць і нармальнасць. Яна й падумаць не магла – а чула б пра гэта маці!? – што некаторым зь іх падабаецца смактаць жаночыя пальцы і вылізываць сонейкі анусаў. Яна бачыла гэта толькі ў кіно не для ўсіх – і вось сама трапіла ў гэтае кіно, як акторка, якой падсунулі ня той сцэнар. Ён любіў строіць зь сябе гэткага фашиста... Невядома навошта. Напэўна, мода такая, нездаровая, хуткаплынная, кшталту моды на тое, каб майткі выглядавалі з-за паса на джынсах. Людзей цягне на забароненае. Ён прачытаў ёй неяк радкі, якія выпадкова вычытаў сам у аднаго дзіўнага ды, па шчырасці, занудлівага пісьменьніка. Вераніка пасыміхнулася, скапіла нататнік ды стала хутка-хутка прагортваць старонкі. Вось. Яна запісала гэта тады такім няроўным почаркам, бо ззаду напірала, і церлася, і ўмольна білася аб ужо літасціва апушчаны прычал... “Партатыўны мужчынскі заасад, сымэтрычны ком жывёльных прыладаў, слановы хобат, двайнішкі марскія вожыкі, гарыла-курдупель, якая ўчапілася мне ў пахвіну, павярнуўшы да публікі съпіну”. Лепш і ня скажаш, прамовіў ён і... Вераніка неяк пашукала ў інтэрнэце, што ж сказаў гэты самы пісьменьнік пра заасад жаночы, і, нічога не адшукаўшы, ледзь не патанула ў акіяне словаў, якія, можа быць, нешта і азначалі, але якіх было так шмат... Дзе ён цяпер. Напісаць яму ў гэтыя выходныя. Яна са зьдзівам зразумела раптам, што за ўвесь час іхных непрацяглых стасункаў яна ўмудрылася ні разу не назваць яго па імені. Дый тое, чым яны часцяком займаліся ў ягонай прапахлай нявыкінутым съмецьцем кватэры, таксама ані разу не атрымала зь яе вуснаў найменнія. Але ж над назвамі цікава бывае паразважаць...

Спачатку апрача аднаго ўсім вядомага непрыстойнага, але выразнага слова, у галаву нічога не прыходзіла. Потым памяць паглядзела пад канапай дзяцінства, і адразу ж успыло: піська. Пісюн. Маленькая Вераніка на гаршчку. І потым загайдала на хвалях, са старых шафаў пасыпаўся друж: член, фалас, і нейкі “эбанітавы жэзл”, ня кажучы ўжо пра “дзіду”... Гэта ў іх. Вераніка задумалася, як яна называе сваю... сваю... І зноў трапіла ў тупік. “Яна” – менавіта гэтае слова, відаць. Або такое ж безаблічнае “там”. Не, у Веранікі ўсё ж такі хутчэй “яна”. Зручны жаночы займеннік. Прыстойны і агульны. Гавораць яшчэ “кіска”. Але ад гэтага патыхае Эдзікавай парнушкай. “Яна” была цяперака роўна падстрыжаная й, мяркуючы па адчуваньнях, яшчэ далёкіх, але ўжо

няўлоўна-ясных, рыхтавалася да свайго чарговага вывяржэння. Часам яна нагадвала Вераніцы забароненую кнігу. Але можна было даць лепшае азначэнне. Парослы рудаватым падлескам вулькан. Хіба гэта сказана горш? Кожнае слова тоіць у сабе праўдзівы сэнс. Асабліва вулькан. Ёсьць на съвеце высipy, дзе “яна” й праўда стала б вульканам. Што яна адчувае да “яе”? Толькі сяброўскую пяшчоту й мацярынскі клопат, які адразу ж кудысьці зынікае, варта “ёй” выйсьці з-пад кантролю.

Вераніцы стала вельмі цікава, як называе “яе” Ларыса. На такія тэмы яны ніколі не размаўлялі, хаця іх і лічылі ў аддзеле сяброўкамі. Гэта й праўда было сяброўства, якое ўсё часьцей пад пэўным ракурсам выдавала на нянавісьць. Вераніку нават наведала вясёлая думка патэлефанаваць цяпер Ларысе ды агаломшыць яе такім працоўным пытаньнем. Спытацца пра гэта мімаходзь, нібы пра кошты на загарадным рынке. Аднак Вераніка ня была пэўная, што пытаньне застанецца паміж імі. Яна паднялася зь месца й, робячы неўпрыкмет найноўшую гімнастыку для съпіны, паглядзела на пустэльнью плошчу са съляпучым крыжам пасярэдзіне. Крыж знаходзіўся прыкладна на ўзроўні яе вачэй, ягонае звязаныне вісела, як німб, над праспэктом, які ўпадаў у плошчу. Пазяхнуўшы, Вераніка вырашыла, што ўсё прасьцей, чым яна думае. Варта было толькі добра ўявіць сабе Ларысу, яе ўхмылкі, яе заўжды грубыя, цёмныя жартачкі, як сумненіняў не заставалася: Ларыса называе яе як і большасць простага народу, іхных штодзённых наведнікаў. Вераніка, хуліганячы, паўтарыла гэтае слова некалькі разоў, шэптам, амаль не расыціскаючы вуснаў. Дзіўнае слова. Яна напісала яго на паперцы, а потым разарвала паперку на дробныя шматочкі. Ёй ужо даводзілася, як школьніцы, запісаваць яго, і, выведзенае чорным па белым, слова гэтае нібы заяўляла пра сваё права на існаваньне. Яно становілася такім самаўпэненым, нібы яго легітымізавалі на рэфэрэндуме. Зрэшты, чаму не. Народу відней, як называць і “яе”, і яе, Вераніку. Тое самае датычыцца і ўлады. Назваць яе “яна”, як знаёму, як маці, як сяброўку, ці называць яе тым словам, якое, хутчэй за ўсё, круціцца ў галаве Ларысы, што стогне пад душам, – ад гэтага шмат залежыць. Больш, чым мы ўсё звыкліся лічыць.

Упершыню яна змагла разгледзець гэты іхны заасад у ягонай натуральнай прыгажосці гадоў дзесяць таму – у сваім пакоі, пад маўклівы злавесны акампанімэнт з храпу ды вісклівых ад скразьняку старых дзьвярэй. Брат скінуў у сyne зь сябе коўдру; Вераніка са зьдзіўленнем пабачыла, што ягоныя чорныя майткі ляжаць між таросаў скамечанай бялізны, а наверсе... Наверсе было тое, што ўжо даволі даўно цікавіла яе – без усялякага сексуальнага падтэксту, анічога такога: праста інтарэс прыродазнаўцы. Яна глядзела на гэтае крыху кветачнае патаемнае баляваньне доўга, з сумам, якому сама не магла знайсьці тлумачэнья, і такой жа няўцягнай гордасцю. Потым спаруда качнулася, і Вераніка ўмомант схавалася пад сваёй коўдрам.

Апошняя ж з таких вось яблычна-павучальных гісторыяў адбылася зь Веранікаю зусім нядайна. Прыйгадваючы яе, яна не змагла стрымаць усъмешкі – і трохі страшнавата было глядзець на сваё адлюстраванье ў маніторы, якое на імгненіне ўспыхнула, хаваючы прыемны ўспамін пад замок. Справа была ўтым, што неяк увесну Вераніцы давялося аддаць у

рамонт свой тэлефон... Ніводзін з тых апаратуў, якія ёй прапанавалі ўзамен, Вераніцы не прыйшоўся даспадобы, і яна вырашыла, што некалькі дзён зможа абыйсьціся й без тэлефону. Гэткі адпачынак напрошаўся сам сабой – тэлефанавалі Вераніцы часта і ўсё больш са сваімі праблемамі, чым са шчырым інтэрэсам да яе ўласнага жыцьця або, прынамсі, з пустой балбатнёй, якая часам так эфектыўна здымае стрэс... Аб'явіліся нейкія далёкія сваякі, і сакурсынікі, якіх яна ўжо ня памятала, і сваякі сакурсынікаў. Яна ўсіх уважліва выслухоўвала, а потым сваім ужо крыху ахрыплым ад ветлівага тону голасам раіла звярнуцца да яе калегаў. Некаторыя, самыя навязыльвія, званілі яшчэ, раздражнёныя тым простым фактам, што сіла тут на баку Веранікі, і яны нічога ня могуць зрабіць зь яе непрабівальнасцю.

Абед якраз сканчаўся, ёй давялося праехаць прыпынак на аўтобусе, каб не спазыніцца. Калі яна ўжо абзвоньвала, выконваючы даручэнне Чэслава, дамы культуры, у кабінэт зайшоў Максім – той самы пекны хлопчык, студэнт архітэктурнага, які так часта ўдзельнічаў у мерапрыемствах адміністрацыі. Не адрываючы вачэй ад абрыйдлых папераў, Вераніка паскардзілася яму на свой тэлефон, распавяла, колькі ўзялі за рамонт. “Лепш новы набыць”, -- салідна сказаў Максім. “А пастой... У мяне ж якраз...”. Ён крыху падумаў і потым рашучым рухам дастаў з дыплямата цудоўную блішчастую цацку. “Ды ня трэба!” – замахала рукамі Вераніка. “Я новы сабе купіў, гэты прадам,” – Максімка ўмольна зірнуў на яе – пасъля таго съяточнага канцэрту ён глядзеў на Вераніку нейкімі новымі, сабачымі вачыма. І хутка ён ужо ўстаўляў Веранічыну сім-картку ў гладкае цельца прэпараванага тэлефона, і было ў гэтай працэдуры нешта такое інтывінае, што Вераніка пачырванела. Яна адчувала, як пахне ад успацелага Максіма, бяз гэтага паху ён не ўяўляў для яе цікавасці, яна й ня ведала, што ён можа так пахнуць. Разумны хлопчык, сочыць за сабой, не шкадуе на сваё цела грошай, такі далёка пойдзе, калі будзе мець цярпеньне дастаяць у чарзе да патрэбнага моманту... Ёй падабалася нават тое, як ён зусім няяніна так, па-хлапечаму буркатаў сабе пад нос радок з заезджанага гіта... І тут у кабінэт зусім бяз стуку зайшоў Ён, і Вераніцы стала трохі сорамна за свае нядаўнія смутныя думкі. Ён павітаўся з Максімам зусім халодна, як з падначаленым, хаця насамрэч ня меў на гэта права... “Ну вось, гатова,” – сказаў Максімка, – “Я пайшоў”, -- і ён хуценька выскачыў за дзъверы. Спакусыліва, вельмі спакусыліва было лічыць, што прычынай гэтага маўклівага паядышнку, у якім адзін бок абачліва адступіў, была яна, Вераніка; напраўду ж усё было ня так, і яна гэта разумела. Пакуль ня так, але на той час Вераніка была ў разгубленасці: напружаны графік не дазваляў заняцца выбарам новай стратэгіі. Рукі Ягоныя кінулі на стол Веранікі падшытыя паперы, рот надарыў яе звыклай усьмешкай, тупік, тупік, тупік... А новы тэлефон граў блюзы, і яна шторазу зьдзіўлена паводзіла галавой: дзе гэта, чый гэта?

У той дзень, як гэта часта бывала, пачынаючы з чацьвертай гадзіны паток бягучых справаў стаў драбнець і да паловы на шостую нарэшце спыніўся. Яна была вольная, заставалася да чакацца шасыці, ды можна было ехаць дахаты, дзе чакала гульня, і ванна, і прахалодная пасыцельная бялізна ў цяпер ужо толькі яе пакоі – яна набыла нядаўна на выходных камплект, сіне-зялёны, спакойны, колеру ўзнаўленыя...

Вераніка вырашыла пакорпацца ў сваім новым тэлефоне, усё ж тры дні зь ім жыць. І пасъля пяціхвіліннага займальнага блуканьня з адкрытым ротам натрапіла на іх – фатаздымкі.

Ёй больш за ўсё спадабаўся першы – Вераніка сядзела над ім даволі доўга, зь вясёлым вохам, што вясёлкай завяз між вуснаў... Зусім аголены Максім сядзеў у вялікім белым фатэлі, заціснуўшы ў руцэ свой... Тут Вераніка зноў сутыкнулася з праблемай называньня, але ж гэта яе не хвалявала: галоўнае, што там, на здымку, на пярэднім пляне, моцна і ў той жа час любоўна трymаючы ў дагледжаных пальцах... Максім усьміхаўся ў аб'ектыў адкрыта ды радасна, нібы яму толькі што пашанцавала знайсьці самы вялізны ў лесе грыб. У галаве гатовай зарагатаць Веранікі круцілася забаўная асацыяцыя з плякатам, так, нейкі з плякатаў аддзелу пропаганды гэты здамак дакладна нагадваў. Іншыя фота былі таксама нішто сабе: Максімка, перапэцканы ўласным сочывам, ён жа на кухні, прытуліўшы да нізу жывата кавалак пірагу... Але першая ўсе тры дні выбівала зь Веранікі чысты, няўрымсьлівы, добры съмех, які пераходзіў у съмех з самой сябе, калі згадка пра здымак наведвала Вераніку ў мэтро або аўтобусе. Потым Максім прыйшоў забіраць тэлефон, і Вераніка яму, натуральна, нічога не сказала, але ж пасъля гэтага студэнт зынік, і яна, пасъмяяўшыся трохі, болей ужо не заўважала ягонай адсутнасці.

Да таго дня Вераніка ня верыла ў насланынё. Але ж як гэта яшчэ было патлумачыць?.. Насланынё, хвароба, перабой у адладжанай систэме, оргія мутнага ападку ва ўскalыхнутым неас্তярожна сасудзе зь яшчэ сэкунду таму крыштальны вадой... Яна спазнялася на спатканьне зь сястрой і таропка йшла, грукаючы абцасамі, па толькі тыдзень таму пераназванай вуліцы, такой шматлюднай, што можна было згубіць сябе між раззлаваных чымсьці сустрэчных і прапахлых паляваньнем тых, хто напіраў ззаду, і сама злавалася, і ўжо думала, што сканаць сястры, каб тая не пачала адразу ж свае хаця й цікавыя, але ж пыхліва-шматслоўныя лекцыі... Дзіва, але ён таксама пабачыў яе, неяк здолеў выхапіць знатоўпу, хаця сядзеў на другім баку вуліцы пад парасонам кавярні ды ўхвална назіраў за мітусынёй. Нешта воўчае было ў ягонай ухмылцы. Ён ня мог, ня меў аніякае магчымасці пазнаць яе, пабачыць, вылучыць, яна была ўмураваная ўнатоўп, папросту ўмураваная, але ж ён прыўзыняўся й навобмацак выцягнуў грошы з барсёткі, каб расплаціцца... І Вераніку раптам крутанула ўбок, яна пайшла, нібы зачарараваная, у ягоным накірунку, паўз праклёны ды мацюкі, балазе пераход быў паблізу, а то б яна так і рушыла праз праежджую частку. Гэта быў Цьвях, той самы сусед, зь якім яны так дзіўна пазнаёміліся на дні нараджэння Лёнкі, той самы, які пасъля дотыку да яе каленяў так непрыстойна зірнуў ёй тады ў твар, на спартпляцоўцы, пасярод вялікага ўскрайннага мікрараёну. Ён і апрануты быў цяпер гэтак сама: белая футболка, шорты ды басаножкі, і на падбародзьдзі тая самая прывабная густая чорная шчэць. Такім было гэтае лета для Веранікі: людзей, пра якіх яна даўно забывала, раптам выносіла чамусьці на яе бераг прыбоем часу, і выносіла амаль некранутых – яны й праўда не зъмяняліся, нібы намагаючыся не

парушыць першыя ўражаныні пра сябе, узяць Вераніку сваёй сьвежасцю, перашапачатковасцю... Яна рашуча, сама не разумеючы чаму, ішла да зъялелага Цвяху, а ён ішоў да яе, прымушаючы расступацца чалавечыя съцены...

Урэшце яны сутыкнуліся й схапілі адно аднаго за руку, і так і не прамовіўшы ані слова імкліва пайшлі ў бліжэйшы двор. Дагэтуль яны прабавілі разам гадзіну, некалькі такіх далёкіх і чужых гадоў таму, але яна добра памятала, і дзівілася, што так добра памятае: яго завуць Андрэй, і гэта ён сам сказаў ёй, а прозвішча Цвях, так, Цвях, гэта яна пачула ад Лёнькавых сябрукоў, як добра, што яна гэта памятае, як добра, як добра, білася ў галаве Веранікі бязглудая, бескарысная думка, калі Цвях вёў яе да цёмнага пад'езду, схаванага ў густых кудлатых каштанах, пакорлівую, маўклівую, яна патанала ў самой сабе, пакідала за сабой жывёльныя съяды ды пахі. Яна не супраціўлялася, наадварот – гэта ён, захоўваючы рэшткі разважлівасці, сілай прымушаў яе ісьці марудней, каб хаця б трохі заставацца ў межах прыстойнасці, але яе проста цягнула да цёмнае шчыліны ў пазбаўленых начынья жалезных дзвіярах, яна ляцела туды, як пчала, ад яе ішлі па амаль пустым двары такія мядовыя флюіды, што нават сабакі, якія мірна спалі ў цені сапсаванага фантану, паднялі галовы ды пацягнулі насамі...

Дзьверы рыпнулі, Цвях пацягнуў яе па прыступках, але яна сама ўзыяцела ўверх і нецярпіва, ледзь ня плачуцы схапіла яго за руки: шпарчэй, шпарчэй... Надоўта іх не хапіла, яны нават не дабраліся да апошняга паверху, і там, на пляцоўцы між чацвертым і трэцім, яна ўспырхнула на падваконье, адначасова задзіраючы сукенку да саме шыі, і ногі яе закалаці па халоднай батарэі, і валасы з сухім, пясочным гукам ціха заезьдзілі па шкле, і далоні леглі на калені, а пазногці ўпіліся, і потым нібы спалохайшыся адхіснуліся, і потым леглі зноў, намаляваўшы на іхнай загарэлай шурпатай скуры прагненія “і”, што патрабавалі зараз жа расставіць усе кропкі. Ягоныя рукі апынуліся пад Веранікай, і ўзважылі яе, і съціснулі мацней, баючыся згубіць, і цела здрыганулася й рушыла, набіраючы ход, і адсалютавала пад'езднаму рэху доўгім пераможным гудком... Рэйкі былі змазаныя як мае быць, і неўзабаве яны ўжо пакаціліся з узгорку, які апынуўся такім Эвэрэстам, што на нейкі момант Вераніка асьлепла ад сылёзаў, і потым яго скаланула, і ён ударыў па вакне, і, задыхаючыся, выкінуў вонкі непатрэбную галаву, і Вераніка ў апошні момант здолела ўхапіцца за шыбу: там, у двары, якраз пачыналася навальніца.

Усё адбылося выпадкова. Перш-наперш адыграў сваю ролю тэлевізар: там якраз шэрай папера рэкламнага блёку бліснула раптоўна кароткім, сонечным, лазурна-зялёным ролікам, у якім расыпісваліся выгоды аднаго сталічнага турбюро. Дзеци пырскалі ў твары змарнелых тэлегледачоў пеннай марской вадой, застылымі надакучлівымі салютамі распускаліся яркія пальмы на даляглядзе, і пакуль тэлевізійныя безвалосыя мужчыны пыхліва шчэрыліся ў камэру, паставіўшы на прычынныя месцы ў плаўках келіхі з кактэйлямі, жанчыны рыхтаваліся, як толькі адверненца апэратор, скінуць верх ад купальнікаў... Карапей, гэта было раскошліва. І калі ролік згас, так жа раптоўна, як і пачаўся,

Вераніка адчула ў сэрцы загадкавы ўкол. Яна пераступіла праз ногі задрамалых бацькоў ды пайшла ў свой пакой і, уключыўши камптар, упершыню задумалася пра адпачынак. Гэтым летам ёй нічога не съяціла, хіба ўзімку, але выправіцца ў вырай яна зможа пры такім заробку хіба ў наступным годзе. Вырай ці гняздо – гэта было цяжкае пытаныне, лепш за ўсё і тое, і другое. Птушыная натура Веранікі, прынамсі, лічыла б гэты варыянт дастатковым на дадзены момант. А пальмы ўсё яшчэ пагойдвалі сваімі расстаўленымі хітрымі пяцярнямі – бацьла мараў пранікла ў кроў Веранікі, і ёй немагчыма было супрацьстаяць.

Таму яна зацята кінулася на пошуку турystычных сайтаў, каб хаця б такім чынам суняць неспадзянную дрыготку. Сайтаў было шмат, але ілюстрацыі толькі дражнілі сваёй недасканаласцю ды бледнасцю... Заразіўшыся пошукам сонца, Вераніка ўтрапёна скакала са старонкі на старонку й з павагай глядзела на лічбы – так, гэта мусіла каштаваць яшчэ даражэй, гэта мусіла быць яшчэ недаступней, брыльянтавыя пырскі, сонечны масаж, загар да ачмурэння, брыз, брыз, блізка, бліжэй, брысь адсюль, мярзотны айчынны санаторый “з поўным комплексам

аздарайленчых паслугаў”, ты ня маеш ніводнага смугліяўца, ніводнае пальмы, табе не хапае солі, поту, рахату ды лукуму, гатэльнае цішыні... Вераніка добра ўяўляла, як яны б з ранку ішлі на пляж, а потым, паабедаўшы экзатычнай садавіной, кахаліся б да вечара, а ўвечары – рэстарацыі, начныя клубы, і басэйн для дваіх, а потым зноў мора, і купаныне на сывітанку, пасъля якога спаць ня хочацца цэлы дзень... Як перакрыўленае рэха гэтых вільготных летуценьняў, на экране вырасла невядома адкуль і цяпер дзелавіта прапанавала сябе Вераніцы съмешнае ды гідка-прыцягальнае відовішча. “Прывітаныне, а ты як тут апынулася? Ды заходзь, калі ўжо прыйшла, будзь як дома” – нібыта казалі ёй шматлікія распараныя жанчыны з халоднымі абыякавымі вачыма, занятыя аднастайнай працай: смактаньнем, вылізваньнем, усмоктваньнем, засмоктваньнем, расьпінаньнем, напінаньнем, давядзеньнем, увядзеньнем, аблодваньнем, кабеты-калодзежы, кабеты-тунэлі, кабеты-кавальскія мяхі... Мужчыны, задзейнічаныя ў гэтай калектыўнай працы, не звярталі на Вераніку ўвагі, тужліва заліваючы ўсё вакол сваёй склізьзю, як рэшткі даўно памерлага пажару. Здавалася, яны існуюць зусім асобна ад сваіх распухлых інструментаў, трymаючы іх у руках або прасоўваючы ў загадзя вызначаныя дзіркі так пасыпешліва ды звычна, бы там з хвіліны на хвіліну маглі скончыцца батарэйкі. Вераніка гідліва выцерла выпадковую кропельку са свайго камптарнага стала ды абярнулася. Бацькі, відаць, ціхамірна спалі перад уключаным тэлевізарам. Пабачылі б – і зноў пачаліся б гэтыхя бясконцыя маналёгі пра інтэрнэт, тры дабл ю д'ябал ком. И Вераніка зь цікавасцю ды пагардай рушыла далей, у гэтае духмянае задушліве пекла.

Іну, колішнюю каралеву курсу, яна пазнала адразу. У тым, што тая можа трymаць у роце адразу тры “дзіды”, Вераніка і падчас вучобы не сумнявалася, іншая справа – ці лічыць гэта вартасцю. Яна з амаль сяброўскім пачуцьцём уважліва прагледзела, як Іну, па чарзе, апрацоўваюць бляндын, мурын і эскімос, і зноў жа ткі па чарзе: ззаду, съпереду, зьверху, зьнізу, збоку, у ваньне, на ваньне, пад ваннай, за ваннай, на траве, пад зямлёй, у вадзе, у аблоках зь ліцэнзійнай пены...

Паасобку, удвох, утрох, учацьвярох, ротай, батальёнам, палком, вэтэрэнской арганізацыяй, хакейнай камандай, сям'ёй, дзяявитай бэ клясай, мастацкім гуртком, літаратурным аб'яднаньнем, рэдакцыяй газэты, палітычнай партыяй, братнім славянскім народам, бальнічнай палатай, дачным кааператывам, сялянскай абшчынай, талакой, прафсаюзам, саюзам кінэматаграфістаў, жэсам, кланам, нашым маленькім але дружным калектывам, выбарчым участкам, прэзыдыюмам, аддзелам, цэхам, пастом нумар адзін, камандай без каторай мне ня жышь, маладзёжнай арганізацыяй, каардынацыйным саветам, дэканатам, рэкторатам, кансулютам, рэдкалегіяй, лечкамісіяй, экіпажам, сэнатам, парламэнтам, кансыліюмам, калёквіюмам, сэмінарам, камунай, сквотам, дваром, глядацкай аўдыторыяй, вялікай заляй, худсаветам, пад'ездам, карасам, падвідам, зонай, шырокімі грамадзкімі коламі, саветам дырэктараў, рэвалюцыйным tryбуналам, судовай калегіяй, спэцатрадам, зондэркамандай, усім паверхам, нашай пярвічкай, кампаніяй, фірмай, саветам старэйшынаў, кансалтынг-групай, карпарацыяй, холдынгам, амбасадай, зграяй, статкам, журалінным клінам, маршам нязгодных, першамайскай дэмансстрацыяй, гей-парадам, гіт-парадам, аўтарскім калектывам, могілкамі, пасажырапатокам, кабінай, калгасам, саўгасам, прафэсарска-выкладчыцкім складам, камэрай, групай, гуртом, падгрупай, курсам, патокам, плыняй, бюро, агенцтвам, студыяй, катэдрай, таварыствам, суполкай, япархіяй, прыходам, акругай, біскупствам, кантынэнтам, садружнасцю, блёкам, ложай, фронтам, вобласцю, аўтаномным краем, фэдэрацыяй, кааліцыяй, канфедэрацыяй, рэспублікай, каралеўствам, Вялікім княствам, экзархатам, задзіночаньнем, хеўрай, кагалам, міністэрствам, упраўленьнем, кіраўніцтвам справамі, "тройкай", народным сходам, лягерам, племенем, кастай, шайкай, асацыяцыяй, клюбам, камісарыятам, камэндатурай, дыскатэкай, раёнам, вуліцай, ансамблем, хорам, аркестрам, бэндам, бандай, дэлегацыяй, пастаянным прадстаўніцтвам, кабінетам, караблём, танкам, нарадам, разылкам, стайняй, экспэртнай радай, звяном, земствам, соймікам, акадэміяй, вучылішчам, універсітэтам, інстытутам, лябараторыяй, журы, брацкай магілай, першым наборам, салёнам, суквецыцем, сузор'ем, народным рухам, партэрам, брыгадай, трупай, завулкам, брацтвам, штатам, інтэрнатам, управай, ордэнам, куранём, сялом, мястэчкам, горадам, турмой, хутарам, хунтай, ландтагам, мэджлісам, хурулданам, дублюющим складам, паствай, кагортай, папуляцыяй, нацыяй, браціяй, соімам, фанацкім сектарам, партызанскім атрадам, сектай, грамадой, факультэтам, злучэньнем, родам, мурашнікам, зъменай, аўтабазай, спэцпадразьдзяленьнем, сотній, цэнтурыяй, сола, дуэтам, трыё, ін квarta, ін квінта, ін сэкста...

Дзіверы былі наглуха зачыненыя. Тут проста не існавала замка – відаць, нехта сцягнуў яго і цяпер таксама апрацоўваў скважыну, сціпла ўладкаваўшыся за купай успацелых целаў. "Далучайся ці памірай", – нібы казала Вераніцы колішняя сакурсніца, перакрыкваючы шматгалосае пыхценъне за сыпінай і адначасова нібы прыслухоўваючыся да таго, што цяжка варочалася цяпер у яе нутры. Пераканаўшыся, што адсюль ёй ужо ня выйсьці, Вераніка адключыла камп'ютар і паглядзела ў акно. Ёй хацелася падзяліцца з кім-небудзь

сваім адкрыцьцём, з кім-небудзь з былых сакурсънікаў, але дзе яны цяпер, сябры-аднапалчане?.. Пальмы яе мары яшчэ раз распусна хіснуліся ды апалі. Чамусьці ёй падумала пра таго, з кім яна калісьці так файнна ды па-вар'яцку прабавіла калісьці лета. Усё ж трэба яму напісаць. Вераніка цымяна ўяўляла сабе ягонае цяперашняе месцазнаходжанье. Але яна была пэўная, што там, дзе ён цяпер схаваўся, абавязкова ёсьць мора. Неабдымае. Беспрацоўнае. Анархічнае. Цёплае. Вольнае. І ён там сядзіць недзе цяпер, загарэлы й легкадумны, і сънедае ў цені якога-небудзь съляпуча-белага нэкропалю.

Чаго яна баялася, Вераніка сама ня ведала. Бо гэта ж у хлопчыкаў, якія займаюцца такімі бруднымі справамі, далоні пакрываюцца выкryвальнымі валосысем, а пра дзяўчыннак яна нічога ня чула. Наўрад ці, наўрад ці... І тым ня менш у тыя некалькі зусім сумбурных, праведзеных нібы ў сyne, каламутных гадоў у Веранікі ўжо выпрацаваўся адмысловы рэфлекс – калі яна адна дома, значыць, можна, значыць, ніхто не перашкодзіць... Божа, якім жа хваравітым полыменем ахоплівала шчокі, якая бура ўсчыналася ў яе ўнутры.

Школьны расклад спрыяў ёй самым дабрамысным чынам. Бацькі былі на працы і імавернасць таго, што хто-небудзь зь іх раптам паверне ў замку ключ, была нульвой. Брат, і таксама дзякуючы школьнаму раскладу, які быў нібыта наўмысна прадуманы так, каб дзяўчата маглі спакойна пагуляць сам-насам з сабой, – брат якраз мучыўся на першым уроку. Вераніка часта бачыла яго, выходзячы пасьля ратавальнага званку на школьны ганак, ён не вітаўся, баяўся за свой аўтарытэт. Дарогу дадому яна адольвала за дзесяць хвілінай, бо колькі там таго Сьвету; за гэты час яна пасыпвала тысячу разоў уявіць, чым хутка зоймецца, і цела ўдзячна адгукалася на блізкую ласку. Ці часта так зь ёй бывала, цяжка сказаць: калі-нікалі амаль празь дзень, а здаралася, толькі раз на месяц. Вераніка замыкала дзверы, кідала на тумбачку ключ, рабіла цішэй радыё і йшла завешваць вокны. Дзверы ў свой пакой яна пакідала адчыненымі, бо баялася не пачуць, у выпадку якой-небудзь неспадзянкі.

Яна распраналаася – яна здымала ня ўсё, на ёй заставалася спадніца, майткі ды гольфы, зноў жа такі на ўсякі пажарны: яе заўсёды можна было прыняць за чалавека, якога засыпелі за тым, як ён пераапранаецца пасьля школы – нічога падазронага, няёмка хутчэй таму, хто зайшоў, а не таму, хто стаіць ля шафы. Вераніка была гатовая за сэкунду ператварыцца ў чалавека, які пераапранаецца, ёй ужо давялося аднойчы патрэніравацца, калі зманлівы шоргат на лесьвіцы неяк прымусіў яе ўскочыць ды стаць у няявінную позу. Такія шоргаты заміналі расслабіцца, але неўзабаве яна навучылася адрозніваць людзей на лесьвіцы па кроках. Яна клалася на свой прахалодны ложак і ўяўляла сабе, што ў гэтым паўцёмным пакоі яна не адна, што ў прачыненый дзверы нехта зазірае. Той самы незнамы ёй хлопец, побач зь якім яна аднойчы ехала да сястры ў трамвай. Але ня ўсё было так проста. У гэтым мужчыну жылі яшчэ некалькі чалавек: быў там адзін загарэлы, смуглавы, які ішоў міма яе неяк па марскім пляжы, гэтая паездка ў Крым адбылася так даўно, а Вераніка чамусьці не магла яго забыць... І

яшчэ адзін, практыкант, які выкладаў у іх у першай чвэрці гісторыю... І яшчэ адзін: Вераніка не магла ўспомніць, дзе яго бачыла, але ён існаваў, і цяпер прыйшоў паглядзець, чым займаецца Вераніка, калі вяртаецца са школы. Веранікаў таксама становілася некалькі: самая важная, самая щёплая й блізкая Вераніка ня мусіла ведаць нічога пра гэтых гасьцей, пра іхнью маўклівую, зацікаўленую прысутнасць, а астатнія ня мусілі гэтай Вераніцы ні ў чым прызнавацца, яны сачылі за гукамі на пляцоўцы, сачылі, пяшчотна абвіваючыся адна вакол адной, выцягвалі галовы, глядзелі скрозь съceneы. А потым – потым гэтые няголены глядач падыходзіў да Веранікі, якая ляжала з заплюшчанымі вачыма, і дакранаўся да яе шыі... Накрухмалены край коўдры апынаўся між яе ног і пачынаў ціхенякую ўздрыгваць. Вераніка цягнулася да падушкі вуснамі, перад вачыма струменілі маленькія фіялетавыя сонцы.

Вераніка ведала, што брат, які ў адзіноце бавіў дома раніцы, займаўся прыкладна тым самым. Ёй было надзвычай цікава, чым ён карыстаецца і як ён наогул гэта робіць: ну ня можа ж быць, каб проста вось так, як ёй распавядалі пра хлопцаў у школе. Нейкае выцісканыне маянэзу... Верагодна, у яго ёсьць свае таямніцы, свой набор джэнтльмэна ў пакоі. Неяк Вераніка наважылася зрабіць вобшук: адзіным і бяспрэчным доказам стала парнаграфічная гуляльная карта, брыдота, гразь, знайдзеная, съмешна сказаць, унутры трэснутай братавай гітары, на якой ён ня ўмей граць і якую яму нібыта падарылі пры загадковых абставінах... Больш нічога – Вераніка трymала ў руках простию, без намінкі на грэх, братавы рэчы ды спрабавала высьветліць іх патаемнае прызначэнне. Марна. “Напэўна, мне проста не хапае ведаў або фантазіі”, – уздыхнула тады Вераніка, ды акуратна расставіла ўсё па месцах, толькі замест гульлівой гуляльнай карты, якая была потым прадэманстраваная самым блізкім з аднаклясьніцаў і спаленая ў лесе, засунула ў схой звычайнную даму з бацькавай пакамечанай калоды. Яна ўявіла сабе пачуцьці абодвух мужчын, і ёй стала весела.

Але брат цяпер сядзеў у школе, і на яго крычалі маладыя настаўніцы, мары фізрукоў, ваенрукоў і старшаклясьнікаў. А Вераніка ляжала на сваім ложку й рыхтавалася, съцяўшы вусны, акунуцца у сваю ціхую радасць. У майм жыцьці так мала радасцяў, думала яна журботна, магу я сабе дазволіць... І яна дазваляла. Неўпрыкмет надыходзіла чарга прышчэпак. Вераніка ўжо не зусім валодала сабой, калі іхныя плястмасавыя сківіцы змыкаліся на яе зусім ружовых, зь лёгкім адценнем аранжавага смочках, і пагойдваліся на іх, цягнучы смочки ў розныя бакі. Кожны рух Веранікі адгукаўся ў смочках салодкім болем, напаўпрыдущаны сыгнал якога адразу ж з гатовасцю прымаўся ўнізе й рассыпаўся там на тысячы бясконца прыемных паколваньняў. Час раптам пачынаў рухацца скаккамі, простию радасці танчылі вакол Веранікі, і паступова, асьцярожна, каб не расчараўца яе, бляклі, -- так, каб толькі не параніць крохкае Веранічына каханыне, так, каб сыйсьці годна і непрыкметна. Свята сканчалася, рэчы зноў становіліся самімі сабой, і іх ня трэба было хаваць ні ў якія гітары. Вераніка мыла рукі ды йшла разаграваць суп.

І тады яна зразумела, што зараз можа адбыцца нешта важнае. Не, вонкава ўсё засталося як было: яна піла гарбату й насымешліва паглядвала на Лёньку, які на каленях стаяў перад магнітафонам. Ён горда ўключаяў адну са сваіх не падлеглых разуменю, зубадрабільных песняў, і азіраўся на Вераніку, раўніва сочачы за тым, як яна рэагуе. Вераніка глядзела, уважліва ды са смутнай нянявісцю, на сямейны здымак, што вісеў на съянне, і не рэагавала ніяк. Тады Лёнька горка ўздыхаў, спыняў песню на паўдарозе, шчоўкаў кнопкай і ставіў наступную. Ён шчыра засмучаўся й ніяк ня мог зразумець, чаму ж ягоныя ўлюблёныя запілы ды крыкі пакідаюць Вераніку абыякавай. “Цяжкая музыка”, – казаў Лёнька з захапленнем, – “сола, дысторшн, хэлайнэр”. “Чаму ў цябе дома, Лёнечка, ніколі няма шакаляду?” – адказвала Вераніка. “І на гарбаце твая мама відавочна эканоміць”.

Лёнька ня крыўдзіўся. Ён проста маркотна й трохі летуценна пацепваў плячыма ды съмешна запускаў руку ў свае нямытыя валасы: правяраў, наколькі блізка яны прасунуліся ў накірунку да грывы. Ягоны гоблінскі твар выглядаў так наіўна ды па-дзіцячаму, што Вераніцы хацелася што-небудзь насунуць яму на галаву. Яны сядзелі ў залі, якая служыла таксама бацькоўскай спальні. За вакном съянніела, Лёньчыны бацькі недзе на другім канцы гораду віншавалі кагосыці, Лёнька распавядаў ёй каго, але яна, натуральна, ня слухала. Вераніцы вельмі хацелася пакінуць гэтую кватэру да іх вяртання. Да Сьвету дабірацца было доўга, і насыпяваў час разьвітвацца – але на двары раставаў кіслы, слотны, непрытульны лістападзкі вечар, зь ветрам і лужынамі, і пры адной думцы пра дарогу да прыпынку ў гэтым жахлівым новым мікрараёне, дарозе, якая нібыта ўсыпаная паколатым каменьнем, у Вераніцы зынікала жаданье жыць. І таму яна сядзела й ніяк не магла дапіць гарбату.

А яшчэ Вераніка не разумела, чаму яна сюды прыехала. Ну так, з пачуцьця абавязку. Аднак Лёнькава нага ўжо загаілася, костка цудоўным чынам зраслася, гіпс даўно зняты. Заставалася смутнае пачуцьцё віны й гордасці. Вось жа, з-за яе, Веранікі, нехта выкінуўся з акна. Ня кожны зможа, а гэты здолеў. І таму Вераніка паспрабавала надаць твару больш добразычлівы выраз.

“Я зараз пагляджу!” – сказаў раптам Лёнька ды адчыніў да краёў поўны парцалянавых адбіткаў сэкрэтэр. “Праўда, тут усё бацькоўскае... Разумееш?”. Ён неяк сарамліва пачаў вывучаць зъмесціва маленъкага бару. Вераніка зь цікавасцю зірнула з-за Лёнькавага пляча. Бліснулі бутэлькі зь віном і шампанскім, і нешта ў фальзе, і нешта ў файнай плеценай упакоўцы. “Шакаляду няма, здаецца...” – прамовіў Лёнька, пераступаючы з нагі на нагу. Вераніцы надзвычай не спадабаўся гэты жаласцівы Лёнькаў голас, якім ён сказаў пра “бацькоўскае”. Яна дык брала гарэлку з бацькавых запасаў і давала часам суседу Юру, і нічога, ніхто й не заўважыў. І таму, калі Лёнька нерашуча застыў ля адчыненай скарбніцы, яна прымружыла вейкі ды абыякава кінула:

– А давай мы з табой, Лёнечка, вып’ем віна...

Ён спалохана азірнуўся. Вераніка глядзела на яго без усялякае літасці. Ня тое, каб яна хацела віна, яна яго амаль і не піла, але гэтыя прыніжаныя ноткі, гэтыя страх, гэтыя бацькі, якія хаваюць у сэкрэтэры

найлепшае, а для гасьцей ды роднага сына шкадуюць, купляюць, відаць, танныя падробкі.

– Разумееш, Веранічка, – заскуголіў ён, – гэта бацьку адзін знаёмы з Гішпаніі прывёз. Заб’юць. Давай мы як-небудзь з табой, калі я разбагацею, у рэстарацыю, давай?

Лёнька ўжо даўно, задоўга да свайго гераічнага скачка, распавядала ёй, што яго бяруць у нейкую фірму, і ў размове зь Веранікай гэта падавалася як ужо вырашаная справа, аднак грошы ў Лёнькі як раней ніколі не вадзіліся, так і цяпер.

– Люблю гішпанскэ віно, – правуркатала Вераніка і ablізнулася. Гэта дабіла яе зьбянтэжанага прыхільніка. І хутка ўжо Вераніка, нагбом выпіўшы цэлы келіх (Лёнька з жарсыцю сачыў за тым, як рухаюцца яе вінна-нявіннага колеру вусны) і са зьдзіўленнем адчуўшы ўнутры прыемнае нахабства, заявіла з усьмешкай:

– А цяпер даставай шакаляд. Я бачыла, там ёсьць.

Лёнька ад разгубленасыці выпіў адзін за другім два келіхі й выцер далоняй рэдкія вускі.

– Няма! Няма, клянуся! Слухай! Там жа ў лядоўні згушчонка ёсьць! Як жа гэта я забыў... Хочаш? Ты ж любіш згушчонку, -- дадаў ён, прыгадаўшы іхны нядаўні абед у двары бальніцы: Вераніка тады й сапраўды прывезла яму блінцоў са згушчонкай, звычайнай, у фірмовай сіней бляшанцы.

– Добра, цягні, – сказала яна літасьціва, падумаўшы. І пакуль з кухні чуўся трэск і грукат адкрывалкі, яна нечакана паказала сямейнаму фатаздымку на съянне язык. Лёнька зьявіўся на парозе зь белым нарэзаным хлебам і бляшанкаю, у якой танула не зусім чистая лыжачка, і гэта было прыгожа на выгляд. А неўзабаве Вераніка ўжо нэрвова рагатала, съціскаючы калені, каб цягучая маса не папаўзла ўніз па калготках. “Я вытру, я зараз”, – Лёнька замітусіўся вакол, шукаючы ручнік, але ўсе ручнікі былі неверагодна далёка, у кухні, і ён схіліўся над яе каленямі, рукамі зачарпнуўшы жаўтаватае малако – паднёс да твару і потым радасна зірнуў на Вераніку, бы прапануючы ёй нейкі дарунак. “Табе... табе трэба...” – і ён стаў съязгваць зь яе калготкі, адначасова зарываючыся ў ногі тварам. Вераніка млява супраціўлялася. Было падобна на тое, што гісторыя паўтаралася, толькі цяпер замест сутаргі сыходзіла на вычышчаны Лёнькавай маці дыван згушчонка. “Ты чаго, калека?” – усё яшчэ съмяялася яна, прыгадваючы той дзіўны выпадак, пасъля якога Лёнька калісьці стаў лічыць сябе яе законным хлопцам, і адганяючы Лёньку, які нечакана выпрастаўся над ёй і стаў расшпільваць джынсы. І Вераніка, душачы ў сабе агромністы інтарэс і жаданьне, каб Лёнькавы бацькі напіліся сёньня да бяспамяцтва, пачала паволі выбірацца з крэсла, наступаючы голымі пяткамі на жоўтыя клейкія плямы. Ён замружыў вочы й паваліў яе назад, асыцярожна так, але рашуча. І зноў стаў перад ёй, апасыліва зірнуў ёй у вочы ды выцягнуў з джынсаў ужо знаёмае Вераніцы прыстасаванье.

Прыстасаванье было, аднак, паніклым і выглядала зусім не ўнушальна. Вераніка зморана села на фатэлі, ужо не звяртаючы ўвагі на перапэцканыя ногі, і сур’ёзна зірнула на гадзіннік. “Цікава. Занадта цікава,” – падумала яна. “А заўтра я яго кіну”. “Ну, што ж ты не стаіш, Лёнечка?” – спытала яна ў бязвольна павіслага хобата. Лёнькавы вусны

крывліся. “А некаторыя жанчыны...” – сказаў ён неращуча. “Некаторыя жанчыны...”. “Я сама ведаю ўсё лепш за цябе”, – сказала Вераніка строга й прысунула Лёньку бліжэй. Дзіўны пах ударыў ёй у нос. Але, нягледзячы на сумнеўную гігінічнасць будучай працэдуры, ніякае агіды яна не адчула. Затое цікавасць расла штосэкунды. Асабліва пасъля таго, як зусім выпадкова кончык гэтага голага ды безабароннага хваста дакрануўся да яе носа й прыкметна ажыўіўся.

Зь нейкай роспачнай і бяздумнай стараннасцю яна стала ўдзімаць у яго сілы. Інтарэс яе павялічваўся тым мацней, чым больш зъмянялася канфігурацыя гэтага прадмету ля яе вуснаў, за які яна ўзялася, напэўна, няўмела, але намагаючыся запомніць як мага болей з гэтых незнаёмых адчуваньняў. Яна настройвалася на працяглу ѹ напружаную працу, яе арех *linguae* быў гатовы амаль да ўсяго, у той час як лянатны *radix linguae i*, бадай што, нерухомы *dorsum linguae* дэманстрыруна бязъдзейнічалі... Скончылася ўсё тым, што агаломшаная Вераніка рэфлектыруна выплюнула на дыван. Лёнька стагнаў і курчыўся. Яна дапіла віно й з прагным інтарэсам глядзела, што будзе далей. А далей яны забраліся на бацькоўскі ложак, і ў Лёнькі на азадку знайшлася радзімка ѹ форме плэйбойскага зайца, і ўсё было зусім ня так цікава ды наогул, трэба сказаць, ня вельмі прыемна. “Ну вось і ўсё,” – як съпявает Вецер. А затым быў суворы гадзіннік, і голы Лёнька, які бегаў па перадпакоі з прасыцінамі, бы старажытнарымскі герой, і ягоная недарэчная балбатня па дарозе на прыпынак, і палец, які нешта маляваў на аўтобусным шкле – Вераніка рабіла выгляд, што ня ведае гэтага хлопчыка. І потым, калі аўтобус крануўся зь месца й цяжка выпаўз на шашу – яе бязъмежнае зъдзіўленыне прастатой таго, што адбылося. Але па меры таго, як аўтобус аддаляўся ад навек замерлай на цёмным прыпынку Лёнькавай фігуры, Вераніку пачынала захлынаць дзікае раскаянніе. Нібыта ѹ чаргу ўсіх неапісальна шыкоўных мужчынаў неяк улез маленъкі, дурны Лёнька, расштурхай усіх локцямі і, пакуль астатнія асобнікі апамятиваліся ад такога нахабства, справіў сваю патрэбу, пырснуў ды ўцёк. А яна, дурніца, дзірка, даўн, ляжала ѹ гэты час калодай і марыла. Яе сёньняшняя пасъпешлівасць здавалася Вераніцы амаль катастрофай. Дома, у прыбіральні, нікуды ня здольная падзецца ад гадзіннікаў матчыных папракаў, яна паглядзела і “там”, і тут, і Вераніку апанавала глыбокае, чорнае, безнадзейнае расчараўванніе. Яна ведала, што Лёньку можна кінуць хоць тысячу разоў, ён не пакрыўдзіцца, і зробіць ўсё, каб перад Веранікай штодня міргалі ягоныя жаласцівія вочы. Так яно, урэшце, і адбылося, і іхнае вымучанае, дзіўнае тэлефоннае сяброўства цягнулася яшчэ год, раз за разам вяртаючы Вераніку да прыкрага здарэння з водарам ванільнай згушчонкі, якое яна ня здольная была забыць.

Начаваць Лекс адводзіў яе да сябе ѹ вежу. У адным з гэтых кругласціенных халодных пакояў стаяла вялікае, шырокое ложа: Лекс прыкоўваў Вераніку да жалезнага крука, які тырчаў са сцяны, а сам клаўся з другога боку, часам нават не распранаючыся. Вераніка з інтарэсам глядзела на тое, як ён замыкае кайданкі вакол яе нагі ды вешае на шию ключ, зусім як яна калісьці надзвівала яго на шию

накшталт упрыгожаньня, у школьныя часы. Ёй падабалася гэтая безбароннасць Улады, яе маўклівая пакорлівасць, і нават яе нежаданье нейкім чынам уцячы ад свайго гаспадара. Яна ляжала ў цемры, назіраючы за тым, як не міргаючы глядзіць на іх з акна месяц, і думала пра тое, што, відаць, Лекс ужо прынамсі год як удзельнік гульні, бо неабходна было сабраць неверагодную колькасць пунктаў і безыліч зброі ды магічных здольнасцяў, каб завалодаць часткай Лесу, пабудаваць тут Дом ды яшчэ і ўтрымліваць яго ѹ сябе ў адноснай бяспечы. А палонныя? – Вераніка ведала, што да съценаў Дому мусілі прыходзіць калісьці цэлыя войскі іхных суродзічаў: колькі ж аблогаў давялося вытрымаць Лексу... Хаця было невядома: магчыма, галоўная аблога ўжо рыхтуецца, і цяжка сказаць, чым скончыцца для Веранікі гэтая на першы погляд такая штучная гульня ѹ казачнай рэальнасці.

Не, пра ўцёкі яна напачатку думала. Імкнулася разгледзець як сълед браму, схаваную ѹ тумане, параніць Лекса падчас іхных частых збліжэнняў, падняць паўстаньне... Аднак аднаго разу яна выпадкова зірнула на ягоны, бадай што, недасяжны ўзоровень, каб атрымаць які, трэба было сядзець за камптарам круглыя суткі, на колькасць ягоных пунктаў, якая ѹ дзясяткі разоў пераўзыходзіла Веранічыну. Але хутка мара пра ўцёкі саступіла месца такой адданасці, пра наяўнасць якой у сабе Вераніка й не падазравала. Бо Лекс карыстаўся ёй нібы трэнажорам, дзеля набыцця якога ён усё жыцьцё назапашваў манэты. І яна сачыла за тым, як ёй карыстаюцца, амаль з удзячнасцю. Розныя мярзотнасці, якія ён зъдзяйсняў сам і прымушаў зъдзяйсняць яе, былі нічым у параўнаньні з магчымасцямі, якія даваў Вераніцы лягер. Ён і сапраўды меў рацыю, гэты бляндын з вачыма забойцы, -- толькі зь ім Вераніка магла зразумець, на што можа быць здольная чалавечая істота, няхай сабе й віртуальная. І яна да пары без сумненняў прымала Лексава галоўнае апраўданьне: гэты съвет, у якім існаваў цяпер толькі Лекс, ягоны Дом, яна, Улада, і некалькі дзясяткаў прыдуманых кімсьці монстраў, – толькі гульня, якую можна ѹ любы момант выключыць, і калі на экране загараўся прыгожы надпіс “Вяртайцесь хутчэй!”, міс Хайд зноў становілася міс Джэкіл, усё як у вядомым фільме, з адной толькі розніцай: ніводзін чалавек за час гэтага патаемнага ўвасаблення не пацярпеў, і наогул нічога гэтага ніколі не было. Сумленыне сустракала Вераніку чыстым, бы яна яго перад пагружэннем у змрочныя ды салодкія абдымкі Лекса вымыла ѹ прарынай машыне, высушыла й павесіла ѹ шафу. Прыветна, незвычайна прыветна вярнуцца ѹ родны дом пасля доўгае разлукі й засыпець усё і на кухні, і ѹ спачывальні чистым ды некранутым – нібы вярнуцца ѹ той самы шчаслівы дзень, калі падарожжа яшчэ хвалявала, а невядомасць палохала. Вось так, ці амаль вось так. Вераніка варочалася на сваім краі ложа, і ланцуг ззвінёў, і Лекс нездаволена прачынаўся.

Уначы Лекс да яе ніколі ня лез. Затое раніцай, пасля кароткага, але добрага сняданку (ён кідаў ёй кавалкі мяса, быццам сучцы, і паў чымсьці, што аддалена нагадвала ёй тыя ўзвары, якімі пайлі яе свайго часу гномы – ведаў бы Ольда, колькі ягоных барадатых суплеменінікаў яна ўжо адправіла на той віртуальны съвет! – мімаволі, але ўжо без расказаўнія). Потым ён, згараючы ад нецярпення, вызываючы яе ѹ вёў, заўжды ідучы ззаду, у сутарэнны. Там яны ѹ бавілі дзень, робячы

перапынак толькі для позьняга абеду. Шторазу Лекс меў яе па-новаму, і Вераніка ўжо не зьдзіўлялася ягонай фантазіі, успрымаючы яе як належнае: на галінах распяцтага пасярод калідору дэндрыкса, напрыклад, або ў навекі раскрытай пры дапамозе двух хітра прыладжаных мэталёвых бэлек пашчы напаўдохлага рэліна. Апошніе спачатку прымушала Вераніку ня дыхаць ад усёпераможнай агіды, яе калені стаялі на высаўтым мёртвым языку даўжынёй з аўтамабіль, а руکі трymаліся за пачарнелыя сківіцы, якія ніколі ўжо не самкнуцца, як бы пагрозыліва яны ні навісалі над яе галавой. Пoчасту Лекс прымушаў яе аддавацца ня толькі яму, але заадно і двум-тром гномам, якія з выразам бязъмежнае цярплівасці, зъмяшанае з жахам, выконвалі ўсё, што загадваў ім Лекс, і паглядвалі на пугу: у гномаў усё было малым і тоўстым, і такім аднолькавым, што Вераніка пасъля першых пяці хвілінаў гэтых забаваў не магла адрозніць, дзе чый.

Галоўнай ідэяй Лекса было неадрыўнае сузіраныне ўсяго гэтага расцягнутага на гадзіны працэсу ўсімі палоннымі, і ніхто не наважваўся адварнуцца. Часам Вераніку, здавалася, разарве ад пранікнення ў яе нутро то з таго, то з гэтага боку абачліва скалечаных Лексам ірлісаў, але неяк абыходзілася, і Вераніка толькі як у паўзабыцці ўсъміхалася, калі іхнае насенне залівала яе нарэшце з ног да галавы, не зъмяшчаючыся ў ёй, імкнучы назад валам бураватай пены. Для самак Лекс не рабіў выключэння, самкі былі адпачынкам для Веранікі, бо гэта яе апрацоўвалі зазвычай іхныя размаітыя языкі ўсіх фарбаў і памераў. Але, вядома, ж, найлепшым адпачынкам быў Лекс, чалавече цела якога ідэальна знаходзіла патрэбныя, змораныя і ўсё ж гатовыя ў любы момант прыняць неабходнае шчыліны ў Вераніцы. Яна сядзела перад кампутарам і толькі ціха ўскрыквала рагз-пораз у самых напружаных, неверагодных месцах, відовішча так яе захапляла, што тыя частыя, цёплыя імпульсы, якія дасылала Вераніцы падчас гэтых назіраньняў яе сапраўднае цела, заставаліся без адказу й потым гасьлі. У доме Лекса вечарэла, і тады яны каго-небудзь забівалі. Аслабелая Вераніка ня мела ніякае ахвоты гэтага рабіць, але выконвала загады: пайлі, тыркала нажом, завязвала съмертаносныя вяроўкі... Яна рабіла гэта выключна дзеля Лекса, як быццам дзякавала яму за тое, што ён прымусіў яе ўдзельнічаць у гэтым такім брыдкім, такім салодкім шоў.

Дзiўная справа. Варта ёй было выключыць кампутар, як насланынё сыходзіла. Не адразу – Вераніка яшчэ хадзіла некалькі хвілінаў па кватэры, ачмураная нядаунімі карцінамі ды жывёльным расчараўаньнем, якое струменіла зь яе міжножжа, але тым прыемней было потым зноўку адчуць смак жыцця.

Па яе звычайна заходзілі – з сур'ёзным выглядам адчынялі брамку, праміналі вечна схіленую над вёдрамі бабулю ды зазіралі ў адчыненае акно кухні, дзе Вераніка няспешна ела творог з сочывам. Генік, Антон і яшчэ малы Алежка... Першыя два былі яе аднагодкамі. Вераніка ablізвала лыжку, з грукатамі кідала місу пад кран ды бегла на двор. І яны ішлі за вёску – туды, дзе ляжала, уся ў пыле, дарога, дзе на іх сварыліся каровы, дзе коні, жуючы самлелую флёру, страсалі са сваіх палінальных бакоў аваднёў, дзе старыя жанчыны імкліва спускаліся на роварах з

хлебнага колеру ўзгоркаў. Прыходзілі ці да зарослага гіганцкай, дзе-нідзе ў рост Веранікі, травой футбольнага бязьмежжа, ці да леташняга абгарэлага поля, ці да рэчкі, што раптам зъяўлялася за нагрувашчаныем белых валуноў. А часам ішлі ў кукурузу, дзе іх маглі пабачыць хіба зь верталёта. Заглыбляліся далёка, за сыпінай падымаліся патрываожаныя съябліны, зямля была вострай, а рукі расълінаў – колкімі, вакол была задуха, гарачыя цені нерухома віселі над іхнымі каленямі, і гэткая цеплыня ды пот пад пахамі настройвалі на цікавыя думкі...

Двух зь іх – Геніка, маці якога выкладала ў вясковай школе біялёгію, ды Антона – Вераніка ведала з маленства. Алежка зъявіўся нядаўна, ён быў стрыечным братам Антона, яму было ўсяго пяць, і ніхто не зъяўтраў на яго ўвагі. А вось Вераніцы і яе вясковым сябрукам ужо споўнілася дванаццаць. Яна пагаджалася толькі зь сяброўскіх пачуцьцяў: спускала майткі, задзірала сукенку й клаляса на сыпіну. Ляжала, пакуль не пачынала ламаць у крыжкы ад няроўнай, бы няўдала засохлай зямлі, заплющчала вочы ды ўсё пасьмейвалася. Вераніцы было сорамна й весела, калі яна разумела, чым яны тут займаюцца, і страшнавата таксама, бо ёй усё здавалася, што зараз, зараз над імі завісьне гелікоптэр, і адтуль па вяровачнай лесьвіцы спусьціцца бабка з пугай... Тут і праўда лёгка было не пачуць чыйго-кольвецы набліжэння, бо кукурузныя постаці нібыта ўвесь час прыцішана гудзелі – а можа, гэта гудзела зямля ад шуму трактароў, што працавалі за нейкія два кілямэтры адсюль. Бывала, сярод гэтага кукурузнага царства ажно закладвала вушы. Антон і Генік схіляліся над ёй і пачыналі агляд. Спачатку ў такія хвіліны Алежка пачынаў румзаць ад того, што ніхто больш не зъяўтраў на яго ўвагі, потым прывык і сам зазіраў за сыпіны хлапцоў – ён стаў такім ціхмяным, што Генік аднойчы яго пахваліў, памужчынску так, стрымана... Дакранацца да сябе Вераніка забараняла, але яны, відаць, нахіляліся сваімі цікаўнымі насамі зусім блізка, бо часам Вераніка адчувала на сваім жывице іхны подых. “І як ім не надакучвае?” – пыталася Вераніка ў самой сябе, -- “На што там так доўга можна глядзець?”. Зразумела яшчэ, калі пальцамі прыгадчыніць загадкавыя створкі, калі пагладзіць ці там зазірнуць унутр, але проста сузіраць? Аднак дотыкі яна забараніла раз і назаўсёды. Пры адной думцы пра дотыкі яе апаноўваў страх, нешта старажытнае, агромністое паўставала ўнутры. Але паказаць? Вераніка была пэўная, што сябры яе ня выдадуць.

Калі яна падымалася ды лялотна, з гарэзлівымі бліскамі у вачох нацягвала майткі, Антон і Генік выяўлялі неспакой. Ім чамусыці хацелася таксама паказаць Вераніцы, што ў іх у нагавіцах – яны расшпільвалі прарэхі ды ўмольна на яе глядзелі. Вераніка пачувалася ў гэтай кампаніі старэйшай і каралеўскім гідлівым рухам забараняла ім. Яны не спрачаліся, толькі сядалі пад кукурузным лісьцем, расчараравана пакусваючы съяблінкі. Вераніцы было даволі цікава, што ж яны хацелі ёй паказаць, але, па-першае, яна й так прыблізна сабе ўсё ўяўляла – былі ў яе гарадзкім жыцьці імгненіні, што дазвалялі ёй пашырыць свой кругагляд, а па-другое, дзіўны страх скоўваў яе, і надаваў голасу ўладнасці, а съмеху гістэрычнасці... Яна з большым задавальненнем дакранала да іхных ног – мускулістых, пукатых, дзе-нідзе ўжо калючых. Іхнае лета сканчалася, і Вераніка спалохана прымала кожны бабчын візит у яе каморку як прадвесыце непрыемнай размовы. Усё ж

Алежка мог прагаварыцца, Антон раззваніць... Але ўсё скончылася без наступстваў. Яны ляжалі ў кукурузе да ачмурэння, а потым прыходзілі дамоў і елі трускаўкі.

Там жа, паблізу ад Ліндэнале, мы й сустрэліся з маім даунім сябрам і калегам Р. Гэтamu папярэднічалі доўгая чарада лістоў, якія не даходзілі, выпраўляючыся чамусыці ў віртуальны нябыт, пакуты з кампютарам, дзе быў усталяваны паскудны рэдактар, што пастаянна абураўся маёй мовай і ўсё імкнуўся прыняць яе за адну вялікую грубую памылку, а яшчэ: міжнародныя тэлефанаваныні, калі рэха твайго голасу даганяе цябе, перапыняючы ды замінаючы выразна патлумачыцца, невыноснае бухштабаваныне назвы станцыі, дзе Р. мусіў выйсьці... У рэшце рэшт ён дабраўся да гораду, дзе я меў прытулак, і ўмудрыўся пры гэтым сплаціць штраф за безъбілетны праезд на мэтро. Мы сядзелі за столікам у кавярні, якую я яшчэ ніколі не наведваў, і я стомлены глядзеў на ягоны пастарэлы твар. Гаварыць нам было няма пра што, я ўжо пашкадаваў, што запрасіў яго, і з таго думаў пра трэћы дні, якія мы прабавім разам. Дый наогул – мяне больш цікаві ю ягоны спадарожнік: Р. прыцягнуў з сабой, як ён шапнуў мне на вуха, аднаго з “мсыціўцаў” – той вучыўся ў суседній краіне ды там жа стаў сябрам гэтай незарэгістраванай арганізацыі.

Мсыціўца мне адразу ж не спадабаўся. Ягоны малады эсэраўскі твар быў утыканы рамантычнымі прышчамі, калі ж я даведаўся, што маладзёну амаль столькі ж, колькі мне, мая непрыязь узрасла яшчэ больш. Мсыціўца пагардліва напіваў нешта патрыятычнае, размаўляў скрозь зубы й няўхвальна разглядваў прымружанымі вачыма засаджаную ліпамі ды каштанамі вуліцу, па якой гуляў вецер з водарам мора, зь яе дзынканынем ровараў, нябачнымі музыкамі й кніжнымі латкамі. Памятаю, як пасьля ўсхваляванага аповеду Р. пра новыя рэпрэсіі гэты мсыціўца хрыпата прамовіў, скрывіўшыся: “Нічога, яны ў нас яшчэ павісяць уздоўж праспэкту”, і тэатральна сагнуў ні ў чым не вінаватую лыжачку. У ягоных вачах была перавага над усім навакольлем, непрыхаваная, паблажлівая, рот торгаўся, пад футboldkай нацыянальных колераў няспынна рухаліся цягліцы і ігліца: ён нават адмовіўся ад піва, ён піў толькі каву бяз цукру, але з вадой, як аўстрыец, – рыхтаваўся да барацьбы, песыціў памалу, бы пемзай, сваю прагу помсты.

– Чаму ж проста “мсыціўцы”? – пытаюся я, проста каб сказаць нешта, мне дужа хочацца ў чымсіці яму запярэчыць, гэтamu ягонаму фанабэрystаму, рэвалюцыйнаму маўчаныню, гэтай ягонай упэўненасці, гэтым ягоным зьбітым костачкам на пальцах. – “Мсыціўцы”... Амаль “Неуловимые мстители”. Сумняюся, каб моладзь ведала што-небудзь пра гэты фільм. Нават у бацькоў ніхто пытацца ня будзе...

– Таму што гэта мусіць быць весела, мусіць гучаць прывабна і... I ў той жа час як апраўданыне, у адным слове цэляя праграма, – адказвае Р. пасьля паўзы, бо сам мсыцівец усё маўчыць, разглядваючы нас спадылба. Напэўна, мы падаемся яму страшэнна контррэвалюцыйнай сволаччу.

– Скажыце яшчэ: як карабель назывеш, так ён і паплыве, – адгуаецца нарэшце мсьцівец. Божа мой, якая непрыемная ў яго ўсьмешка, нядобрая, рэзкая, ад такой хочацца ўцякаць. Ён пазяхае. – Стаміўся я ад банальнасцяця. Думаў, тут нешта больш цікавае пачую. Нездарма вы ўсе сюды бяжыце, як пацуکі.

– Ну, назвалі б арганізацыю “Мсьціслаўцы”, калі ўжо вам так захацелася мець помсту ў якасці грунту, усё адно прыгажэй, яшчэ й трохі гісторыі дадаецца – не здаюся я, і не магу адвесыці ад мсьціўцы вачэй. Ён раптам злуеца:

– Вось таму на радзіме такое і адбываеца! Бо прамарнавалі час за прыдумваньнем назваў і іншай балбатнёй! А трэба дзейнічацы! Ращуча й бязылітасна!

Р. кладзе далонь яму на плячо, наш мсьціўца раздражнёна яе скідае, але ж пакрысе супакойваеца.

– Што ты са мной як з псыхам... Мне саромеца няма чаго. Ты распавядзі свайму эмігганту... Распавядзі яму, што я ў псыхушцы сядзеў, што мне крымінальную справу шылі... Што я на мёртвых драчыў? Распавядзі. Можа й ты думаеш, што я прыпадачны? Чым вы ад іх адрозніваецаеся, ад тых, хто мяне тады садзіў, я ў такім выпадку ня ведаю...

– Вазьмі сябе ў рукі, – кажа Р. яму на вуха, і потым дабрадушна глядзіць на мяне, падсоўвае мне попельніцу. – Так, было такое... На яго хацелі справу павесіць. Якую, распавядаць ня буду. Так, звычайны бруд. Яны гэта ўмеюць. На чалавека ценъ толькі кінь, потым ужо ніколі не пазбавішся. Ты ж ведаеш...

– Нічога я ня ведаю, – я падымаюся. Яны сядзяць перада мной, непрабівальныя ў сваёй сіяющей упэўненасці, што існуе толькі два гатункі людзей, толькі два, як рыба ў савецкай краме, два колеры, без адцення, два напрамкі, без паваротаў. И калі б я пайшоў зараз ад іх, дэмантратыўна й з высока ўзынятай гадавой, яны ўсё адно падумалі б, што я проста йду ў прыбіральню. – Нічога ня ведаю пра чужыя цені. Але мне здаеца, значна цяжэй пазбавіцца ўласных...

“Пра нас неўзабаве ўсе пачуюць. Зусім ужо хутка. Пачнем з кіраўнікоў – не самага высокага палёту, вядома ж, на гэта пакуль няма сродкаў, а такіх, раённага маштабу,” – казаў мсьціўца крывячыся. – “Як правіла, іх ніхто не ахоўвае. Так што задума цалкам рэальная. Цяпер самы спрыяльны час. Улада ўпэўненая ў сваёй беспакаранасці. Восеньню й пачнем. Так што сачыце за навінамі, спадары эмігранты (ён зноў наўмысна картава вымавіў гэтае слова), хутка мы задамо гэтым выблядкам.”

Мae знаёмцы пайшлі па крамах, паабяцаўшы вярнуцца на вячэру, а я рушыў дамоў. Як ні стараўся я заняцца чым-небудзь карысным, нічога не выходзіла: я настолькі звыкся працаваць у цягніках, што дом выклікаў толькі жаданье спаць. И яшчэ гэтая праклятая залежнасць... Веранічына фота. Я заўсёды глядзеў на яго зь няnavісьцю, але адвесыці позірк не ставала сілы. З часам мне стала не хапаць яго, і нават блукаючы па вуліцах я стрымліваўся, каб не павярнуць дамоў ды не ўключыць кампютар. Думаю, ідэальным варыянтам для мяне быў бы пусты вагон і ноутбук на каленях, на экране якога я мог бы глядзець на

яе патрэт, глядзець, і закіпаць ад неўразумелых успышак злосыці, пакідаючы тым, хто праносіўся міма, толькі абрыс маёй цяжкай ад атрутных вераніцаў, роспачна нахіленай галавы...

Марна намагаючыся зазірнуць у выразы яе твару ды сукенкі, я прыгадаў раптам, як калісьці, у той краіне, у тым жыцьці, між той асокі я езьдзіў зь ёй за горад. Гэта быў першы і апошні раз, калі я пагадзіўся паехаць кудысьці зь яе сваякамі. Там была яе сястра – халоднае, фанабэрыйстае стварэньне, якое то хадзіла па беразе з сабакам на павадку, надзеўшы вялікія, на паўтвара, цёмныя акуляры, і не адказвала на пытаныні, то раптам аглушальна, ненатуральна съмяялася й называла мяне да сълёзаў фамільярна. Яшчэ з намі быў яе муж, ад вобразу якога нічога ўжо не засталося, толькі аранжавыя плаўкі. Не, яшчэ воклічы, зь якімі ён абдымаў сястру Веранікі: “Ну ты прам францужанка!”. Не разумею, як яе сястра выйшла за такога, яна рабіла ўражаныне даволі культурнага чалавека, ня тое што гэты тыповы вечна малады антыфашист і калгасынік. Яшчэ была нейкая Веранічына сакурсыніца, я нават не магу сказаць цяпер, бляндынка ці брунэтка. Менавіта яна прапанавала згуляць у самую тупую з тых гульняў, якія я сустракаў у жыцьці. Жанчыны мусілі проста тут, каля хмызыняку на пустэльным беразе вузкай, абмялелай рэчкі імітаваць аргазм: ну, паказаць, як гэта выглядае ў іхным выкананыні. Мы – я ды муж у аранжавых плаўках – былі, паводле задумы, кімсыці накшталт журы, якое павінна было абраць пераможцу. Ім здавалася, гэта было б весела. Ня ведаю, як па мне, дык гэтая гульня абражала маю Вераніку – можа, іхную й не, але маю – дакладна. Я ведаў, што ня вынес бы такога.

Мая съціплая прапанова памяняцца ролямі – баязьлівы, танны кампраміс – засталася незаўважанай. Сакурсыніцу, якая ўжо старанна дыхала, як пры інгаляцыі, ды павісквала, нібы парася, разрывала ад съмеху. Сабака бегаў вакол і брахаў. Я да пары маўчаў. Сястра Веранікі, гледзячы на мяне ва ўпор, разыграла такую сцэну, што ў яе мужа адразу ж распухлі плаўкі. Надыйшла чарга Веранікі, і як толькі яна, памарудзіўшы, прастагнала сваё ўступнае “ля”, я скапіў яе за руку ды цьвёрда забараніў займацца такой лухтой. “Так нячэсна!” – закрычала сакурсыніца. “Я ж рабіла! І яна няхай!”. Я падняўся ды пацягнуў Вераніку за сабой. “У цябе няма пачуцця гумару”, -- сказала ледзянім голасам Веранічына сястра. Вераніка супраціўлялася, але мяне было ня здужаць – я готовы быў яе ўдарыць, я адчуваў унутры такую злосыць, такую рацыю, што пасцяля аднаго позірку ў іх бок зноў селі на пясок нават аранжавыя плаўкі, якія было памкнуліся да маіх напружаных рук. “Наступны раз прывядзі каго весляйшага!” – крыкнула нам наўздангон сакурсыніца й дадала цішэй: “Не, ну я ж тут крыўлялася, дзе справядлівасць?”. Больш мы нічога ня чуі.

Чаго толькі не бывае пры такіх абдымках!.. Нявольная дэфэкацыя, выдзяленыні мачы, спэрмы (ну, гэта не пра нас), выштурхоўваныне слизістага корка з шылікі маткі – усяго гэтага ўдалося пазъбегнуць. Табу было вырашана не парушаць, ня кідаць съмярдзючага ценю на ўрачыстасць, не абражаць грамадзтва – яно ж было там, грамадзтва, яно было зусім блізка, ад яго не схавацца нават у такія хвіліны. І

грамадзтва абуралася: чым – гэта ўжо іншае пытаньне. А стома ж была падобная да той, якую Вераніка адчувала ў школе – дурная, усеабдымяная стома, калі ты можаш сказаць сабе: “Я такі(такая) змораны(ая), маю ж я права на прыемныя адчувањні, на пяць хвілінаў для сябе”. Гэта добры падарунак прыроды – магчымасць даць прыемныя адчувањні самой сабе, калі грамадзтва сънедае. Тлусты, сытны, глябальны съняданак. І, мусіць, любая рука, якая легла б цяпер на патыліцу Веранікі, была б прынятая з удзячнасцю.

Тое, што так цэняць у жанчынах мужчыны, але зь вядомых прычынаў замоўчаюць пры апытањнях, у Веранічыным выпадку ня вельмі дэфармавалася. Можна сказаць, патолягаанатаму пащенцавала, бо мастак зь яго быў слабанэрвовы. Яны амаль не пашкоджаныя, гэтыя птушкі. Хутчэй да чучалаў, чым да пудзілаў. Гэта былі толькі чалавечыя руکі – недасканалы інструмент, улічаючы ягоную нетаропкую, але пасъядоўную дэградацыю. Рабіць людзям масаж у працоўным кабінэце хутка навучацца й машыны. Пранесла. Дамавікі раённай адміністрацыі – істоты, можа быць, і пазбаўленыя нырак, аднак сэрца ж у іх ёсьць. А бывае ж па-іншаму. Да сярэдзіны дзесятніцатаага стагодзьдзя асаблівую цяжкасць для судовай мэдыцыны ўяўляла дасъледаваньне тых, каго даставалі з абдымкаў вадзянікоў. Адна з галоўных памылак вучоных: шырокія, набрыніялыя праніклай у тканкі вільгацьцю похвы тапеліцаў, якія праляжалі ў вадзе некалькі месяцаў, яны тлумачылі як съведчаныне іхнага бурлівага інтymнага жыцця. Ледзь ці ня як доказ іхных заняткаў прастытуцыяй. Такім чынам многія цнатлівыя трупы гублялі пасъля съмерці сваю беззаганную рэпутацыю. Самагубцы прынамсі ведалі перад зьдзяйсненнем сваіх капрызаў, чаму ім ня знайдзецца месца на могілках, і загадзя рыхтаваліся трапіць у кампанію актораў ды злачынцаў.

Ніколі не хавай мяне, прашу цябе. Калі нашай гісторыі не наканавана спаткаць прыдуманы мной канец, і мне давядзецца пайсьці першым, не давай ім закапаць мяне. Памятай, як я ненавідзеў натоўпы. Хіба гэты чымсьці адрозны ад усіх астатніх? І ня плач. Прыгадай дажджлівы, паўночны партовы горад, цягнікі й маю няголенасць.

А потым кінь у агонь.

8.

Вераніцы няма чаго рабіць, і яна, уздыхнуўшы, ідзе на кухню. Там маці малюе на пліце суп, зъмешвае фарбы, выцірае руکі аб фартух, раз-пораз паглядаючы на натуршчыка. Маці радая, што Вераніка прыйшла, апошнім часам гэта адбываецца рэдка: яна ўпотай зазірае ў вочы дачкі й потым адразу іх адводзіць, бацца зрабіць што-небудзь ня так. Вераніка жуе хлебную скарынку й ляночная кладзе адну нагу на зэдлік. Маці хочацца пагаварыць; Вераніка сама ня ведае, чаго ёй хочацца.

– Я даўно, дарэчы, хацела табе сказаць, – кажа маці бы незнарок, – калі ты хочаш прывесці... ну, там, хлопчыка... да сябе... То можаш гэта зрабіць, ніхто ж не забараняе.

Вераніка пагардліва пасыміхаецца.

– Мы з бацькам даўно хацелі на яго паглядзець.

Вераніка прыгадвае Лёньку ды ўсьміхаецца яшчэ пагардлівей.

– У цябе ж ёсьць хлопец?

“Ведала б ты...” – думае Вераніка ды выцірае анучай поўную мікраскапічных спэцыяў гарачую пляму на стале.

– А калі ён табе не спадабаецца?

Маці падазрона кладзе на стол лыжку:

– Ну чаму ж адразу не спадабаецца? Што зь ім, што-небудзь ня так? Хворы? Заікаецца? Або...

Вераніку пачынае забаўляць гэтая размова.

– А калі ён урод, якіх мала?

Маці нарэшце пакідае гатаваныне на волю лёсу й стомлена – яна ўсё робіць стомлена й ганарыцца гэтым – сядзе побач. Вераніка зь нянявісцю глядзіць на мокры ручнік, які зьвісае з матчыных каленяў, на яе распухлыя рукі, на мудра падціснутыя вусны са съядамі таннай памады, на суп, які пахне перасоленым мацярынскім сэрцам.

– Ну што значыць урод?.. – маці зьбянтэжана глядзіць у акно. Рукі яе тым часам, пакутліва шукаюць, чым бы заняцца, бяз працы яны ляжаць ня могуць, нібы за гэта могуць пазбавіцца пальцаў – і таму маці пачынае праціраць цукарніцу. – Што значыць урод?.. Ён не прыгажун, напэўна, але ж для мужчыны... Думаеш, твой бацька такі ўжо расыпісны красун быў? Слухай, а можа ты пра гэта... Ён што, бандыт? Ці, можа, фашыст?

– Разумееш, мам, ён нэгр, наш замежны студэнт, – сур'ёзна, апусціўшы вочы, адказвае Вераніка, і ледзь стрымліваецца, каб не зарагатаць. Маці на хваравітym удыху падымаецца з зэдліка, і толькі пераможнае Веранічына “Жартую!”, якое яна неяк упіхвае ў свой неўтамоўны рогат, прымушае маці зноў сесьці ды перажагнацца:

– Напалохала... Але ж табе ён падабаецца, табе самой?

– Ай, адчапіся, – адмахваецца Вераніка, усё яшчэ са съязамі ў вачох. Маці йдзе да пліты ды чарговы раз забівае мяса.

– Што значыць урод? – разважае яна, нібы размаўляючы сама з сабой. – Урод... Я табе вось што скажу, Веранічка...

Маці паварочваеца да яе і, трэба аддаць належнае яе адвазе, упершыню глядзіць дачцэ проста ў вочы.

– Ты, канешне, можаш мяне ня слухаць, але... Гуляць з хлопцам – адно, тут трэба толькі дзяячы гонар не губляць. Съмейся, съмейся... Я таксама съмяялася. Калі такая, як ты, была. А калі раптам што, і ў загс...

Не съпяшайся, Веранічка, з гэтым. Дзіцё, дасьць бог, нарадзіць пасыпеш. Але калі будзеш мужа сабе выбіраць – я табе падкажу, на што глядзець трэба ў першую чаргу.

Вераніка паднялася з крэсла, пацягнулася, паглядзела, як за акном, на лавачцы іхнія суседзі абміяркоўваюць за ранішнім бырлам, нібы за кавай, палітычныя падзеі. Сусед Юрка гайдайся побач, цярпліва чакаючы, калі і яму абломіцца глыточак-два. Праз адчыненую фортуку заляцела тоўстая грузавая муха ды закружляла над столом.

– Съмейся-съмейся, – сказала маці, пакрыўджаная Веранічыным маўчанынем, хаця Вераніка ўжо не съмялялася, – а лепш усё-ткі паслухай. Твая сястра дык паслухала. Хаця і яна такая ж, як усе, зь ветрам у галаве.

– Ну і што ж гэта за сакрэт? – спытала нехаця Вераніка.

– Мяса кожны дзень, -- урачыста й ціха прамовіла маці.

– Што?

– А вось што, -- маці раптам выпрасталася, пазбавілася ручніка, выцерла лоб. – Калі ў цябе й тваіх дзяцей кожны дзень на стале ці ў лядоўні будзе мяса, значыць, мужа ты сабе выбрала правільна. Проста і ясна. І ніякіх больш умоваў.

Вераніка скрывіла вусны:

– Ну што гэта за такое... Хіба ж можна так – усё мераць мясам. Добра б яшчэ там золатам, або, ну, ня ведаю, шакалядам... Я б яшчэ зразумела. Гэта хаця б рамантыка. А як жа... Ну, ня ведаю – каханье?

– Каханье – гэта добра, -- цярпліва сказала задаволеная сабой маці. – Хто ж супраць каханья. Гуляй, пакуль маладая. Толькі ў прыполніле не прынясі. Заб'ю. Я ж не дурная, цяпер іншы час. Сэкс. Эротыка. Інтэрнэт. Але замуж выйдзеш, і тады ўжо пра каханье забудзеш. Калі мяса дома няма, і купіць няма на што, а ў Розы малы сабак катлетамі корміць, вось тады й будзе табе каханье.

Вераніка маўчала, яна з прыкрасыцю думала, што вось зараз, напэўна, зноў пачнецца, пра яе маленства, калі фашысты ледзь не захапілі ўладу, і маці даводзілася ісьці прыбіральшчыцай у сыветаўскую краму, дзе хлеб можна было набыць (слаба ў гэта верыцца) толькі па нейкіх ці то квітках, ці то абанэмэнтах. А самой маці здавалася, што яна пераканала Вераніку – яшчэ б, довады ж неаспрэчныя.

– Ды нічога. Ты вось дарослая такая ўжо, – сказала маці са шкадаваныем. – Усё ў цябе будзе добра, калі запомніш, што я табе сказала. Спачатку мы з бацькам, вядома ж, дапаможам, чым можам. А далей самі. Толькі не съпяшайся, Веранічка. Заві бацьку абедаць.

Тая месячная практика ў піянэрлягеры была ня цяжкай і скончылася так хутка, што Вераніка нават потым пашкадавала. Замацаваныя за ёй дваццаць падлеткаў – адзінаццаць звар’яцэльных на касмэтыцы дзяячатаць і дзевяць нейкіх надта ўжо разважлівых, як дзядкі, хлапцоў – не патрабавалі асаблівага клопату й нават пакідалі сваёй важатай час для асабістага жыцця. Ня тое каб Вераніка карысталася посыпехам, але ж адзін з важатых, хударлявы, як шкілет, з доўгім і вузкагубым тварам Марат дакладна звярнуў на Вераніку ўвагу і ўжо ў першы ж дзень завітаў да іх у корпус, імгненна заняў дзяцей нейкай

віктарынай (што значыць досьвед!) і сеў каля Веранікі на пень. Праз хвіліну яна ўжо ад душы съмяялася, а Марат усё казаў ёй вясёлыя непрыстойнасыці, і такім сур'ёзным тонам – нават вочы не ўсьміхаліся, і таму Вераніцы было яшчэ съмяшней. А ўвечары ў лягеры была дыскатэка ў гонар пачатку другой зъмены, і яна з усея моцы намагалася ня танчыць толькі зь ім, але іншыя важатыя амаль не падыходзілі... калі ж гралі нешта сапраўды “зажыгальнае”, то Марат адразу ж апінаўся побач, торгаўся, са сваёй пластыкай гумовага чалавечка, каля самага пляча, Вераніка міжволі адступала ў цень, і ён, боўтаючыся, ішоў за ёй. Невядома, чым бы гэта ўсё скончылася, калі б там, у цені, не стаяў начальнік лягеру, баязьліва паглядаючы на вёрткія цэлы маладога пакалення. Эта зъмена была наогул багатая на прыгажуняў, даўганогіх, нібы з вокладак часопісаў, Вераніцы было з кім сябе параўноўваць і з прыкрасыцю моршчыць лоб.

З надвор’ем у той месяц пашанцавала. Вераніка адразу ж пачынала драмаць, апускаючыся на посылку, пад якой гарэла яшчэ мокрая трава, вакол хлопцы пад пагардлівымі позіркамі расфарбаваных дзяўчат, якія сумавалі ў чаканыні чагосыці, абміркоўвалі апошнія навіны сусьеветнай аўтайндустрый. Раніца неўпрыкмет сыходзіла, есьці не хацелася, яны йшлі на возера, і там Вераніка скідвалася сукенку ды, адганяючы дзікуноў-інсэктаў, мякка сълізгала ў ваду – яна плавала заўжды на съпіне, каб падначаленыя былі ў полі зроку, але мала хто лез у ваду, тоўстыя хлопчыкі нават футболак не здымалі, а дзяўчаты з большага плохаліся ля берага, падстаўляючы сонцу закрэсленыя палоскамі вясёлковых купальнікаў съпіны, шапталіся... Вераніцы было добра. Потым – салодкая стома палудня, калыханка дрэваў, рытмічнае граныне муҳаў на аконнай шыбіне. Вечар зь ягонымі ненавязылівымі, простымі гульнямі, танцы, беглая праверка,noch, агенчык цыгарэты там, адкуль чуецца прыглушаны голас Марата, яе ціхі съмех, цыгарэта, што растае ў руцэ, Вераніка нават не падносіла яе да вуснаў. Зредку віно са сталоўскіх шкляннак. Моцны, глубокі, беспрабудны ранішні сон.

Вераніка ўсё намагалася здружыць хлапечую й дзяўчочую паловы свайго атраду. Але марна: атрад ніяк не хацеў яднацца, кожны пол сядзеў асобна й глядзеў на супрацьлеглы без інтарэсу. Дзяўчынкі марылі пра дарослыя, вусатых плэйбояў-старшакляснікаў, хлопцы да дзяўчыннак таксама не цягнуліся. Якім жа было зьдзіўленыне Веранікі, калі аднойчы, зайшоўшы на дзяўчочую палову, яна пабачыла ўвесь свой атрад у зборы. Дзеткі слухалі нешта саладжавае, што тупа бухала з казённага магнітрафона. Заўважыўшы яе, яны замаўчалі й з сур'ёзным выглядам утаропіліся ў дынамікі, нібы адтуль лілося нешта філязофскае. Між тым, голас невядомага, але, відаць моднага съпевака выводзіў нешта пра “твае масіські, Танюшка”.

– Вы што гэта слухаеце? – працягнула Вераніка пакрыўджана й пачула ў адказ невядома адкуль знаёмае імя. Яна спахапілася, зрабіла ўсё, каб контакт не разладзіўся й на наступны дзень прынесла выхаванцам касэту зь Віктарам Ветрам і Магдай. “Вось гэта музыка, а яшчэ й сапраўдная паэзія,” – абвясціла яна з пачуцьцём перавагі ды прысела на край ложка.

Восень прыйшла, быццам нязваны госьць,
Дзьверай журботны вой,

Поўны мой дом табой,
Я так чакаю, ты паглядзі, ну вось,
У кожным акне съяцло,
Усё што было – сплыло,
Ну вось і ўсё...

Песні атраду прыйшліся даспадобы. Назаўтра іх ужо съявалі і хлопчыкі й дзяўчата, а адзін з выхаванцаў, Вераніка ўсё забывала ягонае прозвішча, нешта такое на Г, падабраў акорды й штовечар выконваў “Восень” ля вогнішча. Правыў быў відавочны, потым дзяўчаткі ўжо самі прасілі выканайцу прасыпяваць што-небудзь іхнае ўлюбёнае, а Вераніка глядзела на іх з замілаваньнем, маркотна прыслухоўвалася да ўласных успамінаў і думала пра тое, якая яна старая.

Адну зь песніяў Магды, яе гіт “Карабаратулла”, яны ўсе разам перайначылі пад патрэбы атраду й далі на заключнай вечарыне ў канцы месяца такі канцэрт, што ім нават далі прыз глядацкіх сымпатыяў. И ўсё было б добра, калі б не адзін выпадак.

Неяк Марат прапанаваў Вераніцы памерацца сіламі ў валейбол, атрад на атрад. Веранічыны былі ў турнірнай табліцы першынства лягеру недзе ў самым нізе, і яна пагадзілася, спадзеючыся падняць баявы дух каманды. Важатыя, натуральна, таксама гулялі, прыязна пазіраючы адно на аднаго скрозь сетку. И ўжо ў самым пачатку адбылося непапраўнае. Дасланы на іхную палову жоўты мяч съвекай падняўся ў паветра, і пакуль паўасьлеплая Вераніка шукала яго ў сонечным небе, нехта зь яе каманды ўжо адпарыраваў яго на чужую палову – там сам Марат, капітан і трэнэр “зялёных”, пругка выгнуўшыся ды ўзъляцеўшы над пяском, моцным рэзаным ударам зноў паслаў мяч на палову Веранікі... Яна якраз заўважыла гэтае пацертае гарматнае ядро, якое з хуткасцю съяцла неслалася проста на яе, і ў апошні момант няспрытна ўзмахнула далоняй, але было ўжо позна: мяч забіў Вераніку напавал, урэзаўшыся ёй проста ў пярэднія зубы. З вачэй пырснулі нечаканыя съёзы, яна ўпала на калені й закрыла твар рукамі. З вуснаў сачылася кроў, твар апякло як агнём, у роце зьявіўся дзіўны смак... Марат падхапіў яе пад пахі й паспрабаваў падняць, і прасіў прабачэння скрозь съемех, а яна вырывалася, і нарэшце вырвалася, села на траву ды не адплюшчвала вачэй, пакуль ён не сыйшоў. Выхаванцы працягвалі гульню бязь іх. Яна не атрымала ніякіх пашкоджаньняў, апрача разьбітай губы, і ўжо ўвечары яны зноў па-сяброўску размаўлялі з Маратам, але колішніе сымпатыі да яго ўжо не было: шторазу, калі яна чула ягоны голас, перад вачыма ўставаў страшны жоўты мяч, які ляцеў, як разрыўная куля, ёй у вусны.

Яна ніколі не заўважала, каб Лексу становілася сумна, і тым ня менш ён прыдумаў новую забаву: рваць палонным іклы. Відаць, яго раздражняла само ўсьведамленыне таго, што вакол лягеру, схаваныя ў чарнаце лесу, ціха выючы ў засадах абапал пракладзенай калісъці Веранікай съцежкі, тояцца зграі зубатых драпежных пачвараў – разпораз уначы ён уладкоўваўся са сваім круком і сеткай на якой-небудзь съценаў ды чакаў здабычу. Ноч наступала імгненна, як заўжды ў гэтых краях, а Лекс меў цярпеньне: ён сядзеў уверсе нерухома ды

бязгучна, і распускаўся ў цемры, паходні гасьлі, лес вакол Дому ажываў. Збоку мягло падацца, што Лекс сыпіць, але варта было зірнуць у ягоныя вочы, якія можна было б палічыць за цымяныя далёкія зоркі, так яны сіяціліся ў змроку, як рабілася ніякавата. Зрэшты, на ягоным паляваныні Вераніка прысутнічала толькі аднойчы: трохі зынякавелая ад чорнай аграмадзіны лесу вакол, яна ўсё ціснулася ды ціснулася да Лекса, ажно пакуль не пачала да яго даволі бессаромна прыставаць. Сама ягоная постаць, замерлая на вузкай сіцяне, і крук у каменных руках так узбуджалі, што Вераніцы хацелася ўкусіць гаспадара Дому. Аднак Лекс ніяк не рэагаваў на Веранічыны ўлашчваныні, а потым проста сагнаў яе ўніз і сваім роўным голасам загадаў ісьці ў вежу. У тую ноч ён яе нават не прыкоўваў, але ёй і ў галаву не прыходзіла ўцякаць або хавацца – яна ляжала на тым месцы, дзе зазвычай спаў ён, і не магла заснуць, пацеюочы ад жаданьня ды смагі.

Задаволены Лекс прыходзіў пад раніцу. Вераніка магла сабе ўявіць, што адбывалася ўначы. Вочы фантастычных істотаў, што ўзіраюцца з гушчару ў цёмныя сіцены жахлівага Дому, намагаючыся не прапусціць ні ценю, ні гуку, ні шоргату. Здаецца, усё спакойна, і тады яны выходзяць – прыдуманыя кімсыці пачварыны, асьцярожна ступаюць у вязкую воду рова, тут заўжды лістапад. А потым шкрабуцца ля сіценаў, жалобна выюць, ляскаюць зубамі у марнай празе дабрацца да галоўнага ворага. Іхныя душы, занявленыя ў клетку праграмы, адчуваюць сумны неспакой, іхныя вушы, ім здаецца, чуюць, як пад зямлёй енчаць ад болю суродзічы... Іхныя насы спрабуюць зразумець, дзе гаспадар Дому зрабіў могілкі, ім так хочацца разарваць яго на часткі. Іх задачы ў гэтым Сьвеце простыя, бы школьная лінейка, але зь якім задавальненінем зраўнялі б яны зь зямлёй страшны Дом: у гэтай асалодзе абавязкова прысутнічала б нешта яшчэ, апрача паслухмянасыці прымітывных пэрсанажаў. Яны танчаць свой панылы танец ля сіценаў, сіліна крапае зь іхных аголеных, празмерна заточаных зубоў, месяц сівецці роўна ды справядліва, ня тое што там, дзе іх прыдумлялі іхныя стваральнікі, адшукваючы самыя даступныя вобразы. Лясныя пачвары пакрысе ўваходзяць у экстаз. Гульня нібыта завісае, і тады са сіцяны падае маланкай крук, лямант чуецца ў самых аддаленых кутках каралеўства, прачынаецца малы сын млынара, і гномы насоўваюць глыбей свае сімешныя капелюшы, кіпчастая лапа распачна б'е па вадзе рову, але ўсьлед круку ўжо ўпала сетка, і вось сталёвыя рукі выцягваюць ахвяру на борт Дому, нібы рыбіну. Расчыняе прадоныні зямля, і зынізу б'е сіяцло. Падрыхтаваная клетка прадуманая да дробязяў, і гаспадар пасыцяліў учора сівежае саломы. А заўтра ці праз тыдзень, хто ведае, гэтая гульня папоўніцца яшчэ адным трупам. Кожны труп – нечая магчымасць пакуль не выключана кампутар. Пункт у паказыніку жыцьцёвага тонусу. Прыйступка да новага ўзроўню. Ды толькі што рабіць, калі ўсе ўзроўні пройдзеныя? Не выходзіць жа з гульні пасля такога герайчнага шляху!..

Сярод лясных стварэнняў існуюць свае забабоны. Яны чамусыці лічылі, што лепш гінуць ад яе руکі. Жанчыны заўжды рабілі сівет крыху дабрэйшым: зь вялікай і малой літары, па абодва бакі экрану.

Даруй мне, даруй, магчыма, я ня маю права пра ўсё гэта пісаць. Бо ў маёй краіне съмерць дагэтуль жыве паводле Энгельса. Жыць – значыць паміраць. Якія съмешныя гэтыя спробы съмяротных прывесыці ўсё да нейкага афарызму, кіравацца ідэалёгіяй там, дзе няма левых і правых, дзе суцэльнае *égalité*... “Жыцьцё ёсьць спосабам існаваньня бялковых целаў, у якім важную ролю адыгрывае пастаянны абмен рэчываў з навакольнай прыродай, прычым з спыненнем гэтага абмену спыняе ѡца й жыцьцё, што прыводзіць да разлажэнья бялка”. Такі вось аўтапартрэт без барады.

Съмерць рэдка бывае імгненнай. За пэрыяд да васьмі хвілін гіне кара галаўнога мозгу. Падкоркавыя цэнтры й съпінны мозг жывуць даўжэй, дзякуючы глікалітъчнаму тыпу абмена. Косны мозг захоўвае сваю жыцьцяздольнасць да чатырох гадзін, а апорныя тканкі – скура, сухажыльлі, мышцы, косткі – да сутак. Але доктар, той, які ставіць крапкі ў гісторыі хваробы, слухае толькі сэрца. На ўсіх іншых радыёхвалях сёньня адна рэклама.

Гэта было неўзабаве пасъля нашага зъ Веранікай знаёмства. Я вяртаўся дамоў уначы, ратавальныя дзьеверы пад'езду былі ўжо блізка. Я мог бы пайсьці ў абход, пад ліхтарамі, па ачмурэлай ад бэзу і яшчэ не да канца астылай пасъля дзённой сыпёкі вуліцы, але ж ногі самі павялі мяне праз гэтую цёмную арку. Так было бліжэй і хутчэй. Праход быў ня тое каб доўгі, якіх-небудзь паўсотні крокоў, я даクロчыў да сярэдзіны й раптам пачуў, як мяне нехта даганяе. Я спыніўся, так мне стала страшна. Напэўна, ад мяне ўшлі не абы якія флюіды жаху: наперадзе таксама зьявілася чалавечая постаць, нехта ўваходзіў сюды адразу з абодвух бакоў. Я быў заціснуты ў гэтым невялікім тунэлі, справа й зьлева былі съмядзючыя съцены, крокі набліжаліся, съпераду й ззаду. Абедзве фігуры былі выразна мужчынскія, былі б яны жаночымі, наўрад ці мяне апанавала б такое. Страх зрабіў іх вялізнымі, мне здавалася, яны прыгінаюцца, каб не закрануць галавой столь. Першым пытаньнем для мяне было, што яны зробяць са мной, і ці маю я ў кішэнях нешта на водкуп, але другое пытаньне чамусыці імгненна засланіла першае: што зробяць з май целам потым, калі мой бялок пацерпіць паразу.

Цяпер я ведаю, што. Асноўны разрез скуры для ўскрыцця робяць ад падбародзьдзя да лабка, з абходам пупка зьлева. Адмысловы нож утрымліваюць гарызантальна. Разрез робяць бесъперапынным рухам, ён мусіць пранікаць скрозь скуру, падскурную клятчатку, дасягаючы ў грудной клетцы грудзіны, а на жываце мышцаў. Раны й рубцы нож абміне. Найлепшы разрез – Т-падобны. Пасъля гэтага ўскрываюць брушыну. Ашмецьце скуры й мышцаў адсэпароўваюць у абодва бакі так, каб агаліліся рэбрь. Глядзяць. Пішуць. Выдаляюць грудзіну, пасъля чаго адкрываецца шырокі доступ у грудную поласць. Сэрца спачатку мераюць, а ўжо потым адкаркоўваюць. Апісваюць зъмесціва страўніка, кішечніка. Пілююць чэрап. Выторгваюць валасы. Думаюць пра жывых.

Я стаяў сярод гэтага бетоннага тунэлю, і яны таксама запаволі хаду, пакуль не спыніліся ў некалькіх метрах адмяне, адзін съпераду, другі за съпінай. Мне і ў галаву не прыйходзіла, што варта было мне пайсьці далей, як і яны рушылі б па сваіх справах. Урэшце ім надакучыла, і яны прайшли міма мяне, нябачныя, раздражнёныя,

стомленыя, і тунэль апусьцеў. Хто ведае, можа, назаўтра мы ехалі на працу ў адным вагоне мэтро.

Ёй было цяжка гэта патлумачыць, але ж тым ня меней: тут пахла зыліплымі чужымі галасамі, такім сабе комам з чужых галасоў. А яшчэ тут было задушліва і разам з тым так сыра, што Вераніка баялася дакранацца да съценаў: нават калі бацька спатыкнуўся ды штурхануў яе ненаўмысьль ў съпіну, Вераніка аддала перавагу мокрай руцэ міліцыянта, што йшоў побач – толькі б не кранацца съценаў... Яна раптам адчула тут, у гэтым казённым памяшканыні, як мала каштуе яе ўлада, яе праца, яе пасада; Вераніка азірнулася навокал, абвяла вачыма вартавых: ім было відавочна напляваць, хто яна такая й чым займаецца, тут былі свае адзінкі вымярэння чалавече моцы, тут гудзелі, нібы ў нябачных трубах, свае законы, і яна, Вераніка, была тут чужая – такая ж чужая, як вось гэтая, да прыкладу, сямейная пара, якая з палёгкай на спалоханых тварах выходзіла адсюль на волю. “Госпадзе божа мой, госпадзе божа мой”, – паклікала кагосыці старая ў чорным, якая сядзела на аблупленай лаўцы перад кабінетам, і выスマркалася ў рукаў – але ніхто не йшоў. Маці нэрвова пагладзіла пальцамі зеленаватыя краты. Нарэшце, паслья амаль паўгадзіннага чаканынья, іх пусыці.

Брат цяжка падняў галаву. Бацька, які разгублена калупаўся ў зубах, зъянтэжана назваў ягонае ймя ды прысеў на адзінае крэсла. За бацькавай съпінай таропка загаварыла маці – яе мармытаныне адразу ж нагадала Вераніцы тыя аднастайныя пытаныні, якімі маці засыпала яе, калі бацькі прыязджалі да яе калісці ў піянэрлягер. І сапраўды, маці размаўляла з братам так, нібы ён быў тут на адпачынку. Дакладна тое ж яна казала, калі брат сыходзіў у войска, і калі ляжаў некалі ў лякарні, яшчэ старшакляснікам – ён тады захварэў на запаленые лёгкіх. І вось цяпер зноў. З тымі самымі інтанацыямі. І што з таго, што маці плача: яна заўжды плакала многа й з задавальненнем. Вераніка маўчала, бацька соп недзе ўнізе. Вартавы пазяхаў. І тады Вераніка ўгледзелася ў братаў твар – бадай, упершыню ў сваім жыцьці ўгледзелася, раней ёй гэта і ў галаву не прыходзіла, брат і брат, нічога звышасаблівага: але цяперака нешта ў ім незваротна зъмянілася.

Груба паголеная, нібы здратаваная простым алоўкам галава, прыплюснутае цемя. Нізкі лоб, які брат несупынна моршчыў, быццам яго не пакідаў боль. Вялікія блакітныя вочы, і малінавыя расколіны ў іх, шмат расколінаў, якія, здавалася, самі сабой пераходзяць у глыбокія конаўкі паабапал носу. Зьбіты набок нос. Сківіца, што каменем цягнула братаў твар уніз. Шэрый скрута, вялізная шыя, шырынёй амаль у галаву. Навіслыя над ёй шчокі. Так дзіўна ўсьведамляць, што ў гэтым абліччы праніклівы назіральнік можа знайсці й Вераніку. Цікава, як яна выглядала б па той бок стала, у гэтай чорнай вopратцы. Ягоныя вушки варушыліся – брат нібы ўвесе час нешта жаваў. Ён быў агідны ёй, і – Вераніка штомоцы стрымлівалася і ўрэшце ўсё ж усыміхнулася, надта адкрыта, надта ўжо пераможна: гэта, на шчасьце, зауважыў толькі зъдзіўлены вартавы – і яна падумала амаль з радасцю: усё правільна, ён там, дзе яму й належыць быць, і няхай застаецца тут як надаўжэй. Ён заслужыў гэта. Наўрад ці чалавек можа зъдзейсніць такое. Брат быццам

пачуў яе, і, калі маці набірала паветра ў грудзі, рыхтуючыся працягваць свае роспыты, ён, амаль не адкрываючы роту, пражаваў:

– Да ладна табе, маць. Што ты са мной як з чалавекам. Не чалавек я. Зъвер.

– Ды што ж ты, сынок, – загаласіла маці й працягнула праз стол руку, каб пагладзіць яго па шызай галаве, брат забурчаў ціха ды адсунуўся: Вераніцы падалося нават, што ён мацерна вылайаўся. Бацька толькі кашляў устрывожана, слова відавочна ня лезьлі зь яго, ён давіўся словамі, бо й былі яны непатрэбнымі, не ягонымі. Вераніка зь нянавісцю зірнула на бацьку, потым на маці, і нарэшце на брата. “Веранічку б пашкадаваў”, – узвыла маці, і брат зь нейкім зъдзіўленнем, нібы толькі што заўважыў яе прысутнасць, падняў галаву.

– О, Веранічка.

Яна з асалодай зазірнула яму ў рот. Але зубоў там ужо не было.

Потым яны выйшлі моўчкі на вузкую вуліцу гэтага прыгараднага пасёлку. На лавачках знэрвавана заварушыліся. “А чаму б нам не паабедаць усім разам,” – дурнавата ўсьміхаючыся, сказаў бацька. “Даўно ж мы так... Разам.” Маці ўсхліпнула, але пакорліва пайшла за імі. У поўнай цішыні яны сталі чакаць афіцыянта. Людзей амаль не было, у вакно біўся п’яны клён. И Вераніка з задавальненнем падумала пра тое, што на восень яна сёлета мае напраўду шыкоўны гардэроб.

Як дзейнічае на Эгэя сузіраныне зубоў Бэрэнікі! Ён бачыць раптам, што гэтыя зубы існуюць самі па сабе, цела ягонай няспраўджанай нявесты адкрываеца яму пазбаўленым гармоніі, ён больш ня можа ўтрымліваць яго ўсё цалкам – і гэты распад прадвяшчае нядобрае. Хворае ўяўленыне Эгэя зьмешвае съвецкія жарты й камплімэнты з тым жудасным, што ён бачыць з акна бібліятэкі, ужо ня ставячыся да яго як да кагосьці надзеленага душою, ужо адчуваючы блізкае заканчэныне гэтага распаду. Словы, сказаныя кімсьці з непраклятых паэтай пра балерыну мадам Сале, круцяцца ў ягонай галаве, пакуль і іх не зацягвае ў сваю арбіту нячутны поступ па калідорах дому ўжо съмяротна хворай Бэрэнікі. Ах, “que tous ses pas etaient des sentiments”, “кожны яе крок быў пачуцьцём”!.. Змрочныя алітэрацыі, без якіх Эгей даўно ня можа жыць, тут жа запальваюць у ягонай галаве нязгасны пажар уласнае, прыватнае раны: que toutes ses dents etaient des idees. Кожны яе зуб меў у сабе сэнс! Эгей ведае, што гэта й пагубіць яго, але процістаяць целу, якое распалася на тысячы прыгожых аскепкаў, ён ня здольны.

“Мне мроілася, што аднавіць спакой у маёй душы, вярнуць мне розум можа толькі адно:

Каб яны дасталіся мне.”

Ларыса сядзела перад ёй і злосна, раздражнёна глядзела на навакольны съвет. Зрэшты, Ларысай у дадзены момант быў хіба кончык яе языка, які беспакойна шныраў па роце і абмацваў распухлую шчаку. Гэта прыносіла Ларысе змрочнае задавальненне, у яе трохі паплыла туш

на вейках, але Вераніка са зламыснасьці пра гэта маўчала. Люстэрка Ларыса ўсё адно пры ёй даставаць ня будзе.

Навакольным съветам былі Вераніка ў сваім заўсёдным чорным касьцюме, Веранічын кабінэт і съляпучы крыж на амаль дабудаванай царкве, што съвяціў ім з плошчы, бы ліхтар.

– Як яны цябе, – сказала Вераніка спачувальна-зласльіва. – А я вось нават люблю да зубнога хадзіць. Ніколі не балела.

– Пашанцавала, – уздыхнула Ларыса й зноў ператварылася ў кончык уласнага языка. Крыж прымушаў яе мружыцца, Вераніка рабіла выгляд, што працуе, але потым пазяхнула ды адкінулася на съпінку крэсла.

Іхныя стасункі ператварыліся з часам у нейкае зусім ужо дзіўнае падабенства сяброўства. Яны ненавідзелі адна адну шчыра, паўнакроўна, аддана, яны настолькі не цярпелі існаваныне адна адной, што сустракаліся ўсё часьцей. Вераніка дык з жахам разумела, што без Ларысы яна жыць ня можа, і таму намагалася як мага часьцей бачыць яе, гаварыць, нязначнымі фразамі, поўнымі, тым ня менш, глыбокага прыхавнага сэнсу. У прысутнасці Ларысы Вераніку ахоплівала прыемнае пачуцьцё задаволенасці – напэуна, таму, што Ларыса ў межах бачнасці была, што ні кажыце, пад кантролем, яна становілася прадказальнай, і яе пры нагоде можна было б спыніць, абязбройць, затрымаць, а то й знявечыць, вывейшы з гульні. Праўда, непасрэдных нагодаў гэтая Веранічына калега яшчэ не давала, аднак Вераніка ўспрымала гэта як падрыхтоўку да вырашальнага скачку. Ларысу трэба было трymаць пры сабе. Не адпускаць далёка. Інакш – катастрофа. Вераніка была пэўная, што ѹ Ларыса думае там сама сабе, хаваючыся за сваімі каштанавымі пасмамі, нешта падобнае. Усё было ясна як дзень: Ларыса была старэйшая ды хітрапейшая, Вераніка ж мела неаспрэчную перавагу – яна была маладая й на фоне Ларысы больш прывабная. Нічога дзіўнага, што на фоне гэтых складаных развагаў єн неяк губляўся, хаця ѹ быў насамрэч мэтай. І часта Вераніка лавіла сябе на тым, што яны абедзве, стоячы поруч у калідоры, глядзяць на Яго, ігнаруючы Ягоныя вечныя жарцікі, і цеплыня нейкае нечуванае салідарнасці струменіць ад сынтэтычнага Ларысінага пляча.

– А я сёньня яшчэ да цырульніка думала, дурніца, – прамовіла хутка Ларыса, і Вераніка ўзяла асадку са стала, праста так, – і тут у кабінэт увайшоў Жвалевіч.

Ён быў, як і мінулы раз, нападпітку, і стаў зь вінаватым выглядам ля дзівярэй, з павагай гледзячы на перакошаны твар Ларысы. У руках Жвалевіч камячыў пакет ды, як ні дзіўна, тоўстую книгу. “Прывітаныне, Веранічка”, -- прамовіў ён ціха й скасавурыўся на кампютар. “Мне пачакаць?”. Вераніка даволі доўга спрабавала зразумець, хто перад ёй, успомніліся нейкія грошы, і адчуваючы чагосыці сълізкага на далонях, але потым валасы зноўку падказалі ёй, хто завітаў у кабінэт, і яна пагрозыліва нахмурылася:

– Зноў п’яны прыйшоў. Ды што там ахова сабе думае ўнізе?

– Толькі піва, Веранічка, -- сказаў жаласльіва Жвалевіч: ён, відавочна, не чакаў, што гаварыць давядзецца пры съведках. Ларыса глядзела на іх са строгім інтарэсам. Вераніцы нічога не заставалася, як іх пазнаёміць.

– А можна... гэта... тэт-а-тэт, – спытаў, асъмялеўшы, Жвалевіч і паклаў пакет на стол. – Справа важная. Мы быўляя сакурсынікі.

– Ты зубы калі апошні раз чысьціў, – працягнула, ледзь ня плачуны, Вераніка. – Пасъля цябе кабінэт суткі трэба праветрываць.

– Мне зубы нельга чысьціць, – заявіў Жвалевіч. – Мне апэрацыю надоечы зрабілі. На ніжній сківіцы.

– Праўда? – зь цікавасцю падалася да яго Ларыса. – Бедненькі.

– Праўда-праўда, – горда сказаў Жвалевіч. – Як казаў Панікоўскі, устаўлю залатыя зубы й жанюся.

– Ну, дзяўчаты любяць маладых і палітычна граматных, – весела патрэсла валасамі Ларыса. – Як у вас з палітычнай граматнасцю? Калі апошні раз правяраліся?

– Я сакратаром антыфашистуўскае группы быў, – пакрыўджана сказаў Жвалевіч, прысаджваючыся на край стала: Вераніка ледзь пасыпела выцягнуць з-пад яго паперы.

– А то я магу праверыць, – Ларыса зь цікавасцю зірнула на ягоныя запэцканыя ў нешта нагавіцы. – У мяне праца такая. Я ў аддзеле інспэктар.

– Я вам не замінаю? – усъміхнулася Вераніка, і абодва зъянтэжана зірнулі на яе. Прамільгнула між імі нейкая іскарка, адзначыла для сябе Вераніка. Вось жа Ларыска, пацук ненажэрны, ёй усё адно на што кідацца, сучцы.

– Я б усё ж хацеў... калі можна... тэт-а-тэт, – спахапіўся Жвалевіч і прагна паглядзеў на бляшанку кавы. Ларыса ўсталала, паправіла спадніцу ды пайшла да дзьвярэй.

– Як шчака? – крыкнула Вераніка клапатліва. – Не гнаіцца там, Ларысанька?

Але Ларыса, здаецца, не заўважыла кпінаў. Ля самых дзьвярэй яна спынілася.

– Гілюк сёньня прыпіраўся зноў. Зранку з самага. Цябе не было, дык ён мне свае новыя зубы паказваў. Дарэчы, – Ларыса прыклала далонь да вуснаў. – Я ж табе забыла сказаць. Ведаеш, кім працаваў наш Чэслаў у свае лепшыя гады? Я ў аддзеле кадраў выпадкова даведалася. Цырульнікам у жаночай калёніі. Вось так. Уяўляеш?

Яны засталіся сам-насам, і Жвалевіч не марудзячы перайшоў да справы.

– Ты даруй мне, Веранічка, – зашаптаў ён, паглядаючы на дзьверы.

– Я неяк не падумаў тым разам. Цяпер выпраўляюся.

Ён бухнуў на стол перад Веранікай таўшчэйную кнігу ды прысунуў да яе пакет. “Мэрылін Манро без таямніцаў”. Вераніка выключыла кампютар і паглядзела на Жвалевіча доўга ды ўважліва. “Старонка 106”, – сказаў той радасна й зноў паглядзеў на дзьверы.

На старонцы сто шостай ляжала пакамечаная стодаляравая купюра. Вераніка ледзь не ўзяла яе ў рукі, ёй спачатку і ў галаву не прыйшло, што ў кнізе можа ляжаць нешта падобнае. Розум Веранікі, у якім вобраз Жвалевіча даўно й трывала знайшоў сваё поўнае завяршэнне, проста адмаўляўся прымаць факт існаванья дадзенай паперчыны ў дадзенай кнізе. Яна рэзка загарнула кнігу, і пасъля гэтага кароткага выбуху, які прымусіў Жвалевіча скалануцца, вярнула яе назад. Рукі Жвалевіча дрыжалі.

– А там што? – Вераніка гідліва тыцнула пазногцем у пакет.

– Каньячок там, шакаляд, – Жвалевіч сеў перад ёй у крэсла, туды, дзе толькі што сядзела Ларыса, і тут жа падняўся.

– Мяне не цікавяць біяграфіі, -- сказала Вераніка абыякава.

Калі Жвалевіч нарэшце сыйшоў (гэта адбылося толькі пасля таго, як Вераніка паабяцала выклікаць ахойніка), яна падышла да акна й задумалася. Гэты сёньняшні візит Жвалевіча мог быць выпадковасцю, а мог і... Мог быць і нечым добра прадуманым ходам. Яна нібыта ўзгадала раптам, дзе працуе, і адразу ж съцены яе кабінету, яе стол, яе кампютар, яе фіранкі, яе шафа, набітая да верху тытулаванымі й нетытулаванымі паперамі, падалася ёй чужой і варожай.

У адпачынак, у адпачынак, у адпачынак.

Сёньня, на ранішній нарадзе, яна так зазірала Яму ў рот, што Чэслаў напаўжартам нават зрабіў ёй заўвагу. А ўсе сядзелі, апусьціўшы вочы, сволачы, яны ж ведалі пра яе ўсё й чамусьці лічылі пачуцьці Веранікі нечым ганебным. Нібы Ён быў іхнай уласнасцю, іхным вынаходніцтвам. Нібы тое, што яны, яе залатыя-брыйлянтавыя калегі, ведалі Яго трохі даўжэй, давала ім нейкія дадатковыя правы. Яна пачырванела – не ад сорamu, ад раптоўнае ўспышкі ўнутры, якая асьвяціла зноў усе яе нядайня жаданыні ды жарсыці, і за гэтае імгненіне Вераніка зь незразумелым болем узгадала сваю закаханасць – гэта было толькі імгненіне, але яно давала ёй шанец ацаніць моц сваёй цяперашняй прагі. З прыкрасыцю Вераніка адчула, што нешта ня так: здаецца, і Ён ня страціў былое прывабнасці, і яна была гатовая да далейшага змагання, але не хапала вастрыні, вастрыні, што раней рабіла на целе Веранікі пякучыя, салодкія разрэзы, ад мозгу да міжножжа. Мой, пераконвала яна сябе, мой, мой. Маё, маё. І так ажно пакуль ад Яго не пайшоў водар вогнішча. Вераніка з асалодай удыхнула яго й толькі тады крыху супакоілася.

– Дзірку пратрэце, – кашлянуў Чэслаў Карлавіч і ўсміхнуўся, зашамацеўшы паперамі. Ларыса прыглушана рожкнула. Вераніка заміргала, часта-часта, абвяла позіркам алушчаныя галовы прысутных і потым паволі агледзела Ягоны твар. Ён, відавочна, усё разумеў, але выгляду не падаваў, ягоны твар заставаўся нерухомы, толькі вусны ветліва скрываліся, паклон перад калектывам, пакорлівы кніксан; ablічча нібыта пакрылася празрыстай плеўкай, што паступова зацьвердзявалася, плеўка на вачох, плеўка на скулах. Харошы хлопчык. І калі Ён адказваў на нейкае пытаныне Чэслава (Вераніка намагалася зразумець, на якое, але марна, Ягоны й толькі Ягоны рот вабіў яе, засмоктваў, барвовая адтуліна роту, белыя семкі ў яркай мякаці, нож), яна зноў зазірнула яму між вуснаў і пабачыла іх – зубы.

Зубы: што Ён мог для яе імі зрабіць, што Ён зробіць для яе імі, калі надыйдзе час?

Яна ўявіла, як Ён разгрызае мяса, прыгатаванае ёю для яго мяса. Зялёна-аранжавая кухня, паласатыя фіранкі, цікае гадзіннік на съцяне. Поўная лядоўня мяса. Ён зарабіў. Ён прынёс. Прывёз у багажніку вялікай чырвонай машыны. Потым ён возьме палачку, з тых, што стаяць у празрыстай шафе, побач з каваю ды спэцыямі, і пачне калупацца ў

зубах. Яе птахі зъятуцца да яго на плячо, і Ён будзе засоўваць ім у нецярплювія дзюбы кавалачкі мяса, таго мяса, якое засела ў яго ў зубах. У яго добрыя, белыя, моцныя зубы. Не, яны колеру слановай косткі.

У яго трыццаць дзьве маленькія клявішы ў роце.

На лецішчы яна бачыла, як Ён есьць сырое мясо. Азіраючыся, праста пальцамі дастаючы іх з мянэзу, у якім кішэла нарэзаная цыбуля.

Яго зубы ўпіваюцца ёй у смочку, Яго зубы кусаюць яе за плячо, балюча, бязылітасна. Яна таксама мяса. Ягонае мяса. Ноч на апошнім уздыху. Дзецы за съянай беспакойна варочаюцца.

Ён зубамі адкаркоўвае слоік марынаваных грыбоў. І пралівае сабе марынад на калені, на белыя нагавіцы. Яна бярэ накрыўку й чытае на яе ўскрайку пакінутыя Ім знакі.

Ён кусае за горла паваленага Ім самца, з тых, што вечна круцяцца каля іхнай пячоры. Астатнія з глухім бурчэннем адбягаюць на бяспечную адлегласць, хаваюцца ў арэшніку. Ім таксама хацелася кусаць яе за загрывак. Яе, Вераніку.

Арэх лопаецца, і Ён дастае адтуль ядро, падае ёй, кладзе Ёй у рот. І ёй так хочацца ўкусіць Яго за пальцы. Парослыя рудаватай поўсьцю. Але яе зубы драбнейшыя, такое адчуванье, што іх больш. Роўны шэраг шараватых зубоў пад салодкай верняй губой, які, закругляючыся, коса сыходзіць пад зводы яе пашчы.

Ягоная зубная шчотка, якую Ёй хочацца мець праста цяпер. Яна была ўнутры Яго, на ёй засталіся сьвінцовыя часыцінкі Ягонай съліны. У шчоткі прыдатная форма, у шчоткі такія жывыя жорсткія валаскі.

Ягоныя зубы ляскаюць. Ягоныя разцы скрыгочуць, ягоныя іклы ніколі не затупяцца. Бо яна, Вераніка, схілілася над гэтым хударлявым целам, амаль хлапечым. Яна ведае, як надаць ім рух, як ажывіць гэтых косткі.

Ён есьць цела Веранікі. І яе сок цячэ па Ягонай шыі.

Загорнутая ў тоўстую вясковую коўдру, яна навобмацак прабралася да кухні. Бабка, натуральна, даўно ня спала, зывінела недзе паблізу калодзежным вядром, у хаце было цёмна, а на двары ўжо на ўсю моц гаспадарыла сонца. Вераніка, адчуваючы, як ліпне да босых ступакоў невынішчальная зямля, але яшчэ не прачнуўшыся, пракульгала, бы п'яная, да дзьвярэй. На парозе стаялі ўсё тыя Антон са сваім малым Алежкам ды дурань-Генік – усе чымсьці здалёк падобныя да жайнерай.

– Надакучылі вы мне, – сказала Вераніка, трymаючы на грудзёх коўдру, якая так ціснула на плечы, што, здавалася, зараз расьцісьне. – Чаго вам трэба ў такую рань?

Яна пазяхнула так шырока, што забалелі сківіцы, і нарэшце адплюшчыла вочы.

– На рыбалку, – неахвотна прамовіў Антон. – Хаця якая там рыбалка... Раней трэба было. Малы прычапіўся, пойдзем ды пойдзем, а матка нас пагнала. А ўсё гэты...

Антон замахнуўся на Алежку плястмасавай бутэлькай ды той зарумзай.

– Вады забыліся ўзяць. А давай з намі, Веранічка?

– А ідзіце вы, – адмахнулася Вераніка. – Зараз вады прынясу й дасынаць...

У прыцемках загрувашчанай мэбліяю кухні яна неяк дабралася да вядра, карыстаючыся бутэлькай нібы балянсірам. “І малому кубак налі, піць хоча, гаўнюк”, – крыкнуў аднекуль з-за сыпіны Антон. У каламуці акна Вераніка пабачыла Геніка, які мэлянхалічна аддзіраў ад съязны іхнае хаты маленькія трэскі. Апусыціла бутэльку ў вядро, халодная вада (бабка пасыпела ўжо набраць) балюча зводзіла рукі ды адганяла сон у кут. Назіраць, як на паверхні вядра булькочуць бурбалкі, было прыемна. Вераніка безвач зачарпнула вады блішаным кубкам ды пакрочыла да дзьвярэй. Спаць ужо не хацелася.

– Можа, і праўда з вамі пайсьці... – прамовіла яна няўпэўнена ды зноў пазяхнула, выціраючы рукі аб коўдру. – На, пі...

Генік сядзеў перад хатай на кукішках ды глядзеў на яе майткі. Антон схаваў бутэльку ў школыны брудны заплечнік. Сонца рэзала вочы, з хаты ж цягнула холадам. І толькі Вераніка падрыхтавалася сказаць Геніку што-небудзь крыгуднае, малы Алежка раптам залямантаваў не сваім голасам.

– Што, што? – Вераніка адступіла да дзьвярэй. “Гэй ты, прыдурашны,” – спалохана дакрануўся да пляча Алежкі Антон і тут жа прыбраў руку. А паўз двор ужо бегла бабка, і пачуўся з-за съязны пачварны, ранішні кашаль дзеда, і з вуліцы на іх зацікаўлены глядзелі бабы на роварах, і нехта ў насунутай на лоб кепцы вылаяўся, праязджаючы міма на драбінах, і заіржаў зьдзіўлены конь, беручы другую хуткасць.

Малы крычаў старанна, без супынку, бяз паўзаў, нават не пераводзячы духу, рот ягоны – круглая грамафонная труба – вывяргаў адну й тую ж полулю, надзьмутую да трымценыня агромністую ноту, якая бы цэпэлін уздымалася над невялікай вёскай. Ён крычаў як сырэна грамадзянскай дапамогі, яго было чуваць скрэзь, як некалі заводзкі гудок, ён быў як паветраная трывога, як шумавая атака, як бомба. Вераніцы вельмі захацелася яго выцяць чым-небудзь, і яна ўдарыла Алежку лёганька па шчокацэ; яна й падумаць не могла, што пасыля гэтага дотыку малы паваліцца на зямлю перад парогам і пачне енчыць з новай сілай. Бабка пабегла па халодную ваду, у хаце зарыпелі дзьверы, там мацюгаўся дзед, а Генік даў малому нагой па азадку. Антон адштурхнуў яго ды схапіў Алежку на руки.

– У яго прыпадак, я ведаю, – кінула злосна Вераніка. Але малы, не выпускаючы з рук кубка, пачаў съціхаць.

– Ды ты абасцаўся, – скінуў з рук малога Антон. – Ну я табе...

Малы тым часам адбег да брамы й схаваўся за кустом парэчак. І тут Вераніка зарагатала. Яна падняла кубак ды тыцнула па чарзе Антону ды Геніку ў твары.

– Там зубы, – сказала яна скрэзь съмех. – Бабчыны зубы.

Трэслася бабка, паставіўшы вядро на лаўку. Весела мармытаў нешта неразборліва-непрыстойнае дзед. Рагатаў Антон, калупаючыся ў носе. Валяўся ў гістэрыцы Генік. Тросцяся ад съмеху сусед за плотам. Хітала галавой, нібы спрабуючы адагнаць навязылівую муху съмеху, Вераніка. Заліваліся званкамі ровары. Бязгучна адкрывалі рты рыбы.

Хіхікала сонца. Інтэлігентна съмяяліся съвінныі. Малы Алежка йшоў па шырокай вясковай вуліцы дамоў, пад сабачы брэх і лясканьне страшных сківіцаў, да якіх толькі што дакрануўся вуснамі, і размазваў па шчаках сълёзы. Але нікто яго ўжо ня бачыў. “Пайду ды ўсё распавяду, чым яны там за вёскай займаюцца”, – вырашыў ён і зноў зарумзаў. Але да іх якраз прыехаў дзядзька са сталіцы, і бліск даражэзнага кітайскага робата-забойцы канчаткова засланіў далёкае, цъмянае мігценъне помсты.

– Значыць, ты з Расеі? – гаворыць мне гэтыя ягоны сябра, імені якога я ніяк не могу запомніць, пакуль сам Франк адыходзіць на кухні, пагаварыць зь піцай у духоўцы. – Я быў у вас, у Маскве. Праўда, вельмі даўно. Мне падабаюцца расейцы. Ну што ж, чакаем празь месяц на нашым поўдні.

Ён зь летуценым выглядам робіць глыток віна. Віно халоднае, жаўтаватое, Франк п'е такое ж, мне вельмі хочацца такое ж, які ж я дурань, што ўзяў чырвонае.

– Не, я не з Расеі, – кажу я мягка. – Я з...

Ён недаверліва глядзіць на мяне:

– Хіба гэта не адна й тая ж краіна? Пачакайце...

Ён здымает з паліцы маленькі, але разъдзымуты геаграфічны атлас і без проблемаў, нібы крэдытную картку ў кішэні, знаходзіць там сваю Эўропу, але потым губляецца. Не, кожнага з нашых геаграфічных суседзяў ён пазнае, але ж тое, што прытаілася паміж імі, ва ўпор не заўважае. Я моўкі сачу за гэтай гульней у хованкі.

Па шчырасці, гэтая гульня за апошні час мне вельмі надакучыла. А можа, і не існуе насамрэч краіны, існаванье якой мне даводзіцца так далікатна адстойваць, часам супраць уласнага жаданьня, не існуе ніякай “ich-Weiss-nicht”-russland, і я дарэмна гублюю час? Мне карціць распавесыці пра яе раз і назаўсёды, завіснуць над съветам і пракрыгчаць усё неабходную інфармацыю, хто не пачуе – іхныя проблемы, другі раз я паўтараць ня буду.

А што ж такое тады Расея? Ня ведаю я ніякай Расеі. Хаця пачакайце, адну я ўсё ж калісьці ведаў.

Расея – дзяўчына з пустымі халоднымі вачыма, апранутая занадта вульгарна для гэтых шыротаў. Вечна маладая, вечна п'янай. Яна заўсёды была і ёсьць для нас чужой. Вось яна йдзе па Штыксштрасэ, а можа быць, па Ліндэналее, і гучна гаворыць пра тое, што ёй удалося набыць учора на распродажы. Пра тое, што яна скрала пазаўчора, Расея гаварыць ня любіць. Дзявочая памяць.

Румяныя шчокі, салома на галаве. Расеі хочацца, каб яе пазнавалі паўсюль. Расеі хочацца, каб паўсюль была Расея, і яна паводзіць сябе так, нібы Расея паўсюль. Кожны лапік зямлі, дзе б ні ступіла яе доўгая танная нага, яна абвяшчае сваёй уласнасцю. Расея пэўная, што яна прыйшла ў гэты съвет ня проста так, а з важнай місіяй. Таму кожны мусіць схіліцца перад ёй у паклоне, кінуцца ёй у ногі, цалаваць яе чырвоныя туфлікі на высокім абцасе.

Але Расея, на жаль, не паўсюль. І таму ёй вельмі крыўдна. Настолькі крыўдна, што яна, каб захаваць прыстойнасць, ідзе ў самы далёкі куточак свайго саду й там доўга супакойваецца, страляючы ў прыщемках з аўтамату. “Які недасканалы съвет”, – падціскае яна вусны, імгненна накіроўваючы рулю туды, дзе варушыцца лісьце на дрэвах. “Калі б я была багатай і знакамітай, я выдала б такі закон, каб усе мужчыны размаўлялі толькі па-расейску”. А потым яна хавае аўтамат і едзе на моўныя курсы.

“Ты – гэта я”, – кажа мне Расея, ты – гэта я. “Не”, – спрабую я запярэчыць, але яна ня чуе. Гэта асаблівасць яе слыху, і я мушу паважаць яе за гэта. Гладзіць яе па галаве й казаць пяшчотныя слова.

У Расеі шмат сяброў і сябровак. Уласна кажучы, гэта ўвеселі съвет. Я бачу, як яна сядзіць зь імі ў кавярні, яны п’юць піва, і гора таму, хто, задумаўшыся, прапусыціца хаця б адно слова. Расея будзе гнаць яго да самага рогу вуліцы. Расея ня любіць, калі нехта ёсьць для яе чужым. Яе нудзіць ад самога панятку “чужы”. Усе мусяць быць сябрамі. Расея крыўдзіцца, калі зь ёй адмаўляюцца сябраваць і цягніцца разам па распродажах і піўных. Тады яна можа праклянуць... О, гэтае расейскае пракляцце, незмыванае, атрутнае, нібы яе сълёзы, сълёзы Расеі, зъмяшаныя з нярусай тушшу!..

Расея ня любіць яўрэяў, віетнамцаў і чачэнцаў. Расея любіць мяне. І я ня ведаю, што мне рабіць з гэтym каханьнем.

Я магу пабачыць тут Расею калі захачу, нават унаучы. Дастаткова набраць адмысловы нумар, патраціць пару манэтаў – і вось Расея ўжо ляжыць перада мной, на экране, разводзіць ногі, аблізываецца, высоўвае язык. Уся яе веліч паўстане перада мной, і я адчую сваю нікчэмнасць.

Але мне ёсьць чым заняцца й без Расеі.

Я закаханы ў цягнікі ICE. Іхныя мілыя пысы выпраменяваюць добразычлівасць. Ім нельга ня быць удзячнымі. Яны пазіраюць на цябе ўжо тады, калі ты набываеш квіткі, яны выглядаюць з-за стэляжоў, пакрытых, бы лісьцем, рэкламнымі буклетамі чыгуначнымі раскладамі. А можа, рэч проста ў гэтай чырвонай паласе на белым глянцевым баку? Ніколі не заўважаў у сабе сэнтыментальнасці да нацыянальнага сцяга. І няхай насамрэч, паводле дызайнэраў, бакі ICE шэрый, усё адно: нешта ў гэтym ёсьць, як казаў мой сябра-прадавец на рэчавым рынку. І ўсе гісторыі пра майго касьмічнага труса падаюцца мне цікавымі. Нават калі я бачу ў вакно майго ICE дахі Эшэдэ.

Быў самы пачатак лета... Але што я кажу? Ці маю я на гэта права? А ідзіце вы ўсе ў Вікіпедыю!

Катастрофа ICE ля пасёлку Эшэдэ адбылася 3 чэрвеня 1998 года і зьяўляеца самай сур'ёзнай катастрофай у гісторыі як нямецкай чыгункі, так і чыгункі наогул. Пры сутыкненны ICE-1, які сыйшоў з рэек падчас руху з хуткасцю 200 км/г, з апорай моста, 101 чалавек загінуў і 88 былі цяжка параненыя.

Пасля таго, як дэфектны й зношаны вобад аднаго з колаў выйшаў зь дзеяньня, цягнік праехаў яшчэ 6 кіляметраў. Сапсанавы вобад выклікаў паломку стрэлкі, празь якую праяжджаў цягнік, накіроўнік стрэлкі быў захоплены цягніком і працягнуты яшчэ некалькі соцень

мэтраў, пасъля чаго яна пераставіла наступную стрэлку, што выклікала пераход часткі вагонаў на другі пуць и сутыкненне цягніка, які рухаўся па двух пуцях, з апорай моста.

Часткова ў катастрофе вінаваты DB, бо ўвядзенне шматкампанэнтных колаў (якія маюць гумовую дэмпфавальную пракладку паміж вобадам і колам), патрабавала больш дасканалай праверкі колавых параў, у парыўнаныні з коламі монаблёнчнага тыпу.

І мне дзіўна ўсьведамляць, што менавіта ў той самы дзень, нашыя зь Веранікай целы ўжо былі жывымі.

Усю дарогу мсыці́ца маўчаў, дэманстратыўна занурыўшыся ў нейую патрыятычную кніжку і ігнаруючы ўсе мае багацьці – бо за акном было на што паглядзець: цэлая краіна пранеслася міма, раз-пораз прыпыняючыся, даючы нам шанец наталіцца яе водарамі ды краявідамі... На месцы гэтага ідёта я б вачэй не адрываў ад яе, ад гэтай так званай чужыны: запамінаў бы кожную дробязь, таропка звалъваў бы ў сваю памяць усё, што можна скрасыці, усё, што здольны забраць з сабой кволы чалавечы мозг, – там, потым, разъбярэмся; не ўпусціці бы ні недапалку на чыгуначнай плятформе, ні праржавелага ўказальніка, прыгнутага часам і бурямі да самага насыпу, ні галоснага у дзіўных назвах, ніводнага ўзмаху ветравых генэратораў, ніводнае дахоўкі, ніводнага шпіля, ніводнага дрэва. Але мсыці́ца толькі ўзіраўся ў сваю кніжку ды гучна казаў “ніхт фэрштэйн!”, калі яго ветліва прасілі прыбраць ногі з праходу. Мы сядзелі поруч, мой стары знаёмец Р. за нашымі сыпінамі ціха драмаў, раз-пораз прыўзьнімаючы вейкі й летуценна паглядаючы на заваконную раскошу. Ён меў рацыю, шэльма: цалкам мажліва, яму больш ніколі не давядзенца ступіць на гэтую зямлю. А мсыці́ца сълініў пальцы, перагортваючы старонкі. Мы сядзелі так блізка, але я імкнуў, як заўжды, на сваёй машыне часу, я чую, як гудзе зямля ад лішку гісторыі, мне было што ўбіраць у сябе й за што дзякаваць, а ён, мой любы суайчыннік-змагар – ён быў усяго толькі пасажыр. Бяздарны пасажырам – таксама мастацтва.

Калі мне становілася невыносна глядзець на яго, калі ад аднае ягонае прысутнасці ўва мне закіпала бездапаможная млосьць, я йшоў, хістаючыся, у вагон для курцоў і там прагна дыхаў адзінотай. Нарэшце цягнік паволі ўпоўз на галоўны сталічны вакзал. Мае спадарожнікі мусілі тут перасесьці ды рушыць на ўсход, туды, дзе я нарадзіўся, дзе для мяне былі падрыхтаваныя нарны, трохпавярховыя, на выпадак, калі ажанюся, туды, дзе была Вераніка й дзе на вуліцах лавілі сабакаў, дзе я мог бы выглядаць як свой... – мне ж трэба было пачакаць і потым выправіцца на поўдзень. Адчуваючыся таго, што яны едуць, а я застаюся, было, відаць, напісана ў мяне на твары, бо мае спадарожнікі глядзелі на мяне ўсё больш непрыязна. “Ну, сустрэнемся на вольнай радзіме”, – скарагаворкай прамовіў нарэшце Р. Мы абняліся, нібы адштурхоўвалі адзін аднаго. Мсыці́ца падаў мне руку – потную, моцную. Ён съціснуў мае пальцы так, што мне стала балюча. “Прывітанье ўсім эмігантам”, – пасъміхнуўся ён, зноў наўмысна картавячы, і палез у вагон. Правадніца захінала людзей, як куранятаў, захінала ад варожай, абыякавай краіны,

якую яны ўсе – уфф! – пакідалі. Я махнуў ім рукой і пайшоў наверх, мне нясыцерпна захацелася ў душ.

Тая вакзальная кавярня, дзе я сядзеў ды піў сваё піва, хутка напоўнілася дымам так, што на мяне пачалі азірацца. Я думаў пра той цягнік, які зараз панясе мяне на поўдзень, як марыць пра пігулку чалавек, які пакутуе на зубны боль. З роспаччу ды надзеяй, адмаўляючы часу ў праве на існаваныне. Я баяўся выйсьці з будынку вакзalu – мне чамусьці здавалася, што там, па-за межамі гэтага вялізнага празрыстага купала, нешта абавязкова здарыцца, і мяне ўжо ня пусьцяць назад. Але ж і тут заставацца было небяспечна. Паўсюль навокал я чуў родную гаворку, кожная цётка, кожная сямейная пара несла ў сабе пагрозу: цягнікі на ўсход усё спыняліся й спыняліся побач, і ім, гэтым гасьцям і турыстам, было раз плонуць скруціць мяне, напаіць, ачмурыць і закінуць у вагон; о, як страшна было ўяўляць сябе ў гэтых цесных чырвоных вагонах са злавеснай кірыліцай на бакох, адтуль, я быў упэўнены, ужо ня вырвацца; так, ачмурыць мяне, напаіць, і потым прачнуўся бы на мяжы, туман, з тамбуру цягне тытунёвым дымам, а колы ўжо замененныя, назаўсёды. Там мяняюць колы так, быццам адсякаюць ногі. Маленькая начная ампутацыя, пасъля якой наўрад ці захочацца кудысьці ехаць.

Толькі ў вагоне свайго ўлюбёнага Інтэрсіці я адчуў сябе зноў у бяспечы. Я зноў быў тут адзін, і зноў ніхто не звяртаў на мяне ўвагі. Гэтае шчасьце пустога месца, шчасьце празрыстасьці: пустое месца не патрэбнае ні фізычным, ні юрыдычным асобам, ні грамадzkім, ні палітычным арганізацыям. За ўсе свае вакзальныя пакуты (дзіўна, раней я любіў гэты сталічны вакзал) мая чужына зрабіла мне цудоўны падарунак – цёплы сонечны вечар, аранжавы далягляд. Цягнік спрытна прабіраўся між гор, скінуўшы хуткасць, на небе нехта лавіў сеткай скалы, парослыя густым падлескам: я хацеў бы жыць вунь там, у маленъкім, падобным да цацачнага замку будынку на горным уступе, мусіць, трэба мець добры кій, каб ускараскацца туды, затое потым паветра, і лёгкая вячэра, і дым майго “галюазу” па-над безданью. Там, на ўсходзе, пляската ў шэра, там няма жыцьця мне, Пэтэру Каменнае Сэрца. Там між беднаватай фаўны ды суворай флёры выдзяляе ў атмасферу ўглікіслы газ мая Вераніка. Тая самая, пра якую чытае цяпер мая суседка, хударлявая Лярэлея ў круглых акулярах, строга падціснуўшы вусны. Я міжволі зазірнуў ёй у кнігу: так і ёсьць, там мільгае яе ўмя, так, відаць, яна магла запісацца ў пашпарце, маё былое дзяўчо, якое знайшло сабе нарэшце добрую працу. Veronica. Але ж яна, хутчэй за ўсё, напісала там “k”.

Мой добры знаёмы, знакаміты махляр, сэньюёр Каэльё. Obrigado яму. “Вы хацелі б што-небудзь пачытаць?” – зъдзіўлена зірнула на мяне мая суседка ў ветліва пасыміхнулася. Я зъянтэжана адварнуўся, прамармытаўшы нешта прабачальнае. Гэта быў яе вечар, а мне праста далі трошкі, паводле законаў гасьціннасці. Папраўдзе, зъ мяне хапіла б і гораў. Аднак жа “Вераніка жадае памерці”. Яна любіла гэныя кніжкі. Сэньюёр Паўлу, каранаваны ашуканец. Я памятаю, як мы спрачаліся зъ Веранікай па тэлефоне. Яна верыла, а я ведаў: наўрад ці мы маглі дасягнуць кампрамісу. Яе бацькі круцілі пальцамі ля скроняў, яе брата

не было дома, а я ляжаў дома п'яны, і слова сыпаліся зь мяне, бы зъ дзіравай кішэні.

О так, усё так. Яму хутка шэсьцьдзесят, але ж гэта ня робіць яго пісьменынкам. Ён нарадзіўся падчас вайсковай дыктатуры, але ж гэта ня робіць яго яшчэ нікім. Псыхіяtryчная лякарня нікому не дапаможа стаць геніем. Жыць у дзяржаве, дзе слова "мастак" лічылася сынонімам слова "лайдак-наркаман", яшчэ ня значыла аўтаматычна стаць "мастаком". Брудны хіпі – гэта ўсяго толькі яшчэ адна ўніформа. Ён прайшоў праз катаваныні, але ж ці дадалі яны яму таленту? "Што ты гаворыш!" – палка крычала Вераніка. "Падумай! Чалавека мучылі, ён столькі перажыў". "Мне шкада яго, безумоўна," – казаў я зъ бязбожным съмехам. "Але чаму я мушу ім зачытвацца – я што, сплочваю яму доўг за ягоныя пакуты?". "Ты проста зайдросціш!" – яна ледзь ня плакала.

Ён чытаў Леніна і Бхагават-Гіту. Ён шмат пісаў. Анархічныя песенькі. Рауль, рок-зорка, любіў няўрыймсцівага Паўлу, але ж і падумаць ня мог, кім гэты хлапец стане. Мяцежнага Рауля цяпер ня памятае ніхто, затое сівога, коратка стрыжанага чалавека з хітрай усьмешкай бізнэсоўца-рамантыка й бунтарскім хвосьцікам ведае ўвеселіць. Нездарма гэты маладзён назваў выдаваны ім калісьці часопіс "2001". Ведаў, кім можна сустрэць міленіюм, калі добра вывучыць прымітыўную душонку ласага на эзатэрыку й танны містыцызм чытача. Хочаш быць філёзафам – будзь ім. Як усё проста.

Але ж тады, калі сэньюёр Каэльё выправіўся ў Эўропу ды знайшоў сябе раптам у нейкай амстэрдамскай псеўдакатализмскай сэкце, да цяперашняй славы яму было далёка. Ён быў яшчэ адным з многіх. I, пэўне ж, чытаў Даастаеўскага па-партугальску. З інтарэсам глядзеў на мапу, на чырвоную пухліну гіганцкае імпэрыі, і падумаць ня мог, як яны задыхаюцца без духоўнага правадыра, колькі легкаверных, гатовых верыць у што заўгодна, толькі б у нешта верыць людцаў ён тут знайдзе, якую багатую даніну зъбярэ... На гэтых бяскрайніх прасторах яго сустрэлі як мэсію. Зь ім абедалі прэзыдэнты. Пра яго з захапленнем выла тэлебачаныне. Яго стараліся не заўважаць цэрквы: найлепшая рэклама. Дурні ўсіх узростаў і абодвух палоў ганяліся за ягонымі беленькімі съцілымі кніжкамі. Яшчэ не астылы ад азадкаў Чумака й Кашпіроўскага трон быў расхістаны, але надзеіны. Хочаш быць пісьменынкам – будзь ім.

Тады, трывалаць гадоў таму яму перашкодзіла нейкая юначая непаседлівасць і доўгі язык. Бо зъ яго атрымаўся б выдатны мэнэджэр. У CBS Records будучы духоўны лідэр зрабіў неблагую кар'еру. Напэўна, ужо тамака ён зразумеў, што ўсё, чаго чакае масавы чытач – гэта прыгожыя банальнасці і простиля адказы. I алхімік узяўся за працу.

Так, Вераніка, ён меў цікавы й цяжкі лёс. Ён стаіць у цэнтры свайго жыцця, маленькі чалавек, съцілі пілігрым, які дабраўся да Сант'яга-дэ-Кампастэла, стаіць як сярод загрувашчанага антыкварнай мэбліяй пакою. Але прыдумаць гэты пакой ён ніколі ня дасыць рады. Калі публіка разыходзіцца, алхімік ідзе да банкамату. I ніхто ў банку не здагадваецца, што гэты непрыкметны настаўнік хіміі са съядамі ўсіх чалавечых заганаў на твары і ёсьць той самы сэньюёр, якога з таким імпэтам фатографавалі ў Шарамецьева.

Лёс ня робіць нас чараўнікамі. “У мяне ёсьць яшчэ”, – зъ мілай усьмешкай кажа мне Лярэлея і адкрывае заплечнік. “Вось”. У руках яе цэлы стос навюткіх кніг, і я чытаю, мружачыся ад сонца: Veronica beschließt zu sterben.

www.kamunikat.org

Не, яна ні з кім не цалавалася, стоячы пад пранізьлівым ветрам, гэта толькі так кажуць: з кім гэта ты цалавалася? Але адразу стаў зразумелым гэты ўчорашины съверб над верхній губой, і дарэмна яна ўтгледалася перад сном у люстэрка – гэта трэба было рабіць сёньня з раніцы. У роспачы Вераніка паспрабавала выдаліць паскудзтва, і паскудзтва не марудзячы адгукнулася, імгненна вырасла амаль удвая. Зырка-чырвоны грыбок на дагэтуль такой беззаганнай лініі, ён адразу ж стаў цэнтрам Веранікі, яе сэрцам, яе мозгам, скопішчам усіх яе праклёнаў і няўдачаў. Яна выглядала незваротнай, вечнай, наўмысна кімсыці пасаджанай, падсаджанай, падсадной, гэтая балячка. Быццам на шэдэўр крапнулі кіслатой. Дзіўна, бяз гэтае балячкі Вераніка зусім не адчувала сябе шэдэўрам, але варта было ёй зъявіцца, і цела запратэставала, і пачало сълязьліва нагадваць пра ўласную нядаўнюю дасканаласьць. Хоць ты енчы над пазаўчорашины фатаздымкамі. “Ведала, ведала ж, што лепш не дакранацца, – дакарала сябе Вераніка, – “дык чаму ж...”. І, дзеля ўсяго, чаму менавіта ў гэты дзень?

На працягу году дыскатэкі ў школе былі пад забаронаю. Забарону ўвёў дырэктар, надзелены ў той час амаль дыктатарскімі паўнамоцтвамі, і раённы аддзел адкукацыі, падтрыманы міліцыяй, забарону ўхваліў. Год таму ў фае школы, на такіх вось танцах, п'яныя адмарозкі, што прыехалі ў Сьвет з гораду, парэзалі шклом старшаклясьніцу. Вераніка ведала ахвяру, тая ў Сьвеце ўжо не жыла, адразу ж пераехала з бацькамі кудысьці на ўскраіну сталіцы, далей ад съветаўскага пекла. Казалі, адмарозкаў гэтых прывёз Драгунуў, але даказаць гэтага не змаглі, – праўда, для прафіляктыкі Драгунова ледзь не штодня цягали тады ў дзіцячы пакой міліцыі, а аднойчы нават звязалі ў райаддзел. Драгунову ўсё гэта падабалася, ён адчуваў сябе героем і на фраераў-аднаклясьнікаў пазіраў з пагардай. Вераніка ніякім чынам ва ўсім гэтым, натуральна, ня ўдзельнічала, ведала па чутках, якія на перапынках разносілі па школе юныя антыфашистыкі.

Але вось год мінуў, і пасля доўгіх перамоваў дырэктар даў добро. Калі б хто-небудзь спытаў у Веранікі, чаму яна так радавалася, наўрад ці б Вераніка магла адказаць. Аднак пачуцьцё калектывнай радасыці, гуртавое чаканыне свята захлынула яе так, што ўжо за тыдзень да запаветнага дня Вераніка літаральна лічыла гадзіны. І вось такая неспадзянка. Да дыскатэкі ўсё было гатова, выбраная вопратка, касмэтыка, настрой і нават маска, у якой Вераніка мусіла зъявіцца ўвечары ў школьнім фае. Рэч была яшчэ ўтым, што менавіта ў тыя дні Вераніка ў тысячны раз вырашыла ўзяцца за сябе, вырашыла стаць іншым чалавекам. Абудзіць у сабе лідерскія здольнасці й прымусіць усіх сябе паважаць. Зъяўрнуць на сябе ўсеагульную ўвагу. Перастаць быць вечным другім нумарам. Стаць у клясе незамяняльнай. Кніжка, якую маці неяк прынесла з працы ды так і пакінула ляжаць на лядоўні, адкрыла Вераніцы вочы на многія таямніцы чалавечых узаемаадносін, на тыя прыхаваныя, жорсткія законы, што дзейнічаюць у калектыве. І калі маці павінна была аддаваць так і не прачытаную кніжку, яна доўга не магла яе знайсці, раздражнёна блукала па кватэры й тэарызавала

сылімакападбнага бацьку, – і знайшла менавіта ў той дзень, калі Вераніка скончыла апошні разъезд.

Дыскатэка мела пачаца а сёмай вечара. Зранку, седзячы на бясконцых, нудных, нейкіх па-садысцку паўтаральных уроках, Вераніка не могла знайсьці сабе месца й раз-пораз дакранала да распухлай губы. На вялікім перапынку ня вытрымала, пайшла ў аўтамат тэлефанаваць сястры. Ды той не было дома. Сястра абавязкова б нешта прыдумала. Сястра ведала такія сродкі, пра якія пісалі хіба што ў замежных часопісах, сястра змагла б замаскаваць пад цудадзейнымі крэмамі нават сіняк на паўтвара. Сястра яе была геніем. Але сястры не было, і Вераніка ледзь ня плакала. У такім стане яе й засыпела каля крамы прамтавараў Русая, на год старэйшая за Вераніку дзяўчына з далёкае “д”-клясы. Русую Вераніка ведала толькі па прозывішчы й толькі ў твар, іхныя жыцьці дагэтуль не перасякаліся. Пра Русую Вераніка ня ведала нічога кепскага, добрага, зрешты, таксама, Русая жыла на ўскрайне Сьвету й была высокая, вечна задуменная і даволі прыгожая. Хаця... Вераніка ўспомніла, як пра Русую неяк распавядалі, што яна трапіла аднойчы на прыпынку да нейкіх фашыстаў і змагла ня толькі адбіцца, але й накіраваць аднаго з адмарозкаў з сатрасенінем мазгоў ў лякарню. Кагосьці з драгунойскіх старэйшых прыяцеляў. Такая яна была, карацей, – загадкавая.

Спачатку Русая нібыта прайшла міма, але потым прытармазіла.

– Ты чаго скуголіш?

Вераніка зусім не зьбіралася адкрываць Русай свае няшчасыці, але нечакана ледзь не разраўлася ў яе на плячы.

– Вырашым, – пашкадавала яе Русая. – Я сродак ведаю. Агенчыкам. Сама была ў такой сытуёвіне. Твае продкі дамоў вечарам прыходзяць?

Нізкі, бадзёры голас Русай падзеянічаў на Вераніку як моцнае супакаяльнае. Яна сказала, дзе жыве, і як толькі вярнулася са школы, у дзверы пазванілі.

– Пакурым спачатку, – Русая кінула сумку на бацькоўскую канапу ды хутка прайшла на кухню. – Дзе ў цябе балькон?

На бальконе Вераніка атрымала цыгарэту. “Ты ня курыш?” – Русая была сапраўды ў шоку. “Глядзі”. Неўзабаве Вераніка ўжо пускала няўмела дым, дыму было так шмат, што Вераніцы здавалася, ён стаіць слупом у кватэры, хаця дзверы яна зачыніла на засаўку. Русая маўчала, засяроджана скідваючы попел.

– Глядзі, – яна нарэшце падняла вочы на Вераніку. – Бярэм і кончыкам цыгарэты... асьцярожна...

Вераніка адхіснулася.

– Ды ня сцы ты, – Русая засымялялася. – Я ж не ў губу табе буду... не губу буду прыпальваць, я акурат сюды...

Вераніка заматляла галавой.

– Потым пратрэш, і да вечара ўжо нічога ня будзе, – пачала пераконваць яе Русая. – Пабачыш.

– Не магу я, – зъянтэжана сказала Вераніка. – Ну не магу. А раптам ты прамахнешся? На ўсё жыцьцё шнар застанецца.

– На ўсё жыцьцё... – Русая нецярпліва памахала цыгарэтай. – На ўсё жыцьцё застанеца, калі ты тузачца будзеш. А пастаіш хвіліну спакойна, усё будзе ок.

Вераніка ў роспачы зірнула ўніз.

– Ды што я цябе ўгаворваю, – Русая паціснула плячыма. – Хадзі як ёсьць. Я ж як лепш хацела.

Вераніка глыбока ўдыхнула і ўжо зьбіралася заплюшчыць вочы, паднесыці твар да Русай, замерці і аддацца на волю лёсу, як бакавым зрокам пабачыла, як у калідоры стаіць съпінай да балькона нехта зусім ёй не знаёмы ды дзелавіта корпаецца ў тумбачцы. Яна рванула дзьверы на сябе і, ледзь працісаваючыся ў пройму, закрычала няўпэўнена: “Гэй!”. Раптоўны страх не даваў ёй падыйсьці бліжэй, Вераніка была гатовая ў любы момант выбегчы на балькон ды зноў зачыніцца на засаўку, а там ужо трэба было... трэба было... ну, крычаць, крычаць не сваім голасам, клікаць на дапамогу.

– Гэй, вы, – ціха ўскрыкнула яна яшчэ раз і наляцела съпінай на буйную постаць Русай.

– Добра, я пайду, – сказала Русая таропка, адцясьняючы Вераніку да балькона. – Ня хочаш, як хочаш. Само загоіцца.

Тады да Веранікі стала нешта даходзіць. Яна зазірнула з жахам Русай у твар, схапіла яе за руکі. “Ды ладна табе”, -- раздражнёна й сумна сказала Русая, вызываючыся ды кроначы ў перадпакой. За нейкае імгненьне Вераніка разгледзела двух хлопцаў, на выгляд яны нядаўна скончылі школу, абодва ў бруднавата-белых куртках, адзін зь іх паправіў на плячы спартовую торбу, паглядзеў на Вераніку зь нейкім зьдзіўленынем ды пабег за другім да выхаду.

– Даўк ты... Ты... – прашаптала Вераніка са злосыцю й павагай. – Ты зъ імі...

– Я? – Русая абурана пакруціла галавой. – Я пайду ўжо. Думала, табе сапраўды дапамога трэба.

Вераніка схапіла яе за плячо, і Русая скінула яе руку адным нэрвовым рухам:

– Адкуль я ведаю, хто тут у цябе швэндаецца! Пакуль.

I Русая пайшла, а Вераніка глядзела на яе з акна. Потым высьветлілася, што з кватэры зынікла ня надта шмат, усё больш нейкія гаспадарчыя дробязі. Ix выратавала іхная беднасць. Самай вялікай стратай быў бацькаў гадзіннік. Злодзеяў Вераніка апісала, як запомніла, а пра Русую міліцыянтам не сказала нічога. Магла сказаць, але ж з Русай так ці інакш давялося б яшчэ жыць і жыць. Хто ведае, як бы яна паставілася потым да Веранікі. А самае галоўнае: Вераніка й не хацела нічога казаць. Бо зь незразумелай цеплынёй, такой, што съёзы накочваліся на вочы, успамінала балькон, і твар Русай, так блізка, як ніколі не набліжаліся да Веранікі чужыя твары, і яе съветлыя валасы на лбе, і грудзі, што ўздымаліся пад чорным швэдрам трохі шпарчэй, чым бывае ў школьніц, і крапкі вакол носу, і цыгарэту ў доўгіх, дарослых пальцах.

Нейкае кіно, далібог.

У кабінэт да Ларысы трэба было зайсьці зараз жа, неадкладна, тэрмінова, трэба было знайсьці якую-заўгодна нагоду ды ісьці туды, у канец калідора. Гэтая думка нібы ўдарыла Вераніку па галаве. Ларыса сёньня сыходзіла з-пад кантролю, Ларысу сёньня ўвесь дзень было відаць толькі здалёк: то яна зынікала за дзывярыма ліфта, то яе голас было чуваць на сходах, то яе сыпіна мільгала за шклянымі дзывярыма, дзе быў спуск ва ўнутраны двор. І Вераніка, не выключаючы кампутара, пасыпешліва адшукайшы ў шафе нейкія дакумэнты – даведкі, справаздачы, чыстыя блянкі – пабегла, чапляючыся абцасамі за скамечаны дыван, што пайшоў увесь прыгожымі складкамі, да дзывярэй. Перад кабінэтам Ларысы яна спынілася, аддыхала, пагатоў калідор быў пусты. Штурханула дзъверы.

Тут пахла Ларысай і было пуста. Партрэт над столом насымешліва зірнуў на Вераніку й стаў чакаць, што яна зробіць далей. Уключаны кампутар цяжка дыхаў, відаць, Ларыса мусіла хутка вярнуцца. Вераніка прычыніла за сабой дзъверы й зрабіла некалькі няўпэўненых кроکаў. На стале ляжаў мабільны тэлефон Ларысы. Вераніка паглядзела колькі сэкундаў на сваё дзіўнае, ненатуральна спакойнае, нават трохі ганарлівае адлюстраванье ў шкляной сыцяніне шафы, такой самай, якая стаяла ў яе, Веранічыным кабінэце. На сыпінцы такога самага, як Веранічына, крэсла вісела сумачка Ларысы. Часу на раздум не было. І яна наважылася.

Разабрацца ў чужым тэлефоне было справай не такой ужо лёгкай. Вераніка ўвайшла ў яго, як рабаўнік у чужую кватэру, задуменна патыцкала пальцам у кнопкі. Потым зласіліва засымяялася. Ларыса запісала Яго – Яго, Яго! – не, падумаць толькі, Яго! – у сваім агідным ружовым тэлефоне як “Салодкага”. “Салодкі”. Гэта ж трэба. Некалькі націсканьняў – і Салодкага ў жыцьці Ларысы паменела. Прынамсі, на нейкі час. Ды хаця б на імгненъне, і тое добра. Вераніка шпурнула тэлефон назад на стол і схапіла Ларысіну сумку з паучынай скury.

Першым, што трапілася ёй у руку, была памада. Вераніка імкліва прымусіла яе высунуць свой акрываўлены язычок. “Съмерць” – выдрапала яна шпількай на пунсовым тлушчы, літары атрымаліся маленкія, касабокія, наўрад ці Ларыса іх заўважыць, але ж гэта Вераніку й не цікавіла. Важна, што на вусны ёй ляжа тонкім, роўным слоем съмерць. Гэта была добрая, дарагая памада. Нікому, ніякаму хлопчыку або чэславападобнаму старому дзіку не злыіцаць съмерць з Ларысіных вуснаў. Яна яшчэ знайшла фатаграфію іхнага аддзелу ў шуфлядзе стала, і выкалуپала адтуль Ларысу, трохі закрануўшы, праўда, аднаго ні ў чым не вінаватага супрацоўніка, спэцыяліста ў ацэнцы фашыстоўскай маёмасці, пра якога хадзілі чуткі, што ён гомасэксуаліст. Выдраная з групавога здымка Ларыса стала спачатку папяровым камяком, а потым палящела ў вакно. Вось так.

Яна асьцярожна вызірнула ў калідор і ў лоб сутыкнулася з зусім незнаёмай тоўстай жанчынай. “Дзяяўчына, кнігі не жадаеце набыць?” – жанчына стала на яе шляху й закорпалася ў валізе. “Танна”. “Не цяпер,” – прамовіла Вераніка, намагаючыся абыйсьці прадавачку кніг. “Ёсьць Марыніна, Дашкава, Блад, Хорар, Кэтрын Дэс”, – не адставала жанчына. “Выдавецкія кошты”. Нейкае імгненъне Вераніка змагалася зь яе навязылівай тушай. “Добра!” – амаль закрычала Вераніка, чуючы, як

падымаецца ліфт. "Хадземіце да мяне ў кабінэт". "А гэта ня ваш?" – узрадавалася жанчына. "Дык я туды, а потым і да вас зайду".

– Ведаеце, мне бегчы трэба, – сказала Вераніка, агінаючы прадавачку. Прадавачка кінулася за ёй. У кабінэце Вераніку вымусілі купіць тры стракатыя кніжачкі. "Я прымаю таксама замовы", – сказала жанчына горда й прысела на крэсла для наведнікаў. "Такой таннай Камасутры, як у нас, вы ня знайдзець больш нідзе. Ёсьць дзіцячая літаратура. Гары Потэр з ілюстрацыямі!"

"Вон!" – ціха сказала Вераніка, седзячы ў сваім крэсьле, і заплюшчыла вочы. "Да пабачэння", – ветліва сказала жанчына ды выйшла. Туфлі звычна ўпалі з ног Веранікі, і яна з хрумсьценынем паварушыла пальцамі. Зазваніў тэлефон і тут жа змоўк. Нібы нагадаў пра працу. Яна нэрвова тарганула мышкай і з інтарэсам прачытала на экране манітора пакінутае невядомай наведніцай і ўпэўнена напісаное вялікімі літарамі слова: "Сучка".

Ён перавярнуўся на другі бок і цяпер быў ад яе на адлегласці выцягнутай рукі. Дыханье Лекса было роўнае, гэта спаў святы, гэта спаў судзьдзя, гэта спаў лекар. Вераніка сама ня ведала, чаму яна прачнулася. Ноч у Доме не парушалася ніводным гукам. Магчыма, там, глыбока пад зямлёй, цяпер стагналі ды парыквалі, трубілі ды клікалі на дапамогу, але тут, у вежы, чуваць нічога не было. Вераніка выцерла краем прасыціны ўспацелую шыю ды ўсталі. Наступіла на ланцуг: сёньня Лекс зноў не прыкаваў яе, ён ужо відавочна ўпэўніўся, што Ўладзе няма сэнсу адсюль уцякаць. Тры месяцы съяцілі ў акно. Лекс ляжаў на сваім краі ложка, як гаспадар – шырокая раскінуўшы рукі, цяжка, вольна, грузна... Ланцуг пад яе нагамі зноў зазывінёў. Яна зірнула на Лекса зь пяшчотай, але той нават не паварушыўся. І тады Вераніка ціха выйшла з пакою.

Можна было б легчы зараз да яго, і прыціснуцца ўсім целам да ягонай грубай уніформы. Аднак наўрад ці гэта б яму спадабалася. На ночь у іх праста не заставалася сілаў, такімі насычанымі, такімі аднастайна-салодкімі, балюча-мокрымі былі дні. З ранку да ночы, з ранку да ночы. Як доўга яе чакаў Лекс, калі ўпершыню ён стаў марыць пра госьцю, пра палонную, пра саўдзельніцу, пра рабыню... Невядома. Колькі яму насамрэч: трыщцаць, сорак, восемдзесят? Чатырнаццаць? Вераніка йшла ўніз па вінтавой лесьвіцы, лёгкімі рухамі ўключаючы съятло. Не, ёй не хацелася цяпер ягонага цела. Урэшце яна спусьцілася на першы паверх, ледзь ня ўпаўшы на апошнім, самым стромым павароце. Тут былі дзъверы, што вялі вонкі. Тут былі дзъверы ў сутарэнныні. Тут былі яшчэ адны дзъверы. І яна адчыніла іх.

Яна рухалася па ярка асветленым калідоры, нібы лунацік. Калідор рэзка пайшоў улеву, і яна паслухмяна пакрочыла туды. Вераніка апынулася на вузкім мастку, што завіс высока над прасторнай заліяй. Адсюль яна бачыла клеткі, бачыла бяссонных монстраў, якія рыхтаваліся да заўтрашняга пекла, бачыла на адным узроўні з сабой складаныя, а можа, зусім і не складаныя мэханізмы, з дапамогай якіх, пэўне, Лекс апускаў новыя ахвяры ў падрыхтаваныя турмы. Ціхі піск. Гудзеньне, рэзкае съятло лямпаў. Пах крыві, пах спароўваньня, пах гнілого саломы.

Яна дабралася да канца металічнага мастка. Пад яе нагамі рыпела дробная жалезнага сетька. Галава кружылася. Вераніка зрабіла яшчэ крок і апынулася перад новымі дзъвярыма. У ёй не было ні страху, ні съмеласьці. Яна йшла наперад, як у съне.

Пасярод пакою, зусім голага, роўнага, нібы ўнутранасьць куба, праста ў паветры віселі вялікія, падобныя да гамаку вусны. Фіялетавыя вусны, пульхныя вусны. Яны віселі ў паветры без усялякае падтрымкі, і трохі пагойдваліся. Два выцягнутыя воблакі, якія яшчэ й дыхалі. Вераніка спынілася перад імі, і вусны, здавалася, таксама яе разглядвалі. Чым: гэтай вузкай шчылінай паміж імі, або добра бачнымі порамі на тонкай чалавечай скуры? Мноствам пораў. Два воблакі, два выпарэньяні, два застылыя струмяні фіялетавага газу. Адзін на адным. Вусны не ўсьміхаліся, выраз іх быў спакойны й мудры.

– Хто ты? – запыталася Вераніка й не пачула свайго голасу.

Вусны ня рухаліся, і толькі калі яна захацела паглядзець на іх ззаду, трошкі расчараўваная маўчанынем, у пакоі пачуўся стомлены голас:

– Да каго яна звязртаецца? Да каго? Да цябе або да мяне?

Вераніка пасыпешліва вярнулася на сваё месца. Цяпер вусны насамрэч варушыліся.

– Я хацела пагаварыць з вамі.

– Нас двое, – сказаі стрымана вусны. – З кім ты будзеш гаварыць?

– З абодвум, – сказала Вераніка, падумаўшы.

– Гэта добра, – адгукнуліся вусны. – Гэта ты вельмі правільна сказала. З абодвум. Чуеш, яна будзе гаварыць з намі абодвум.

– Абедзьвюма, – сказаў той самы голас, хаця й больш капрызны.

– Абаймі, – урачыста прамовілі вусны. – Ты хочаш ведаць, хто мы?

Хіба ты ня бачыш?

– Бачу, – сказала Вераніка. – Але ж я хацела ўдакладніць.

Вусны ўсьміхнуліся.

– Цябе завуць Аліса?

– Я Ўлада, – сказала Вераніка, зусім аголеная Вераніка, Вераніка-рабыня, Вераніка-пляма на экране.

– Яна мне падабаецца, – прамовілі вусны.

– І мне. Што ж ты хочаш ад нас?

Вераніка прысела на кукішкі. Яна задумалася.

– Я ня ведаю, чаго можна чакаць ад вуснаў. Чаго можна ад вас хацець.

– Мы можам цалаваць. Можам складвацца банцікам. Можам выгінацца. Ствараць настрой. Але мы ўсяго толькі вусны. Дзъверы. Мы можам размыкацца, і тады ўсё залежыць ад таго, хто перад намі.

– Можа быць, патлумачыць ёй? – сказаі вусны.

– Але ж мы ўжо ўсё сказаі? – прамовілі вусны.

– Яна сама здагадаецца, – шапнулі вусны.

– А калі не, гэта яе проблемы, – усьміхнуліся вусны.

– Але яна не такая, як астатнія, – таргануліся вусны.

– Добра, давай, – ледзь варухнуліся вусны й прыадкрыліся.

Вераніка пабачыла ў адкрытым роце начное поле, над якім кружлялі съветлякі, зусім блізка быў лес, патыхнула холадам, пахам вільготных кветак, пралящеў, шумна машучы крыламі, кажан, ацепалаася недзе на дрэве сава. І потым вусны стуліліся.

– Ты хочаш туды? – спыталіся вусны.

Вераніка засьмяялася:

– Не.

– Ты ня хочаш уцячы адсюль?

– Не, – сказала Вераніка ўпэўнена. – Тут я вольны чалавек. Тут маё каханьне. Тут я ўсемагутная. А там? Не, я застануся. Прынамсі, пакуль што. Але я зайду яшчэ, добра.

– Заходзь, – вусны скрыўліся. – Заходзь, пабалбочам. Мы ніколі ня съпім.

– Дабранач, – сказала Вераніка й выйшла.

Той самай дарогай, якой яна прыйшла сюды, Улада вярнулася да Лекса. Той спаў, і руکі ягоныя былі паслабленыя. Вераніка легла побач і з казачнай усьмешкай на вуснах стала чакаць новага цудоўнага дня. Яе цела ўжо было гатовае да працы, яе цела выдзяляла сок.

Праз блытаніну з аўдыторыямі яна спазынілася на лекцыю: цішыня й белая пустата той, якая была пазначаная ў раскладзе, аглушылі Вераніку. З амаль што закладзенымі вушамі яна зноў пайшла да раскладу, там яе й сустрэў дэкан. Ён красамоўна паказаў на столь, і Вераніка пабегла наверх. Там, у 555-ай, панаваў паўзмрок, завешаныя фіранкі пакалыхваліся ад ветру, голас выкладчыка, такога маладога, а ўжо лысага, быў гідка надсадны. Прастудзіўся ён, ці што. Яны глядзелі слайды, нейкі жывапіс, раскоша голага цела, парнаграфія прыроды, тоўстыя жанчыны, мужчыны, падобныя да персанажаў фантастычных трэйлераў. Бароды, панчохі. Вераніка ціхенька ўвайшла, абыякава сълізганула позіркам па карціне, што цымяна гарэла на съянне, -- празь яе настойліва праступала дошка, на якой былі накрэмзаныя хімічныя формулы. Карціна як карціна, мікелянджэла-рафаэль-леанардадавінчы, нехта з гэтых, напэўна. Многа лесу, кавалак неба, недзе ў гарах. Нешта неўразумелае на пярэднім пляне. Яшчэ больш за гадзіну тут тырчаць. Яна села за апошній партай і закрыла твар рукамі. Ёй востра хацелася чагосці, і яна не разумела, чаго. Ёй хацелася плакаць, выць, або парэзацца аб што-небудзь вострае. Бо была восень, і ёй было васямнаццаць. “Брэйгель,” – гнюсна цягнуў выкладчык. “Брээйгель”, – як авечка. Як іржавыя арэлі. Госпадзе, ну пры чым тут гэты Брэйгель?

Ня дзіва, што сароку там, на гэтай цёмнай, паточанай жукамі бэльцы, многія адразу не заўважаюць. Яна ўсяго толькі сарока. Птушка, што цалкам губляецца на фоне раскошнай, бы Кёльнскі сабор, прыроды. У яе чучала напхана так багата мітаў. Сарока: Яе паглынаюць горы, і гэты туманны гарадок унізе, і возера, што выглядвае з даліны. Пакручастыя дрэвы, якія маглі вырасыці толькі тут. Шыбеніца пустуе. Пад шыбеніцай танчаць людзі. Вайна прыйшла, узлезла на пагорак, агледзела навакольле ды съішла. Яе съяды яшчэ відаць, але хутка восень, лісьце зацярушыць іх, вайна забудзецца, аж да наступнай, – але ніхто не прыбярэ шыбеніцу. Шыбеніца расьце тут, нібы дрэва. Я люблю гэтых колеры.

Горы паглынаюць птушку. А пра яго казалі, што ён глытае горы й скалы. Брэйгель Мужыцкі. Як шляхецкі тытул. Ён адчуваў сябе як скала, як бык, як хмара над сасыпелай пшаніцай. Ён еў прыроду, бы прагі, вялізнымі кавалкамі, і разам з тым яму ніколі не прыйшло б у галаву чымсьці яе прынізіць або абразіць. Бо гэта значыла абразіць самога сябе. Бо ён ніколі не забываўся на сваю ёй прыналежнасць.

Ён быў у сваёй стыхіі ва ўсім натуральным, жывым, грубым, напоўненым пахамі, ён не дзяліў іх, пахі, на прыемныя й не. Пот, перагар, пах съвежавыпечанага хлеба, пах вялікіх, пладавітых, усымешлівых жанчын, пах крыві ў разыніцы, пах гною, пах рыбацкае курткі, пах дыму над заможнай вёскай. Цымянае галяндзкае сонца, якое яму нібыта дапамагала. Хуткія палосы сонца, як напалоханыя зайцы між высокага калосья. Зь сябрам Гансам Франкертам яны любілі хадзіць па сёлах ды, выдаваючы сябе за гасьцей жаніха, съятковаць чужыя вясельлі. Як ён любіў жыць... Ледзь не ажаніўся са сваёй служанкай – спыніла яго тое, што служанка была паталігічна ілжывая. Нават у адказ на прости, побытавыя пытаныні яна выдумляла, чырванеючы, розную лухту. Ён нават любіў яе за гэта. А яна яго баялася, бо ён быў мастак, а людзі такій прафесіі без знаёмства з д'яблам не абыходзяцца. Можа, яны й не прадаюць яму душу, але ж сутракаюцца, сустракаюцца: інакш з кім там Пітэр размаўляе штодня ў сваёй майстэрні? Пазыней ён ажаніўся з дачкой свайго былога настаўніка. Маладой было вясімнаццаць, і сарока была завяшчаная менавіта ёй.

Як гэта часта бывае, сыны тытулу не заслугоўвалі. Пайшлі па ўзбочыне, ім карцела зазірунцы туды, куды зазіраць было або немагчыма, або забаронена. Дэкадэнты Сярэднявежча: Брэйгель Аксамітны, Брэйгель Пякельны. Ён глядзеў на сыноў ухвальна. Яны й праўда ўдаліся, бо кожнага цяжка было зблытаць зъ якім-кольвецы іншым чалавекам. Такой была ягоная Галянддыя: кожны камель непаўторны, кожны водсъвет, кожны твар.

Час не спрыяў жыцьцялюбам. Гішпанцы забаўляліся з чужой крывёй, і калі ў адным канцы краіны палала вёска, то ў той самы момант недзе ставілі новую шыбеніцу. Царква якраз забараніла ўскрыццё трупаў у дасьледніцкіх мэтах, а трупаў навокал было так багата, трупы цягнулі за сабой новыя, съмерць была звыклай зъявай, а анатомія патрабавала матэрыялу – па праве навукі. Час майстра Дзумба яшчэ не надыйшоў, хаця воск ужо рабіў сваю справу. Кажуць, ён напісаў сароку, намякаючы на тое, што кожная пляткарка заслугоўвае шыбеніцы, другія кажуць: так, але ж тут ёсьць і больш глыбокі падтэкст, краіна задыхалася пад гішпанскім прыгнётам, съмерць была паўсюль, яе ужо перасталі баяцца, баяліся толькі таго, што ёй папярэднічае... Факты, чуткі, грамадзянскі падыход... Кожнае з парасятаў будзе свой дом. Але ж не, кажу я вам, не. Ён пісаў гэта, сароку, і шыбеніцу, і скалы, і горад унізе, і зьмеі камялёў, маючы на ўвазе перадусім толькі адно, якім бы страшным яно ні было.

Прыгажосць.

У гэтым паўднёвым горадзе мяне пасялілі на адной амаль празрыстай віле, гаспадар быў якраз у ад'езьдзе. Увечары яе

празрыстасьць ня кідалася ў вочы – тым ня менш, я доўга ня мог заснуць, праляжаў, скінуўшы падушку ды коўдру на падлогу, амаль да раніцы, мне было душна, хаця знадворку прайшоў хуткі і асьвяжальны, як мятныя пасыцілкі, дождж. На самym съвітаныні мне, ашалеламу ад чарговага новага жытла, прымроілася Вераніка, якая журботна блукала па двары, уздоўж басэйну. Вуліца побач пачала пакрысе ажываць, машыны шумна скочваліся ўніз па бруку, віла стаяла на ўзгорку, густое высокое кустоўе засланяла даліну... Неўпрыкмет я заснуў і пабачыў свой дзіўны сон, які пачаў съніцца мне яшчэ на поўначы: рэдкі лес, карабельныя сосны, густы туман, і бурбалкі парашутыстаў, якія зынікаюць, набліжаючыся да зямлі, усё шэра-белае, вогкае, як асенняя папялішча.

На раніцу я нікуды ня мог падзецца ад празрыстасьці гэтых съценаў. Прасторы для сонца тут хапала зь лішкам, "Schönes Wetter", – крыкнуў нехта суседу за высокай жывой агароджай. Я знайшоў на кухні кававарку ды згатаваў сабе свой чорны духмяны съняданак. Знайшоў стол, зь якога сонца выразала па цэнтры съляпучы трохкунтнік. Закурыў, пакуль яшчэ ня ведаючы, куды дзяваць попел.

Гэта быў квадратны чорны стол, і вакол яго стаялі чатыры плеценыя крэслы. Не, сымэтрыі тут не было анікай – крэслы стаялі ў розных позах. Можна было сесыці на вунь тое, супрацьлеглае, і тады сонца ляжала б перад табой, як талерка, і кожнага, хто ўвайшоў бы сюды, ты пабачыў бы першым. Другое крэсла дазваляла апынуцца да візытантаў у профіль і глядзець на гадзіннік, што вісеў на съянне. Гэтае месца таксама было ў цені. Трэцяе месца таксама паказвала цябе ў профіль таму, хто завітаў бы ў пакой, і адтуль можна было б разглядваць карціну: але не, гэта была старая, забаўная тэатральная афіша, з мужчынамі ў капелюшах і плашчах, цыгара ў роце, прыгажуня-бляндынка на заднім пляне, а ўпоперак надпіс, назва мюзіклу: "She is your death".

Ні пра што не задумваючыся, зусім міжволі, я не абраў ніводнае з гэтых месцаў. Я сядзеў там, дзе сядзеў: съпінай да сонца й да таго, хто мог з хвіліны на хвіліну прыйсьці, мая патыліца марудна награвалася, каб бачыць афішу або гадзіннік, мне трэба было выгінаць галаву, а гледзячы проста перад сабой, я ўпіраўся позіркам у твар таго, хто сядзеў на першым крэсьле. Такая была дыспазыцыя. Заставалася піць маленкімі глыткамі каву й чакаць таго, хто мусіў сюды прыйсьці.

Прыкладна праз паўгадзіны прыйшоў Франк. Я павітаўся зь ім, не паварочваючы галавы, і запрасіў яго сесыці, мне было вельмі цікава, куды ён сядзе. Ён трохі зьдзівіўся, але ж, відаць, быў даволі звычны да розных замежнікаў зь іхнай тысячай статутаў, у якіх лепш не разьбірацца, каб не звар'яцець. Франк паходзіў трохі ў мяне за съпінай, а я цярпліва чакаў. Мне вельмі хацелася дастаць з заплечніка бутэльку віскі ды выпіць, проста каб спакойна тут агледзецца й пагаварыць зь ім сапраўды грунтоўна. Але ж ён дакладна ўспрыме ўсё няправільна, калі я буду піць віскі а дзясяткай раніцы. Франк далікатна пакашляў ды распытаў у мяне пра тое, як мне тут падабаецца. Я адказваў, але так і заставаўся сядзець на месцы, цэдзячы сваю астылую каву бяз цукру: цукар я не знайшоў. Урэшце я ўзяў цыгарэту, і ён успрыняў гэта як сыгнал, што сънедаць я скончыў. "Ja, ich bin fertig," – прамовіў я голасам

Грэгара Замзы, стараючыся на яго не глядзець. Ён задаволена абыйшоў стол і сеў насупраць мяне. Так, так, я так і думаў, ён сеў акурат насупраць мяне, і сонца расставіла ўсё па сваіх месцах.

Чым жа я займаюся тут? Вось і яшчэ адзін адказ прысыпей, вымайце яго зь печкі. Я ПЛЯВУЗГАЮ.

Гэтым словам, такім выразным, родным, здольным парадаваць як вечна заклапочанага пурysta, так і расейскага турыста, можна вытлумачыць ладную частку майго тутэйшага баўлення часу. “Плявузганыне” – гэта ўсе мае тутэйшыя інтэрвю ѹ публічныя прамовы, усе мае выказваныні адносна радзімы, пра якую, па шчырасці, можна казаць ўсё што заўгодна, у любым выпадку гэта назавуць плявузганынем. Бо радзіма – абсалют, хвалі яе – і цябе абвінавацяць у празмернай, зъдзеклівай стараннасці, аблай яе – і цябе залічаць у здраднікі. Тутэйшыя журналісты да мяне ахвочыя, ды каб жа іх цікавіў я: ім важны Від, а не Падвід, на майм месцы перад дыктафонам мог бы з такім жа посьпехам апынуцца любы мой суайчыннік, журналістам істотна ня хто ты, а адкуль. Адмова трохі паплявузгаць успрымаецца зь недаўменьнем: што ж вы робіце тут, гер Кайнэр, гер Швайгештыль? Wes Brot ich ess', des Lied ich sing!

Між тым, падвід гер Швайгештыля сам па сабе мог бы стаць тэмай асобнага дасьледваныня. У роднай мове й для яго існуе сваё азначэнье: грантасмок. Мы, грантасмокі (такія зъбеглыя з тонучых караблЁў капитаны Гранты з файкамі ў гнілых зубах), новая парода чалавека, нам як падвіду ад роду хіба паўстагодзьдзя. Уцекачы мінулага і ўявіць сабе не маглі, якім шыкоўным клопатам будуць акружаныя іх нашчадкі, якім пащчасьціла вырвацца за мяжу з маленькіх, *не дасьпелых да свабоды* грамадзкіх раёў. Но, нагадаем, важна ня хто ты, а адкуль. Дзякуючы ўладзе на маёй радзіме я яшчэ па дарозе ў гэтых партовы горад атрымаў авансам порцыю такога спачуваныня, што яе хапіла б на ўсіх маіх суайчыннікаў. Улада пра гэта не здагадваецца й працягвае шукаць фашистыстай на родных калгасных нівах.

Пасля інтэрвю часопісу “Gabel” мне стала ўжо не да стварэння легкадумных „Прэдупрэждзеній”. Інтэрнэт імгненна данес на мяне майм бедным, бедным, бедным суайчыннікам, уручыў ім перакрыўлене шматлікімі перакладнікамі адлюстраваныне той млявай, нязначнай гутаркі. “Ён ня мае права, жывучы *tam*, гаварыць так пра *nашу краіну*”, – абуразія ў сеціве жыхары канцлягеру “На блакітных азёрах”, “Я наогул перакананы, што за мяжой нельга казаць кепска пра сваю радзіму”, – марна намагаўся паставіць тарчма літару “р” у апошнім слове адзін патрыёт з ВКЛ-11 пад Рачкамі, “Гэта самапіяр-р-р, пія-р-р!” – паныла каркалі на сучасны манер спарахнелыя прадстаўнікі розных старажытных прафэсій, якія ў лягеры ВКЛ-13 выдавалі часопіс “Наша Воля”. Давялося мне правільна расставіць усе знакі прыпынку, што я зрабіў без усялякае, трэба сказаць, ахвоты.

У адрозненіи ад аўтараў гэтих гняўлівых допісаў я добра ведаў, адкуль менавіта ўцёк... Мой спосаб зарабляць сабе на хлеб між абшараў радзімы даў мне за паўтара дзясяткі гадоў магчымасць штодня сустракацца й размаўляць з такімі людзьмі, якіх мае апанэнты ўважалі

за казачных герояў: зь нябачнай абслугай ВКЛ, з усімі гэтымі швачкамі, прадавачкамі, рабочымі, трактарыстамі, малярамі, выхавальніцамі дзіцячых садкоў і кульработнікамі, з дактарамі й кіроўцамі, з усімі тымі, хто забясьпечваў маіх абураных крытыкаў прадметамі першай неабходнасці, з тымі, на кім трymалася *ваша* краіна, з тымі, ніводзін зъ якіх ні разу не ўсумніўся, што вы трапілі ў свае ВКЛ за канкрэтныя злачынствы – з тымі, дзякуючы каму яна, *ваша* *краіна*, такая, якая ёсьць... Ці ня бачыце вы, спадарства, нешта прыхавана-заганнае ў гэтай вашай максіме: “за мяжой нельга кепска казаць пра сваю краіну”? І ці можа адзін чалавек зрабіць сабе піяр за кошт двух дзясяткаў віртуальных канцлягераў?..

(Дрозд щебечет в шевелюре кипариса.)

Вераніка не змагла стрымацца і з асалодай аблізнулася, калі гэтыя прахалодныя пальцы леглі ёй на шыю. Яе скора хутка іх нагрэла, і было так утульна адчуваць сябе ва ўладзе чагосьці ўмелага, прафэсійнага, натрэніраванага. Вераніка ведала, што ў пакоі яны не адны, і гэта было прыемна: ёй вельмі хацелася, каб на яе цяпер глядзелі са скованкі ды пакутвалі ад немагчымасці ўмяшацца; яе так радавала ўласная запатрабаванасць. Яна аблізнулася яшчэ раз – гэта быў непрыстойны рух, і яна гэта ведала, але ж хто мог пабачыць, як вусны Веранікі, бледна-ружовыя сёньня, бы зъмерзлыя, скаваліся на імгненьне за амаль аўтаматычным, павольным, вывераным ня ёй, а яе свавольным целам рухам языка, на вуснах съліна, тонкі слой съліны, і адразу ж прахалода. Нібыта ў кабінэце скразьняк. Ёй было весела ад думкі, што зараз нехта можа зайсьці сюды, і першым, што ён убачыць, будзе супрацоўніца адзьдзелу – увасабленыне Ўлады – якой адзін з наведнікаў гладзіць плечы. Той, хто зойдзе, абамлее, і не здагадаецца, што сюрпрызы гэтага кабінэту яшчэ ня вычарпаныя. Тут шмат незвычайнага сёньня. Нібы ў адміністрацыі дзень адчыненых дзвіярэй.

10.

Яна ўвайшла ў Ягоны кабінет, як верная старая прыслужніца. Увайшла ды моўчкі паклала паперы на подпіс каля Ягонай загарэлай рукі. І засталася стаяць ля стала, апусьціўшы вочы, нібы чакаючы далейшых загадаў. Ён гэта не адразу заўважыў, потым усё ж зірнуў на яе, трохі зьдзіўлена, не разумеючы, што яна тут робіць.

– Вераніка, – прасыпяваў ён задуменна, ня ведаючы, што сказаць. – Верані-і-ічка... Як справы, Веранічка?

– Дзякую, – уздыхнула яна, а ўнутры ўсё раптам затрапятуала, так, як раней, бо ён зь ёй загаварыў, бо ў кабінэце нікога апрача іх не было. Гэта здаравалася ў апошні час так рэдка. І, відаць, менавіта гэтая блізкасць падказала ёй ні з таго ні зь сяго цікавы наступны ход у яе гульні. – Дзякую, усё добра.

“Толькі б ня спудзіць”, – пранеслася ў яе ў галаве, і яна ледзь не пакланілася Яму. Ён весела зірнуў на Вераніку зынізу ўверх і, паклаўшы адну нагу на край стала, запытаўся, ускінуўшы добразычліва бровы:

– А ведаеш, што азначае тваё імя? Ну, адкуль яно пайшло?

Вераніка сарамліва (занадта сарамліва!) пакачала галавой. Ён задаволена пацёр далоні. Яму насамрэч было незразумела, што яна тут дагэтуль робіць, у разгар працоўнага дня.

– Вераніка: тая, якая прыносіць перамогу. Ты прынясеш мне перамогу, Веранічка? Адкажы.

Вераніка ледзь прыкметна ўсъміхнулася. Відаць, апошняе захапленыне аддзелу Яго нейкім чынам абмінула. Ён ня ведаў, хаця й быў намеснікам загадчыка, што ў стале кожнага супрацоўніка ляжала раздрукоўка з тлумачэннем ягонага імя: ужо тыдзень як яны апанатана шукалі ў інтэрнэце ўсё, што датычыла іхных імёнаў, невядома чаму, але шукалі, і дзяліліся адно з адным кожнай новай падрабязнасцю, і званілі ў суседнія кабінеты, калі знаходзілі нешта пра імёны калегаў; яны займаліся гэтым з такім захапленынем, з такой упартасцю, нібы імёны ў іх зьбіраліся адабраць. “А ці ведаеш Ты, што менавіта Вераніка выцерла пот Хрысту, калі ён ішоў на Галгофу?” – пяшчотна падумала Вераніка й паглядзела пажадна на Ягоны лоб. Але яна нічога не сказала. Толькі кіўнула.

“Вераніка. Тая, хто прыносіць перамогу. У дзяцінстве баязльвия, нерашучыя, часта прастуджаюцца. З гадамі заўважаюцца такія рысы, як раздражнёнасць, упартасць. Апрача таго, у некаторых Веранікаў узынікае алергія на пахі, яны могуць страчваць прытомнасць ад выгляду крыві.

Характар Веранікі – мацярынскі, хаця вонкава больш падобная да бацькі. Больш любіць бываць сярод мужчын, шлюбаў часта некалькі, нараджаюцца звычайна дзяўчынкі. Вераніка – гаваркавая, жывавая, жывавая, і гэтую жывасць захоўвае звычайна да старасці. Каханыне прыходзіць да яе лёгка, яна карыстаецца посьпехам у мужчын. Аднак пачуцьцё, якое ўспыхвае так хутка, гэтак жа імкліва й зынікае, і тады ўсе сувязі з аб'ектам жарсыці ўмомант рвуцца. Асаблівасць характеру Веранікаў – упартасць (гэта вельмі ўласціва “зімовым” Веранікам), прычым часта яна дзейнічае проста на злосць каму-небудзь. Улюбёныя колеры: чырвоны, фіялетавы, чорны.

Імені Вераніка пасуюць мужчынскія імёны Уладзімер, Аляксандр, Пётр, Леанід, Станіслаў, Барыс, Ігар – зь іх носьбітамі Вераніка будзе шчасльівая.

Мікалай, Эдуард, Віктар, Уладзіслаў, Арэст, Сямён, Віталь, Канстанцін ёй мала пасуюць.”

Як яны гэта вызначылі? Так забаўна. Як высьвятляеца, Лёнька, яе дурны Лёнька ёй на самой справе пасаваў, а з Эдзікам яна ўсё зрабіла правільна. А той, які цяпер недзе за мяжой, такі съмешны, такі дурны: ягонага імя не было ў гэтым съпісе. Чырвоная, фіялетавая, чорная ўпартасць. “Гэта ж спрэс пра мяне,” – падумала з жахам Вераніка той раз, калі прачытала на адным сайце гэты кароткі аповед, у якім пры жаданыні можна было зъмісьціць усё яе кароткае жыцьцё. Ёй падабалася, што і Ягонае імя было ў съпісе тых, ад каго сярэднестатыстычныя Веранікі звычайна нараджаюць шчасльвых дзяўчатаў.

– Ну, ідзі, – прамовіў Ён нецярпліва пасъля доўгай паўзы. – Ідзі працуй.

“Дзякуй”, – дадаў Ён ні да чаго, разгубленым тонам. І яна пайшла да дзьвярэй. “Шчасльва!” – не ўтаймоўваўся Ён за яе съпінай. Вераніка дайшла да дзьвярэй і спынілася.

– Ну, што яшчэ? – Ён з усіе моцы намагаўся надаць свайму голасу добразычлівасці.

Вераніка ціха назвала яго па імені і абярнулася. Ён чакальна глядзеў у яе очы.

– Мне трэба вам нешта распавесыці, – сказала Вераніка. – Гэта важна.

– Не цяпер, – замахаў Ён рукамі. – Дай мне палайдачыць трохі. У мяне сёняня няма працы, настолькі няма працы, што я ўжо стаміўся. Трэба адпачыць. Пачытаць што-небудзь захапляльнае вось з гэтай сіней папачкі з гербам.

– Гэта датычыць працы нашага аддзелу, – сказала Вераніка, пакрываючыся своечасовай чырваныню. – Маіх калегаў. І... Я не хачу, каб нехта ведаў пра тое, што я вам распавяду. Мы маглі б...

Ён, відавочна, зацікавіўся.

– Але чаму мне? Распавядзіце гэта Чэславу Карлавічу, – сказаў Ён афіцыйным голасам, адначасова ўсхвалявана грукаючы пальцамі па стале. Аднак жа Вераніка добра бачыла, наколькі ён узрадаваны.

– Я хацела спачатку вам, я ўсё ж не зусім упэўненая, што... Я мала ведаю, можа быць, гэтыя мае калегі атрымалі адмысловое заданыне... – прамарымытала Вераніка з чароўнай непасрэднасцю. – І калі вы палічыце маю інфармацыю дастаткова важнай, то, калі ласка, давядзіце яе да Чэслава...

– Да Чэслава Карлавіча, – сказаў Ён, нахмурыўшыся. – Добра. Толькі ж ня трэба гаварыць пра гэта тут. Давайце... Давай, Веранічка, сустрэнемся ўвечары... А хаця б у кавярні “Казей”, ведаеш, дзе гэта? Гадзінцы так а сёмай?

– Добра, – лёгка сказала Вераніка. – Я пайду. Дзякуй вам.

– Табе дзякуй.

Ён адварнуўся й падыйшоў да акна. А яна выйшла ды палящела па калідоры да свайго кабінэту. Атрымалася, усё атрымалася: Ён сам

прызначыў ёй спатканыне. Пра тое, што яна Яму скажа ўвечары, Вераніка імкнулася ня думаць. Акрэсьленага пляну ў яе не было, яна вырашыла, што паразважае над гэтым, калі будзе пругкай паходкай пераможцы крочыць па праспэкце да “Новага Граду”. Лягчэй за ўсё было б выдумаць нешта пра Ларысу й такім чынам адсунуць яе далей ад месца бітвы. Тады б ніхто Вераніцы ўжо не замінаў. Калі інфармацыя не пацьвердзіцца, можна было съпісаць усё на сваю празьмерную пільнасць. Судзяць тут толькі за недастатковую ўвагу, за празьмерную ж ніхто сварыцца ня будзе. Як складуцца абставіны пасля вечаровага спатканыня, Вераніку не хвалявала. Істотна было толькі тое, што а сёマイ у яе спатканыне. Першае спатканыне зь Ім. І ён сам яго прызначыў, прызначыў не каму-небудзь, а ёй, ёй, ёй, Вераніцы. Яна захацела паказаць камусыці нос, і ўрэшце паказала яго люстэрку. І потым трывомфальна, мацерна вылаялася.

Яна ўсё прадумала. Пасля абеду ёй трэба было ехаць у архітэктурны каледж па моладзевых справах, і калі яна там управіцца за гадзіну, то потым будзе вольная. Дарога ў Сьвет зойме яшчэ гадзіну, хаця можна ўзяць таксі й зэканоміць час. Дома ванна, пеарапрануцца, прывесыцы сябе ня праста ў парадак, а ў баявы парадак, і пасля гэтага, не съпяшаючыся, прадчуваючы асалоду, на таляючыся перамогай... Віно, сьвечкі, рамантычная вячэра... Ён ня здолее адкруціцца.

Назаўтра Вераніцы не хацелася ўсё гэта ўспамінаць. Галава балела так, што Ларыса прапаноўвала выклікаць ёй хуткую. “Ты белая ўся, як съмерць”, – крычала ёй у твар радасная Ларыса, – “Белая, як съмерць!”. Не, Вераніцы не хацелася ўспамінаць учора什ні вечар, хацелася съцерці яго з памяці: вясельнае звязаныне кавярні, яе новую бялізну пад шыкоўнай сукенкай, смак перамогі на вуснах, яе чаканыне, зь якога пакрысе пачала злазіць пазалота, бутэльку шампанскага, якую яна выпіла ў адзіноце, і потым нейкіх страшных, барадатых каўказцаў, якіх яна яшчэ змагла адышыць, і інтэлігентнага пэнсіянэра, зь якім яна піла гарэлку на брудэршафт, і потым ваніты ў прыбіральні, і запэцканае крысо, і пацалункі зь нейкімі панкамі-падлеткамі ў начным сквэры, і некалькі цыгарэтаў, і сълёзы, і тэлефанаваныне Яму на мабільны, яна хрыпата крычала ў слухаўку, а што крычала, ня памятала, – і жаданыне распавесыцы сваю жаласьлівую гісторыю цярплівamu, вельмі ветліvamu міліцыянту, які нікуды Вераніку ня вёў, а сядзеў побач і пабліску акулярамі... Нарэшце нехта заплаціў ёй за таксі й скончыў гэты кашмар.

Па абедзе яна ўбачыла Яго. Ён ласкава ўсміхнуўся ды запытаўся, як яе галава. “Прабач,” – сказаў Ён, спахапіўшыся. – “Ня змог учора. Шмат працы было. Вельмі шмат. Пачынаецца новая эпоха.”

На яе грудзёх яшчэ не расталі прахалодныя, упэўненныя дотыкі доктара, а Вераніка ўжо сядзела перад ім за столом, нецярпліва сочачы, як той марудна запісвае нешта ў яе картку. Трэба было съпяшацца, па абедзе ў іхным аддзеле стала падазронна шмат працы, асабліва апошні месяц: Чэслаў загадаў падымаць усе старыя справы, пашыраць базу дадзеных, даводзілася адкопваць нават дасье тых, хто па пятнаццаць гадоў сядзеў у лягерах. Натуральна, Вераніка магла сказаць праўду – яна была на прыёме ў доктара, але ж той не знайшоў адхіленыняў, – не

знайшоў, і яна ўжо чула, як Чэслаў дабрадушна яе папікае: ну, калі ўсе пачнуць у працоўны час займацца прафіляктычнымі аглядамі саміх сябе, ня будзе каму працаваць, унучка. “Унучка” – і зноў правядзе далоняй па валасох, прафэсійным ружам, які нібы супакойвае і адначасова прыгінае тваю галаву да сваіх пульхных каленяў пад мешкаватымі нагавіцамі старога чыноўніка.

– Вы не маглі б хутчэй? – запыталася яна нарэшце, і доктар падняў галаву, зьдзіўлены на яе паглядзеў. Вераніка ведала, што сварыцца зь ёй ён ня будзе, усё ж яна была не зусім звычайная пацыентка, ён пра гэта ведаў. Бо сёньня ён мацаў грудзі ўлады, правяраў, ці няма ў іх непатрэбных зацьвярдзеласыцяў, ці ня бразгаюць там цяжкія гуляльныя шарыкі пагрозы, ці не расыце там, унутры, за тонкай белай скурай, дзенідзе амаль празрыстай, небясыпечная пухліна, мацаў, раз-пораз дакранаючыся выпадкова да нэрвовага смочкі. Пройдзе яшчэ некалькі гадоў, сънежны ком стажу трохі акругліцца, і Вераніка зможа хадзіць у спэцыяльную паліклініку для супрацоўнікаў адміністрацыі – але ж хто ведае, што лепей: там яна будзе адна з многіх, і стаўленыне да яе будзе роўным, уважлівым, заўжды адноўкавым, а тут, у яе раённай паліклініцы, што тырчыць пасярод пяціпавярховікаў за некалькі дзясяткаў кіляметраў ад дому, Вераніка адзіная ў сваім родзе, і ніхто ня мае права абыйсьці зь ёй так, як калісьці абыходзіліся зь яе маці.

Як яна й думала, доктар не сказаў нічога. І рука ягоная стала больш жлавай, адзначыла Вераніка з задавальненінем. Яна зірнула на яго зь цікавасыцю. Яму было гадоў сорак пяць. Амаль як яе бацьку. І аднак жа ён ня мог запярэчыць Вераніцы. Ён быў вымушаны падпарадковацца. Доктар: такая нікчэмная, дробная асона, баязлівец, і такія цудоўныя рукі: ведаюць сваю справу, ведаюць, як і дзе дакранацца, ведаюць, нібы інструмент, бяруць цябе асыярожна і ўпэўнена, у такіх руках ніколі ня будзе страшна, у такіх руках хочацца замерці, такім рукам хочацца належыць. Чаму людзі ня могуць быць цэльнымі, ня могуць быць маналітамі, зь якімі калі прыемна, то ва ўсім: гэтыя б рукі ды каму іншаму. Як соладка дагэтуль унутры ад ягоных дотыкаў, ращучых, чорных валасы на пальцах, цвёрдыя, загрубелья падушачкі, якія ўсё разумеюць, далікатная моц.

– Але ж не забудзьце прыйсьці месяцы праз тры, – сказаў ён, апасыліва ўсьміхнуўшыся. – Я павінен вас яшчэ раз паглядзець. І бывайце здаровыя.

Вераніка ўжо зьбіралася падняцца, але выдыхнула ды раптам расцсьмянялася:

– А я ж вас ведаю.

Доктар, насуперак чаканьню Веранікі, не зьдзівіўся. Вусны яго скрывіліся, і ён суха сказаў:

– Вось як.

– Вы ў нас праходзіце па базе, – прамовіла Вераніка з жахам. – Успомніла. Удзел у фашыстоўскай дэманстрацыі, выкрыўваныне антыдзяржаўных лёзунгau, мацерная лаянка. Не адварочвайцесь, дайце мне глянць на прозвішча. Так, супадае, усё супадае.

Доктар нарэшце зірнуў ёй у очы.

– Так, у нас невялікі горад, дарма што сталіца. Я сваё пакараныне адбыў, – сказаў ён ціха. – Вы маецце да мяне нейкія прэтэнзіі?

Вераніка зарагатала, ды ня проста так – ажно да сълёзаў. Доктар глядзеў на яе зьбянтэжана, вусны ягоныя съцяліся ў тонкую палоску, твар зъбялеў, і Вераніцы было ад гэтага яшчэ съмяшней.

– Ну не сядуйце, – сказала Вераніка. – Цікава, а чаму вы... Чаму вы не ў лягеры?

– Паслухайце, паразмаўляйце пра гэта з тымі самымі судзьдзямі, -- голас доктара задрыжэў. – Ці вы сумняецеся ў іх справядлівасці?

– Не, не, – Вераніка нарэшце супакоілася. – Проста ў галаве не ўкладваецца. Дзесяць хвілінаў назад мянене... фашыст... Ніколі б не падумала. Доктар – і фашыст. Не, я ведаю, такое бывала, у вайнун... ворагі... Але вы, тут... І я... Не могу паверыць. Тымі самымі рукамі... Я, напэуна, лухту вярзу.

– Вы можаце вымыцца там, за шырмай, – прамовіў доктар зънянавісцю.

Вераніка паднялася, узяла сумачку.

– Але так не бывае, – сказала яна пераканана. – Вашая прафэсія не сумяшчальная з фашызмам. Або вы прыкідваецеся, або... Або вас трэба праверыць.

Яна выйшла і ажно да самай адміністрацыі думала пра тое, што яе мацалі сёньня руکі фашыста. Усё стала дагары нагамі: фашыстам мог аказацца і Эдзік, і той самы Цвях. Ды хто заўгодна. Цвях – падумала яна і заскрыгатала зубамі. І нават калі Вераніка ўжо адчыніла дзъверы свайго кабінэту, яна адчувала съяды доктаравых рук на сваіх грудзёх, і ёй усё здавалася, што грудзі ёй пякло, што ў выразе яе блузкі варушацца съяды такіх умелых, такіх невытлумачальна прыемных рук, рук сапраўднага фашыста. Вось якімі яны бываюць бяз джала – бяспечнымі, бо інакш хто б выпусціў іх на волю, сыліскімі, патухлымі, з голасам, які бязвольна павіс на падгнілай уласнай годнасці. Гэтае здарэньне расыпірава Вераніку знутры, яна ніяк не магла знайсьці згубленыя канцы, і тут яе цела зылітвалася над ёй: унутры нешта шчоўкнула, практыкантка прыйшла да яе па дапамогу, завітаў паслья доўгага перапынку Гілюк, з новай, яшчэ больш вар'яцкай ідэяй, і болей Вераніка пра доктара ня думала. Мая мілая маладосьць, як гэта тады было проста: перастаць думаць пра нешта. Як перасесці з трамвая ў трамвай.

Пасля Цэнтру ёй больш за ўсё хацелася паехаць дамоў, пакуль там яшчэ нікога няма, паехаць дамоў і праста выдыхнуць там, бо на працягу ўсяго дня Вераніка ніяк не магла гэтага зрабіць: бегала, бегала, крычала на кагосці й зноў бегала... Але дзень і праўда выдаўся чорны: яна мусіла пасля працы завезьці стрыечнай сястры вялікі плястыковы пакет з чырвоным паліто маці, які сястра раптам захацела насіць, бо мода, зрабіўшы шоп-тур па бліzkім замежжы, зноў вярнулася. Паліто маці набыла даўно, але апранала рэдка, яно было ў добрым стане, і сястры павінна было падысьці. Сястра прасьцей ставілася да такіх рэчаў, і да рэчаў наогул, і вось цяпер Вераніка села, зь пярэстым пакетам і сумачкай, у зусім чужы аўтобус зь дзіўным адназначным нумарам і доўга пацела ў ім, пакуль ён па нейкім пакручастым маршруце цягнуўся праз шэрыя сады прыватнага сэктару, спыняючыся праз кожныя пяцьдзясят

мэтраў, бо нейкі ідыёт панатыкаў там прыпрынкаў. З кожным прыпрынкам Вераніка становілася ўсё тупейшая, аўтобус нібыта біў яе па галаве, “Затое безь перасадак, затое безь перасадак”, -- напявала яна, ідучы нарэшце з пагорка да дому, дзе жыла сястра з мужам і дзецьмі.

На кухні, якая пахла дзіцячым лайном, Вераніка паспрабавала выдыхнуць, але там гэта было немагчыма зрабіць. “Зрабі сабе кавы”, -- крыкнула сястра аднекуль, пакуль Вераніка, так і не разуўшыся, вываливала паліто на стол. “І можаш папаліць на бальконе”, -- сястра села перад ёй, трymаючы дзіця на каленях. “А, ты ж ня курыш”. Тоўстae паліто пахабна ўсыміхалася, аглядваючы новае жытло. Чарговы пляменінік Веранікі злосна заверашчаў.

– Есьці хочаш? – спытала сястра, распахнула халат і сунула дзіцёнку ў рот смочку. Вераніка паматляла галавой. “Ну, ты, пацан, балюча ж”, – лёгка пляснула сястра малога па вуснах, і той залямантаваў зноў.

Вераніка глядзела на грудзі сястры, як зачараўная. Насыльненая смочка блішчала, уваскращаючы ў памяці Веранікі тое адчуванье загадкі, якое суправаджала яе на працягу ўсяго жыцця. Як гэта. Як гэта адбываецца. Як гэта адбудзеца са мной. Толькі цяпер яна звярнула ўвагу на ту ю мэтамарфозу, якая адбылася зь сястрой. На Вераніку стомлена, трохі насымешліва, але добразычліва глядзела малако. І Вераніка адчула ўнутры пустату. Пустата гудзела, пустата прымушала многае мець на ўвазе. Грудзі сястры рухаліся, як жывыя. Доўгія, выцягнутыя ўніз грудзі. Патрэсканыя смочки, празь якія сачылася нечая ежа. Гэта было невыносна. Не, Вераніка не адчувала агіды, гэта было невыносна зь іншай, значна больш цяжкаапісальнай прычыны: гэта зноў загаварыла цела, ад якога съядомасць адарвала ягоную неад'емную частку й цяпер круціла яе так і гэтак, нібыта завіслую ў паветры. Яе скаланала ад адчування толькі адной сваёй часткі, нібыта іншыя больш не існавалі. Вераніка стала парай грудзей. І яны ўвабралі ў сябе Вераніку, і кончыкі іх замулялі ад лішку адчування, ім зусім не прызначаных. Яна скланулася, і дрыготкай рукой схапіла са стала цукерку, а тая не разгортвалася, абортка заставалася на ліпучым мутным цэльцы, гэта была нейкая заляжалая карамэлька, а можа быць, яе абсмакталі й загарнулі назад, абортка рвалася, кавалачкі таннай паперы прыставалі да пальцаў, і яна не магла іх зьняць. Пальцы пацерліся міжволі адны аб адны, і на джынсы Веранікі ўпала брудная пацяруха. А сястра, здавалася, нічога не заўважала, гаварыла пра нешта змрочным голасам, адначасова вольнай рукой мацаючы край паліто, футровы каўнер вылез ды пачаў лашчицца да яе рук. Запахла Веранічынай кватэрой, матчынай шафай.

– Табе не здаецца, што яно съмярдзіць? – спытала Вераніка, адварнуўшыся.

– Памыем, – сказала сястра. – Пра што гэта я казала... А, забыла. Давай зробім па сто. Рэдка бачымся.

Дзіця заснула, і сястра, увішна рухаючыся зь ім ля грудзей, прабралася да лядоўні, дастала гарэлкі. Вераніка гэтamu страшэнна ўзрадавалаася, кульнула ў сябе чарку, закусіла скрылікам салямі. Недзе зусім блізка пранізьліва закрычала дзіця.

– Ня бойся, гэта ў суседзяў, мае ў маці, гаўнюкі, – пасьміхнулася сястра. – Я больш ня буду, а ты налі сабе, налі... Як там твае? Бацька як, у завязцы яшчэ? А брат?

– Ня ведаю, – шчыра прызналася Вераніка. – Ён дома амаль не бывае. А твой як, ня вельмі таго?

– Я яго выхавала, – сястра прыцішана засымялялася. – Ты думаеш, ён з самага пачатку такі быў? Памятаю як цяпер. На кухні кран зламаны, адна гарачая вада йдзе. Дык гэты абалдуй у залі храпіць, нажорсі, як заўсёды, са сваімі калгасынкамі, а я посуд мыю ды плачу, мыю ды плачу. Рукі абварвала, скура злазіла. Але ж я так не хацела. Я пачала змагацца. У мяне свае спосабы... Надумаеш замуж, прыяжджай, распавяду. Ну, ідзем паліто мераць. У, палітон які... Фірма. Ты чаго гэта, Веранічка?

І яна клапатліва, усё яшчэ зь дзіцём на руках, выцірала за ёй, і адразу ж кінулася замываць кофту, і ліла ёй на галаву халодную ваду, --бо гэты кран на кухні працаваў нармальна, бо муж быў ужо выхаваны, бо паліто было прывезенае сястры менавіта цяпер, бо ў грудзёх яе было малако – і Вераніка, якой адразу ж стала лягчэй, глядзела на ўсё гэта, і ёй усё здавалася, што цяпер раніца, і на падваконьні ляжыць сънег.

Калі б гэта была не гульня – які б тут мусіў стаяць смурод! Вялікае цела ірліса скаланулася й цяжка грымнулася на палогу, узняўшы пыл. Ёй падалося, яна пабачыла, як аддзяліўся ад трупа белы воблачак ды сплыў да жалезнага мастка над цымяна асьветленым калідорам. Вераніка зьдзымула з вуснаў прысталую салому й паспрабавала вылезыці з-пад Лекса, такога халоднага, бы сталёвага, які ляжаў адным бяздушным, застылым камяком. У яе мокры жывот упіліся дробныя трэсачкі, цэляя зграя вострых трэсачак, падлога была засыпаная імі, бы ў цясціні. Съмерць Ірліса адбылася, як заўсёды, адначасова зь Лексавай палёткай. Яна нарэшце вызвалілася й, хістаючыся, паднялася. Шчасьце. Апагей свабоды.

Па тым, якімі пустымі вачыма зірнуў на яе Лекс, Вераніка зразумела, што працягу сёньня ўжо ня будзе. Цяпер яны падымуцца й пойдуць у іхны пакой у вежы, і там будзе часовы адпачынак, і Лекс будзе набірацца сілаў для чарговага паляванья. І праўда, ён неўзабаве падняўся ды ўзяў яе за руку. Ледзь перастаўляючы ногі, яны пакрочылі наверх, іх праводзіла вусьціш. Ужо ідучы па прыступках, Вераніка абярнулася: па клетках прабег ледзь улоўны рух, яны кланяліся ёй, яны кланяліся.

І праўда, яны падняліся наверх і ўпалі ў ложак. Вераніка, як яна часта рабіла апошнімі днямі, уладковалася на каменных грудзёх Лекса, так, нібы ёй хацелася ад яго нейкае пяшчоты – аднак гэта было няпраўдай, ёй падабалася, што ён ня робіць у адказ нічога, не абдымае яе, ні песьціць, ні вымаўляе ласкавых словаў, маўчыць, яе асабісты забойца, яе судзьдзя, яе гаспадар, яе вартайнік, яе кліент, яе карыстальнік. І ўсё ж яна ня вытрымала:

– Я таксама хацела б памерці на тваіх вачах. І, калі можна, ад тваёй рukі. Калі я стану табе непатрэбная.

Са зъдзіўленынем яна адчула, што па ягоным целе прайшла слабая дрыготка. Раней ён ставіўся да яе лёгкай, кароткай балбатні зусім абыякава. Яна была патрэбная яму дзеля іншага. Але ж раней яна й не казала яму нічога падобнага. “Ён пачуў мяне”, – падумала Вераніка са страхам. “Ён жывы”. І яна вырашыла скарыстацца гэтым, каб разварушыць Лекса далей. Ёй стала нясыцерпна цікава, пра што можна зь ім гаварыць.

– Хто ты там? Школьнік-троечнік-ананіст, або мэнэджэр, або... Або міліцыянт? Або звольнены хірург? Скажы мне, і тады я, магчыма, таксама табе ў чымсьці прызнаюся?

Лекс скінуў яе зь сябе, як котку, сеў на ложку, дастаў ключы. Ён, відаць, вырашыў прыкаваць яе, але вагаўся. Яна парушала іхнью дамоўленасць, няпісаныя правілы, і яму гэта не падабалася. А Вераніка зауважыла, што ён вагае ѡца, і кінулася ў наступ. Яны маглі б усё палепшыць, яны маглі б зрабіць з Дому Лекса сапраўднае, хаця й д’ябальскае, але ж сапраўднае гняздо. Толькі б прабіць яго цяпер.

– Напэўна, усё ж школьнік, – прамовіла яна хрыпла. – Сядзіш у інтэрнэце, пакуль бацькі дрыхнуць за съянай.

Ён гняўліва зазывінё ключамі, і тут нешта пераключылася, яна ня бачыла ягонага твару ў цемры.

– Хіба ты не разумееш, што ўсе гэтые паўзучыя гады толькі таго й жадаюць, каб памерці? – сказаў Лекс тонкім, зусім не сваім голасам. – Што гэта сэнс іхнага існаваньня? Яны вінаватыя ад пачатку. Ты... Ты лепш маўчы, ты тут ніхто, ты проста “яно”, хаця нашым заўтрашнім трупам я й загадаў думаць інакш.

– У мяне нармальная праца, – сказаў Лекс, падыходзячы да яе й перабіраючы ў руках ключы ад яе ланцугоў. – І там, і тут я раблю съвет чысьцейшым. І я не жадаю ведаць пра цябе нічога, ні хто ты там, ні як цябе завуць, ні колькі табе, ні...

– Там мяне завуць Вераніка, – сказала Ўлада, падстаўляючы яму руکі.

– Вераніка вырашае памерці, – сказаў Лекс, – Веранічка вырашае памерці. Я не жадаю больш гэтага чуць! Зь мяне хапіла ў жыцьці ўсялякіх Веранікаў. Ты ў доме Лекса, а калі перадумала гуляць, дык адрубай кампутар і ідзі спаць! Гэта не па правілах. Я магу зараз жа съцерці цябе, зьнішчыць, так, быццам цябе тут ніколі не існавала. І тады пачынай усё наноў. Зірні на мой узровень, ты, “яно”...

Вераніка назвала Ягонае ймя, і ў той жа час роспачна, нячутна, скрэзь зубы вылаялася, і сълёзы пырснулі на яе твар, асьветлены экранам. Лекс увесь съяўціўся, і зь перакошаным ад жаху тварам сеў на канапу.

– Прывітаныне, – сказала Вераніка й зноў прамовіла Ягонае імя, а потым яшчэ назвала Ягоную пасаду: кожнае з гэтых словаў адкідвалася Лекса ўсё далей і далей ад яе, і ўрэшце загнала ў кут. “Навошта ты ўлезла сюды!” – залімантаваў Лекс ужо зусім па-хлапечаму й закрыў твар рукамі. “Але нічога страшнага”, – прашаптала яна й хацела пагладзіць яго па галаве. “Закаханыя заўсёды сустракаюцца, неістотна дзе. У нас быў сапраўдны мядовы месяц...”. Удар Лекса, – відавочна, добра разылічаны, бо ён мог, калі б захацеў, забіць Уладу ўвадначацьсе, – адкінуў яе да акна. Ён выдастаў аднекуль доўгі нож, ён прыглушана выў,

ён, Ён, ён, – ён, відаць, зьбіраўся забіваць яе паступова, з асалодай, як тых монстраў унізе, у сутарэньнях. Аднак халоднай забойчай сталі ў Лексе стала менш – вось жа, Вераніка бачыла, як ён ня можа наважыцца на яе зынішчэнне, бачачы яе цела: хто цяпер складзе яму кампанію ў ягоным няявінным хобі? I Ўлада скарысталася гэтым – стрымгалаў кінулася да дзьвярэй, выскачыла, ледзь увярнуўшыся ад нажа, які штоімгненые рос, распалены, які дыміўся, які ляцеў за ёй, бы лапа бязылітаснага Ірліса, тым часам як сам Лекс мог спакойна заставацца ў іхнай страшнай спачывальні. Нож заступіў ёй дарогу ўніз, і Вераніка пабегла наверх. Пакой, дзе яны калісьці ўпершыню гутарылі зь Лексам, да таго, як пачаўся іхны *мядовы месяц*, быў адчынены. Яна кінулася туды: яе чаравікі, тыя самыя, якія падарылі ёй калісьці гномы, стаялі там жа, дзе яна іх пакінула. Зусім несъядома, хаця ёй і падавалася, што яна бачыць перад сабой мудры твар Ольды, яна сунула ногі ў чаравікі. Нож спыніўся на парозе, ён быццам прынюхваўся, ён яе на нейкі час страціў. Вераніка стала прабірацца да выходу. Страшная зброя кінулася па кутох, шнырала то там, то тут, але не магла яе знайсьці. Разьюшаны, нож стаў паласаваць паветра, і тады Вераніка схілілася да самай падлогі й папросту выкацілася з пакою. Скацілася па лесьвіцы, упала акурат на Лекса. Той трymаўся, як п'яны, ён і праўда нібы асьлеп: толькі калі Вераніка бегла па жалезным мастку, ён апрытомненеў.

Яна бегла па праржавелай сетцы, а за ёй гнаўся ўжо ня нож, а вогненны віхор, ён імчаў, пакідаючи на съценах і столі чорныя палосы. Гнаўся безвач, спадзеючыся, відаць, дастаць Вераніку выпадковым дотыкам. Пад яе нагамі, у клетках, усchaўся сапраўдны вэрхал: там енчылі, стагналі, пляскалі й ляскалі, бы ў заапарку перад тарнада. Яна зачыніла за сабой дзьверы і толькі тады трохі аддыхала. I калі ад націску віхру пачалі чырванець дзьверы, яна заплюшчыла вочы й хутка, пазногцямі чапляючыся за ружовую пустэчу, уцінула сваё бруднае, такое штучнае, пабляклае цела паміж спакойных, безуважных, даўно раскрытых Вуснаў.

Выдуманая Вераніка ўратавалася ад выдуманае съмерці.

Напэўна, яна б так і прабавіла час да канца працоўнага дня за кампутарам, калі б не тэлефон. Не адрываючы вачэй ад экрана, Вераніка ўзяла слухаўку, прыцінула яе плячом да вуха, а пальцы яе не маглі спыніцца. “Зайдзі да мяне, унучка,” – стомлена сказаў голас Чэслава, і гудкі пасъля гэтага былі такія самыя: тужлівыя, як стогны бяссонія. Вераніка неахвотна патрэсла ключамі, сунула ногі ў туфлі. Кабінэт ляцеў па-над плошчай, нібы капітанскі масток.

– А, Веранічка! – сказаў Чэслаў перабольшана зьдзіўлены, быццам нікуды яе зайсьці й ня клікаў. – Праходзь, дарагая, сядай, унучка.

Яна села. Паабапал Чэслава Карлавіча за ягоным шырачэенным, пуставатым сталом са сцяжком пасярэдзіне сядзелі, усыміхаючыся, Ларыса і Ён. Зразумела, што Ён тут рабіў, але пры чым тут Ларыса. I нешта нядобрае зьявілася ў паветры вакол Веранікі, такое шчымліва-вусьцішнае, – яно ажно чхнула.

– Будзь здаровая, расыці вялікая, – усъміхнуўся Чэслаў Карлавіч і потым назваў яе па бацьку: Вераніка ўжо й ня памятала, калі такое здараляса ѹ ці здараляса калі-небудзь наогул. Ён сядзеў побач, стараючыся не глядзець на Вераніку, рукі настале, то адна на другой, то наадварот. Ларыса ж усё аблізвалася, у вачох яе ільсьніўся не зусім зразумелы апэтыт.

Чэслаў сядзеў акурат наўпрост, і хаця Вераніка мела трохі ўласнай прасторы, усё ж здолеў дацягнуцца да яе рукой з растапыранымі пальцамі ды пагладзіць па валасох: праўда, Вераніка ўсё ж сядзела далекавата, і таму двум пальцам Чэслава толькі ѹ засталося, што сылізгануць задуменна па яе вуху...

– Веранічка... – прамовіў Чэслаў, нібыта ня ведаў, што ёй сказаць. А яна зь цяжкасцю змагалася са спакусаю пакласыці нагу на нагу. Яна падавіла ѹ сабе раптоўны прыступ млюсыці і аглядзела гэтых траіх, што цяпер ня зводзілі прагных позіркаў ад яе твару, ад яе рук, ад яе аголенай шыі. Нечакана яны нагадалі ёй жывёлаў: трох жывёлаў, заўсёднікаў казак. Толькі вось што гэта была за казка. Вусны Веранікі здрыгануліся, яна ня вытрымала і апусыціла вочы: сутарга ўсьмешкі. Пастарэлая, пацяганая Ліса, якая ўтаропілася ѹ Вераніку як у кураня; тоўсты, нізенькі, з шчэццю на баках Вяпрук, нос якога ўпарты шукаў водар Веранікі; разбэшчаны, фанабэрыйсты, вытанчаны, як дымок чароўнага зельля, хударлявы, гнуткі, прыгожы да агіднага Кот.

– Я вырашыў з кожным пагаварыць асабіста, – сказаў Вяпрук. – Справа ня церпіць ніякае базарнасці, ніякае пасыпешлівасці. Усё вельмі сур'ёзна. Да таго ж інфармацыя не павінна трапіць у старонінія руکі. Вы, Вераніка Бацькаўна, я спадзяюся, добра гэта разумееце. Як супрацоўнік перадавога атраду адміністрацыі.

Вераніка нічога не адказвала, і толькі калі ўцяміла, што трэба адказаць, таропка кіўнула:

– Так, так, я разумею.

– Да нас даведзена, што дзяржава трохі пераглядае сваю палітыку ѹ дачыненых да ізоляцыйна-выхаваўчай систэмы. Вы й самі, Вераніка Бацькаўна, відавочна, неаднаразова задумваліся над тым, што дзяржава нясе вялікія выдаткі па ўтрыманыні лягераў, дзе знаходзяцца злачынцы ня самага ніzkага палёту... Дык вось: прыйшоў загад расфармаваць іх і падрыхтаваць плян ліквідацыі. У сувязі з гэтым...

Чэслаў Карлавіч ня вельмі добра валодаў мовай. Таму, варта яму было прадрацца скрэзь вырашчаныя ім самім джунглі складаных синтаксычных канструкцыяў, як ён з радасным рожканьнем кідаўся далей, але па ягоных съядох рухацца было амаль немагчыма. Зь вялікімі намаганнямі Вераніка ўсё ж зразумела, пра што гаворка. Лягераў больш ня будзе. За свае злачынствы перад народам фашисты мусілі атрымаць новае, больш суворае пакараныне. Адпаведнае! – пакачаў аблыселым пальцам Чэслаў. Гэта значыла, што тыя санаторыі, дзе дагэтуль прайдалі народныя грошы фашисты і іхныя выблядкі, мусілі адышыці ѹ нябыт. Перапоўненныя лягеры становіліся ўчорашнім днём. Вось і ўсё, і ці варта было так доўга пра гэта казаць, падумала Вераніка раздражнёна. Цяпер трэба будзе пераафармляць дасье на ўсіх, вызначаць, якімі будуць колькасна ды якансна партыі, прызначаныя да ліквідацыі, разъбірацца ѹ новых законах, працаваць зь юристамі, прадумваць новыя нарматывы,

кансультавацца ў ідэялігічным... Так, сапраўды пачыналася новая эпоха, цяпер Вераніка ўспомніла Ягоныя слова. І наўрад ці яна атрымае адпачынак у бліжэйшыя тры месяцы.

– Шаноўная Ліса прысутнічае тут як старшыня прафкаму нашага адзьядзелу, – махнуў рукой Вяпрук. – У хуткім часе мы вынесем на разгляд нашага непасрэднага начальства ў міністэрстве пытаньне аб прэміях і павышэнні заработнай платы.

Вераніку гэта хвалявала мала. Зь цікаўасцю яна назірала, як разглядае свае рукі Ён, як кідае сарамлівыя позіркі ў акно. Неўзабаве надыйдзе момант, і яны сутыкнуцца. Толькі зараз Вераніка зьвярнула ўвагу на тое, якія тонкія ў яго вусны. Пакрыўджаны хлопчык. Сапсавалі яму, бачыце, такую прыгожую ляльку. “Я скажу яму, я скажу ўсё”, – журботна, зь нейкім болем у жывице думала Вераніка. “Я ж ня супраць лялек. Але чаму б не пагуляць разам. Але ж бедны, бедны хлопчык... Відаць, ніхто яшчэ ў ягоным жыцьці так яго не расчароўваў”. І яна ўжо бяз страху, але ў роспачы, бяздоннай, спусташальнай роспачы глядзела на Ягоны чужы, адслонены, съмешнаваты цяпер твар, і, падпарадкоўваючыся ўсё той жа, колішнім патрэбе, шукала ў ім пацверджаньне, абрэгаваньне сваёй жарсыці. Яна чакала ад Яго радасці першаадкрывальніцтва, яна прагнула адгадваць Ягоныя загадкі, Яна прагнула трапіць на ягоныя нажы. А высьветлілася, што яны ўжо пражылі разам цэлае жыцьцё, у душнай кватэры, дзелячы Нішто як шлюбны ложак. Вераніка шукала, і не знаходзіла, і давала Яму яшчэ адзін шанец, а Ён – Ён імкліва каціўся ўніз з высокай гары пад назвай Пік Веранікі, і з кожным абаротам губляў вагу, з кожным падскокам на горных карчох становіўся ўсё больш пляскатым. Ягоны твар, раней такі непаўторны, такі дыямэнтавы, унікальны, запаміナルны нават лёгкім прымружваньнем, съцепаўся ды ссохся, на ім шматкамі матлялася былая, нядаўняя веліч. Чэслаў Карлавіч ўсё нешта казаў, пагрукваючы бяззубым алоўкам па стале, а Вераніка падалася наперад, упілася вачыма ў Ягоны твар – празь ягоную дагледжаную, выпенічаную скру праступі твар Лёнькі, Эдзіка, і таго вычварэнца, а потым брата, Марата, і нейкіх незнаёмых, зусім чужых, якія тым ня менш ражуча зяяўлялі свае правы на існаваньне ў яе прасторы, потым зноў Кот, зь якога сарвалі толькі што пагоны д’ябла, і потым, яшчэ больш імкліва: Цьвях, і зноў Веранічыны мужчыны, ах, донна Флёр, паглядзі: гэта зноў Лёнька, вушасты ідыёт зь пярхочцем на плячох. Чым, зрэшты, Ён адрозніваўся ад яго? Чым двое мужчын адрозніваюцца адзін ад аднаго? Анічым апроч імёнаў, сказала Вераніка аднымі вуснамі, і Чэслаў, нахмурыйшыся, паўтарыў наноў нейкі абзац з падрыхтаванага й вельмі сур’ёнага – хахаха – сказу.

Вераніка ўскрыўнула ўсе, прытрымліваючы крысо пінжака, узынялася над столом. У кутах кабінету, там, куды прыбіральшчыцы бязь лесьвіцы не дацягваліся, калыхаліся знаёмыя постаці. Вераніка зірнула ўніз і закрычала яшчэ пранізлівей. Адтуль на яе глядзелі згладнелыя турысты, цярпіва чакаючы, пакуль яе тушка плясьненца на стол, на іх ужо крапаў тлушч, яны ўжо адчуvalі пах. То ў адзін, то ў другі кут кідалася бездапаможная Вераніка, і цягнулася туды, падмануўшыся так добра вымаліванным тварам, але марна: яны адторгвалі рукі, і гідліва выціралі, і ўхіляліся, і вуліца становілася ўсё вузейшая.

– Ці ёсьць у вас, Вераніка Бацькаўна, Пытаныні? – сказаў Чэслаў Карлавіч у трэці раз, і Вераніка зноўку сядзела перад гэтай тройцай, і абмацвала сваё цела ў пошуках пытаныні.

– Не, – выдыхнула яна з палёгкай. – Не...

Яна выйшла й забылася зачыніць за сабой дзвіверы, і тады Ён, паслухаўшы трошкі, як аддаляюцца яе крокі, з маладым крэканынем падняўся ў зачыніць.

– Не выцягвае, – крыху смурна прамовіў Чэслаў Карлавіч, узмахнуў нажніцамі ды летуценна ўзяў на іх пару акордаў. – Не выцягвае Веранічка. Не хапае навыкаў. Ды ў лянуеца апошнім часам. Неяк мне здавалася, яна будзе больш ініцыятыўнай. Возьмем на яе месца нашую практыкантачку. Волечку. Яна хаця ў маладзейшая, але... Але вось зь яе толк будзе. Нутром адчуваю. Займіцеся, Ларыса.

У той краіне, адкуль я прыехаў, мужчыны такога веку ўдуць у вахторы або гардэробшчыкі. Добры дадатак да пэнсіі – кажуць там, яшчэ і ўнукам на марозіва застанецца. Тут да старасыці ставяцца весялей. Надзеўшы капітанскія фуражкі, яны становяцца зазываламі ў начных клубах. Можна падумаць, яны гаспадары: кожны прагульваецца ўздоўж вітрынаў, дзе выстаўленае сувежае, араматызаванае жаночае мяса, і весела прапануе табе завітаць на агенчык. Ён жа ведае, гэты пажылы дзядзька, над чым ты ня маеш улады, якім бы свабодным ты сябе ні лічыў: над сваім целам. Чарга да цябе дойдзе яшчэ ня хутка, а ён ужо расплаціўся, і, трохі расчараўана выціраючы пот, разгружае свой кош. Усё ж гэта была неблагая крама, думae ён зь лёгкай тутую. Вялікі выбар якасных тавараў. Шкада, што я так хутка выйшаў зь мяснога аддзелу. Паквапіўся на тыя ружовыя каўбаскі. Але ж не вяртацца мне цяпер назад. Увечары перад выходнымі тут такія чэргі.

Калі ты пакінуў чаргу, то ўжо нікому не дакажаш, што ў ёй толькі што стаяў. Таму бяры тое, што пасыпей запхаць у вазок, і шыбуй дахаты. Скарystайся хаця б тым, на што ў цябе хапіла грошай.

“Заходзь, хлопец!” – кажа ён мне ў робіць такі жэст, нібы хоча схапіць цябе за рукаў. Скажы яму “дзякую” і ідзі далей, ён не пакрыўдзіцца. Бо за табой ідуць тысячы такіх, як ты, з такой самай анатоміяй. И ім ёсьць з чаго выбіраць. И я ня буду съпяшацца.

На маёй галаве навушнікі, і песні радзімы б'юцца ў маёй чарапной каробцы. Гэтым гнеўным песням ня трэба шмат прасторы, нечая асобна ўзятая чарапная каробка для іх самы ўтульны клуб. Я гляджу ў твары сустрэчных, і мяне чамусыці вельмі раздражняе, што яны ня ведаюць, якія хвалі пеняцца ў маёй галаве. Напэўна, яны думаюць, што я слухаю нешта іхнае, карыстаюся іхнымі радасыцямі. Дурні, няўжо яны думаюць, што мне трэба так мала. Аднак жа трэба съпяшацца. Заўтра я еду дамоў, і трэба пасыпець узяць ад гэтага гораду ўсё, што трэба. И таму я паскараю хаду, і зазывалы больш не звязратаюць на мяне ўвагу. Я амаль бягу па гэтай грэшнай вуліцы, быццам шукаю нешта канкрэтнае, быццам ведаю пункт прызначэння. И ніхто не здагадваецца, што я ўжо даўно там, куды хацеў прыйсці. Мімаходзь я пазіраю на вітрыны сэкс-шопаў: так, мой твар праносіцца па фанабэрыйстых тварах паўтолых манэкенаў, мой ценъ пралятае па

прадаўгаватых прадметах ля іхных ног – нібы манэкены расстаўляюць кеглі; мой твар – на ім занадта дзіўная мэтанакіравана сць. Дома я такой ніколі не выяўляю. Дома мяне лічылі вечна разгубленым, няўважлівым, сарамлівым. Глядзіце: вось я бягу па вуліцы Грэшнікаў, з вуліцы Садовай на вуліцу Садому – някепскасе падарожжа.

Я, я, я... Нас было насамрэч двое ў гэтым ненадзейным целе. Мы вельмі востра адчувалі прысутнасць адно аднога, але ж абалонка ў нас была адно на дваіх. Мы йшлі па гэтай вар'яцкай вуліцы, саступаючы адзін адному стырно, два жраца помсты розных культаў. “Аддам жыцьцё за Радзіму!” – казаў ён мне з выклікам, “Аддам радзіму за жыцьцё,” – адказваў я, і мы на нейкі час замаўкалі, чакаючы, хто адгукнецца на гэтыя рэкламныя абвесткі.

Час ішоў, а я ўсё так і бадзяўся тут, нешта не давала мне спыніцца, агледзецца як сълед, пакаштаваць вуліцу на смак. Вочы засыціла яркае, навязылівае съятло. Урэшце я прыстроіўся за нейкай дзяўчынай, ісьці за яе нагамі на высокіх абцасах было чамусьці прыемна й спакойна. Мяне нехта вёў за сабой, і мне падабалася гэта ўсьведамляць. Я паставіў дыск спачатку. Мне вельмі хацелася сустрэць каго-небудзь з суайчыннікаў і пракрычаць яму ў твар: “Гэта маё! Едзь дамоў! Не чапай чужога!”. На рагу вуліцы я дастаў біклажку, глынуў вайнбранду ды кінуўся даганяць свае ногі, што хацелі ўжо ўратавацца з дапамогаю съветлафора. Аглушальная музыка біла з усіх шчылінаў, але я адчуваў яе толькі па вібрацыях, якія праціналі мяне раз-пораз навылёт. Ногі наперадзе павярнулі, і я міжволі ўвайшоў за імі ў адну з крамаў.

Дзяўчына хутка прайшла ў службовае памяшканье за прыладкам, а я спыніўся перад доўгім стэляжком з разабраным на часткі чалавечым целам. Гэта была крама ня толькі для тых, хто хоча разнастаіць сваё начное потнае жыцьцё, гэта была таксама крама для верных мужоў і жонак. Хто стане раўнаваць да гумы. І навошта табе купляць цэлага чалавека, з усімі ягонымі капрызамі й прусакамі, з усімі ягонымі выдзяленнямі й памылкамі. Купі сабе толькі патрэбную частку. Напрыклад, адтуліну азадка. І атрымай бясплатна файны крэм. Купі грудзі, калі табе так ужо хочацца нешта пасмактаць. Такія смочки ніколі не разгладзяцца. Купіце гэтую штуку, цётачка, яна заўжды будзе напагатове. Прадавец, на галаве якога не было ніводнага валаска, затое шмат усялякага жалезьзя, мірна вязаў нешта з шарсычных каляровых нітак. Я наўздагад узяў у рукі нейкую скрынечку, з павагай зірнуў на кошт. На скрынцы была выяўленая яшчэ адна Вераніка. Ну-ну, яна глядзела на мяне зусім як тады. Я паказытаў выяву, і тая ветліва пасыміхнулася. Прадавец зірнуў на мяне, але тут жа далікатна апусціць вочы. “Магу я паглядзець у поўны рост?” – я памахаў яму скрынкай і выключыў музыку ў сваім чэрапе. Ён кінуў вязаныне й падыйшоў.

“Добры выбар!” – сказаў ён, і мэтал на ягонай галаве зазывінёў. Мы прайшли туды, за фіранкі, дзе зынікла нядаўна дзяўчына. Вераніка, не пакідаючы скрынкі, цудоўным чынам матэрыялізавалася на невысокай канапе. Я задуменна глядзеў на Вераніку: безь мяне яна засохла, безь мяне яна пачала нагадваць цацку. У яе нешта з грудзьмі. І са съцёгнамі. І гэты твар, твар тапеліцы. Мая адсутнасць дрэнна на яе дзейнічае.

Але ляжала яна перада мной, зусім як тады. Безуважна глядзела ўтару. Нерухомая Вераніка, якую пакаралі такім чынам за зраду.

Ператварылі ў гумовае бервяно. “Добра, апошні раз,” – сказала яна мне пасьля ўсіх гэтых агідных прызнаньняў, і абыякава распранулася, рассунула ногі. Яна рабіла мне падарунак, настолькі прыніжальны, што мяне нудзіла, і тым ня менш яна, як тыя вулічныя зазывалы, ведала, што я не адмоўлюся, што палезу на яе, плачуцы ад прыніжэння я спакусы. А потым я пабачыў яе па тэлевізіі: яна сядзела на нейкім паседжаныні, побач з галоўнымі забойцамі, і думала, што працуе. Яна падымала свае рукі, каб паправіць прычоску, і я бачыў кроў на яе запясьцях. Яна, Вераніка, якую я так роспачна тапіў у падушцы, карміла цяпер таго зьвера, ад якога я бег – безаглядна, з жахам, па бітых шкле, падаючы й зноў падымуючыся. Яна сама пайшла да яго ў пячору. Яна стала Ўладай, я стаў беглым рабом. “Добры выбар,” – паўтарыў прадавец, я зірнуў на яго зь няневісцю ды выйшаў.

Гэтая вуліца не сканчалася, я дапіў усё, што было ў біклажцы, ды яшчэ ўзяў сабе піва ў туркаў, а яна ўсё цягнула мяне наперад, гэтая бясконцая вуліца, ненасытная, як чарга. Перад надпісам “Відэакабіны” я запаволіў крок, і тут жа з-за аксамітнай заслоны вызірнулі нечыя калені, і вострыя грудзі: чорная кужэльная бялізна, падазронна нябачныя твары. Я пайшоў далей. Струменіў нейкі тэатральны туман. Некалькі постацяў у кароткіх спадніцах – яны заўважылі мяне. Я спыніўся.

“Ненавіджу цябе, Вераніка”, – сказаў я на сваёй мове, і пачуў у адказ ветлівы, асьцярожны съмех. Яна правяла мяне за руку ў вузкі, рамантычна асьветлены пад’езд. Яна ўсё рабіла сама, спачатку праста правёўши далоняй па маім твары, бы съляпая, – і Вераніка рабіла гэтаксама, той раз, першы. Яна разъдзелася – досьць хутка, каб не марнаваць час, але й не занадта шпарка: яна разъдзелася прафэсійна, вось гэтага Вераніка ня ўмела. Я сядзеў на канапе, і мяне не пакідала адчуваныне, што я знаходжуся ў чарзе, усяго толькі стаю ў доўгай чарзе, і мая чарга няўхільна падыходзіць. “Мяса лашчыла мяса, мяса стварала мяса...”, так пісаў калісці бяскрыўдны, як матылёк, Севяранін, помсыячы сваім жанчынам. Мы памяняліся, яе цела бялела ў паўзмроку. Відавочна, ёй здавалася, што ўсё адбываецца ненасамрэч, яна паводзіла сябе так знарок, так фальшыва. Але я працягнуў да яе рукі, і яе дыханыне адразу стала больш жывым.

Замест таго, каб змагацца за свой народ, каб ісьці паперадзе натоўпу зь якім-небудзь вялікім съцягам, я сяджу й разглядаю гэтую брэйгелейскую карціну. Кажуць, праца над ёй падрыхтавала Брэйгеля да стварэння ягоных “Нідэрляндзкіх прымавак” (якія расейцы чамусыці называюць флямандзкімі).

Дасьледчыкі пішуць, што на тым знакамітым палатне, “Нідэрляндзкая прымайка”, зъмясціліся, увасобленыя ў фарбах, ажно сто дзесятнаццаць народных прымавак брэйгелейскіх часоў. Палатно запоўненае людзьмі, як плошча падчас маніфэстациі. Але насельнікі карціны выглядаюць больш жывымі, я адчуваю да іх усё большую сымпатыю. Відавочна, я адзін зь іх. Яны грэюцца ў полымі пажару, стрыгуць съвіньяў, робяць дах з бліноў, спавядаютца чорту... Гэтаксама, як і сароку, абсурд таго, што тут адбываецца, цяжка адразу разгледзець.

Па шчырасыці, я так і не пабачыў там абсурду. На гэтай карціне ў мяне ёсьць свой улюблёнец. Той чалавек у зялёнym плашчы, які ўладкаваўся на даху й пускае стрэлы ў неба. Калі б мне прапанавалі стаць кімсьці зь іх, я б абраў гэтага стралка. Магчыма, таму што ён на даху і на яго амаль ніхто не глядзіць. Цяжка сабе ўявіць, каб нехта тут задраўверх галаву. Надта важнымі яны занятыя справамі. Толькі тыя, хто, падобна стралку, сядзіць на вышыні, маглі б кінуць на яго погляд, але і яны ўсе ў клопатах.

Калі для дасьледчыка занятак гэтага сымпатычнага стралка – дурасыць, то што для дасьледчыка ў такім выпадку наогул мастацтва?

Аднак цяпер я разглядаю просыцен'кія “Дванаццаць прымавак” Брэйгеля, напісаныя задоўга да гэтага гімну бескарысным, але эстэтычна цікавым заняткам. Ілюстрацыі да прымавак разъмешчаныя тут такім самым чынам, як зъяднаныя ў адзін невялікі блёк паштовыя маркі. Але замест таго, каб выбраць дванаццаць сяброў, якім я мог бы даслаць паштоўкі з такімі маркамі, я задумваюся над тым, якім жа ўсё-ткі прымаўкам адпавядаюць малюнкі.

Хто зь іх – я? Або, хутчэй, ці ёсьць сярод іх хаця б адзін, зь якім я ня мог бы сябе атаясаміць? Ці бяру я з чужога верацяна, ці вывешваю на вечер свой плашч, ці нашу ў адной руцэ агонь, а ў другой ваду? Седзячы паміж двух крэслаў, прывязваю кату званок? Кідаю маргарыткі съвінням? Цалую замок? Засыпаю яміну паслья таго, як туды правалілася цяля? Што я раблю тут? Ня ведаю, ня ведаю. Але вось жа мой партрэт, вось ён. Унізе, крайні справа. Чалавек, які мочыцца на месяц. Пакуль для мяне ўсё спрыяльна, але... Ніколі ў мяне не атрымліваецца дасягнуць мэты. Я адварнуўся й мачуся на месяц.

11.

Вераніцы халодна. Усе мы прагнем валодаць нечым, і калі разумеем нарэшце мізэрнасць таго, чым можам валодаць насамрэч, мы толькі мацней абдымаем тое, што сапраўды належыць нам: нашае цела. Вось і Вераніка цяпер, седзячы ў сваім кабінэце, які раптам стаў золкі, быццам галоўны гарадзкі праспект увосень, шчыльней загортваецца ў сябе саму. Яна абдымае сябе за плечы, потым яе руکі бяруць Вераніку пад рэбры, Вераніка дрыжыць, яе калені дробна падскокваюць, -- добра, што гэтага ніхто ня бачыць, што ўсё, пра што мы тут так доўга распавядаем, адбываецца нібы пад сталом, як дрыготка гэтых каленяў, пакрытых гусінай скурай і цёмнай плеўкай панчохаў. Нават калі гэты кабінэт мае вочы, ён не пабачыць таго, як халодна раптам стала Вераніцы. Бледнасць яе шчокаў заўважаюць толькі тыя, хто ведае Вераніку блізка. Ці шмат такіх асобаў? -- Не, зусім няшмат. Бліжэй за ўсё яе ведаў я, я быў яе маці й бацькам, я быў яе шкардупінай, але я далёка. Я, лепш сказаць, нідзе. Бо гэты вакзал, зь якога неўзабаве адправіцца мой цягнік дадому, -- хіба мае ён нейкае вызначанае месца. Я ўжо ня ў гэтай краіне, я яшчэ ня ў той. Я -- грамадзянін вакзулу. Вераніка такіх ня любіць. Такія істоты -- бы тыя павукі, яны неўпрыкмет заўжды ўцякаюць з задушлівага слоіка ідэнтыфікацыі. Незразумелыя, таму -- чужбыя, таму -- ворагі. Яны рэдка выходзяць на съяцло ягадных палянаў. Вераніка забівае такіх. Вераніка ставіць на такіх таўро й потым зьдзіўляецца, адкуль на яе руках сінякі.

Яе руکі. Пальцы на гэтых руках. Калі хочаш ацаніць сябе бесстаронна, дай гэта зрабіць тваім пальцам. Да чаго яны дакраналіся за тваё жыццё? Што абхоплівалі, падпарадкоўваючыся табе, на чым ты пакідаў свой знак, адбіткі сваіх папілярных ліній?.. Пра гэта варта пісаць. Гэта распавядзе пра цябе больш, чым ты думаў. Пальцы Веранікі. Яны яшчэ такія маладыя, на іх яшчэ няма ні съеду будучай старасці. Ружовыя, гладкія пальцы, кіпцюры на якіх ламаюцца, калі займацца цяжкай фізычнай працай. Пальцы, створаныя для ірацыяналных заняткаў. У іх больш эстэтыкі, чым практичнай карысці. Калісьці яны былі малюпасен'кімі, і пазногці на іх немагчыма было ні з чым парыўнаць. Гэтыя пальчыкі абхоплівалі вялікі, валасаты палец бацькі, у які ўеўся бруд выжыванья. Гэтыя пальцы трымалі сланоў за хобат. Аловак. Руку маці па дарозе ў гастроном. Растоплівалі сваёй гарачынёй лёд зімовай цукеркі. Лапатка, лыжка, асадка. Утаймаваныне нявыхаваных гузікаў. Лялькі. Парэнчы. Сынег. Гэтыя пальцы гладзілі мягкіх сысуноў. Трушчылі інсэктаў. Папера кніг, папера дакумэнтаў. Пас школьнага заплечніка. Грошы. Гэтыя пальцы траплялі ў дзверы, у гэтыя пальцы імкнула душа, калі цемра пералівалася праз край. Гэтыя пальцы націскалі кнопкі. Гэтыя пальцы дасыледвалі сябе з такой упартасцю, якая дадзеная толькі памылкова створаным істотам. Здаралася, гэтыя пальцы нават думалі. Гэтыя пальцы лашчылі, і трымалі нажніцы, і складваліся ў кулак. И ніколі не стамляліся радавацца новым дотыкам.

“Mne strashno”, -- напісала яна на гэтай съмешнай сваёй лацінцы, якой у яе краіне бракуе, як калісьці бракавала ежы. Але я тут прычым?

Зынішчыць гэтую ўладу, дзеля сябе, дзеля тых, хто прыйдзе за намі, нават дзеля такой сумнёўнай справы, як будучыня. Зынішчыць гэтае абсолютнае зло, якое не сустрэла супраціву ў гэтай краіне й таму асела

менавіта тут, каб заразіць усё навокал, усё спрэс, ад дзіцячых садкоў да чыноўных кабінэтаў. Ня слухаць іхных просьбаў аб літасьці, пакараць усіх, праліць кроў злачынцаў. Так, з гэтym я згодны. Абагульнены вораг заслугоўвае съляпой нянявісьці. Назваць усіх пайменна й пакараць іх, лавіць іх паўсюдна, цягнуць за хвасты з іхных нораў, ці то будуць норы законаў, норы эміграцыі, або норы іхных раптам саслабелых здароўяў. Я гатовы ўзяць у гэтym удзел. Зынішчыць іх, забіць, спапяліць. Але не чапайце толькі Вераніку, яна была маленъкай дзяўчынкай, у яе ўнутры цёплая кроў, яна ездзіла на санках зь лясных узгоркаў і плакала, калі ёй было страшна.

Хіба гэта ня робіць яе недатыкальной? Непадуладнай нашым судам?

Яна была калісці дзяўчынкай. Род робіць людзей адушаўлённымі, нас забіваюць у той момант, калі мы для забойцаў: ня “ён” ці “яна”, – праста “яно”. Калі ў нас больш ня бачаць нас, а бачаць толькі зло, накіраванае супраць пэўных ахвяраў. Пэрсаніфікую такое зло, і ўзброеная рука апусыціца. А я, бы тоўстая кніга, залезу пакуль на верхнюю паліцу купэ.

У гэтym будынку некалі заўсёды спыняліся прадстаўнікі шатляндзкае каraleўскае сям'і, калі наведвалі Лёндан. Менавіта сюды, у Скотлэнд-Ярд, зъвярнуўся ў чэрвені 1910 году чалавек, што зваўся Нэш. Ён папрасіў паліцыю даведацца пра лёс сваёй знаёмай, съпявачкі Коры Крыпэн. “Ніхто ня бачыў яе ўжо амаль паўгода”, – сказаў ён спакойна, але ж было відаць, што Кора для яго значыць больш, чым праста голас у кабарэ й туфлік, які выглядвае з-пад сукенкі. – “Муж казаў, яна зъехала ў Лос-Анджэлес лячыцца, цяпер ён кажа, яна памерла там ад запалення лёгкіх”. Нічога асаблівага паліцэйскія ў гэтym не зауважылі. “Нашыя агульныя знаёмыя, Мартынэлі, былі ў Крыпэнаў у гасьцёх 1 лютага. Засядзеліся да другой ночы... Больш Кору ніхто ня бачыў”, – працягваў налягаць містэр Нэш, бачачы, што ягоны аповед не выклікае асаблівай цікавасці. “І яшчэ сакратарка Крыпэна, міс Лі Ніў... Цяпер яна разгульвае зь ім па балях, і носіць упрыгожаныні Коры. Я нічога не съцвярджаю, ці мала што адбываецца на съвеце, але... Я быў у містэра Крыпэна нядаўна. Ён даў мне зразумець, каб больш я не задаваў яму гэтых даволі-ткі непрыемных, як мне падалося, для яго пытанняў”.

– І яшчэ, – сказаў Нэш ужо ў дзівярох, калі яму паабяцалі разабрацца. – У тэатр, дзе служыла Кора, прыйшлі некалькі лістоў ад яе. Усё супадае, яна піша, што хварэе, але просіць не хвалявацца, паведамляе, што затрымаецца надоўга. Аднак жа гэта не яе почырк... Я ведаю, як піша Кора – размашыста, нэрвова, літары ў яе фігурныя, бы скачуць на канях... Я спадзяюся, што прыходзіў да вас не дарэмна, спадарства.

Праз два дні інспектар Д’ю наведаў дом на Хілдроп-Крэсчэнт, дзе й пражываў містэр Хоўлі Крыпэн, дантыст. Гаспадара не было, дзіверы інспэктору адчыніла міс Лі Ніў. “Містэр Крыпэн працуе, у яго практика на Оксфард-Стрыт”, – сказала яна, усыміхнуўшыся: твар сымпатычны, але ж нічога асаблівага, адзначыў Д’ю, такіх дзяўчат у Лёндане як

сабакаў. Не съпяшаючыся, Д'ю выправіўся да доктара. Той якраз быў заняты выдаленем зубоў. Містэр Крыпэн зрабіў на візитанта найлепшае ўражанье: не прыгажун, круглы твар, пукатыя очы, доўгія вусы, акуляры, але прыемны голас, выдатныя манэры. “Я вымушаны сказаць вам, што хлусіў сябрам Коры,” – сказаў ён, выціраючы руکі. “Так, хлусіў, і паверце, мне цяжка ў гэтым прызнавацца. Рэч у тым, што Кора жывая. Яна...”. Містэр Крыпэн тужліва зірнуў на зачыненую дзвіверы. “Яна ўцякла ад мяне з адным амэрыканцам. Як я зірну цяпер людзям у очы? Вы не ўяўляеце, інспектар, што гэта была за жанчына... Анёл і д'ябал у адным чалавеку. Яна зусім замучыла мяне сваім зрадамі, а я кахаў яе, так, я сапраўды кахаў яе. Дайшло да таго, што я абслугоўваў яе сяброў, якія штодня сядзелі ў нас, як дома, абслугоўваў нібы афіцыянт, нібы іхны даўжнік. Яны маглі прыйсці да нас у любы час дня, Кора заўсёды рада была іх бачыць, яна любіла іх, а мне плаціла пагардай. Мне, які столькі для яе зрабіў... Выцягнуў зь беднасці, прапанаваў усё, што меў, прывёз у Лёндан – ёй здавалася, яна тут хутчэй зробіць кар'еру. У яе быў невялікі голас, але ж з анагажэмэнтам яна мела праблемы. Коры, аднак, здавалася, што варта мне больш пра яе клапаціцца, і ўсё пойдзе інакш. Я аплочваў для яе ўрокі съпеваў, я рабіў усё, што мог, я працаваў як вол удзень, каб увечары забаўляць яе сяброў і каханкаў, а ўначы грукацца ў пагардліва замкнутыя дзвіверы яе пакою. І вось яна ўцякла, і паверце, інспектар, гэта для мяне палёгка. Mіс Li Hiў робіць усё, каб вярнуць мяне да жыцця, але ж, містэр Д'ю, Кору яна не заменіць. Што гэта была за жанчына...”.

Д'ю запісаў усё ў са спакойнай душой паехаў у Скотлэнд-Ярд. Ягоны начальнік, містэр Макнэтэн, быў, аднак, ня вельмі задаволены справаздачай, яму былі патрэбныя падрабязнасці. У тым, што Крыпэн кажа праўду, ніхто не сумняваўся. Але трэба было выканаць некаторыя фармальнасці, і праз два дні Д'ю зноў наведаў дом на Хілдроп-Крэсчэнт. Гэтым разам яму ніхто не адчыніў, а суседзі паведамілі, што ўчора містэр Крыпэн і ягоная сакратарка ў вялікай съпешы пакінулі Лёндан.

Яшчэ два дні спатрэбілася Д'ю, які пачаў, здабыўшы неабходны дазвол, дасыльдаваць пакінуты дом, на тое, каб дабрацца да самага цёмнага кутка яго невялікага падвалу. Цэгla падлогі ў гэтым месцы была трохі расхістаная, і Д'ю зразумеў, што ён на правільным шляху. Чацьвёра мужчын, трymаючы лямпы, моўчкі назіралі, як рабочы Джон Эдамс вождаецца з падлогай. Цэгla была нарэшце знятая: пад ёй знаходзіліся рэшткі нечага цела, як відаць, жаночага, бо ў гэтай кучы мяса, тлушчу й валасоў знайшлася белая начная кашулька. Забойца, відаць, меў мэдыцынскую адукцыю, бо пастарайся зынішчыць усё, што дапамагло б у ідэнтыфікацыі трупа: косткі, унутраныя ворганы, зубы...

Труп Коры Крыпэн праляжаў тут некалькі месяцаў. У тым, што гэта яе труп, ніхто не сумняваўся, аднак жа даць яму ймя было самым цяжкім. Перад знакамітым патолягаанатам доктарам Пэпэрам ляжала месіва з чалавечай плоці. Гэты момант цікавіць нас больш за ўсё. Гэта не дэтэктыўная гісторыя, таму пытанье мы сформулюем так: каго ці што бачыў перад сабой дантыст Хоўлі Крыпэн у тую ноч, калі яны з Корай нарэшце правялі вясёлых супругаў Мартынэлі на туманную вуліцу Хілдроп-Крэсчэнт і вярнуліся ў дом? Усё адбывалася звыклым чынам, і

Кора адразу пайшла ў свой пакой, насымешліва зірнуўшы на мужа, пакуль Хоўлі Крыпэн, гледзячы ёй усьлед, наліваў сабе яшчэ канъяку. Толькі б не дрыжалі заўтра руکі, толькі б яна не распавядала зноў пра сваіх хлопчыкаў з ложы... Крыпэн выпіў, запаліў цыгару й наліў сабе яшчэ. Як глядзелі на яго Мартынэлі, калі выходзілі, калі ён, нібы лёкай, адчыняў ім дзвіверы, баючыся яе зъедлівых заўвагаў. Яшчэ адзін такі позірк, яшчэ адна кпіна з боку Коры, яшчэ адзін яе прыхільнік на парозе іх дому... І ён ня вытрымае, ён дастане ту ю колбачку з гіасцынам, і больш ніякіх пакутай. Так, ён накладзе на сябе руکі. Вочы Крыпэна съязліся, ці то ад дыму, ці то ад бясьсільля. Ён жа ведаў, што ніколі гэтага ня зробіць. Яго стрымлівае толькі Этэль, Этэль насамрэч кахае яго, старога дантыста Крыпэна, няшчаснага старога чалавека, які так засумаваў па жаночай пяшчоце. “Кора!” – закрычаў ён ішха, яна, натуральна, не пачула, занятая там, наверсе, сваімі марамі пра гэтых маладзёнаў з Чэлсі зь іхнымі атрутнымі, агромністымі букетамі. “Кора!” – прастагнаў ён і падняўся наверх. Яна сядзела, ужо ў начной кашулыцы, купленай, між іншым, за яго грошы, і ўсьміхалася вялікаму люстэрку. У ягоным пакой стаяла іхная вясельная фатаграфія, а ў яе пакой, у пакой ягонай жонкі, стаяла яе фота, у поўны рост, такое фота, як на тэатральных афішах. Кора Крыпэн. Як прыгожа, бог ты мой... Яна забыла, кім была тады ў Нью-Ёрку, Кунігунда Маккамоцкі, панамешана крывей, дарма што тварык быў прывабны, танная такая прывабнасьць, скарыстацца ў выкінць. Няздарная сучка. “Я ўжо неаднаразова казала табе, каб ты сюды не ўваходзіў,” – раздражнёна сказала яму сыпіна Коры. “Няўжо мне трэба кожны раз зачыняць дзвіверы, Хоўлі?” . Ён паставіў келіх з канъяком на столік і падыйшоў да яе ўсутьч. “Няўжо ты думаеш, што сёньня ў цябе нешта атрымаецца, мілы Хоўлі?” – сказала яму сыпіна Коры ў засымялася – тэатральна, гучна, такі грудны, зьдзеклівы съмех. И тады ён паклаў руکі ёй на плечы.

Такім чынам, каго ці што бачыў містэр Хоўлі Крыпэн у ту ю ноч? Спачатку, натуральна, каго: яе бадай што жывую спадніцу, пад якой была недасягальная для яго магчымасць валоданьня, тое, за што купляюць жанчын і за што іх прадаюць. Яе патыліцу, ад якой пахла парфумай, яна была несумненным “хто”, не падлеглым аспрэчванню “яна”, дом быў поўны яе пахаў, яе звычак, яе рэчаў, яе голасу. Кора Крыпэн, яго жонка. Вось яна падымаецца па лесьвіцы, вось ён глядзіць ёй усьлед, наліваючы сабе канъяк, жывое сочыць за жывым, жывое жывіцца жывым. Потым – яе сыпіна, якая ледзь уздрыгнула ад грукату дзвіярэй, яе адлюстраванье, якое стрымана ўсьміхнулася: тады, у Нью-Ёрку, яна ўся ўспыхвала ад радасыці, абарочвалася ѹ кідалася яму на шыю. Як усё перамянілася. Але ж жывую, цёплую сыпіну зъмяняе ў вачах Крыпэна халоднае, зь недаверлівым і зьдзеклівым позіркам, адлюстраванье. Нібы ад Коры аддзялілася нешта, ужо нежывое, ужо больш падобнае да “што”, чым да “хто”. Хоўлі Крыпэн у разгубленасці: ён бачыць дзве Коры, адну крохкую, цёплую, блізкую ѹ знаёму, ту ю, зь якой яго, як-ніяк, даволі шмат звязвае, ён ніколі не падымаў на яе руку, самае страшнае, што ён зрабіў пакуль што, гэта ягоная раптоўная думка на грудзёх у мілай, такой яшчэ юнай Этэль – а што, калі б Коры не было? Наогул не было? И – такая нечаканая хвала палёгкі, пад якую прыемна

падставіць азызы ад сяменага жыцьця твар: Кора сапраўды ня вечная, яе можа ня быць. І потым расчараваныне, чорнае, як уваход у падвал: Кора ўсё ж ёсьць. І ён нічога з гэтым ня зробіць.

Дзьве Коры існуюць перад Крыпэнам нядоўга. Варта ёй прамовіць некалькі фразаў, і яна зноў набывае адно аблічча. Цяпер Крыпэн бачыць толькі “што”. “Што” халоднае, рэчавае, настроенае для яго нядобразычліва. Варожае, чужое “што”. Рэч, аб якую ён балюча грукнуўся костачкай, калі бег па жыцьці. Да рэчы ня маюць літасьці. Каб думаць пра яе цану, трэба знаходзіцца ў краме, а не ў сваім цёмным, цесным доме на Хілдроп-Крэсчэнт. І “што” больш ужо ніколі ня стане “хто”. Можа быць, на раніцу Крыпэну гэтага й хацелася. Але ў тым і рэч, што для “хто” працэс незваротны. І слова “труп” мы скланяем адмысловым чынам.

Як сапраўдны мэдык, доктар Пэпэр не задумваўся пра доктара Крыпэна. Яму было важна даказаць, што гэтыя парэшткі належаць целу місыс Крыпэн, далейшае было задачай паліцыі. Сярод мяккага месіва з чалавечаем плоці яму ўдалося знайсці шматок скуры. Паводле некаторых асаблівасцяў яна нагадала доктару Пэпэру скуру зь нізу жывата, з лабка. На скуры была загадковая паласа, якая нагадвала пасъляперацыйны рубец. Містэр Макнэтэн са Скотлэнд-Ярду імгненна звязаўся зь сябрамі Коры, якія паведамілі, што Кора насамрэч перанесла некалькі гадоў таму ў Нью-Ёрку складаную гінэкалагічную апэрацыю. А саму Кору ўспомніў прадавец крамы, дзе яна набыла летась сабе начную сарочку, такую самую, якая была на трупе з Хілдроп-Крэсчэнт.

Кора Крыпэн была мёртвая, але цела яе працягвала ўплываць на жыцьцё, прычым у большай ступені, чым магло падацца. Доктар Пэпэр ня быў, уласна, спэцыялістам па рубцах, таму перадаў шматок скуры з лабка свайму маладому вучню, нікому пакуль не вядомаму містэру Спілсбэры. Калісці доктар Пэпэр сам параіў Спілсбэры прысьвяціць сваю дзейнасць рубцам, і цяпер у вучня зьявіўся шанец паказаць сябе ў справе. Спілсбэры неабвержна давёў, што шматок скуры, знайдзены ў падвале на Хілдроп-Крэсчэнт, паходзіць менавіта з лабку Коры Крыпэн. Тым часам, як Скотлэнд-Ярд разаслаў па ўсіх портах і караблях падрабязнае апісаныне дантыста Крыпэна і Этэль Лі Ніў, містэр Спілсбэры жыў на маленьком, плошчай усяго некалькі сантымэтраў, кавалку скуры, уздоўж якога праходзіла загадковая сьветлая паласа, якая сканчалася каля самага краю, уросшы ў скуру, бы падземны тунэль. Мікраскоп здолеў зрабіць з гэтага кавалка мёртвай матэрыі цэлую плянэту, адзіны населеннік якой шукаў на ёй разгадку зусім побытавай гісторыі...

Капітану акіянскага парахода “Монтроўз” складзенае Скотлэнд-Ярдам апісаныне містэра Крыпэна і ягонай сакратаркі трапіла на вочы, калі судна ўжо выйшла з антвэрпенскага порту, трymаючы курс у Нью-Ёрк праз канадзкае ўзьбярэжжа. Ён адразу ж падумаў пра двух сваіх пасажыраў: нейкага містэра Робінсана і ягонага сына Джона. Бацька й сын і на палубе, і падчас абеду паводзілі сябе вельмі дзіўна. Усе гэтыя ўшчыкваныні, пагладжваныні, гэты пранізьлівы крык юнага Джона, калі над самай ягонай галавой пранеслася чайка... А яго паходка – уся другая кляса съмяялася. Капітан тэлеграфаваў у Скотлэнд-Ярд. У той самы

дзень інспэктар Д'ю і сяржант Мітчэл селі на марскі экспрэс "Ляўрэнтык"і праз тыдзень насыціглі "Монтроўз"ля Квэбэку. Містэр Робінсан быў настолькі ўражаны, што ня стаў ламаць камэдыі, а міс Лі Ніў з асалодай скінула ў сваёй каюце мужчынскую вопратку.

Цела Коры Крыпэн працягвала дзейніцаць. Нікому дагэтуль не вядомы Спілсбэры, якому давялося зь мікраскопам у руках чытаць прысяжным і судзьдзям лекцыю па рубцах і шнарах, увадначасьце стаў знакамітым і ў будучым зрабіў бліскучую мэдыцынскую кар'еру. 23 лістапада містэр Крыпэн быў павешаны. "Хто" чарговы раз стала "што". І нават міс Этэль Лі Ніў не прыйшло ў галаву, хто глядзеў у гэты час зь іншага берагу акіяну на пастарэлага містэра Крыпэна. Маленъкі хлопчык па імені Хоўлі, маці якога, бывала, так часта плакала, такім мілым ён ёй падаваўся.

Самым прыгожым хлопчыкам на сьвеце.

Адно яе брыво заўжды трохі прыўзыняе, нібы Вераніка чымсьці зьдзіўленая. Але ж не: яна сыпіць, залюляная ўласнай цеплынёй. Ногі ўткнуліся ў туфлі, вялікія пальцы на іх рассунутыя, быццам хацелі абхапіць тонкія абцасы й замерлі на паўдарозе. Кабінэт Веранікі напханы смертаноснымі прыладамі, кожная бы жывая, кожная электрызуе атмасферу вакол гаспадыні гэтага памяшканья, кожная робіць паветра яшчэ гусьцейшым. Выпраменяўванье струменіць па кабінэце. Вераніка дрэмле. Нябачныя промні йдуць па кабінэце, сьвеціцца экран мабільнага тэлефона, ледзь улоўна дрыжаць элетрычныя разэткі, систэмны блёк уключанага кампьютера пакрысе напаўняе душнай гарачынёй кабінэт, гудзе, цяжка ўздыхае, і манітор робіць атмасферу вакол калючай, адчувальнай, бы мірыяды замаскаваных зынічак. Бяскрыўдны на выгляд вэнтылятар, якім не карысталіся ўжо некалькі месяцаў, насамрэч жывы, ён стараецца ня кідацца ў очы, сыціла стоячы ў куце, і яму гэта ўдаецца: але ж колькі ён выдыхае ў гэту замкнёную прастору! Неахайна пакладзеная служаўка тэлефона захлынаецца ўласнымі гудкамі. Электронны гадзіннік на сьцяне не працуе – яму нічога ня варта імгненна нагнаць час, калі Вераніка расплюшчыць очы. Уключаныя лампы цярпліва чакаюць надыходу шарай гадзіны. Яна атрымае вымову за неэканомнае выкарыстаныне электраэнэргіі. Нехта ўжо заўважыў съятло ў яе кабінэце, вяртаючыся з абеду й падымаючыся па прыступках ганку. Але гэта будзе заўтра. А пакуль дзень паволі коціца да свайго завершанья.

Тоўсты, непрабіўна-жорсткі, каржакаваты чамадан прымушае мяне даць яму дарогу – я адступаю ў нечае будучае купэ, пакуль пустое, у ягоны настоены на чужых часовых жыццях паўзмрок. Чамадан грукае аб дзверы, скрыгоча сваімі абабітymі жалезыем бакамі, і нарэшце зынікае недзе ў канцы вагону. І тады хутка, таму што на даляглядзе тамбуру ўжо зьявіўся, гідліва пакачаўшы паўадарванай у вакзальных гонках ручкай, новы куфар, я бягу ў свой цесны загончык. Тут, у гэтым вагоне, я займу зараз адну позу, і змагу зъмяніць яе толькі праз дваццаць

гадзінаў. Як гэта часта здараецца, я апошні раз удыхну тут, а выдыхну толькі на зусім іншым вакзале.

Маё купэ ўжо поўнае. Трое добра знаёмых паміж сабой мужчынаў, настолькі знаёмых, што мне здаецца, яны блізьняты. Цягнік яшчэ стаіць, а яны ўжо п'юць – пакуль яшчэ ціха, з апаскай, разважліва ўздымаючы плястыкавыя кубачкі й ведучы напаўголосу разумныя, правільныя размовы. Цягнік яшчэ тут, а яны ўжо дома. Як і кожныя некалькі месяцаў, яны паціху прывыкаюць да вяртання, руکі іх распрастваюцца, ногі становяцца нібы бяскоснымі, галовы хіляцца долу, вочы зацягвае каламутная плеўка. Вакзал яшчэ не здрыгануўся за вакном, а яны ўжо на сваёй тэрыторыі. Тут можна адпачыць. І трохі памарыць пра Duty free. Я залажу на сваю верхнюю паліцу, гэты вечны падарунак ад лёсу ў чыгуначнай уніформе. Як заўсёды, цягнік ігнаруе час свайго афіцыйнага адпраўлення, чакаючы, пакуль у пасажыраў зьявіцца ілюзія руху. І толькі тады платформа раптам пабяжыць у хвост цягніка, марудна разганяючыся, і гарэлка ў бутэльцы неўпрыкмет усплесньеца, і пачуеца адрывістая страляніна дзівярэй. Нясьпешна замільгаюць за шклом съмецыце й лецішчы сталічнай ускраіны, і нарэшце ў адну суцэльнную агароджу разъвітальнага колеру ператворацца высокія кветкі, што растуць уздоўж рэк. Дзень стане цёмна-рудым, бы нагрэты чыгун. Пад пазногцямі зьявіцца бруд. Дух прыбіральні ненавязыліва пагойсае па вагоне, і потым зынікне, пасяліўшыся ў твайлінту.

У гэтай чарзе неабавязкова стаяць, у ёй можна ціхамірна ляжаць, адчуваючы, як застойваеца кроў у жылах, як зацякае ўсё, ажно да мазгоў. Гэты вагон мне відавочна замалы, як кажа мой сябра-прадавец на рэчавым рынку. На экране дзівярэй дрыжаць бледныя літары: пачынаеца панылы дваццацігадзінны фільм, няздарная пародыя на ICE. Галасы ўнізе становяцца ўсё гучнейшыя. Зьяўляеца правадніца, першая памежніца на нашым шляху. “Бялізну будзеце браць?” – пытаеца яна пакрыўджана, нібы калі я вазьму бялізну, ёй давядзеца спаць на падлозе.

Не, бялізны я не вазьму. Я ніколі не бяру бялізны. Я падкладваю пад галаву свой заплечнік і накрываюся курткай. Я не хачу быць тут як дома, бо я ня дома. На маёй былой працы, там, куды я еду, калегі часта зьдзіўляюцца, чаму я ніколі не здымам верхніяе вопраткі, нават зімой. “Бо тады я прызнаю, што гэтая праца для мяне нешта значыць, а гэта зусім ня так,” – адказаў я аднойчы й потым ужо ня чую гэткіх пытаўніц. Не, бялізны я не вазьму, і гарбаты таксама ня трэба, дзякую. Я ня злезу са сваёй паліцы нават тады, калі мне захочацца ў прыбіральню. Мне туды й не захочацца – падчас такога падарожжа цела адмаўляеца працеваць, мне ня хочацца зусім нічога, мой жах абараняе мяне. Бялізна... Пры адной толькі думцы, што мне давядзеца спусьціцца з паліцы й ступіць нагой у гэты камяк жывых, голых, вільготных істотаў, мяне перасмыкае. Уначы мы будзем ехаць праз суседнюю краіну, і вагон будзе скланацца ад песьняў і пераможных крыкаў. Нібы гэта на фронт імчыць наш звар’яцелы эшалён. Адно з гэтих стварэнняў нарэште возьме свой мабільны тэлефон і набярэ нумар.

– Прывітанье, Калян! – пачуеца зынізу, у той час цягнік уварвеца на доўгі мост. – Як справы, Калян? Ты мне прабач, Калян, але ты ў мяне будзеш сядзець. Вось прыйдуць нашы да ўлады, Калян, і ты

будзеш сядзецы! Ты будзеш сядзець, памяні мае слова, ты будзеш у мяне сядзець.

Ён будзе паўтараць гэта з асалодай, не зьвяртаючы ўвагі ні на боскі, ні на тэлефонны роўмінг, ён будзе казаць гэта, пакуль цягнік ня спыніцца ў вялікім горадзе і ў вагон ня ўдарыць адначасова з навальніцай нешта вялікае, страшнае, чорнае. І невядомы Калян будзе цярпліва слухаць злавесныя прароцтвы, яму і ў галаву ня прыйдзе ні пакласыці слухаўку, ні скарыстацца чорным съпісам, ні проста адключыць тэлефон. Ну а мне, мне якая да яго справа? Ці маю я права судзіць іх? Адкуль мне ведаць: можа быць, гэта ня так ужо й кепска – сядзець, для гэтага таямнічага Каляна, можа, ён даўно ўжо прыкаваны да ложка, і гэтая істота, чалавекападобнасць якой дазваляе ёй фатаграфавацца для візы й раз на тры месяцы вандраваць па працы за мяжу, вязе беднаму Каляну лекі, каб ён мог спачатку сесьці, а потым, глядзіш, і ўстаць, і зрабіць пару крохаў да піўнухі, і потым узъялець, і легчы зноў, на гэты раз ужо навечна. Урэшце істота ўнізе засынае, а Калян усё дыхае, сапіць у слухаўку, чакае, ці то з надзеяй, ці то са страхам.

Мяжа. Памежнікі. Памежная варта – гэта родная, непрыгожая сястра той улады, дзеля якой працуе Вераніка. Гэтая ўлада прыходзіць уначы, глядзіць на цябе зьверху або сцягвае зь верхняй паліцы, блішчыць гербам, дзеци крычаць, гэтая ўлада ўпускае цябе да сябе, нібы пад падпіску аб нявыязьдзе. А потым вагон прыўзьнімецца над зямлёй, каб праз пару гадзінаў апусціцца, але ўжо ў іншае вымярэнне. Мае спадарожнікі съпяць, ня чуючы, як я спускаюся са сваёй схованкі й, высока падымуючы ногі, пераступаю праз іхныя целы. Выходжу ў тамбур, запальваю й гляджу на скамечаную пасыцель Веранікі, на крошкі гарадкоў, на недапалак, які нехта забыў пад коўдрай.

Dicebant mihi sodales, si serpulchrum amicae visitarem, curos meas aliquantulum fore levatas. Мне казалі прыяцелі, што калі я наведаю магілу сяброўкі, мае раны загояцца.

Вераніка стамілася. Ёй чамусыці надта непрыемна ехаць у ліфце з калегамі, і таму яна, высока падняўшы галаву, праходзіць міма іх і, як толькі зынікае за шклянымі дзвіярыма лесьвічнай пляцоўкі, хавае галаву ў плечы й бяжыць уніз па сходах. Ларыса гукае яе, але позна, Вераніка яе не пачула, і таму прамоўленае імя павісае ў паветры, яго апошні склад зъядаюць сківіцы ліфта. Ларыса пачуваецца няёмка, вакол шмат людзей, і пятнічны вечар кідае на іхныя твары дурнаваты водсьвет. Яны ня могуць стрымаць радасыці. Быў цяжкі тыдзень, яны добра папрацавалі і цяпер пойдуць да банкаматаў.

Вераніка рушыць на вакзал, на вакзале ваенны аркестр грае трывомфальныя маршы. Але яна збочвае й заходзіць у мэтро. Праз гадзіну каробкі Сьвету ўжо бялеюць за сонамі, маршрутка раптам перастае вуркатаць і проста паволі, па інэрцыі (кіроўца нават адпускае руль) укочваеца ў Сьвет. “Ля аптэкі, калі ласка”, – строга гаворыць Вераніка кіроўцу, і калі той, не пачуўшы, вядзе мікрааутобус далей, да канцавога прыпынку, яна крычыць на яго ў шаленстве. Ён рэзка

тармозіць, і яна бразгае дзъярыма так, што ў галаве да самага дому гайдаецца цяжэзны звон.

Яна не разбуваючыся праходзіць на кухню, закідвае ў рот пігулкій запівае паскудна-цёплай вадой. Адна пігулка выпадае з рук і зядзжае пад стол. Вераніка хоча нахіліцца за ёй, але разумее, што ў гэтym выпадку яна так застанеца сядзець на падлозе. “Хрэн зь ім”, – думае яна. – “Дома ўсё адно няма ні дзяцей, ні сабакі”. Усё ж яна прымушае сябе пайсьці ў ванну, хаця ўсё яе цела пратэстуе супраць гэтага. Потым яна валіцца ў ложак і адразу ж засынае. Тлустыя, палысельня, бочкападобныя, бястварыя сны гуртуюцца вакол яе так шчыльна, што Вераніка хапае ротам паветра. Сыцёгны Веранікі такія мокрыя, што на коўдры выступаюць плямы. Не прачынаючыся, яна пераварочваецца на съпіну. Яе цела награеца, нібы Вераніку паклалі ў печ, яе цела найграе нешта ў дзікім тэмпе. І толькі калі прахалодная сухая рука кладзеца нарэшце на лоб Веранікі, яна прачынаеца. За вакном шэра, гулка, здаецца, што за ніzkімі аблокамі хаваецца бяскрайні непразрысты дах, і ў паветры нібы зьвініць апошні, прыпозынены, летні яшчэ камар.

12.

Я цудоўна ведаў, дзе яна працуе – гэты будынак, які нібы гасцінна раскідваў перад тобой дыван: такім чыстымі, вечна вымененымі былі прыступкі на ганку, такімі ўзорамі пераліваўся ён падчас святаў. Прыступак было шмат, у кожнага, хто па нейкай патрэбе падымаўся да дзьвярэй, было досыць часу падумаць, ці не па надта ўжо дробязнай справе ён наважыўся патурбаваць уладу. Сярод маіх знаёмых не было чалавека, які б не пабываў там прынамсі аднойчы. Але ж мне нейкім чынам удавалася пазъбегнуць яго наведваньня. Можа быць, таму, што ад улады мне было трэба ня так ужо шмат: па сутнасьці, толькі аднаго – каб яна ня ведала пра маё існаванье. Усё зъмянілася, калі Вераніка сказала мне аднойчы па тэлефоне, што пайшла працаваць сюды. З таго моманту мае патрабаваныні да ўлады непамерна ўзраслы. Я сеў на лавачку ў сквэры паблізу й запаліў цыгарэту.

Гэта быў сквэр пасярод вялікае плошчы, я ня быў тут некалькі гадоў, і таму зьмены ўражвалі. Там, дзе некалі проста на патрэсканым бардзюры тырчала суткі напралёт моладзь бяз пэўных заняткаў, зеўраў цяпер уваход у падземны гандлёвы цэнтар – нібы ўся тая моладзь аднойчы правалілася скрозь зямлю, ад сорamu за адсутнасьць жыцьцёвых арыентыраў. Банкаматы, жэсы, камісіі, бюро, позвы, даведкі, сціплыя айчынныя гестапніцы, філіялы вялікай фірмы... Я зірнуў на будынак адміністрацыі, і хваля рабскага страху зноў паднялася ўва мне, змакрэлі руکі, перасохла ў горле. Зараз я ўвайду туды, і буду з агідай пазіраць на сваё адлюстраванье, і ўжо ня выйду назад – выйдзе іншы чалавек, расьцінуты, нікчэмны, шэры, але задаволены, бы пасъля візыту да стаматоляга, калі ўсё ўжо скончылася, але боль яшчэ наперадзе... Гэта для такіх пабудавалі тут новую царкву, замест драўлянай – для тых, хто не сказаў чагосыці на споведзі ў будынку насупраць. Яе крыж сьвяціў, відаць, у акно Веранікі. Перад адміністрацыяй стаялі елачки ў цёмна-зялёной уніформе, над будынкам лунаў съяг – такія самыя колеры, якія мела апошніе пасланыне Веранікі: "Мне strashno". Трывога й надзея на мяне, які, уласна, ня меў ніякага абвязку ёй дапамагаць. Далей безъ мяне, так я сказаў яе лісту тады, і ўжо пралічваў, дурная башка, у колькі мне абыйдзеца дарога.

Я падымаўся па прыступках так доўга, як толькі мог, а будынак ужо разварочваўся да мяне тварам, распасыціраў съцены – ён нібы круціўся вакол уласнае восі, як тыя чароўныя дамы, у вокнах якіх заўсёды сонца. Я спыніўся і азірнуўся: мне падалося, што на мяне глядзяць з кожнае форткі. Назад дарогі не было. Нечакана настурач мне выбегла зграя дзяцей у яркіх гальштуках, і абагнула, нібы горны ручай непатрэбны камень, і ўлілася ў мора паўпустое плошчы. Хістаючыся, я падыйшоў да дзьвярэй і, вырашыўшы зрабіць усё як мага хутчэй, адчыніў іх.

Міліцыянт, што сядзеў у холе й слухаў радыё, не звярнуў на мяне аніякае ўвагі. Мне не хацелася таптацца тут у яго на вачах, але ліфт блукаў недзе наверсе. Напэўна, я выглядаў, як чалавек, якому карціць у прыбіральню, – прынамсі, жанчына за акенцам абменнага пункту ўсьміхнулася, пазіраючы на мае танцы. Зараз жа да мяне прыклейўся яшчэ адзін наведнік – яму падалося, што я не націснуў гузік, і ён зрабіў гэта сам, красамоўна, моцна, нібы раструшчваў жука. Хол раптам

запоўніўся людзьмі, усе яны съмяяліся й гучна размаўлялі: мне хацелася ўцячы, але яны вельмі прыстойна сталі ў мяне за сыпінай і чакалі. Неўзабаве ў мяне ўжо было адчувањне, што ўсе навокал тут знаёмыя паміж сабой: яны абміркоўвалі графік прыёму, надвор'е і нарэшце задуменна паглядзелі на мяне, чаму я не бяру ўдзелу ў гэтай гульні.

– Не падкажаце, аддзел... – я зразумеў, што ня ведаю, як правільна называецца аддзел, у якім працуе Вераніка, і таму проста назваў яе імя.

– А, Вераніка Андрэеўна, – заківаў адзін. – На пяты вам, пяцьсот пяты кабінэт.

Людзі з палёгкай засъмяяліся, і нехта нават дакрануўся да маёй сыпіны.

– Там на дзвіярах шыльда, – дадала нейкая бабулька, і дзвіверы ліфту нарэшце адчыніліся.

Ім таксама было на пяты, толькі зусім да іншага спэцыяліста. Спатыкаючыся аб лічбы й шыльды на дзвіярах, я выйшаў у доўгі, дрэнна асьветлены калідор. Уздоўж съценаў сядзелі людзі, іхныя галасы зыліваліся ў прыглушаны гул. Па нагах прабег скразьняк. Недзе за паваротам шумна зачынілі дзвіверы.

Ён ішоў проста на мяне, зь іншага канца гэтага калідору, я не зусім добра бачыў, як ён выглядае. Я запаволіў хаду, але і ён не съпяшаўся. Я бачыў яго ў профіль, ён углядаўся ў шыльды, шаргатаў абутак: яму давалі прайсьці. Мы падыйшлі да яе кабінэту адначасова. Недзе паблізу ляскаў ліфт. Я адступіў убок, паказваючы, што не прэтэндую на першынство. На ягоным бледным твары было нешта ліхаманкавае. Ён паматляў галавой – маўляў, яму не сюды, і я ўжо хацеў запытацца, хто апошні, калі ён зрабіў гэта сам.

Ён зірнуў на мяне зь нянавісцю й сеў. “Значыць, я за вамі?” – спытаў я, і ён працадзіў у адказ: “Ну”. Тут жа чаргу занялі за мной, і нехта, хвалюючыся, прачыніў дзвіверы, каб праверыць, ці сапраўды тут прымае Вераніка Андрэеўна. Чарга паціху ўтрыеслася, і зноў ціха загула.

Туш для вейкаў падаўжае іх і надае ім моцы. Яны становяцца больш пухнатымі й густымі. Але туш карысная ня толькі з эстэтычнага гледзішча. Яна ўтрымлівае таксама шмат пажыўных дабавак, дзякуючы якім вейкі становяцца больш доўгімі, трывалымі й шаўковістымі.

Для таго, каб вейкі здаваліся больш пухнатымі й густымі, перад нанясенiem туши прыпудрыце іх звычайнай пудрай. Часынкі туши асядуць на вейках, нібы расчэсваючы іх. Зручна фарбаваць вейкі шчотачкамі са сыпірападобнай шчэццю, такія шчачінкі кожную вейку фарбуюць асобна і адначасова разъядноўваюць іх.

Пакрыўшы вейкі першым слоем туши, пачакайце дзвіве-тры хвілінкі, а затым нанясіце другі слой. Калі вы пакрыеце вейкі тушшу занадта рана, яны склеяцца. Не фарбуйце вейкі моцна на ніжніх павеках. Такія вейкі будуць падобныя да ценяў, і ад гэтага твар будзе выглядаць

стомленым.

Нафарбаваўшы вейкі, абвязкова туга закручвайце тубік з тушшу, інакш туш вельмі хутка высыхае.

У выпадку, калі акцэнт у вашым сёньняшнім макіяжы пастаўлены на вусны, ці вам імпануе стыль абсалютнае натуральнасці, такі актуальны гэтым летам, аблізайцца асновай пад туш – празрыстым гелем, які дапамагае падкруціць вейкі, раздзяліць іх і надаць ім больш дагледжаны выгляд. Асновы для тушы дастаткова і для штодзённага макіяжу, калі цёмныя прыгожыя вейкі дадзеныя вам ад прыроды.

Невялікая рэмарка: сёньня ў упакоўцы зь недарагой тушшу можна знайсці плястмасавую расчосачку для веек. Не эканоміце на сабе, прашу вас: набудзьце металічную! Яна дазволіць вам справіцца з самай кашмарнай сітуацыяй для вашых веек, якую толькі можна сабе ўяўіць. Уключна з тымі самымі лапкамі павука з рэкламы. Калі вы ўсё ж лічыце, што расчосачка для веек не для вас, пазбавіцца камячкоў можна, выдаліўшы лішкі тушы на шчотачцы. Вытрыце яе аб тонкую тканіну, і проблема вырашыцца яшчэ да таго, як вы пачнеце фарбаваць вочы.

Ніколі не кажыце “бытай”. У дадзеным выпадку – шчотачцы для тушы. Калі туш або тэрмін яе выкарыстаныя скончыліся, ачысьціце шчотачку сродкам для зьняцця макіяжу, вымыйте з мылам і высушыце. Правядзіце ёй па вільготных вейках да таго, як возьмечеся за макіяж – і паверце, гэтае простае дзеяньне істотна павялічыць вашыя шанцы на беззаганнія вейкі.

Адступіце ад правіла Форда. “Вы можаце выбраць любы аўтамабіль пры ўмове, што ён будзе чорны,” – любіў гаварыць старына Генры. Забудзьце пра Форда, ваша туш не абавязкова мусіць быць чорнай! Больш за тое, калі вашы вейкі ад прыроды съветлыя, туш быць чорнай не павінна. Карыстайцесь лепш брунатнай. Ці нават чорна-брунатнай. Але чорнай – ніколі. Эксперыментуйце з тушшу вясёлкавых адценняў. Блакітная туш зробіць ярчэйшымі блакітныя ці шэрыя вочы, а бэзавая надасць карым вачам больш глыбокое адценне.

Завіўка. Завітыя вейкі робяць позірк больш адкрытым. Для максымальнага эфекту карыстайцесь прыборам для завіўкі вейкаў, але рабіце гэта да нанясення тушы. Патрымайце шчыпцы сэкундаў пяць перад фэнам да выкарыстаныя. І не забудзьце праверыць, ці ня надта моцна вы іх нагрэлі!

Зафіксуйце прыбор для завіўкі так блізка да лініі росту верхніх веек, як толькі гэта магчыма. Закрыйце шчыпцы й паволі палічыце да пяці. Затым цалкам раскрыйце прыбор для завіўкі, прыбярыце яго ад вачэй і пайтарыце працэдуру яшчэ раз або два, пакуль не дасягнеше жаданага выніку.

Пакладзіце побач ватную палачку. Немагчыма пераацаніць значэнне гэтага няхітрага інструмента. Вы выціраце выпадковую пляму, пакуль туш ня высахла. І ня трэба нічога перафарбоўваць наноў!

Святая справа! Наносічы туш, правядзіце спачатку шчотачкай некалькі разоў па аснове веек. Менавіта пры дапамозе гэтага нескладанага труку дасягаецца ілюзія дадатковай даўжыні веек.

Для больш тэатральнага позірку нанясіце туш толькі на верхнія вейкі й правядзіце па ўнутранаму баку ніжняга павека алоўкам. Каб вочы здаваліся больш шырокімі, нафарбуйце ніжнія вейкі таксама, але не пераабярыце меру. Каб зрокава падвойжыць вейкі, паспрабуйце трymаць шчотачку для нанясення тушы вэртыкальна й нанасіце туш яе верхнім кончыкам. Гэта можа падацца дзіўным, але абсолютна дакладна

працуе! Такім чынам вы пафарбуеце вейкі, зусім іх не абцяжарваючы! Завяршыце макіяж адным гарызантальным узмахам шпотачкі.

І нарэшце. Пачынайце з тушы, калі прыступаеце да выдалення макіяжу. Памятайе, што скура вакол вачэй асабліва адчувальна – ні ў якім разе ня трыве вочы! Гэтыя барбарскія паводзіны вядуць за сабой немінучае пакаранье ў выглядзе выпадзення веек і ўтварэння раньніх маршчынак.

Туш можа быць улюблёным прадуктам у вашай касмэтычы, але вы мусіце ведаць, калі трэба зь ёй разъвітацца. Гэтая "фаварытка" псуеца хутчэй, чым любы іншы касмэтычны сродак, і самы доўгі тэрмін, на працягу якога ёй можна карыстацца – чатыры месяцы. Рэч у тым, што нават самая дарагая туш – добрае асяродзьдзе для бактэрый.

Калі вы хочаце падоўжыць жыццё вашай тушки, ня рухайце пэндзлікам уперад-назад: такім чынам вы пазьбегнече трапляння ўсярэдзіну паветра, якое яе сушыць. І выкідайце адразу, як толькі заўважыце зьмену тэкстуры або паху! Практычная парада: каб спрасыціца сабе жыццё, адлічыце тры месяцы з дня набыцця вашай тушки й пазначце адпаведную дату ў календары. Асабліва важна гэта рабіць, калі тушаў, якімі вы карыстаецца, не адна, а некалькі.

І – усьміхайцесь свайму адбітку ў люстэрку. Падкрученая, падоўжаная ці аб'ёмная, чорная або вясёлковая, нафарбаваная ў адзін або два слай, цяпер вашыя вейкі адкрываюць съвету лепшае, што ў вас ёсьць.

Вашыя вочы,
якія съвецяцца шчасьцем,
і радасьць, якой
вы гатовыя падзяліцца з усімі.

Яна падняла вочы, такія цяжкія, бы на вейках ляжала па ўспаміне, вочы, чакаючы пабачыць чарговага наведніка, і ўжо адшуквала спосаб, каб расправіцца зь ім як найхутчэй, яна глядзела на дзвіверы са страхам і пагардай. Наведнік падаўся ёй знаёмым – як скроў туман яна разглядзела яго й зразумела, абыякава й без зьдзіўлення, што гэта й праўда Ён. Вераніка не змагла адразу перастроіцца, і таму голас яе прагучай глухавата й варожа.

– Добры дзень, сядайце, – "Што я кажу, " – падумала яна як у сyne, трэба было сказаць нешта іншае, але што, што кажуць у такіх выпадках, яна забыла. І гэта было як маленъкая, але сымяротная катастрофа. Ён прайшоў у кабінет і шчыльна зачыніў за сабой дзвіверы, выдаліўшы, як у кампутары, разгублены твар таго, хто зьбіраўся ўвайсці. Сеў на яе стол – у іншы момант гэта зрабіла б яе амаль шчасльвай, а цяпер яна тупавата пазірала на складку кішэнія на ягоных джынсах і ёй хацелася змахнуць Яго са стала. Падставіць съметніцу ў змахнуць. На яе шляху да дому, да пігулак, пакутлівай ванны й ратавальнага сну, бяз думак і жаданія, сеў нехта, перашкода з тонкімі вуснамі падлетка, надзіманы камень. Падзьмі на яго, і ён паляціць на ўзбочыну.

– Паслухай, Вераніка, – мягка сказаў Ён. – Мне, напэўна, трэба папрасіць у цябе прабачэння. Часам нашыя ўяўленыні пра людзей

аказвающца памылковымі. І часам наш унутраны съвет прыадкрываеца супраць нашай волі. Нельга меркаваць па тым, што выпадкова пабачыў у шчыліну...

Яна маўчала, а потым злосна зас্মяялася, і тут жа скрывілася: галаву працяў боль. Боль, напэўна, толькі ў чакаў, пакуль яна зноў нешта адчуе. Як жа добра было без пачуцьцяў. Спакойна, пуста, чыста.

– У якога пісьменьніка вы гэта вычытаў? – спытала яна, і ён тут жа ўмольна працягнуў да яе рукі:

– Давай жа ўрэшце на ты!

– Добра. У якога пісьменьніка *ты* гэта вычытаў?

– Ня памятаю, -- Ён захацеў пагладзіць яе па галаве, але Вераніка праста ад'ехала на сваім крэслье да съяны. І толькі калі Ён паказаў жэстамі, што больш ня будзе шукаць такіх кантактаў, яна зноў прысунулася да стала. “Пачакайце!” – сказаў Ён, добразычліва пасыміхнуўшыся, галаве, якая прасунулася ў дзъверы, і галава зынікла.

– Гэта была толькі гульня. Забудзь пра яе. А мне... Мне трэба шмат табе паведаміць.

– Ня сёньня, -- Вераніка зь цяжкасцю падняла рукі. – Толькі ня сёньня. Я не хачу нічога слушаць. Памру зараз. Можа быць, заўтра, – сказала яна нечакана помсьліва, – Але ня сёньня.

– Ня тое каб сказаць... – запярэчыў Ён халодна. – А менавіта паведаміць. Ды што гэта сёньня з табой?

– Неяк мне... Блага... – прызналася Вераніка. – Не, ня трэба.

Яго рукі зноў паабяцалі больш не цягнуцца да яе.

– Мне вельмі хацелася б зрабіць для цябе нешта, – сказаў Ён пяшчотна. – Ці... Карацей, дапамагчы табе. Абараніць.

– Мяне ёсьць каму абараніць, – сказала Вераніка, выщерла лоб і са зьдзіўленнем адзначыла, што яе пальцы папросту ледзяныя.

– Я не сумняваўся, – Ён нягучна зас্মяяўся. – Ён, відаць, файны хлопец.

– Файны, -- кінула Вераніка ў прымружылася. – Ведаеш, калі я была маленъкая, я аднойчы зразумела, адкуль глядзіць на мяне анёл-ахоўнік. З-за фіранкі. Ён сочыць за тым, як я пачуваюся, ці не пагражаете мне небяспека. І калі я, напрыклад, сплю, ён выходзіць адтуль і кладзе мне далонь на лоб. Або іншым чынам умешваеца. Як бачыш, не адзін ты зь дзяцінствам не разьвітаўся.

– Я ж кажу: файны хлопец, праста супэрмэн, – Ён пачухаў галаву. – Вось мы зараз і пазнаёмімся.

Ён саскочыў са стала ў, рухаючыся як клоўн, падыйшоў да фіранкі. “Оп!” – фіранка тарганулася, белая трубкі батарэі па-шпіёнску ўсіміхнуліся ды зыніклі.

– Весела, – сказала Вераніка. – Ты хочаш заняць яго месца?

– Чаму б і не? – Ён ablізнуўся і ўважліва паглядзеў на Вераніку. – Прынамсі, ты гэтага хочаш.

Апошнія словаў Ён прамовіў ужо з-за фіранкі. Вераніка неўразумела зірула туды: быў чалавек, і няма яго. Як праста ўсё. Не складаней, чым зь яе пацьлентамі. А галава, гэтым разам ужо зусім іншая, зноў пралезла ў дзъверы, і паколькі яе ніхто ня гнаў, ператварылася ў невысокага чалавека, што адразу, з парога, пачаў нешта канючыць. Дарэшты зынясіленая Вераніка ледзь змагла

зарэгістрацаць заяву й прызначыць яму на аўторак. Пакуль наведнік выходзіў і дзвіверы адчыніліся наноў, яна павярнулася да фіранкі. Ён падміргнуў ёй і тут жа зноў зынік.

Зразумеўшы, што чалавек перад ёй ня ў стане запомніць нават дзве трохзначныя лічбы, сакратарка ўздыхнула й драпежным рухам дастала асадку. “А культурны ж, здаецца”, – падумала яна раздражнёна, і на душы ў яе стала яшчэ больш чорна, калі яна пабачыла стос лістоў, на кожным зь якіх ад рукі была накрэмзаная ўсялякая лухта. Паадсякаць бы гэтая рука, ледзь не сказала яна, выводзячы на паперы: 504, 505, 509... Чалавек перад ёй і праўда рабіў уражаныне культурнага: пінжак, чистая, адпрасаная кашуля, сумка з натуральнай скury, у якой зазывчай носяць важныя й ня вельмі, празрыстыя й непразрыстыя, але ўсё-ткі тэчкі – тэчкі з дакументамі. Рахунак-фактура, выпіска, даведка... Ад чалавека пахла добрым тытунём і такой мужчынскай парфумай, якой сакратарка, была б яе воля, прымусіла карыстацца кожнага прадстаўніка супрацьлеглага полу. Але паводзіў сябе гэты маладзён папросту непрыстойна. Занадта нэрвова для прыёмнага пакою начальніка аддзелу. Яму, бачыце, надта карцела трапіць адразу да Чэслава Карлавіча. Быццам бы ён быў важнай шышкай і меў поўнае права ісці самым кароткім шляхам. Але важныя шышкі звычайна званілі, перад тым як тут зьявіцца, самыя важныя званілі адразу ж Чэславу на мабільны, і наогул – ніякіх доказаў таго, што ўпарты наведнік мае на нешта права, сакратарка пакуль ня ўбачыла. Але нічога, і не з такімі спраўляліся – сказала яна сабе й цярпліва паўтарыла нумары кабінэтаў.

– Але мне трэба да начальніка, – раздражнёна прамовіў чалавек і паглядзеў ёй у очы. – Толькі да яго. Гэта занадта важна.

– Добра, – сказала сакратарка нарэшце. – Я яму паведамлю, самі паслухаеце, што Чэслаў Карлавіч адкажа.

Яна націснула кнопкую. “Да вас наведнік,” – спакойна прамовіла яна. “Запэўнівае, што справа неадкладная. Слухаць нічога ня хоча, Чэслаў Карлавіч,” – рагтам дадала яна амаль жаласыліва.

– Не цяпер, -- пачуўся незадаволены голас Чэслава. – Я заняты. Раскажыце таварышу пра графік майго прыёму. Хаця... Упусьціце, так і быць...

Наведнік пераможна й пругка падняўся. Празь дзесяць хвілінаў Чэслаў Карлавіч ужо бегаў па кабінэце і амаль крычаў:

– Ну зразумейце, таварыш дарагі, спадар, унучак! Калі кожны будзе вось так заходзіць наўпрост да кіраунікоў, то нам на кірауніцтва часу не застанецца! І для чаго, па-вашаму, сядзяць у кабінэтах нашыя супрацоўнікі? Попу праседжваюць, думаеце? Для таго, унучак мой даражэнъкі, каб працаваць з вамі, з народам нашым любімым, каб дапамагаць яму будаваць і сеяць спакойна! Ну чаму, чаму да начальніка аддзелу фізычнай культуры ніхто не забягае проста так, сказаць, што ў яго лыжы скралі, а да мяне – як на кубачак гарбаты? Што мне, рабіць тут няма чаго? Я ж вас не выганяю, я ж вас спакойна выслушай, я ж вас у непрыёмныя гадзіны прыняю, я ж любога з вас з распасыцёртымі

абдымкамі, у любы час! Але ж разуменьне трэба мець! У пяцьсот пяты, у пяцьсот дзяўяты кабінэт зъянрніцеся! Дзеля ўсяго съятога!

Чэслаў Карлавіч склікі слухаўку й пракрычаў у яе некалькі неразборлівых фразаў. Чалавек з сумкай на каленях выслухаў усё гэта з філязофскім выразам на твары, і калі Чэслаў Карлавіч скончыў, ветліва ўсыміхнуўся й сказаў:

– Але ж гэта быў не звычайны крадзёж. Гэта была фашистоўская дывэрсія. Зынікненіне гэтых часопісаў, выпісаных для Дому культуры мной асабіста, нанесла вялікія страты ідэалагічнаму выхаванью. На цэлы тыдзень нашы чытачы засталіся неабароненымі. Іхныя душы ў ворага як на далоні. І ён шанцу ня ўпусыціць. Вы ж гэта лепш за мяне ведаецце.

Чэслаў Карлавіч застагнаў і пляснуўся ў фатэль.

– І гэта ў той час, калі ў краіне вядзеца барацьба зь бюрократызмам, – расчаравана, але цалкам ураўнаважаным голасам сказаў наведнік. – Я ж ведаю, колькі праляжала б мая заява, зъянрніся я да вашых супрацоўнікаў. Вы б яе, можа, і зусім ня ўбачылі.

– У міліцыю спачатку трэба йсьці, -- прахрыпей Чэслаў Карлавіч, -- у міліцыю! І потым ужо да нас.

– У міліцыі я быў, – сказаў наведнік. – Ня столькі важны факт крадзяжу, колькі матывы.

– Я ўжо даў указаныне, – стомлена сказаў Чэслаў Карлавіч. – Зайдзіце ў пяцьсот дзяўяты. Там працуе інспектар, яна ўсё праверыць.

– Пяцьсот дзяўяты, – працягнуў тужліва наведнік. – У той час, калі трэба біць ва ўсе званы... Бывайце. Я знайду, куды зъянрнуцца.

Чэслаў Карлавіч працягнуў наведніку руку, але той толькі пакланіўся суха й выйшаў. “Выклічце мне Ларысу”, – пакутніцкім голасам сказаў Чэслаў Карлавіч у слухаўку й заплюшчыў вочы.

Наведнік прасылізнуў у калідор і хутка прайшоў у прыбіральню. Там ён зайшоў у адну з кабінак і прыслухаўся. Вусны яго варушыліся. Рука палезла ў кішэню, але тут жа вярнулася назад. Нехта зайшоў за ім усьлед, доўга паліваў пісуар і, не памыўшы рук, выйшаў. Наведнік, паўзаплюшчыўшы вочы, напружана слухаў цішыню. Але зь цішынёй нічога не адбывалася. І тады наведнік злосна ўдарыў па плястыкавай сыценцы так, што яна трэннула. Ён зірнуў на яе з шаленствам і ўдарыў зноў. Гэтым разам па сыценцы пайшла ўжо такая расколіна, якая амаль дасягала падлогі. Наведнік зірнуў на гадзіннік і выйшаў у калідор.

Нібы безвач, ён дайшоў да павароту й там спыніўся. “Узяць сябе ў рукі,” – сказаў ён і выдыхнуў. Самым разумным было ўцякаць адсюль, пакуль ня позна. Але наведнік усьведамляў, чым пагражае яму незадаволенасць. Што скажуць астатнія, калі зь цішынёй тут нічога ня здарыцца. Ведаў, што ня зможа цяпер глядзець самому себе ў вочы. І ўсё ж трэба было сышодзіць. І рыхтавацца зноў. Ён паволі йшоў паўз калідор і чытаў шыльды на дзівярох. Нянявісьць закіпела ў ім з новай сілай, і нянявісьці было патрэбнае выйсьце. Ад шыльды да шыльды яму ўсё цяжэй было яе стрымліваць. Жаночыя імёны, пасады штатных забойцаў. Суки. Посылкі рэжыму. І калі мсыціўца дайшоў да сярэдзіны калідору, у яго стаяў так, што яму захацелася зараз жа пырснуць на гэтыя дзіверы.

Прыбіральшчыца добра папрацавала тут раніцай. Адзіным, пра што яна не падумала, было Гэта: яно ляжала на вычышчаным, дзе-нідзе яшчэ вільготным ад шпоткі дыване, і сваімі канечнасцямі дакраналася нават да лямінату на падлозе. Яно ня мела ні ручак, ні колцаў, што бываюць на валізах або куфрах, і таму на выгляд было даволі цяжкім. Прынамсі, для жывога, дастаткова жывога, каб зрабіць беглы аналіз сітуацыі, чалавека Гілюка, што ўвайшоў у кабінэт, старанна хаваючы незадаволенасць доўтай чаргой.

Таму, хто выйшаў з-за фіранкі, Вераніка, наадварот, падавалася вельмі лёгкай, значна лягчайшай, чым раней. Яму здалося нават, ён можа ўзыняць яе адным пальцам. Проста падчапіць за каўнер чорнага, дзелавога жаночага пінжака, і павесіць на кручок ля дзьвярэй. Гілюк зірнуў на яго трохі зьдзіўлены, але цікава: у позірку Гілюка было поўнае разуменіне. Гілюк адкрыў рот і нават зьбіраўся нешта сказаць, але голас ягоны раптам сеў, і ён толькі гучна прасіпеў штосьці ды выцягнуў перад сабой рукі. Той, хто выйшаў з-за фіранкі, замахаў рукамі на знак пратэсту. Гэта была нямая сцэна, і дэкарацыі па кутох былі вырабленыя канвэрным спосабам, – але гэта была нямая сцэна, здольная агушыць сваёй нематой. Ён і праўда на імгненіне аглух: усе гукі гэтага будынку зыліліся ў ціхае цырчэніне, якое нібыта сыходзіла акурат зь цела Веранікі.

Гілюк на нечаканую перашкоду ля ягоных ног, як ні дзіўна, забыўся. І таму спатыкнуўся аб гэта – гэта, што не выклікала ў ім цяпер нічога, апрача агіды. Шкло сэкунду падумала й трэнула – ён наляцеў на празрыстую съценку шафы, дзе ляжалі Паперы – паперы, зь якіх паволі зынікала, бы напісанае адмысловым атрамантам, яе імя. Яе імя ў росыпісах, подпісах, графе “Выкананыне”, графе “Адказны/ая”, іншых вясёлых і важных графах... Яе імя, яе прозвішча, яе імя па бацьку.

Зь Веранікі марудна выцякала адказнасць. Судзьдзі адварочваліся, быццам яна, Вераніка, увадначаць стала зноў той дзяўчынкай, зь якой так паважна, бы з роўнай, размаўляў некалі сур'ёзны Коць. Дзяўчынкай, не падлеглай ніякім судам. І яна, бы пазбаўленая нарэшце атруты, паціху становілася сабой.

Яна ўсё блукае па гэтым полі, нібы ў ім можна заблудзіцца. Аголеная штучная постаць у сплеценых з тонкіх скуранных матузкоў рудаватых ботах. Яна йдзе да яго краю, туды, дзе сканчаецца несьмяротнае, бясплённае, вечна зеленаватае калосьсе, ідзе мэтанакіравана, бы ведае ўсе лясныя дарогі, і потым спыняеца побач зь першымі, яшчэ невысокімі дрэвамі, і стаіць там, а потым разварочваеца й брыдзе да таго лапіка зямлі, адкуль пачынала свой шлях. Калосьсе паволі разгладжваеца, месяцы на небе блішчаць, як лямпачкі прыбораў невядомага прызначэння.

Яе вочы пустыя, яе цела сабранае ўмелымі рукамі, хаця шнары на ім і намаляваныя даволі ўмоўна. Усім, хто праходзіць тут, яна кагосяці нагадвае. Яна ўжо й ня ўспомніць, колькі разоў нападалі на яе лясныя монстры, колькі забойчых промняў чужой зброі падала раптам на яе са скованкі, колькі рук цягнулася да яе плячэй, да яе сыпіны, да яе ног.

Безвынікова: жыцьцё гэтага съвету праходзіць скрэзъ яе, як праз масла, і яна зноўку пачынае свой кароткі шлях. Яна ня памятае – яна ўжо нічога ня памятае, і нічога ня думае. Яна рухаецца, але цела яе ўпэўненае, што ягоная гаспадыня стаіць на адным месцы. Яшчэ трошкі, і яна стане новым персанажам гэтай гульні – не па той бок, адкуль яна прыйшла сюды, а па гэты, так геніяльна распрацаваны. Яе назавуць як-небудзь па-дурному: Каралева Журба або Дух пшанічнага мора. І будуць пасылаць да яе з заданьнямі тых, хто апынуўся ў замку непадалёку.

Яна дагэтуль ня ведае, што за ёй ужо доўга сочаць. Двоє мудрых вачэй схаваліся за бліжэйшай разлапістай ялінай, і зь нейкім болем глядзяць на яе, і нешта ўзгадваюць.

Аднойчы два вокі заплюшчыліся, і маленькая істота, мружачыся, выбралася на съяцло. Чыхнула пагладзіла бараду, пачціва зньяла каптур.

– Дзень добры, Дух пшанічнага мора, – ветліва сказала істота. – Я ведаю, што твой знак – маўчаныне, але ж ці не пазнаеш ты мяне?

Яна нават не паварочвае галавы ў ягоны бок.

– Ты не абавязаная мяне помніць, – пасьпешліва дадае гном. – Але я цяббе, здаецца, бачыў. Ня тут, далёка, але адтуль, дзе мы сустракаліся, майму народу давялося съсьці...

– Я – Ольда, – кажа гном і кланяеца ёй. – Можа, ты памятаеш маё імя? Я магу заплюшчыць табе вочы, калі ты жадаеш. Бедная, бедная Ўлада.

І тады яна паварочваеца да гнома, і той закрывае маленькі, тоўсты, напалову ѹ так схаваны за белай барадой твар. Бо ѿ яе няма вачэй. Толькі два белыя шары, якія разгублены круцяцца, шукаючы ратаваныня. Гном заечымі скаккамі ратуеца ѿ лесе, а яна чарговы раз выпраўляеца ѿ сваё недалёкае падарожжа.

Як капрызны хлопчык, Чэслаў Карлавіч сядзіць за сталом, грызе пазногці ѹ чакае Ларысу. Гэтае чаканыне прыносіць яму асалоду – ён нават не адказвае на тэлефанаваныні, хаця апарат настале раз за разам называе яго імя. Падняць слухайку – значыць пазбавіць чаканыне разынкі. Чэслаў Карлавіч сядзіць, засяроджана пазбаўляючы пазногаць апошняй саломінкі, і чухае сабе пакрытую сівымі валаскамі скруну на назе, там, дзе яна выглядвае з-пад нагавіцаў. Ён называе сябе вечным, і яму гэта падабаецца. Вечны Чэслаў. Чэслаў Вечны – гучыць ня горш, чым імя якога-небудзь з польскіх выкананыцаў эстраднай песні часоў ягонага юнацтва. Або чэскіх – неістотна. За некалькі тысяч гадоў свайго жыцьця Чэслаў Карлавіч нагледзеўся на розных поп-зорак. Зь некоторымі нават быў асабіста знаёмы. Па шчырасці, Чэслаў Карлавіч нічога ня меў бы супраць, калі б ягоныя падначаленяя таксама яго так называлі. Чэслаў Карлавіч Вечны. Вось толькі ён ня ўпэўнены, што яны адэкватна гэта ўспрымуть. Бо маладыя яшчэ. А ѿ яго заўжды ўсё напагатове. Зараз яна пабачыць.

Зрэшты, калі Ларыса нарэшце прыходзіць, Чэслаў Карлавіч адразу ж бярэ строгі, афіцыйны тон.

– Я маю патрэбу ѿ некалькіх дасце, – кажа ён, з прыемнасцю адчуваючы, як паколвае амаль зьдзёрты пазногаць. – Сыпіс знайдзеце ѿ

сакратара. І яшчэ: заўтра вас чакае адказная справа. Паедзеце на інспэкцыю. Час цяпер такі, што на вас будзе ляжаць двайная адказнасьць. Упэўнены, Ларыса, што магу на вас разылічаць.

Ларыса ловіць кожнае яго слова. Яна нібы становіца вышэйшаю, і Чэслаў Карлавіч з задавальненiem гэта адзначае. “І чаму яна перастала насіць тыя туфлі на высокім абцасе?”

- Я даручаў вам падрыхтаваць загад наконт Веранікі...
- Ён ужо гатовы. Вось.

– Добра, – Чэслаў Карлавіч адчувае, як пахнуць валасы Ларысы. Кожны яе валасок прымушае ноздры Чэслава Карлавіча пашырацца, рухацца, уцягваць у сябе водар. – Але не съпяшайцесь. Ніякай съпешкі, чуеце? Не траўмаваць, дайце ёй дарабіць усе справы, за якія яна адказвае. Ух...

Чэслаў Карлавіч абмяяк, паваліўся ў фатэль, быццам са съпіны ягонай дасталі нарэшце спружыну. Ён заплюшчыў вочы й тут жа жаласьліва зірнуў на Ларысу праз вузенькія шчылінкі.

– Прыходзіў тут зноў вар'ят адзін, – сказаў ён, ледзь ня плачуучы. – Колькі можна ўжо... Псыхоляга трэба саджаць унізе, а не міліцыянта... Яшчэ й торбу забыў. Так змарыўся, ты сабе не ўяўляеш. Ну, ідзі, працуй.

І толькі калі Ларыса даходзіць да дзівярэй, Чэслаў Карлавіч з радасцю крычыць ёй: “Стой!”. “Стаяць!” – паўтарае ён груба, гэта ўжо амаль брэх, і Ларыса паслухмяна спыняеца, разварочваеца на месцы, а Чэслаў ужо гатовы! Урачыстым рухам ён падсоўвае да люстра, што вісіць на съянне, свой начальніцкі фатэль, асьцярожна, але спрытна выкладвае на маленькі столік для размоваў за гарбатай набор нажніцаў, невялікі, прыемнай формы, фэн, калекцыю драўляных расчосак, сярод якіх ёсьць адна масажная, якой Чэслаў вельмі ганарыцца. На руцэ ягонай вісіць акуратненікі, навюткі белы ручнік з вышытымі на ім ружамі, -- Чэслаў Карлавіч вельмі задаволены сабой: не прайшло й хвіліны. А ў куце кабінету, бы ў казцы, утварылася маленькая, утульная прыватная цырульня. “Сядзецы!” – кричыць Чэслаў, лагодна ўсъміхаючыся, і хапае Ларысу за руку. Тая дае сябе падвесыці да фатэлю, але потым пачынае супраціў. Яна ведае, што сказаць.

– Ты хочаш, каб усё было, як у мінулы раз? – спакойна кажа Ларыса, гледзячы праста яму ў вочы. – Ты памятаеш, што ты нарабіў мінулы раз?

Чэслаў Карлавіч адварочваеца. Яму сорамна. Зь Вечнага ён адразу становіца Сымяротным, такім як усе. Утульная прыватная цырульня пакрываеца павуціннем. На ружах ручніка распываюцца тлустыя плямы. Иржавеюць нажніцы. Ён глядзіць у люстра і ўжо не адчувае гэтага чароўнага паху. Ларыса прыводзіць усё ў парадак і ціха выходзіць, пакуль Чэслаў Карлавіч стаіць ля акна й лічыць маладыя дрэўцы на патыліцы скверу.

Калісці Вераніцы было нават цікава, якім будзе наступны наведнік: якім будзе ягоны твар, што прынясе з сабой ягоны голас, у што будуць апранутыя жанчыны й чаго захочуць мужчыны. Яе хвалявала, калі наведнік адступаў ад звычнага сцэнару такіх візытаў: вітаныне, нейкае школьнайе слова “Сядайце”, аповед, пісьмовая заява... – былі

такія, што любілі пачынаць здалёк, былі такія, якія казалі ёй камплімэнты, былі такія, якія прыносілі ёй падарункі. Былі суворыя жанчыны з зусім малымі яшчэ дзецьмі, і дзеці крычалі, і кабінэт Веранікі адразу съявлей. Гэтыя дзеці лямантавалі роўна столкі, колкі трэба для замілаваньня; але Вераніка ў такія моманты з жахам думала, што адбылося б зь ёй, калі б яна чула гэты енк увесь дзень. Часам съяяло з плошчы падала на наведнікаў якім-небудзь адмысловым чынам, і Вераніка ўжо не магла слухаць – любавалася нечаканай зъменай у абрыдлай чалавечай зънешнасці, раптоўнымі ўпрыгожаньнямі, якімі надвор’е адкорвае нас зусім безвач. А яшчэ аднойчы да яе прыйшоў чалавек, які, сеўшы за стол, забыўся, што ён хацеў сказаць, і з прабачэньямі паехаў дахаты. Больш ён не завітваў, відаць, так і ня ўспомніў.

Але сёньня ўсё было ня так.

Гэты наведнік паводзіў сябе да крыўднага звычайна. Ён увайшоў і павітаўся. І гэта было апошній кропляй.

– Хто вы? – сказала яна, адчуўшы, што нічога перад сабой ня бачыць. Кабінэт тануў у густым тумане, і недзе паблізу, на балоце, крумкалі зъдзекліва жабкі. Наведнік таропка, трывожна загаварыў пра нешта, але й са слыхам Веранікі таксама нешта адбывалася. – Хто вы? Я прыму вас, толькі калі вы доктар...

– Я доктар, доктар, – ласкова прамовіў наведнік і падыйшоў да стала. – Маё прозывішча Мсьцівец. Я дапамагу вам...

Сутарга прабегла па ягоным целе, калі ён паклаў свае пальцы ёй на шыю. Доктар. Вераніцы раптам стала так хораща. Так хораща, як бывае толькі тады, калі ні за што больш ня трэба адказваць. Кабінэт пачаў аддаляцца, быццам апошні вагон невядомага цягніка. І ў гэтым моманце расстаньня была такая пранізлівая туга, што Вераніцы захацелася ўключыць музыку. Потым, аднак, ёй зрабілі балюча, і яна бездапаможна выгнулася ў крэсьле, мімаходзь кінуўшы погляд на фіранку – у гэтым поглядзе не было надзеі: так, зъдзіленае й трошачкі чаканьня.

Ільвы не жадалі зъяўратаць на іх увагу, хаваліся ў глыбіні клеткі, і Вераніка ажно тупнула нагой ад такое непакорлівасці. Па тэлевізары яны паводзілі сябе зусім інакш, і Вераніцы захацелася дамоў. Яна са смуткам зірнула на цікаўную пальму, якой сапраўды нібыта карцела зазірнуць ім у твары, так выкручваў шыю яе валасаты камель, і ледзь не расплакалася. Бацька апусціў фотаапарат і перасунуў сонца ў патрэбнае месца.

– Можа, сфатаграфуемся ля фантану? – непрыязна прапанавала маці і ўздыхнула.

Але, напэўна, яны стаялі каля клеткі ўжо занадта доўга, і таму львы нетаропка, распраўляючы усе Gronki сваіх цягліцаў і пазяхаючы, падняліся й падыйшлі да самых прутоў. Вераніка першая гэта заўважыла й паказала на львоў пальцам.

– Яны падыйшлі! – закрычала яна, і львы незадаволена скрывіліся.

– Зараз як зарычаць, абасцышся, – сказаў задаволена брат, які сядзеў на краі агароджы. Маці крыкнула яму, каб ён злазіў адтуль, але

брат толькі сплюнуў, і яна бясьсільна разъвяла рукамі. “Хуценька!” – сказаў паўшэптам бацька й падняў апарат. Вераніку ня трэба было доўга ўтаворваць: яна падбегла да маці, схапіла яе за руку й замерла, кінэматаграфічна ўсыміхаючыся. Звалі брата, той уздыхнуў і паволі падыйшоў, каб з панылым выглядам схавацца за мацярынскай сыпінай.

– Ты мне рожкі зноў ставіш? – закрычала Вераніка. – Мам, ён зноў ставіць мне свае рогі!

Бацька прыцэліўся. “Гатова!” – сказаў ён задаволена. “А цяпер я з вамі!”. Ён стаў азірацца ў пошуках людзей. Пальма, стомленая ад трохрублёвае чалавече мітусыні, загайдалася. Маці прытырмала на каленях сукенку. Урэшце бацька падбег да іх, затаўкаў Вераніку паміж каленяў і напружыўся. Пажылы адпачывач у кароткіх шортах, выставіўшы ніжнюю губу, зірнуў на фотаапарат, флегматычна й неахайна шчоўкнуў іх і пайшоў да каменнай лесьвіцы, якая маляўніча спускалася проста на пляж.

Ніколі не пытайся, што колькі каштуе. Інакш твае грошы доўга будуць правяраць на съвято. Як нябачны вадзяны знак, я з усяе моцы намагаюся нагадаць гэтаму вакзалу, што я зноў тут. Я – гэта ягоная сапраўднасць, я вярнуўся – і мае ўлюбёныя тутэйшыя цягнікі, касымічныя зайцы з шчыльна прыціснутымі вушамі, зноў могуць зрушыць зь месца, і пасажыры шарыкамі қугельбану пакоцяцца па мудрагелістых траекторыях з эскалятару на эскалятар, то зынікаючы, то раптам зьяўляючыся ў поўны рост, праз празрыстыя ліфты, праз лябірінты закусачных, і будуць падскокваць на лесьвіцах, намацваючы страchanы безь мяне рытм. Зварухнецца й чарга па квіткі, і прыбіральшчык нарэшце аб’едзе на сваім электракары жоўта-чорных заўзятараў ля парапету, якія сипяваюць адным ім вядомыя гімны. Сонца над купалам вакзалу паспрабуе паўтарыць няхітрую форму рэек і зробіць пару пробных водсъветаў, але потым кіне гэтую справу – усё адно атрымліваецца лепш, чым арыгінал. Уся рэч у таленавітай, нястрымнай, непадробнай крывізне! Нехта няпэўнага ўзросту, граючы на бліскучай дудзе, з заплюшчанымі вачыма ўпэўнена пакрочыць да выхаду, ведучы за сабой цэлы атрад скаўтаў. І толькі пераканаўшыся, што ўсё гэта цяпер зноў закруціцца вясёлым стракатым віхром, што й безь мяне яно будзе функцыянаваць, іскрыцца, турбавацца, сипяшацца, спазняцца, у такім жа тэмпе, як і раней, я супакойваюся ды выходжу з будынку вакзалу.

– Спадзяюся, хаця б гэтым разам ты правёз што-небудзь нелегальна? – пытается ты, маленькая жыхарка культурнае сталіцы, вымаючы рэчы з майго заплечніка. – З гэтай тваёй радзімы? Ну хаця б нешта. Хаця б адну лішнюю цыгарэту... Хаця б абрэзены хвосьцік ад дзяржаўнае таямніцы. А то мне ўжо становіцца за цябе страшна. Нельга быць такім законапаслухмяным.

Я загадкава пасьміхаюся й згодна ківаю галавой. Рэчы, якія ты, нахмурыйшы бровы, бярэш у рукі, і праўда выглядаюць даволі таямніча, да таго моманту, пакуль зь іх ня здымуць абгорткі. Не знайшоўшы анічога нелегальнага, ты весела й неўразумела глядзіш на мяне, пачынаючы нешта падазраваць. Паволі, не цураючыся тэатральных

эфектаў, я дастаю з кішэнняў розную драбязу. Ад твайго напружанага, чакальнага позірку яна ажно пачынае съяціцца. Памежнікі й праўда чагосыці не заўважылі. Я расшпільваю гузікі на вонратцы, прапахлай выпаленымі знутры вагонамі, і здымаю зь сябе ўсё, па чарзе, пакуль ты нарэшце ня бачыш тое, што шукала. Маё шэрае, някідкае цела.

І адварочваецца варта,

Прыняўшы хабар з нашых рук;

Мы цягнем за сабой упарты

Яго – і дзынькае ланцуг.

Пад вітражоў съятлом балючым,

Праз залі, поўныя вады,

Вядзем Яго, вядзем ращуча,

Як быццам цноту да заручын,

Як быццам ведаем, куды.

2007-2008, Гамбург

КАМЭНТАРЫ

1.

“Сарока на шыбеніцы” – карціна Пітэра Брэйгеля Старэйшага (каля 1525 - 1569).

“Alas! the destroyer came and went! - and the victim - where is she?” – “Разбуральнік прыйшоў і сыйшоў! – а ахвяра – дзе яна?” (ангельск.; з навэлы Эдгара Алана По “Бэрэніка”).

Ян Каменскі – чэскі пэдагог і думаньнік-гуманіст, заснавальнік пэдагагічнай навуки (1592-1670).

Валасы Веранікі – сузор’е Паўночнага паўшар’я неба. Паводле легенды, Вераніка, жонка эгіпецкага цара Пталемея, адrezала свае валасы і аддала ў храм Афрадыты ў знак удзячнасці багам, якія падаравалі яе мужу перамогу над асырыйцамі. На наступны дзень жрацы паведамілі Пталемею, што назіралі ноччу новае сузор’е ў выглядзе жаночых косаў.

Сукубовіч – ад слова “сукуб”: дэман у жаночым ablіччы.

“...Я ўблытаны ў нешта; у што менавіта?... Я пытайся пра гэта ў сябе ўголос. I шматгалосае рэха пакоя шэптам адказвала мне: “У што ж?”...” – цытата з навэлы По “Бэрэніка”.

“верхнегартаннага ды блукаючага нэрваў” – нэрвы, якія ўдзельнічаюць у працэсе дыхання.

“...пад'язычнай косткі ды шчытападобнай костачкі...” – пад'язычная костка – костка паміж ніжнім сківіцай і гартанню; шчытападобная костачка – адна з костачак гартані.

“Ты начатак восьмідзесятых памятаеш, камэндант?” – маецца на ўвазе пэрыяд 1982-1984 гадоў, калі генэральным сакратаром ЦК КПСС быў Юры Андропаў, які ўзяў курс на ўмацаваныне працоўнай дысцыпліны як у партыі, так і на працоўных месцах, пачаў барацьбу з карупцыяй; пры ім у Савецкім Саюзе ўзмацнілася барацьба з іншадумствам.

“Гіпнас, ён жа Сомнус...” – адпаведна грэцкае і лацінскае імёны бога сна.

асфадэль – расъліна сямейства асфадэлевых; у старажытных грэкаў – сымбалъ забыцця; лічылася, што ў падземным царстве Аід па асфадэлевых лугах блукаюць цені памерлых.

2.

“...Пэўны час чалавек замест вонраткі носіць уласную маці...” – не зусім дакладная цытата з “Ілюмінатараў” беларускага літаратара і мастака Юрася Барысевіча (нар.у 1966).

Імбібіцыя (imbibitio; лац. imbibo убіраць у сябе, насычацца) – насычэнне тканак распушчанымі ў тканкавай вадкасці рэчывамі.

“...менавіта ў гэтым горадзе... робяць месяці...” – намёк на “Нататкі вар’ята” Гогаля, дзе галоўны герой заяўляе: “Луна ведь обыкновенно делается в Гамбурге, і прескверно делается”.

. “Я, я, я. Чта за глупое слово...” – цытата зь верша Уладзіслава Хадасевіча.

Хадасевіч – Уладзіслаў Хадасевіч (1886 – 1939), расейскі паэт і крытык, з 1922 года ў эміграцыі.

Хадановіч – Андрэй Хадановіч (нар. у 1973), беларускі паэт, эсэіст і перакладчык.

“Як брэйгелейскі *Iкар...*” – намёк на карціну Пітэра Брэйгеля Старэйшага “Падзеньне Ікара” (1558).

3.

Asyl – палітычны прытулак.

“...*Мне падабаецца ў гэтым паўночным Маконда...*” – Маконда – назва гораду ў рамане Габрыэля Гарсія Маркеса “Сто гадоў адзіноты”.

4.

Lingua – язык (лац.)

“*Fischer-Weltalmanach*” – альманах-штогоднік, які выпускае нямецкае выдавецтва “Фішэр”.

ICE – сетка хуткасных цягнікоў кампаніі Deutsche Bahn.

“...добрая людзі з Сэзуана...” – “Добры чалавек з Сэзуана” (правільней: з Сычуані) – п'еса Бертольда Брэхта (1898-1956).

“*Creedence Clearwater Revival*” – амэрыканскі рок-гурт 60-ых гадоў.

5.

“Гэты паэт назваў съмерць “маўклівым гардэробішыкам”...” – маецца на ўвазе швэдзкі паэт і тэатральны дзеяч Ялмар Гулбэрг (1898-1961).

6.

“...ўзоровень сератаніна ў майм мозгу і 5-гідраксіндолалеацэтынавай кіслаты ў съпіннамазгавой вадкасьці...” – існуе вэрсія, паводле якой менавіта гэтыя фактары ўплываюць на схільнасць чалавека да самагубства.

Манаманія – у псыхіяtryі: навязылівае захапленыне адной ідэяй або суб'ектам.

Гіпэркапня – атручаныне вуглякісным газам.

плямы Тардзьё – дробныя кровавыліцы на паверхні лёгкіх, якія часта знаходзяцца пры ўскрыцці ў загінулых ад мэханічнай асфіксіі.

плеўра – абalonка, якая пакрывае лёгкія і съценкі грудной поласыці чалавека.

7.

“...*Партатыўны мужчынскі заасад...*” – цытата з раману Уладзіміра Набокава (1899-1977) “Глядзі на арлекінаў”.

Карас – адзін з ключавых паняткаў баканізму, рэлігіі, выдуманай (раман “Калыска для коткі”) пісьменнікам Куртам Вонэгутам (1922-2007) – гурт людзей, сабраных разам для выкананьня божай волі без свайго ведама і згоды.

“...*Куранём... мэджлісам, хурулданам...*” – курэнь – вайсковае падраздзяленыне казакоў, таксама іхняе жытло; мэджліс – парлямент у некаторых мусульманскіх краінах; хурулдан – дзяржайны орган у Манголіі.

“...сънедае ў цені якога-небудзь съляпуча-белага нэкропалю...” – алюзія на раман сучаснага чэскага пісьменыніка Іржы Грошака “Лёгкі съняданак у цені нэкропалю”.

дысторшн, хэдлайнэр – дысторшн – эфект перагрузу ў ігры на электрагітары, часцей за ўсё выкарыстоўваецца ў хард-року і панк-року; хэдлайнэр – “цывік праграмы”, рок-гурт, які выступае напрыканцы.

“...арех *linguae...* radix *linguae...* dorsum *linguae...*” – адпаведна вярхушка языка, корань языка, съпінка языка.

Бухштабаваньне – ад нямецкага “buchstabieren”, называецца шэраг імёнаў, зь першых літараў якіх складваецца імя, якое неабходна правільна запісаць.

8.

“...Жыцьцё ёсьць спосабам існаваньня бялковых целай...” – вызначэныне жыцьця паводле Фрыдрыха Энгельса.

“...глікалітычнаму тыпу абмена...” – адзін з тыпаў абмену рэчываў у чалавечым арганізму.

“...“ich-Weiss-nicht“-russland...” – гульня словаў: “ich weiß nicht” – “я ня ведаю” і “Weißrussland” – Беларусь (нямецк.).

DB – Deutsche Bahn, нямецкая кампанія, асноўны чыгуначны апаратар.

“...дэмпфавальную пракладку...” – пракладка ў колах цягніка, якая зъмяншае вібрацыю.

Пэтэр Каменнае Сэрца – Пэтэр Мунк – галоўны пэрсанаж казкі В. Гаўфа “Халоднае сэрца”.

Лярэлея – німфа, якая, паводле легенды, жыла на Рэйне. Сваімі песьнямі зачароўвала маракоў, і іхныя караблі разьбіваліся аб скалы. Лічыцца, што вобраз Лярэлеі быў створаны нямецкім пісьменынікам Клеменсам Брэнтана (1778-1842).

Паўла Каэльё (правільней Паўлу Каэлью) – бразільскі пісьменынік (нар. у 1947).

Obrigado – дзякую (партуг.).

Бхагават-Гіта – клясычная кніга крышнаізму.

Чумак й Кашироўскі – савецкія экстрасэнсы, якія карысталіся шалёнай папулярнасцю ў апошнія гады існаваньня СССР.

Сант'яга-дэ-Кампастэла – горад у Гішпаніі, дзе захоўваюцца мошчы святога Яакава; разам з Рымам і Ерусалімам – адно з самых папулярных месцаў хрысьціянскага паломніцтва.

“Veronica beschließt zu sterben” – нямецкая назва раману П. Каэльё “Вераніка вырашае памерці”.

9.

“...Блад, Хорар, Кэтрын Дэс...” – прозвішчы літаратаў утвораныя ад ангельскіх словаў “blood” (кроў), “horror” (жах), “death” (смерць).

Брэйгель Мужыцкі – Пітэр Брэйгель Старэйшы атрымаў такую мянушку, бо ў сваёй творчасці часта звязртаўся да сюжэтаў зъсялянскага жыцьця.

Брэйгель Аксамітны – мянушка сына П. Брэйгеля Старэйшага мастака Яна Брэйгеля Старэйшага (таксама вядомы як Ян Брэйгель Кветачны).

Брэйгель Пякељны – мянушка мастака Пітэра Брэйгеля Малодшага, другога сына П. Брэйгеля Старэйшага.

“...Гішпанцы забаўляліся з чужой крывей...” – у часы Пітэра Брэйгеля Старэйшага Нідэрлянды фактычна належалі Гішпаніі, войскі якой тэарызавалі мясцовае насельніцтва.

“Schönes Wetter” – добрае надвор’е (нямецк.)

“She is your death” – “яна твая съмерць” (ангельск.)

“...Ja, ich bin fertig,” – прамовіў я голасам Грэгара Замзы...” – Грэгар Замза – галоўны пэрсанаж навэлы Франца Кафкі “Ператварэньяне”; “bin schon fertig” – ”я ўжо гатовы” – так дакладна гучаць словаи Грэгара ў навэле.

“...Пасыля інтэрвю чаconicy “Gabel”...” – Назва часопіса перакладаецца як “відэлец”.

“гер Швайгештыль” – пэрсанаж раману Томаса Мана “Доктар Фаўстус”. Прозьвішча ўтворанае зь нямецкіх словаў “schweige” і “still” (“маўчу”, “ціха”).

“Wes Brot ich ess', des Lied ich sing!” – “чый хлеб я ем, того і песню пяю”, нямецкая прымаўка.

капітаны Гранты – капітан Грант – пэрсанаж кнігі Жуля Вэрна “Дзееці капітана Гранта”.

„Дрозд щебечет в шевелюре кипариса” – радок зь верша Іосіфа Бродзкага (1940-1996) “Лісты рымскаму сябру”.

10.

донна Флёр – герайнія раману бразільскага пісьменніка Жоржы Амаду “Дона Флёр і два яе мужы”.

Севяранін – Ігар Севяранін – расейскі паэт (1887-1941).

“Нідэрляндзкія прымайкі” – карціна Пітэра Брэйгеля Старэйшага.

“...Ці бяру я з чужога верацяна...” – адна з праілюстраваных Пітэрам Брэйгелем Старэйшым нідэрляндзкіх прымавак на прыгаданай вышэй карціне. Сэнс прымайкі: карыстацца плёнам чужой працы, каб зрабіць сваю.

“...Менавіта сюды, у Скотленд-Ярд, зъвярнуўся ў чэрвені 1910 году чалавек...” – гісторыя заснаваная на рэальных падзеях.

Гіясцын – расылінная атрута.

“Мне казалі прыяцелі, што калі я наведаю магілу сяброўкі, мае раны загоіцца” – радкі зь верша арабскага паэта XI ст. Ібн Заята, эпіграф да навэлы Э. А. По “Бэрэніка”.

12.

“...шарыкамі кугэльбану...” – кугэльбан – нямецкая дзіцячая гульня.